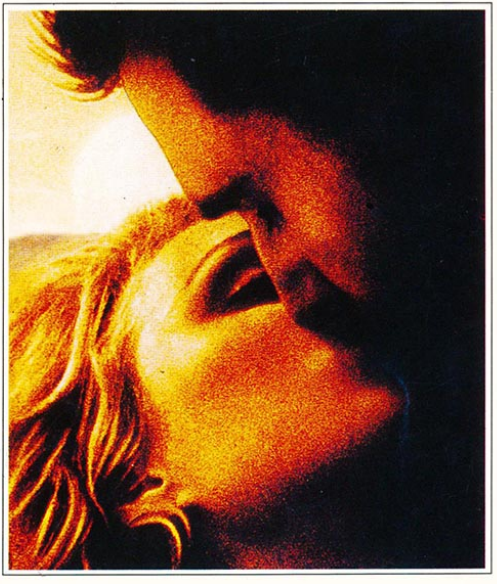
Michael Ondaatje

İNGİLİZ CASUS

İngilizce aslından
çeviren
AHU ANTMEN

ÇAĞDAŞ DÜNYA YAZARLARI

ISBN 975-510-750-9
© 1992 by Michael Ondaatje / Akcalı Telif Ajansı /
Can Yayınları Ltd. Şti. (1995)

Bu kitap, İstanbul'da Can Yayınları'nda dizildi,
Özal Basımevinde basıldı. (1997)

Michael Ondaatje

İNGİLİZ CASUS

ROMAN

İngilizce aslından
çeviren
AHU ANTMEN

CAN YAYINLARI LTD. ŞTİ.
Hayriye Caddesi No. 2, 80060 Galatasaray, İstanbul
Telefon: (0-212) 252 56 75 - 252 59 88 - 252 59 89 Fax: 252 72 33

Özgün adı
The English Patient

Kanada'nın Toronto kentinde yaşayan şair ve romancı *Michael Ondaatje* 54 yaşındadır. 1992 yılında Booker Ödülünü kazanan romanı *The English Patient* dışında *In the Skin of a Lion, Coming Through Slaughter* ve *The Collected Works of Billy the Kid* adlı romanları, üç şiir kitabı ve *Running in the Family* adı altında hazırladığı anıları vardır.

Skip ve Mary Dickinson'ın
anısına

Quintin, Griffin ve Louise Dennys'e,
teşekkürlerimle

"Birçoğunuz, Zerzura'yı aramak için 1939 yılında çıkılan çöl seferinde kötü bir kaza sonucu yaşamını yitiren Geoffrey Clifton ile daha sonra ortadan kaybolan karısı Katharine Clifton'ın trajik öyküsünü anımsayacaktır.

"Toplantımıza başlamadan önce, bu trajik olayları anmak istedim.

"Bu akşamki konferans . . . "

Coğrafyacılar Derneğinin konferans kayıtlarından.
Kasım 194- / , Londra

TEŞEKKÜR

Bu kitaptaki kimi karakterlerin tarihte varolmuş kişilerden esinle yazılmış olmasına ve sözü edilen yerlerin 1930'lu yıllarda yapılan çöl seferleri kayıtlarında geçmesine karşın –sözgelimi, Gilf Kebir– kitabın kurgu olduğu, adı geçen kimi karakterlerin, yerlerin ve çöl seferlerinin hayal ürünü olduğu unutulmamalıdır.

Londra'daki Kraliyet Coğrafyacılar Derneğine, dernek üyelerinin araştırmalarından yararlanmama olanak tanıdıkları için teşekkür borçluyum.

Hüseyin Beyin kum fırtınalarını anlattığı 'Kufra'dan Darfur'a' başlıklı makalesinden (1924) yaptığım alıntının yanısıra 1930'lu yıllarda öteki çöl gezginlerinin yazdıklarından da sık sık yararlandım. Bunların arasında Dr. Richard A. Bermann'ın, 'Libya Çölünün Tarihsel Sorunları' (1934) başlıklı makalesi ve R.A. Bagnold'un Almásy'nin çöl seferlerini anlattığı monografisini özellikle anmalıyım.

Kitap için araştırmalarımı yaparken daha pek çok kitap bana yol gösterdi: A.B. Hartley'nin 'Patlamayan Mayın' adlı kitabı, mayınların yapısı ve İkinci Dünya Savaşının başında İngiltere'deki bomba imha ekiplerinin çalışmaları konusunda özellikle aydınlatıcıydı. Bu kitaptan doğrudan alıntılar yaptım (Mayın Tarlası bölümünde, italik bölümler) ve Kirpal Singh'in bomba imha yöntemlerini doğrudan doğruya Hartley'nin anlattıklarından yola çıkarak yazdım. İngilizin kitabında yer alan rüzgârlarla ilgili bazı bölümler, Lyall Walson'ın harika kitabı 'Cennetin Soluğu'ndan yararlanılarak yazılmıştır. Herodot'un tarih kitabında anlatılan Canda-

ules-Gyges öyküsü, G.C. McCauley'nin Macmillan Yayınları arasında çıkan 1890 tarihli çevirisinden alınmıştır. Herodot'tan yapılan öteki alıntılarda, University of Chicago Press yayınları arasında çıkan David Grene çevirisini kullandım. 21. sayfadaki italikler, Christopher Smart'a aittir, Hana'nın 221. sayfada anımsadığı dizeler Anne Wilkinson'ın imzasını taşır. Ayrıca burada anmak istediğim başka kitaplar; Alan Moorehead'in 'Villa Diana'sı, bu kitapta Poliziana'nın Toskana'daki günleri anlatılır. Mary McCarthy'nin 'Floransa'nın Taşları', Leonard Mosley'nin 'Kedilerle Fareler', G.W.L. Nicholson'ın 'İtalya'daki Kanadalılar 1943-45' ve 'Kanada'nın Hemşireleri', 'Marshall Cavendish İkinci Dünya Savaşı Ansiklopedisi', F. Yeats-Brown'un 'Hindistan' ve Hint ordusu üzerine yazılmış başka kitaplar da araştırmalarımda bana kaynaklık etti.

York Üniversitesi, Glendon Koleji, İngiliz Dili ve Edebiyatı Bölümüne, Villa Serbelloni'ye, Rockefeller Vakfına ve Metropolitan Toronto Kütüphanesine de ayrıca şükranlarımı sunuyorum.

Savaş sırasında Mısır'dan yazılmış mektuplarını benimle paylaşan Elisabeth Dennys'e, San Girolamo villasındaki Rahibe Margaret'e, Kanada Ulusal Kütüphanesinden Michael Williamson'a, Anna Jardine, Rodney Dennys, Linda Spalding, Ellen Levine, Lally Marwah, Douglas LePan, David Young ve Donya Peroff'a buradan teşekkür dileklerimi yollamak istiyorum.

Ve son olarak, Ellen Seligman, Liz Calder ve Sonny Mehta'ya... teşekkürler.

İÇİNDEKİLER

Teşekkür 9
I Villa 13
II Yıkıntılar 37
III Yangın 77
IV Güney Kahire 1930 - 1938 137
V Katharine 155
VI Saklı Uçak 167
VII Mayın Tarlası 187
VIII Kutsal Orman 209
IX Su Mağarası 233
X Ağustos 267

1

Villa

Genç kadın, bahçede çalışırken birden doğrulup uzaklara bakıyor. Havada bir değişiklik olacağını seziyor. Aniden çıkan rüzgârın uğultusu duyuluyor; boylu servi ağaçları salınmaya başlıyor. Tepedeki eve doğru yürüyor, alçak bir duvarın üzerinden tırmanırken çıplak kollarında yağmurun ilk damlalarını hissediyor. Sundurmayı geçip çabucak eve giriyor.

Mutfakta oyalanmadan karanlıktaki merdivenleri tırmanıyor, kapısı açık bir odadan sızan ışığın aydınlattığı uzun koridoru geçiyor.

Girdiği oda bir başka bahçe, tavanı ve duvarları yapraklarla bezeli. Odadaki yatakta boylu boyuna yatan bir adam var; rüzgâr üzerine esiyor. Kadın odaya girdiğinde adam başını ağır ağır çeviriyor.

Dört günde bir, harap olmuş ayaklarından başlayarak adamın gövdesini yıkıyor kadın. Bir bez ıslatıp ayak bileklerinin üzerine sıkıyor, adamın homurtusunu duyunca başını ona çevirip kapkara yüzündeki tebessüme bakıyor. Ayak bilekleri felaket. Mor ötesi bir renge bürünmüş. Kemiği görünüyor.

Aylardır bakımını üstlendiği bu bedeni çok iyi tanıyor kadın, adamın deniz atı gibi uyuyan penisini, İsa Peygamberinkine benzettiği dar kalça kemiklerini. Kadının ölgün azizi bu adam. Yastıksız yattığı yerden tavana resmedilmiş ağaç dallarına, yapraklarına, ötelerindeki mavi gökyüzüne bakıyor.

Biraz daha az yanmış, dokunabilecek gibi olduğu yerlerine şeritler halinde kalamin losyonu döküyor. Kaburga

kemiklerinin altındaki oyuğu seviyor en çok. Omuzlarına eğilip boynuna serin serin üfledikçe adam mırıldanıyor.

"Ne var?" diye soruyor kadın, kendine gelerek.

Adam kara yüzünü kadına çevirip bakıyor gri gözleriyle. Kadın elini cebine sokuyor. Cebinden çıkardığı eriği dişleriyle soyuyor, çekirdeğini çıkarıp meyveyi adamın ağzına veriyor.

Adam birşeyler fısıldamaya başlıyor yine, yanı başındaki bu hemşirenin duyarlı yüreğini kendi dünyasına ortak ediyor, ölmeden önceki bu son aylarında sürekli içine daldığı o anılar kuyusuna çağırıyor kadını.

Adam o odada sessiz sedasız, ezber okurcasına öyküler anlatıyor, öykülerinin sona gelmiyor hiç. Çevresindeki resimden çardakta gözlerini açtıkça piknikler anımsıyor, yandıktan sonra patlıcan rengine dönen tenine bir zamanlar bir kadının kondurduğu öpücükleri düşlüyor.

Çölde geçirdiğim haftalar boyunca, aya bakmayı unuttum, diyor, karısının yüzüne günlerce bakmayan bir koca gibi. Bu ihmalkârlıktan çok, başka şeylerle meşgul oluşumdandı.

Adam gözlerini kadından ayırmıyor hiç, bakışlarıyla onu göz hapsinde tutuyor. Kadın öne eğiliyor. Nasıl yandın böyle?

Vakit öğleden sonra. Elleri rahat durmuyor adamın, parmaklarıyla çarşafı okşuyor.

Uçağım alev aldı, çöle düştü.

Beni çölde buldular. Çalı çırpıdan bir sedye yapıp kumun üzerinde sürükleye sürükleye götürdüler. Bir kum denizinin ortasındaydık sanki, seli suyu kalmamış nehir yatakları vardı. Göçebeydiler onlar. Bedeviler. Alevler içinde çöle düştüğümde, ayaklarımın altındaki kum bile tutuşmuştu. İşte o alevlerin içinden doğrulduğumu gördü-

ler. Başımdaki deri kasket bile yanıyordu. Beni beşik gibi bir sedyenin üzerine bağlayıp sürüklemeye başladılar, adımlarının sesini duyar gibiyim. Çölün sessizliğini bozdum.

Bedeviler yangından anlarlar. 1939 yılından başlayarak gökten uçaklar iniyordu ya tepelerine. Uçak ve tank harabelerinin kalıntılarından yapıyorlardı araç gereçlerini. Cennete savaş gelmişti. Karayazılı uçakları sesinden tanırdı onlar, böylesi kazaları çok görmüşlerdi. Bir pilot kabininden fırlayan ufacık bir cıvata bulsalar, altın bulmuş gibi seviniyorlardı. Ama alev alev bir uçağın içinden canlı çıktığını gördükleri tek insan bendim herhalde. Başından ateş püsküren bir adam! Ne onlar beni tanıyordu, ne de benim onların hangi kabileden olduklarına dair en ufak bir bilgim vardı.

Kimsin sen?

Bilmiyorum. Durmadan soruyorsun.

İngiliz olduğunu söylemiştin.

Yanmış adam geceleri uyuyabilecek kadar yorgun olmuyor hiç. Kadın, alt kattaki kütüphanede bulabildiği herhangi bir kitabı okuyor ona. Mum ışığı kitabın sayfalarında, kadının yüzünde titreşiyor, bu loş ışıkta duvarları süsleyen yapraklar seçilmiyor. Adam kadının ağzından çıkan her sözcüğü yutarcasına dinliyor.

Hava soğuk olduğunda, kadın usulca yatağa girip onun yanına uzanıyor. Ufak bir dokunuşu bile acıtıyor adamı, incecik bileğinin ağırlığını bile sakınıyor.

Adam bazen sabahın ikisinde hâlâ uyumamış oluyor, gözleri açık yatıyor karanlıkta.

Vahayı daha görmeden kokusunu almıştı. Havadaki ıslaklığı. Şeylerin kıpırtısını. Hurma ağaçlarını, atlıları. Suyla dolu teneke kaplarının şıngırtısını.

Kocaman yumuşak bezlerin üzerine bir çeşit yağ döküp üzerine yerleştirmişlerdi. Takdis edilmişti.

Yanından hiç ayrılmayan o sessiz adamın varlığını duyumsuyordu bir tek, her akşam üstü üzerine eğilip karanlıkta yanık derisini incelemek için bezleri üzerinden kaldıran o adamın soluğunun kokusunu.

Tenini saran bezler kaldırılırca alevler içindeki o uçaktan çıkan çıplak adam oluveriyordu yine. Keçe parçalarını üzerine sermişlerdi. Hangi büyük millet bulmuştu kendisini merak ediyordu. Yanıbaşındaki o adamın çiğneyip ağzına verdiği o yumuşacık hurmalar, hangi topraklarda yetişiyordu? O insanlarla geçirdiği zaman içinde, nereli olduğunu öğrenememişti kendisini hurmalarla besleyen o adamın. Belki de göklerdeki düşmanıydı bu insanların.

Sonradan, Pisa'daki hastanede, her gece hurmaları çiğneyip yumuşattıktan sonra ağzına veren o yüzü başucunda gördüğünü sanmıştı.

Renksizdi o geceler. Ne bir söz, ne bir şarkı. Kendisi uyanık olduğunda Bedeviler hep susuyordu. Köşede, bir sunak gibi duran sedyede yattığı yerden, çevresinde yüzlerce insan olduğunu hayal edip duruyordu, oysa belki yalnızca bu iki adam vardı çevresinde, onu bulup başındaki ateş boynuzlarını kurutan o iki adam. O ikisini de hurmalardaki tükürüğün tadından, ayak seslerinden tanıyordu.

Kadın mum ışığında kitap okurken zaman zaman, eskiden bir savaş hastanesi olan ve neredeyse sona ermiş olan savaş kuzeye sıçrayınca birer birer başka bölgelere transfer olan hemşirelerle paylaştığı bu villanın koridoruna takılıyor gözü.

Yaşamının şu döneminde, hücresinden dışarıya açılan tek kapı kitapları. Günün çoğu kitap okuyarak geçiyor. Gece masasında iki büklüm oturmuş, Hindistan'da bir çocuğun bir tepsinin üzerinde çeşit çeşit mücevher ve eşya adını nasıl ezberlediğini okuyor şu sıralar, her öğretmen-

den başka bir şey öğreniyor çocuk, biri farklı ağızla konuşmayı, biri hipnozu, bir başkası da hipnozdan kaçınmayı öğretiyor ona.

Kitap kucağında. Beş dakikadır, kâğıdının yıpranmışlığına, birinin yerini kaybetmemek için büktüğü on yedinci sayfadaki kırışıklığa takılmış gözü. Kitabın kapağını okşuyor. Zihni tavanarasında koşuşan bir farenin telaşlı kıpırtısı gibi kayıyor, birden penceredeki bir gece kelebeğine konuyor. Gözlerini koridora çeviriyor yine, İngiliz hastayla kendisinden başka kimse kalmamıştı artık San Girolamo villasında. Bombalardan harap meyve bahçesinde ikisine yetecek kadar sebze yetişiyor, öteki temel gıdalar için de kasabadan arada bir gelen bir adamla bu savaş hastanesinde kalan sabun, çarşaf ya da ne bulursa değiş tokuş yapıyor. Biraz hububat, biraz et. Adam ona iki şişe de şarap bırakmıştı. İngiliz uyuduktan sonra, her gece kendine törenle ufak bir kadeh dolduruyor, kapının önündeki masada kitabını okurken içiyor.

Onu kimi zaman pür dikkat, kimi zaman yarı-kulak dinleyen İngilize okuduğu bu kitaplarda, fırtınalarla haritadan silinen yollar, güvelerin lime lime ettiği goblenler, gece bombardımanlarıyla alçısı dökülen dökülen duvarlar gibi bölük pörçük oluyordu öyküler.

Birlikte yaşadıkları bu villanın durumu da farksızdı bundan. Molozdan, pislikten kimi odalara girilemiyordu. Alt kattaki kütüphane, bir bombanın açtığı delikten ayışığıyla aydınlanıyordu. Köşesinde de yağmurdan nasibini alan hep ıslak bir koltuk vardı.

İngilizin kitaplardaki bu bölük pörçük örgüye aldırıp aldırmamasını pek umursamıyordu genç kadın. Eksik bölümleri anlatmaya çalışmıyordu. Kitabı açıp 'Doksan altıncı sayfa,' ya da 'Yüz on birinci sayfa,' diyerek geçiştiriyordu. Verdiği tek ipucu buydu. Adamın ellerini ellerine alıp kokladı. Hastalığın kokusu sinmişti avuçlarına.

"Ellerin çatlamış, sertleşmiş," dedi adam.

Yabani otlar, dikenler, toprak.

Dikkat et. Bu hayatın tehlikelerinden söz etmedim mi sana.

Biliyorum.

Sonra okumaya başlıyor.

Babası ellerden söz etmişti ona. Bir köpeğin patilerinden. Babası, ne zaman bir köpek görse eğilip köpeğin patisini koklardı. Kanyak koklamak gibi bir şey, derdi. İşte, dünyadaki en güzel koku! Bir buket çiçek! Yolların kokusu! Genç kadın, iğrenir gibi yüzünü buruştururdu, ama köpeğin patisi gerçekten *öyleydi*: Pislikten eser yoktu. 'Katedral... Bahçe... O yemyeşil otlak... Siklamenler...' Hayvanın o gün gezindiği yolları hayalinde canlandırırdı babası.

Tavanarasında yine fare kıpırtısına benzer bir ses... Genç kadın kitaptan başını kaldırıp çevresine bakınıyor.

Baharatlardan yapılmış maskeyi kaldırdılar yüzünden. Güneşin tutulacağı gündü o gün. Bekliyorlardı. Neresi burası? Hava durumunu önsezileriyle bilen bu insanlar, hangi uygarlığın insanları? El Ahmar ya da El Abyadd gibi, kuzeybatı çöl kabilelerinden olmalıydılar. Gökten düşen bir adamı yakalayıp yüzünü vahadan topladıkları sazlarla örülü bir maskeyle örten adamlar. Gözlerinin önünde yemyeşil çimenler belirdi. Dünyada en çok sevdiği bahçe, yeşilin çeşit çeşit tonunu barındıran Kew Bahçesiydi. Renkler öylesine çeşitliydi ki orada, doğalarda sıra sıra dizili alıç ağaçları gibi.

Güneş tutulmasını seyre daldı. Kollarını uzatıp uçakları kendine çeken çöl gibi evrenin enerjisini içine çekmeyi öğretmişlerdi ona. Ağaç dalları ve keçeden yapılmış tahtırevanı içinde taşınıyordu bir yerden ötekine. Örtülü güneşin yarı karanlığında uçuşan flamingoları görür gibi oldu.

Cildi hep örtülüydü, ya merhemlerle ya karanlıkla. Uzakta rüzgâr çanlarının sesini duydu, aniden kesilen bu

sesin özlemiyle uykuya daldı, bir kuş. Belki bir flamingo ya da bir çöl tilkisinin sesine benziyordu; adamlardan biri cüppesinin cebinde saklamıştı sanki bu sesi.

Ertesi gün, keçeler içinde uzanmış yatarken aynı sesi duyar gibi oldu. Karanlığın içinden kopup gelen bir ses. Alacakaranlıkta üzerindeki keçeleri çıkarırlarken uzakta bir adam gördü, her yanından ip ve tellerle çeşit çeşit, küçük bir sürü şişe sarkan bir pelerin giymişti. Gövdesi küçük cam şişelerle sarılı adam camdan bir perdeymişçesine hareket ediyordu.

Çocukken resmini çizmeye çalıştığı meleklere benziyordu, o meleklerin kocaman kanatlarını nasıl taşıyabildiğini hep merak etmişti. Adam öylesine ağır hareket ediyordu ki şişeler hiç oynamıyordu. Şişelerdeki merhem, güneşten öylesine ısınmıştı ki sürüldüğünde özellikle yaralar için ısıltılmış hissi uyandırıyordu. Adamın arkasında ışıklar parlıyordu; kumların üzerinden puslu havada titreşen maviler, başka renkler. Şişelerin cılız sesi, çarpıcı renkler, o ağır yürüyüş ve koyu bir silah gibi yüzü adamın...

Yakından görünce, şişelerin yıpranmış olduğunu fark etti. Şişelerin ağzını kapatan mantarları dişleriyle ısırıp çıkarıyor, merhemleri karıştırırken dudaklarının arasında tutuyordu. Camlı kanatlarıyla sırtüstü yatan gövdenin üzerine eğilmeden önce, kuma sapladığı iki kazığın üzerine altı metrelik pelerinini yerleştiriyordu. Dükkânı gibiydi bu pelerin. Sonra dizlerinin üzerine çöküp yanmış pilota doğru emekledi, ellerini boynunun üzerine koyup bir süre öylece durdu, soğuktu elleri.

Sudan'dan Giza'ya, develerin güzergâhı olan Kırk Günlük Yolda herkes tarafından tanınıyordu. Kervansaraylarda baharat değiş tokuşu yapar, vahalar, su kampları arasında gidip gelirdi. Cam peleriniyle kum fırtınalarını aşıp gelirdi, kulaklarını iki mantar tıkaçla tıkayan bu tüccar doktor, yağların, parfümlerin, her derde deva ilaçların kralı; bu vaftizci. Kampa her girdiğinde, şişelerle dolu pele-

rinini hastasının önüne bir perde gibi asıp tedavisine başlardı.

Yanmış adamın önünde eğildi. Ayaklarının tabanıyla deriden bir kap yaptı, başını bile çevirmeden arkasındaki şişelere uzanıp bir-iki tanesini eline aldı. Şişelerin mantarını çıkarınca havaya parfüm kokusu yayıldı. Bir şişeden deniz kokusu yayıldı. Sonra pas kokusu. Çivit. Mürekkep. Nehir çamuru, odun, formaldehid, parafin, eter. Kargaşalı havaların gelgiti. Uzaktan kokuyu alan develerin çığlıkları duyuldu. Hastanın kaburga kemiklerini siyahımsı yeşil bir yağla ovmaya başladı. Batıda ya da güneyde bir medinede değiş tokuş karşılığı aldığı, tavuskuşu kemiklerinin ufalanmasından elde edilmiş bu yağın, deriyi iyileştirmede üstüne yoktu.

Oval şekilli kütüphaneye, mutfakla harap olmuş şapelin arasındaki kapıdan giriliyor. İki ay önceki havan bombası saldırısı sırasında en uç duvarda meydana gelen boşluk sayılmazsa, içerisi güvenli görünüyor. Odanın geri kalan kısmı, bu kocaman yaraya uyum sağlamıştı sanki, gece yıldızları konuk ediyor, gündüz kuş sesleriyle yankılanıyor. Duvarları saran kitapların yanısıra bir divan, gri bir kumaşla kaplı piyano ve içi doldurulmuş bir ayı başı var kütüphanede. Delikli duvara yakın raflardaki kitaplar yağmurdan zarar görmüş, şişmiş, ağırlaşmış. Şimşek de az vurmamıştı odaya, piyanoyu sıyırıp halıya çarpmıştı birkaç kez.

Odanın öteki ucunda ise kapalı duran Fransız kapıları var. Bu kapılar açıkken kütüphaneden kemeraltına, oradan da otuz altı yıpranmış basamağı inerek şapeli geçip bir zamanlar bahçe olan, ama bombalardan çalı çırpıya dönüşen bahçeye çıkılıyor. Almanlar, kaçarken her yeri mayın tarlasına çevirdiğinden, pek kullanılmayan odalar güvenlik nedeniyle kapatılıp mühürlenmiş.

Genç kadın, bir öğleden sonra bu loş odaya daldığında söz konusu tehlikelerin farkındaydı. Ahşap parkelerin üzerinde kendi ağırlığı da bir mayını patlatmaya yeterliydi, bunun bilinciyle durdu birden. Ayakları kir pas içindeydi. Havan topundan hatıra kalan koca delikten ışık sızıyordu karanlık odaya.

Rafların birinden *Mohikanların Sonuncusu*'nu çekip çıkardı. Birbirine yapışmış kitapların arasından zorlukta çıktı kitap kapağındaki gökyüzünün ve gölün mavisinde duran Kızılderiliyi görünce içini bir sevinç kapladı. Odada rahatsız edilmemesi gereken birisi varmış gibi geri geri

adım atarak dışarı çıktı. Odaya girerken bastığı yerlere basıyordu adımlarını tedbir olarak, ama bu aynı zamanda gizli bir oyundu; ayak izlerinden odaya girdiği belliydi, ama içeride, gövdesi buharlaşıp yok olmuştu sanki. Odanın kapısını kapatıp dikkat işaretini yerine astı.

İngiliz hastanın resimli duvarlarla bezeli odasında, vadiye bakan pencerenin pervazına oturup kitabını açtı. Sayfaları birbirine yapışmıştı. Kendini kıyıya vurmuş bir kitabı bulmuş Crusoe gibi hissetti. *Tarih, 1757. Resimleyen, N.C. Wyeth.* En iyi kitaplarda olduğu gibi bunda da resimlerin listesi ve açıklamaları yer alıyordu.

Başkalarının yaşam öyküleri içinde yitip gideceğinin, kendini unutacağının bilinciyle okumaya başladı, yirmi yıl öncesine uzanan olaylara dönecek, gövdesi anlarla, cümlelerle dolacak, belli belirsiz anımsanan bir rüyadan uyanmış gibi olacaktı.

Kuzeybatı güzergâhı üzerindeki İtalyan dağ kasabası, bir ayı aşkın bir süredir kuşatma altına alınmış, iki villa ile, elma ve erik ağaçlarıyla manastırın çevresi bombalara hedef olmuştu. Medici villasında generaller yaşamıştı. Bir zamanlar manastır olan San Girolamo villası ise Almanların son kalesiydi. Yüz bölük asker barınmıştı içinde. Bu ufak dağ kasabası, denizin sularına gömülen bir gemi gibi yavaş yavaş yok olmaya başladığında, askerler bahçedeki çadırlarından eski manastırdaki yatak odalarına taşınmışlardı. Şapelin bazı bölümleri havaya uçurulmuştu. Villanın en üst katındaki odalarda da hasar vardı. Sonunda müttefikler villayı ele geçirip hastaneye çevirdikleri zaman, çatı hâlâ kullanılır durumda olmasına karşın üst kata çıkan merdivenleri kapatmışlardı.

Öteki hastalarla hemşireler güneydeki daha güvenli bölgelere nakledilirken genç kadınla İngiliz hastası, ısrarla kalmak istediler. Hava çok soğuktu, elektrik de yoktu. Vadi tarafındaki bazı odaların duvarları göçmüştü. Köşelere itilmiş, yapraklarla kaplı, sırılsıklam yataklar vardı bu oda-

larda. Göçüklerden, deliklerden dışarıdaki manzara görünüyordu. Kuşhaneye dönmüştü odalar.

Askerler villayı terk etmeden önce ateşe vermiş, merdivenin ilk basamakları yanıp kül olmuştu. Genç kadın, kütüphanede bulduğu yirmi kadar kitabı önce yere, sonra birbirlerine çivilemiş, kitaplarla eksik basamakların yerini doldurmuştu. Sandalyelerin çoğu yakacak olarak kullanılmıştı. Yakacak furyasından tavandaki bomba deliği yüzünden fırtınalardan nasibini alan kütüphanedeki sırılsıklam koltuk kurtulmuştu bir tek. 1945 yılının o nisan ayında yalnızca ıslak şeyler alevlere yem olmaktan kurtulmuştu.

Geriye birkaç yatak kalmıştı. Genç kadın, evin içinde göçebe yaşıyordu; hava durumuna, rüzgâra, ışığa göre şiltesini, hamağını kimi zaman İngiliz hastanın odasına, kimi zaman koridora serip uyuyordu. Sabahları yatağını toplayıp kaldırıyordu. Havalar ısınmaya başladığından beri evde birkaç kapı daha açıp odaları havalandırıyordu. Duvarları göçmüş odalarda yattığı da oluyordu. Şiltesini bir köşeye seriyor, uzanıp yıldızları, bulutları seyrederken dalıyor, kimi zaman gök gürlemesiyle uykularından oluyordu. Yirmi yaşındaydı, deli gibiydi ve kütüphanede patlayabilecek bir mayına ya da bir gök gürlemesine karşı güvende olma fikrine tamamen kayıtsızdı. Karanlık, güvenli odalarda hapis olduğu o soğuk kışın ardından artık yerinde duramıyordu. Askerlerin tuvalet diye kullanıp sonra yakıp yerle bir ettiği odalara dalıp dökülmüş yaprakları, bokları, sidiği, yanmış masaları temizliyordu. İngiliz hasta yatağında kral gibi yatarken kadın serseri gibi yaşıyordu.

Villa, dışarıdan bakınca tam bir harabeydi. Dış cephedeki merdiven ortasından bölünmüş, tırabzanları havada sallanıyordu. Yaşam mücadelesiyle geçiyordu her gün. Geceleri, ellerine geçen her şeyi götüren haydutlar yüzünden, ancak çok gerektiğinde mum yakıyorlardı. Zaten onları bu gibi tehlikelere karşı koruyan tek şey, villanın bu harap görüntüsüydü. Yine de burada kendini güvende hissediyordu, bu yarı yetişkin yarı çocuk genç kadın. Savaşta ba-

şına gelenlerden sonra, artık zaten az olan kendi kurallarını kendi koyuyordu. Artık emirlere kafa sallamayacak, büyük amaçlar uğruna görevler üstlenmeyecekti. Yalnızca yanmış hastasına bakacaktı. Ona kitap okuyacak, onu yıkayacak, gerektiği zamanlar morfin verecekti; zaten ikisi arasındaki iletişim bunun ötesine geçmiyordu.

Bir yandan da bahçedeki meyve ağaçlarının bakımını üstlenmişti. Bombalanan şapeldeki altı metrelik çarmıhı bahçeye taşımış, rüzgârda çıngırak gibi öten hamsi tenekelerini de üzerine asarak tohumlarını ektiği yerin tepesine korkuluk olarak yerleştirmişti. Villanın içinde, pislik, moloz, çer çöple dolu bir odada mektup katlanmış bir-iki giysi, bir de tıbbi araç gereçlerle dolu metal bir kutudan başka bir şey bulunmayan derli toplu bavulunun durduğu köşeye adım atıyor. Villanın küçük bir bölümü temizlenmiş ancak, istese hepsini yakabilirdi de.

Karanlık koridorda bir kibrit çakıp mumun fitiline tutuyor. Omuzları aydınlanıyor. Dizlerinin üzerinde oturuyor. Elleri kalça kemiklerinin üzerinde, mumun kokusunu içine çekiyor. Işığı da içine çektiğini hayal ediyor.

Birkaç adım geri çekilip beyaz tebeşirle parkelerin üzerine dikdörtgenler çizerek geri geri adım atıyor, bir piramit oluşturuyor, önce tek, sonra çift dikdörtgen, sol eliyle dengesini sağlıyor, başını yere eğmiş, ciddi. Uzaklaştıkça uzaklaşıyor ışıktan. Sonunda topuklarının üzerinde durup yere çömeliyor.

Tebeşiri giysisinin cebine koyuyor. Ayağa kalkıp eteklerini topluyor, belindeki kemere tutturuyor. Öteki cebinden bir metal parçası çıkarıp önüne fırlatıyor, metal en uzaktaki karenin hemen yanına düşüyor.

Öne fırlıyor, bacaklarının ağırlığı tahtalarda hissediliyor, gölgesi koridorun derinliğinde şekiller çiziyor. Çabuk çabuk hareket ediyor, tenis ayakkabıları karelerin üzerine çizdiği numaraların üzerinde gidip geliyor, önce tek ayak,

sonra çift ayak, sonra yine tek ayak, son kareye ulaşana dek.

Eğilip yerdeki metal parçasını alıyor, bir süre hareket etmeksizin bekliyor, etekliği hâlâ bacaklarının arasında, kolları serbest, soluk soluğa. Derin bir soluk alıp mumu üflüyor.

Şimdi karanlıkta. Dumanın kokusu var bir tek.

Olduğu yerde zıplayıp öteki tarafa dönüyor, şimdi daha da hızla karanlık koridorda hoplayıp duruyor, yerini bildiği karelerin üzerine düşüyor, tenis ayakkabıları karanlık parkeleri dövüyor adeta; İtalyan villası bu seslerle yankılanıyor, ayışığına, villayı yarı yarıya çevreleyen dağlara uzanan bir ses.

Yanmış adam, bazı geceler binanın içinde belli belirsiz titreşimler hissediyor. Ne olduğunu ya da nereden geldiğini anlayamadığı bu gümbürtüyü daha iyi duyabilmek için işitme cihazının sesini açıyor.

Adamın başucundaki küçük masanın üzerindeki kitaba uzanıyor kadın. Yangını birlikte göğüslediği kitap bu, içine başka kitaplardan yırtılmış sayfalar yapıştırdığı, kendi gözlemlerini de eklediği bir *Herodot Tarihi*; Herodot'un metnine yedirilmiş bir sürü parça var içinde.

Adamın küçük, örümcekimsi elyazısını okumaya başlıyor.

Kuzey Fas'ta *aajej* adında bir kasırga eser, fellahlar bu kasırgaya karşı kendilerini bıçaklarla korurlar. *Africo* vardır, Roma'ya kadar uzandığı görülmüştür. *Alm*, Yugoslavya'dan esen bir sonbahar rüzgârıdır. *Aref* ya da *rifi* adıyla da bilinen *arifi* yakıcı bir rüzgârdır. Bunlar, bugün de görülebilen sürekli rüzgârlardır.

Bir de sürekli olmayan rüzgârlar vardır, aniden ters yönde esmeye başlayan bu rüzgârlar atları bile devirebilir. *Bist roz*'un Afganistan'da tam 170 gün köyleri yerle bir ederek estiği görülmüştür. Tunus'tan esen, estikçe kaygı uyandıran sıcak, kuru *ghibli* vardır. *Haboob*, bin metre yükseklikte parlak sarı bir duvar gibi görünen, Sudan kaynaklı bir toz rüzgârıdır, ardından yağmur yağar. Esip esip kendini Atlantik Okyanusunda yok eden *harmattan* vardır. *Imbat*, Kuzey Afrika'da denizden esen rüzgârdır. Bazı rüzgârlar da göğe doğru üfler. Soğukla geceleri gelen toz rüzgârları vardır. Arapça 'elli' sözcüğünden türeyen, elli gün süren, Mısır'ın dokuzuncu vebası sayılan bir toz rüzgârı da *hamsin*dir. Cebelitarık'tan esen kokulu rüzgârın adı *datoo*.

Bir de ..... var, çölün gizli rüzgârı, oğlunun ölümüne neden olduğu için bir kralın adını yasakladığı rüzgâr bu.

Nafhat, Arabistan kaynaklı şiddetli bir rüzgârdır. *Mezzar-ifoullousen*, soğuk ve şiddetli bir güneybatı rüzgârıdır, Berber'lerin, 'kuşları tüylerinden eden rüzgâr' diye bildikleri. Beşhabar, Caucasus'tan esen kara kuru kuzeydoğu rüzgârıdır, 'kara rüzgâr.' Türkiye'den *samyeli*, genel savaşlarda kullanılan 'zehir ve rüzgâr.' Öteki 'zehirli rüzgârların' yanısıra, Kuzey Afrika'da *simoom* ve *solano* rüzgârları vardır, tozuyla çiçeklerin yaprakları dökülür, insanda baş dönmesi yapar.

Başka, özel rüzgârlar.

Sel gibi ilerleyen rüzgârlar. Binaların boyalarını aşındıran, telefon direklerini yıkan, taşları, heykel başlarını yerinden oynatan rüzgârlar. *Harmattan* rüzgârı, Sahara'nın üzerinde alev alev eser, kırmızı renklidir, un gibidir, tüfeklerin içini tıkar. Denizciler bu kırmızı rüzgâra 'karanlık denizi' adını verir. Sahara'dan çıkma bu kızıl sisin, Cornwall'a, Devon'a kadar uzandığı olmuştur, olağanüstü çamurlu yağmurlara yol açar ki bunu kanla karıştıranlar olmuştur. '1901 yılında Portekiz ve İspanya'da kan yağmurları görülmüştür.'

Havada milyonlarca küp hava gibi, milyonlarca ton toz da bulunuyor, tıpkı toprağın içinde barındırdığı canlıların (solucanlar, böcekler, yeraltı yaratıkları) toprağın üzerinde yaşayanlardan fazla olması gibi. Herodot, *simooma* yakalanan ve yok olan kimi ordulardan söz ediyor. Bir ulus, 'bu kötülük dolu rüzgâr yüzünden o kadar çileden çıkmış ki rüzgâra savaş ilan etmiş ve donanımlı bir orduyla üzerine yürümüş, ama çabucak bozguna uğramıştı.'

Toz fırtınalarının üç farklı biçimi vardır. Hortum. Sütun. Tabaka. Birincisinde ufuk çizgisi gözden kaybolur. İkincisinde, insanın çevresi 'dans eden cin'lerle dolar. Üçüncüsü, yani tabaka, 'bakır rengidir. Sanki doğa alev alev yanıyor.'

Kadın kitaptan başını kaldırıp adamın kendisine bakan gözlerini görüyor. Adam karanlığı delercesine konuşmaya başlıyor.

Bedeviler boşuna kurtarmadı benim hayatımı. Onlara yararım dokunacaktı, bunu biliyorlardı. Çöle çakılan bir uçaktan sağ çıktığıma göre bende özel bir beceri olmalıydı değil mi? Haritadaki şekillerden, kasabaların adlarını söyleyebiliyordum onlara. Ben bir bilgi deryasıyım biliyor musun? Beni bir evde yalnız bırak, doğrudan kütüphaneye gidip yutarım kitapları. Tarih böyle girdi kanıma. Deniz haritalarını, yaşadığımız toprakların ne zaman nasıl çoraklaştığını, Haçlı Seferlerini ezbere bilirim.

Ben onların arasına düşmeden de tanıyordum, biliyordum onları. İskender geçmemiş miydi topraklarından, bir amaç uğruna ya da salt açgözlülükten? İpeğe, kuyulara tutkun göçebelerin geleneklerini onlardan iyi bilirim. Sözgelimi bir kabile, ısı naklini ve böylece yağmur yağması olasılığını arttırmak için kocaman bir vadi arazisini kapkara boyamış, bulutların göbeğini şişlemek için de yüksek yapılar inşa etmişti. Kimi kabileler de avuçlarını açıp rüzgâra dua ediyorlardı. Bunu doğru zamanda yaparlarsa, gelecek fırtınayı düşman bir kabileye yönlendirebileceklerine inanıyorlardı. Sık sık boğulmalar oluyordu, kum altında kalan ve tarihe karışan kimi kabileler de vardı.

Çölde insanın yönünü kaybetmesi çok kolaydır. Ben gökten çöle, o sapsarı kumların ovasına düştüğümde, düşündüğüm tek şey, hemen bir sal yapmaktı... bir sal yapmalıydım.

Ve orada, yakıcı bir kuraklığın ortasında olmama karşın, su insanlarının arasında olduğumu biliyordum.

Tassili'de Sahara insanlarının sazlık tekneleriyle su atı avlamaya çıktıkları zamanlardan kalan taş işlemeleri görmüştüm. Wadi Sura mağaralarında yüzen insanların resimleri vardı. Beni götürdükleri yerde eskiden bir göl vardı.

Duvara resmini yapabilirdim onlar için. Altı bin yıl önce olsa, onları gölün kenarına götürebilirdim.

Bir denizciye bilinen en eski yelkeni sorun, Nubia'daki duvar resimlerinde görülebilen, bir sazlık teknesinden asılan ikizkenar yamuk yelken olduğunu söyleyecektir. Hanedan öncesi. Çölde hâlâ zıpkınlar bulunabilir. Onlar su insanlarıydılar. Bugün bile kervanlar nehir gibi sıra sıra dizilidir. Ama bugün artık yabancı onlara su. Elleriyle dudaklarının arasında bir hayalet sanki, sürgüne gönderilmiş, teneke kaplarda, termoslarda gördükleri bir şey.

Nerede olduğumu bilmeksizin onların arasında kaybolduğumda, tek ihtiyacım olan şey küçük bir bayırın ismini öğrenmek, yerel bir âdeti, bu tarihsel hayvanın bir hücresini görmekti, o zaman her şey yerli yerine oturacaktı, dünya haritasındaki yerimi bulabilecektim.

Afrika'nın o bölgeleriyle ilgili çoğumuz ne biliyorduk ki? Nil'in orduları bir ileri bir geri gidip durdular, çölün sekiz yüz mil derinliğine kadar uzanan bir savaş alanı. Whippet tankları, menzilli Blenheim bombaları. Gladyatör uçak savaşçı pilotları. Sekiz bin asker. Ama düşman kimdi? Cyrenaica'nin bu bereketleri topraklarında, El Agheila'nın tuz bataklıklarında müttefikler kimdi? Bütün Avrupa, savaşlarını Kuzey Afrika'da yapıyordu, Sidi Rezegh'de, Baguoh'da.

Bedeviler onu bir takozun üzerinde karanlıkta beş gün sürüklediler, gövdesi yine o keçe pelerinle örtülmüştü. Yağa bulanmış bir kumaşın içinde yatıyordu. Hava soğumuştu birden. Kızıl renkli derin kanyonların arasındaki taşlık vadiye ulaştıklarında, mavi pelerinleri kanatlar ya da süt gibi uçuşan su kabilesinin insanlarıyla buluşmuşlardı. Üzerindeki yumuşak kumaşı kaldırmışlardı. Kanyonun rahminde, kamp yaptıkları kayalıkların üzerinde şahinler uçuşuyordu.

Sabah onu *siq*'in en uç köşesine götürdüler. Artık yanında seslerini alçaltmıyorlardı konuşurlarken. Şiveleri ayırdediliyordu. Onu buraya getirmelerinin nedeni, ellerindeki silahlardı.

Onu bir yere taşıyıp bağlı gözleriyle, görmeden, bir metre uzaklıktaki bir şeye dokunmasını istediler. Günler süren yolculuktan sonra, bu mesafe bile çok uzaktı. Eğilip belli bir amaçla bir şeye dokunmak, kolları hâlâ onların kollarında, avucu açık. Sten fıçısına dokunduğunda onu tutan el çekildi. Sesler kesildi. Ellerindeki silahları anlatacaktı onlara.

"On iki milimetrelik Breda makineli tüfek. İtalya'dan."

Tüfeğin cıvatasını tutup parmağıyla yokladı, içinde kurşun yoktu, tetiği çekti. Klik. "Meşhur silahtır," diye mırıldandı. Başka tarafa götürdüler.

"Fransız silahı... Yedi-nokta-beş-milimetre Chatterault. Hafif bir makineli tüfektir. 1924 yapımı."

"Alman yedi-nokta-dokuz-milimetre MG-On beş... Havacılar kullanır."

Ellerindeki tüm silahların seceresini istediler. Farklı yıllara, farklı ülkelere ait bu silah koleksiyonuyla, çölün ortasında ufak çaplı bir müze oluşturmuşlardı. Ellerini silahların kıvrımları üzerinde gezdirdi. Silahın markasını söyler söylemez, başka bir silahın önüne taşıyorlardı onu. Sekiz tanesini ellerine verdiler. Adlarını yüksek sesle söylüyordu, önce Fransızca, sonra kabilenin kendi diliyle. Ama onların umrunda mıydı bu? Belki de öğrenmek istedikleri silahların markası değil, gökten düşen bu adamın bu silahları bilip bilmediğiydi.

Yine bileğinden tutup kartuş dolu bir kutuya elini soktular. Bir başka kutuda, başka mermiler vardı, bu kez yedi-milimetrelikler. Sonra başkaları.

Çocukluğu, teyzesinin yanında geçmişti. Bir gün onu bahçeye çıkarmıştı teyzesi ve bir seri iskambil kâğıdını çi-

menlerin üzerine yüzüstü yayarak eşleşme oyununu öğretmişti. Her oyuncu iskambillerin iki tanesini çeviriyor, belleğini zorlayarak eşini bulmaya çalışıyordu. Orası başka bir dünyaydı, alabalık dereleriyle, seslerinden ayırdedebildiğin kuş sesleriyle dolu bir dünya. Her şeyin bir adı vardı orada. Şimdi yüzü çimen liflerinden yapılmış bu maskeyle örtülüyken, eline bir mermi alıp onu taşıyanlarla birlikte bir silaha uzandı, mermiyi yükledi, havaya doğrultup tetiğini çekti. Kanyon duvarlarına çarpıp yankılandı ses. "*Çünkü yankı, hiçliğe çarpıp heyecanlanan ruhudur sesin.*" Bir İngiliz hastanesinde tanıdığı, adı deliye çıkmış bir adamın duvara yazdığı bir cümleydi bu. İşte çölde, aklını yitirmesine ramak kala, tıpkı teyzesiyle oynadığı oyunda olduğu gibi iskambilleri ters çeviriyor, hiç zorlanmadan eşlerini buluyor, gözleri önünde canlanan teyzesinin gülümseyen hayalini düşünürken çevresinde göremediği bu adamlar her atışta alkış tutuyordu. O tuhaf tahtırevanında yüzünü yine Breda'ya çeviriyor, arkasındaki adam o konuştukça silah ve mermi kutularına bıçağıyla birşeyler kazıyordu. Sevinmişti o gün, sıkışıp kaldığı o sessizlikten sonra biraz hareket, alkışlar. Silahlarını onlara anlatsın diye kurtardıklarını biliyordu kendisini, işte şimdi becerisiyle onlara borcunu ödüyordu.

Onlarla birlikte içinde hiç kadın olmayan kimi kasabalara gidiyor. Bilgisi, kabileden kabileye aktarılıyor. Sekiz bin kişilik kabileler bunlar. Farklı geleneklere tanık oluyor, farklı müzikler duyuyor. Gözleri genelde bağlı. Mzina kabilesinin su şarkılarını, sevinçlerini, *dahhiya* danslarını, acil zamanlarda haberleşmek için kullanılan flütlerini, *makruna* flütünün seslerini duyuyor. Derken beş telli lirlerin sınırlarına giriyorlar. Prelüd ve interlüdlerle şenlenen bir kasaba ya da bir vaha. Alkışlar. İlahiler.

Ancak akşam karanlığında çözüyorlar gözlerindeki bağı, o zaman onu esir alan kurtarıcılarını görebiliyor. Artık nerede olduğunu biliyor. Kimilerine haritanın üzerin-

de kendi sınırlarının ötesini gösteriyor, kimi kabilelere silahların nasıl kullanılacağını anlatıyor. Müzisyenler ateşin çevresinde onun karşısında oturuyorlar. *Simsimiya* lirinin notaları rüzgârda uçuyor. Notalar alevlerin üzerinden ona ulaşıyor. Ateşin çevresinde dans eden genç çocuğun alevlerin arasında salınan bedeni şehvet uyandırıyordu. Zayıf, kemikli omuzları kâğıt gibi beyazdı, alevlerin ışığında göbeğindeki küçük küçük ter damlacıkları görülüyordu, ayaklarına dek uzanan mavi elbisesinin arasından gövdesinin kahverengi bir şimşek gibi çıkan çıplaklığı görünüyordu.

Çevrelerinde dağınık kervanlar var, fırtınalar, karanlık çöl. Çevresi tehlikelerle, gizlerle dolu. Geçenlerde yine gözleri bağlıyken elini kıpırdattığında kuma gömülmüş bir jiletle elini kesmişti. Kimi zaman bu tür şeylerin düş olup olmadığını ayırdedemiyor, öylesine temiz bir kesik ki acıtmıyor, yüzü hâlâ dokunulmaz durumda, yaralandığını anlatmak için elindeki kanı kafatasına siliyor, yüzüne hâlâ dokunamıyor. Sessizlik içinde bu kadınsız köye getirmişlerdi onu, bir keresinde bir ay boyunca ayı hiç görmemişti. Bunlar hep kurmaca mıydı? O yağlar, keçe ve karanlığa sarılıyken hepsini hayal mi etmişti?

Suyun lanetli olduğu yerlerde kuyular geçtiler. Kimi açık alanlarda saklı kentler vardı, kumları kazıp gömülmüş odalara girmelerini bekledi, kimi zaman da su için çukur kazıyorlardı. Dans eden masum bir oğlanın saf güzelliği, genç bir korocunun sesi gibi, o sesi seslerin en safı, en berrak sular gibi anımsıyordu. Burada, bir zamanlar deniz olan bir çölde hiçbir yer sürekli değildi, her şey geçiciydi tıpkı oğlanın dans ederken uçuşan keten kaftanı gibi, kendini sanki okyanustan kurtarıyor ya da kendi mavi doğum sonrasından... Ateşin çevresinde döndükçe heyecanlanan, kendi kendini baştan çıkaran bir oğlan.

Sonra alevler kuma gömülüyor, dumanı çevrelerini sarıyor. Müzik aletlerinin sesi yağmur ya da kalp atışları gibi yavaşlıyor, diniyor. Oğlan kollarını yitmiş alevleri ku-

caklar gibi uzatıyor, flütlerinin susması işaretini veriyor. Artık yok o oğlan, ayak sesleri bile duyulmuyor giderken. Adamlardan biri emekleyerek kuma dökülen meniyi avucuna alıyor. Silahları onlara anlatan beyaz adama getirip avuçlarına koyuyor. Çölde, yalnızca su kutsaldır.

Elleri lavabonun kenarında, alçı duvarlara bakıyor kadın. Villadaki bütün aynaları kaldırıp boş bir odaya koymuştu. Lavaboya iyice tutunup başını her iki yana sallıyor, gölge gibi hareket ediyor. Ellerini ıslatıp saçlarına götürüyor, saçı tamamen ıslanana kadar saçlarını tarıyor. Serinliyor, dışarı çıktığında rüzgâr vurunca hoşuna gidiyor, fırtına diniyor.

II

Yıkıntılar

Elleri sargılı adam, yanmış adamla hemşirenin öyküsünü duyduğunda dört ayı aşkın süredir Roma'daki askeri hastanede bulunuyordu. Genç kadının nerede olduğunu öğrenmek için geri dönüp kapının önünde sohbet eden doktorların arasından bir kez daha geçti. Uzun süredir kaldığı bu hastanede sessizliğiyle dikkat çeken hastalardan biriydi. Kadının adını sormak için konuştuğunu duyduklarında şaşırdılar. Bütün bu zaman içinde hiç konuşmamış, mimikleriyle, jestleriyle az da olsa bir tebessümle iletişim kurmuştu çevresindekilerle. Aylardır ağzını açmamıştı, adını bile söylememişti. Kimliğine dair verdiği tek ipucu, müttefiklerden olduğunu işaret eden seri numarasıydı.

Bu numaradan statüsü kontrol edilmiş, Londra'dan gelen mesajlarla da verdiği bilgi doğrulanmıştı. Bedeni yara izleriyle doluydu. Doktorlar sürekli bandajlarını yeniliyorlardı. Ne de olsa şanlı şöhretli bir savaş kahramanı sayılırdı ve tek istediği huzur bulmaktı anlaşılan.

Kendini daha güvende hissetmesinden kaynaklanıyordu sessizliği yeğlemesi. Hiç açık vermemiş oluyordu böylece. İster ikna etmeye çalışarak, ister bahanelerle, ister tehditlerle gelsinlerdi üzerine. Dört ayı aşkın süredir ağzından tek sözcük çıkmamıştı. Hastaneye getirildiğinde tanınmayacak haldeydi, cüsseli bir hayvana benzetmişlerdi onu, ellerindeki acıyı dindirmek için sürekli morfin veriyorlardı. Bütün gün kuytu bir köşede koltukta oturup hastanedeki gelgiti izliyordu.

Ama o gün koridordaki doktorların önünden geçerken o ismi duyduğunda duraksamış, dönüp doktorlara kadının hangi hastanede çalıştığını sormuştu. Almanların işgal ettiği, müttefiklerin kuşatmasından sonra ise hastaneye

dönüştürülen eski bir manastırda olduğunu söylediler. Floransa'nın kuzeyindeki dağlarda. Hava saldırılarından çok zarar gören bir yermiş. Büyük bir bölümü bombardımanlarda tahrip olmuş. Güvensizmiş. Geçici bir kır hastanesi işlevi görmüş zaten. Ama o hemşireyle hastası, oradan ayrılmayı reddetmişler.

Neden zorlamadınız onları?

Hemşire hastasının kıpırdayamayacak kadar hasta olduğunu söyledi. Adamı sarsmadan getirebilirdik elbette, ama içinde bulunduğumuz koşullarda tartışacak zamanımız yoktu. Hemşirenin durumu da pek iyi değildi doğrusu.

Yaralı mı?

Hayır. Hava saldırılarının şokunu üzerinden atamamış gibi. Aslında eve gönderilmesi gerekirdi. Ama burada savaş sona ermiş sayılır artık. Kimseye söz geçiremiyorsun ki. Hastalar ellerini kollarını sallayarak hastaneleri terk ediyorlar. Askerler terhis olmadan dağılıyorlar.

Hangi villa, diye sordu.

Perili köşk dedikleri yer. San Girolamo. Bahçesinde hayaletler cirit atıyormuş. Kadının kendi hayaleti var gerçi, o yanmış hastası. Adam tanınmayacak halde. Sinirsiz bir et yığını. Suratının önünde kibrit çak, tepki vermiyor. Ölü gibi.

Kimdir?

Bilmiyoruz.

Konuşmuyor mu?

Doktorlar güldü. Hayır, konuşuyor, konuşmasına da... hem de hiç susmadan, ama kim olduğunu bilmiyor.

Nereden gelmiş?

Bedeviler Siwa Vahasına getirmişler. Sonra bir süre Pisa'da kaldı, sonra... Araplardan birinin üzerindedir kimliği. Belki satar da buluruz bir gün. Bazen de satmıyorlar, uğur gibi saklıyorlar. Çöle düşen pilotların hiçbirinden kimlik çıkmaz. Adam şimdi o Toskana villasında kalıyor işte, hemşire kız da onu asla bırakmıyor. Müttefikler za-

manında yüz hasta yatıyordu o manastırda. Hastane olmadan önce Almanların son kalesiydi. Villadaki kimi odalarda duvar resimleri var, her odada başka bir mevsim. Dış cephesi ise harap. Floransa'ya yirmi mil kadar uzaklıkta, tepelerde. Gitmek istersen geçiş kartı alman gerekecektir tabii. Seni arabayla göndeririz. Epeyce korkunçtur oralar. İnek leşleri. Vurulmuş, çürümeye terk edilmiş atlar. Köprü demirliklerinden sarkan cesetler. Savaştan arda kalan rezil görüntüler. Can güvenliği de yoktur. Ortalık daha temizlenmedi oralarda. Almanlar kaçarken ölülerini gömmediler, ortalığı da mayın tarlasına çevirdiler. Hastane kuracak başka yer yoktu sanki. Ölümün kokusu sinmiş dağlarına. Şöyle heybetli bir kar fırtınası gerek ki temizlensin ortalık. Ya da bir ordu karga.

Teşekkür ederim.

Hayalinde cam gibi parlayan o yeşil ışıklı sağlık odalarını terk edip hastanenin kapısından çıktı, aylardır ilk kez güneşi görüyordu. Bir an durup havayı soludu, dışarının telaşını izledi. Önce, diye düşündü, lastik pabuçlara ihtiyacım var. Sonra da *gelato.*[1]

Tren çok sallıyordu, uyumakta güçlük çekti. Alnı durmadan pencere camına çarpıyordu. Herkesin kapkara giysiler içinde olduğu kompartımanda sigara dumanından göz gözü görmüyordu. Mezarlıkların önünden geçerlerken yanında oturan yolcular hep birlikte haç çıkartıyorlardı. *Hemşirenin durumu da pek iyi değil doğrusu.*

Bademciklerim için *gelato,* diye anımsadı. Bir dostunun kızını bademciklerini aldırmak için hastaneye götürmüşlerdi. Ufaklık, başka çocuklarla dolu hastane koğuşunu görür görmez ameliyatı reddetmişti. Her zaman son derece uslu, uyumlu olan çocuk birden huysuzlaşmış, ameliyat olmam diye tutturmuştu. Doktor onu ikna etmeye çalışmıştı ama, anlaşıldı ki kimse *onun* bademciklerine dokunamayacaktı. Onunla birlikte yaşayacaktı, 'o' her neye

[1] İtalyancada dondurma. (Çev.)

benziyorsa. Şu güne kadar da bademciklerin tam anlamıyla ne olduğunu hâlâ öğrenebilmiş değildi adam.

Başıma hiç dokunmamaları tuhaftı, diye düşündü. En dehşetlisi, bir an sonra neye kalkışacaklarını kestirmeye çalışmak, kendine yapılacak bir sonraki işkenceyi düşünmekti. O anlarda hep başına gelebilecek darbelerden korkmuştu.

Tavanarasından bir fare tıkırtısı duyuldu.

Yanında bavulu, villanın koridorunun en ucunda duruyor. Bavulu orada bırakıp mumlarla aydınlatılmış koridorda yürümeye başlıyor. Adımları sessiz. Genç kadın, İngiliz hastayla kurduğu bu sessiz dünyaya hiç ses yapmadan giriveren bu adama şaşırıyor, bir tür samimiyet duyuyor, rahatlıyor.

Adamın gölgesi, uzun koridordaki mum ışığından, gövdesinden önce ulaşmıştı genç kadına. Gaz lambasının fitilini uzattı, çevresindeki ışık halesi genişledi. Adam yanına gelip tanıdık bir amca gibi önünde diz çöktüğünde kucağında bir kitapla hiç kıpırdamadan oturuyordu.

"Bana bademciğin ne olduğunu söyle."

Genç kadın gözlerini adama çevirdi.

"Peşinde iki adamla o hastaneden fırtına gibi çıkışını hiç unutamıyorum."

Başıyla onayladı.

"Hastan içeride mi? Görebilir miyim?"

Kadın başını sallamaya başladı.

"Yarın görürüm öyleyse. Nereye yerleşeceğimi söyle yeter. Çarşaf marşaf gerekmez. Mutfak var mı burada? Seni bulana kadar öyle tuhaf bir yolculuk geçirdim ki."

Koridorda yitip gitti yine. Kadın titriyordu. Masanın kenarına tutundu. Kendine gelebilmek için yarım kalmış

kitabını okumayı düşündü. Eskilerden bir tanıdığı, salt onu görebilmek için trenle uzun bir yol katetmiş, kasabadan dağın tepesine ulaşan dört mili yürümüş, villanın uzun koridorundan geçip yanıbaşına kadar gelmişti. Birkaç dakika geçtikten sonra, İngiliz hastanın odasına girip yataktaki adamı seyretti. Odanın duvarlarındaki resimler ayışığıyla aydınlanınca gerçek gibi görünüyordu. Bir çiçeğe uzanıp kopartası geldi.

Caravaggio adlı adam, gecenin sesini dinleyebilmek için odadaki tüm pencereleri açıyor. Giysilerini çıkarıyor, avuçlarını boynunda gezdiriyor ve bir süre dağınık yatağa uzanıyor. Dışarıdan ağaçların rüzgârda hışırtısı, ayışığında parıldayan gümüş balıklarının yıldız çiçekleri üzerinde zıplamasının sesleri geliyor.

Ayışığı saydam bir ten gibi yansıyor üzerine. Bir saat kadar sonra villanın çatısına çıkıyor. Harap olmuş villaya, çevresindeki bakımsız, kuru bahçelere bakıyor. İtalya'da bulundukları yere bakıyor.

Sabah çeşmenin yanında derin bir sohbete dalıyorlar.

"Şimdi İtalya'da olduğuna göre, Verdi'yle ilgili daha çok şey öğrenmelisin."

"Ne?" Genç kadın, çeşmede yıkadığı çarşaftan başını kaldırıp adama bakıyor.

Adam anımsatıyor. "Ona âşık değil miydin?"

Hana utanarak başını öne eğiyor.

Caravaggio ortalıkta gezinerek villayı ilk kez incelemeye başlıyor. "Evet, âşıktın ona. Giuseppe'yle ilgili ayrıntılarla bizi *çılgına* çevirirdin. Ne adammış ama! Dört dörtlük olduğunu söyleyip dururdun. Biz de onaylamak zorunda kalırdık, öyle dişli bir onaltılıktın ki!"

"Ne oldu o kıza acaba?" Kadın yıkadığı çarşafı çeşmenin kenarına seriyor.

"Çok iradeli bir insandın sen."

Hana, kırık taşların arasından otların fışkırdığı zeminde yürürken Caravaggio siyah külotlu çoraplı bacaklarına, üzerindeki ince kahverengi elbiseye bakıyor. Hana demir parmaklıkların üzerine abanıyor.

"Buralara gelmemin nedeni, aklımın bir köşesini hep meşgul eden bir şeydendi sanki, yani galiba Verdi için geldim buraya. Sen ortalıktan kaybolmuştun, babam savaşa gitmişti... Şu atmacalara bak. Her sabah tepemizde uçuşuyorlar. Burada her şey paramparça, acınacak durumda. Koca villada bir tek bu çeşme kaldı. Müttefikler buradan ayrılırken su borularını söküp çıkarmışlar. Susuz kalırsam villayı terk edeceğimi sandılar."

"Burada kalmamalıydın. Bu bölge temizlenmemiş daha. Ortalık mayınlarla dolu."

Hana Caravaggio'nun yanına gidip parmağını dudaklarına dokundurdu.

"Seni gördüğüme sevindim Caravaggio. Salt sen olduğun için. Burayı terk etmem için beni ikna etmeye geldiğini söyleme sakın."

"Wurlitzerli bir bar bulup kahrolası bomba sesleri duymadan bir içki içmeyi nasıl istiyorum bir bilsen. Frank Sinatra dinlesek... Müzik bulmalıyız," diyor Caravaggio. "Hastana da iyi gelir."

"O hâlâ Afrika'da."

Caravaggio Hana'dan gözlerini ayırmadan birşeyler daha söylemesini bekliyor, ama İngilizle ilgili söylenecek pek bir şey yok. Mırıldanmaya başlıyor Caravaggio. "İngilizlerin bir bölümü Afrika âşığıdır. Beyinlerinin bir yanı çölü olduğu gibi yansıtır. Çölde yabancılık çekmezler."

Kadının başıyla kendisini hafifçe onayladığını görüyor. Saçlarını kısacık kesince uzun saçlarının gizemli bir maske gibi sakladığı yüzü cılız kalmış. Ama ne olursa olsun, kendi kurduğu bu dünyada huzurlu görünüyor. Çeşmesi, atmacaları ve villanın harap olmuş bahçesiyle...

Belki de savaştan kendini soyutlamanın tek yolu budur diye düşünüyor Caravaggio. Yapraklarla bezeli o odada yatan yanmış adamın bakımını üstlenmek, çarşaflarını yıkamak. Bu dünya çok uzak bir geçmişi barındırıyor içinde, Verdi'den de öncesini. Hatta Medici ailesinin, davet ettikleri bir mimarla, hem de on beşinci yüzyılın en iyi mimarıyla, bir gece mum ışığında dağ manzarasını daha iyi görebilmek için yeni bir pencere tasarımını tartıştıkları günlerden de öncesini.

"Eğer burada kalacaksan," diyor Hana, "daha çok yiyeceğe gereksinimimiz olacak. Ben sebze ekmiştim, bir çuval da hububat var, ama birkaç tavuğumuz olsa hiç fena olmazdı." Caravaggio'nun eski becerilerine göndermede bulunuyor Hana.

"Artık eskisi kadar cesur değilim."

"Ben de seninle gelirim öyleyse," diye teklifte bulunuyor Hana. "Birlikte çalarız. Sen bana yol yordam öğretirsin."

"Anlamıyorsun. Cesaretimi yitirdim."

"Neden?"

"Yakalandım. Kahrolası ellerimden olacaktım neredeyse."

Bazı geceler İngiliz hasta uykuya daldıktan sonra Hana okuduğu kitabı bir kenara koyup dışarıda Caravaggio'yu aramaya çıkıyor. Caravaggio genelde bahçedeki havuzun kenarına uzanıp yıldızları seyrediyor, bazen de terasta oturuyor. Yaz gecelerinde içeride duramıyor Caravaggio. Bazen çatıya çıkıp oradaki kırık bacanın yanına çöküyor, kendisini izleyen gölgeyi fark edince usulca gözden kayboluyor. Hana onu genelde bahçede, kedilerin en çok sevdiği, öğleden sonraları uzanıp güneşlendikleri başı kopuk kont heykelinin yanında yakalıyor. Sarhoşken gerçek ailesinin baykuşlar olduğunu iddia eden karanlıkların adamı Caravaggio, yine de Hana'ya kendisini yakalatmış gibi davranıyor.

Bir dağın başındalar, uzakta Floransa'nın ışıkları parlıyor. Caravaggio bazen yerinde duramıyor, bazen de çok sakin. Hana, Caravaggio'nun sıkıntılarını günışığında daha iyi görebiliyor, sargılı ellerini, tepede bir şeye işaret ettiği zaman başını çeviremeyip tüm gövdesiyle dönüp bakışını. Ama bunları ona söylemiyor.

"Hastam öğütülmüş tavuskuşu kemiğinden yapılmış bir merhemin, yaralara çok iyi geldiğini söyledi."

Caravaggio gökyüzünü seyrediyor. "Öyle mi?"

"Casus muydun sen?"

"Pek sayılmaz."

Hastanın odasından sızan mum ışığının titreşimleri de olmasa içinde bulundukları zifiri karanlıkta Caravaggio yüzünde bir maske varmışçasına rahat Hana'nın yanında. "Hırsızlık için kullanıyorlardı beni. Hırsızlık bir yana, İtalyan oluşum da çok hoşlarına gitti tabii, beni nasıl kullanacaklarını şaşırdılar. Benim gibi dört-beş kişi vardı. Bir süre fena gitmedi işler. Sonra kazayla birisi fotoğrafımı çekti, düşünebiliyor musun?

"Bir balo yapılıyormuş, oradan bir belge çalmamı istemişlerdi. İçeri girebilmek için penguen kılıklarına benzeyen o smokinlerden giyip gittim. Ne bir vatansever, ne bir kahramandım, hırsız hırsızdır ne de olsa. Tek fark, artık resmi bir hırsız olmamdı. Balodaki kadınlardan birisi, yanında fotoğraf makinesini getirmiş Alman subayların fotoğraflarını çekiyordu. Tam iş üstündeydim ki bir deklanşör sesi duydum. Şaşkınlıktan dönüp objektife bakmışım. Anlayacağın birden korkuya kapıldım. Kadın bir generalin sevgilisi miymiş neymiş.

"Savaş sırasında çekilen her fotoğraf, hükümet laboratuvarlarında resmi olarak tab ediliyor ve Gestapo tarafından denetleniyordu. Film Milano'daki laboratuvarda tab edilir edilmez yakalanacaktım, balonun davetli listesinde adıma rastlamayınca ânında çakacaklardı meseleyi. Yani o filmi mutlaka ele geçirmem gerekiyordu."

Hana İngiliz hastasının yanında. Adamın uyuyan gövdesi kilometrelerce ötede, ayaklarıyla ezerek hazırladığı kara merhemi yanında diz çöküp yüzüne süren o adamın yanında, çölde. Hana o adamın parmaklarının kendi yanaklarını okşadığını hayal ediyor.

Koridoru geçip hamağına çıkıyor, üzerinde sallanmaya başlıyor.

Uykuya dalmadan önceki süre, defter ve kalemleriyle yatağa giren bir öğrenci gibi, günün tortusunu yatağına getirip bir olaydan ötekine atladığı, bir anlamda kendini en canlı hissettiği anlar oluyor. Bütün gün darmadağın olan

zihni, o karmaşaya yol açan bütün olayları bir süzgeçten geçirip damıtıyor sanki. O gün o karmaşanın içinde Caravaggio'nun öyküsü de vardı sözgelimi. Caravaggio'nun amacı, acıklı öyküsü ve kayıp bir görüntü.

Baloyu arabayla terk ediyor. Dingin yaz gecesinde taşlık yolda arabanın çıkardığı ses... Cosima villasındaki balo, deklanşörün sesini duyduğu andan itibaren kedi fare oyununa dönüşmüş, kadının fotoğraf makinesinden kaçarak geçmişti gece. Salonda bir fotoğraf makinesinin varlığını bildiğine göre ondan sakınması gerekiyordu. Kadının görüş alanına girmemeye özen göstermekle birlikte, konuşmalarını duyabilmek için ensesinden ayrılmamıştı. Sonuçta Anna adındaki bu kadının Alman subaylardan birinin metresi olduğunu, o gece villada kalıp ertesi sabah Toskana'dan kuzeye gideceğini öğrenmişti. Kadının ölümü ya da aniden ortadan kaybolması yalnızca kuşku uyandıracaktı. O günlerde en sıradan olaylar bile kuşku uyandırıyordu.

Bundan dört saat kadar sonra, Caravaggio villanın çimenleri üzerinde, koşuyor, gölgesi arkasında. Taşlık patikaya geldiğinde yavaşlıyor, ağır ağır yürümeye başlıyor. Cosima villasının ayışığında parıldayan kare kare pencerelerine bakıyor. Savaş kadınlarıyla dolu bir saray yavrusu, diye düşünüyor.

Çok geçmeden bir odanın içinde. Yoldan geçen bir arabanın farlarıyla ansızın aydınlanıyor oda, ışığıyla yıkıyor Caravaggio'yu. Bir kez daha iş üstünde yakalanıyor hırsız, kadınla göz göze geliyor. Kadının üzerinde bir adam var, parmakları uzun sarı saçlarının arasına gömülmüş. Gördü beni, diye düşünüyor Caravaggio, çırılçıplak da olsam tanıdı beni ve aşağıdaki salonda fotoğrafını çektiği adam olduğumu biliyor. Deklanşörün sesini duyduğu

andaki gibi donakalıyor Caravaggio. Araba geçip gidiyor, oda yine karanlığa gömülüyor.

Ne yapacağını kestiremiyor. Hareket etmesi gerekip gerekmediğini, kadının üzerindeki adamın kulağına odadaki yabancının varlığını fısıldayıp fısıldamayacağını bilmiyor. Odada çıplak bir hırsız var. Anadan doğma bir katil. Boynunu kıracak mıyım, diye düşünüyor Caravaggio, ellerini uzatmış, üzerlerine atladı atlayacak.

Yataktaki sevişme sürüyor. Kadın sessiz. Caravaggio, kadının düşüncelerinin akışını duyacak neredeyse. Gözleri hâlâ Caravaggio'nun üzerinde. Kadının düşüncelerinin bir saat kadranı gibi gidip geldiğini hissediyor Caravaggio, tik tak, tik tak, bir an bunun büyüsüne kapılıyor. Sözcüklerinin kendine özgü tuhaf varlıklar olduğunu söyleyen bir arkadaşını anımsıyor. O gece baloda gördüğü şu kadının sarı saçlarına, saçlarındaki siyah kurdeleye kadar uzanıyor düşünceleri.

Kavşakta bir araba sesi. Az sonra oda yine aydınlanacak. Kadının Caravaggio'dan ayırmadığı gözleri karanlığı deliyor sanki. Arabanın farlarından yansıyan ışık, kadının yüzünden generalin bedenine, sonra halıya doğru kayıyor, sonra bir kere daha Caravaggio'nun üzerinden sıyrılıp yok oluyor, oda yine karanlığa gömülüyor. Artık kadını göremiyor. Ama o saniyelik ışık silsilesinde, konuşursa, kadına boğazını keseceğini işaret etti. Kadın durumu anlasın diye fotoğraf makinesini da eline alıp gösterdi. Karanlıkta haz dolu iniltiler geliyor kulağına şimdi: Sözsüz bir anlaşma imzaladılar kadınla. Artık hiç korkmadan verandaya çıkıp dışarıdaki geceye kendini bırakabileceğini biliyor.

Kadının odasını bulmakta zorlanmıştı. Villaya girip on yedinci yüzyıl duvar resimleriyle dolu loş koridorda ağır ağır yürümüştü, koridorun her iki yanındaki odalardan herhangi birinde olabilirdi kadın. Nöbetçi askerleri kuşkulandırmamak için konuklardan biri gibi davranmaya

karar vermişti. Çırılçıplak soyunmuş, giysilerini bahçedeki çalılıkların arasına saklamıştı.

Öyle, anadan doğma bir vaziyette üst kata çıktığında, sarhoş numarası yapıp kahkahalar atmış, nöbetçilerle dalga geçmiş, müthiş bir teklif aldığını söylemişti onlara... *al fresco* muydu? Yoksa *a cappella* mı deniliyordu?

Üçüncü katta uzun bir koridor vardı. Nöbetçilerden biri merdivenlerin başında, öteki yirmi adım ötede duruyordu. Uzun bir gösteri yürüyüşü olacak bu, diye düşünmüştü Caravaggio: Elleriyle bir önünü, bir arkasını saklamaya çalışıyor, duvardaki resimlerin önünde durup bakınıyordu çevresine. Nöbetçilerin gözü üzerinde. Bir ara başını duvara yaslayıp uyuyor taklidi yapmış, derken yine sendeleyerek yürümeye başlamıştı. Arada sırada da asker gibi doğrulduğu oluyordu. Duvardaki resimlerde tıpkı kendisi gibi kıçı açık meleklere durup durup selam veriyordu... Çılgın bir vals yaparak ilerleyip duvardaki resimleri –kaleler, siyah-beyaz kubbeler, azizler– bir bir geride bırakırken koridorun ucundaki nöbetçiye gittikçe yaklaşıyor, bir yandan da savaş sırasında bir salı günü canını kurtarmak için giriştiği bu macerayı düşünüyordu. Duvardaki resimlerde kendi görüntüsünü arıyordu.

Anahtarını arıyormuş gibi yapıp ellerini çıplak göğsünde gezdirmiş, sonra bulmuş gibi yapıp penisini tutarak bir odanın anahtar deliğine uzatmıştı. Sonra gülerek geri geri sendeleyip kendi kendine söylenerek bir sonraki odaya girmişti.

Odaya girer girmez oyun sona ermişti. Caravaggio pencereyi açıp verandaya çıkmıştı hemen. Güzel bir geceydi. Anna ile generalin ikinci kattaki odalarına girebilmek için alttaki verandaya atlamıştı. Öylesine sessiz sedasızdı ki rüzgârda insanın burnuna gelen güzel bir koku gibiydi varlığı. Ne bir ayak izi, ne de bir gölge. Yıllar önce bir dostunun çocuğuna gölgesini arayan bir adamın öyküsünü anlattığını anımsamıştı birden. Tuhaf, bir film karesinde

kendi görüntüsünün peşine düşmesi bir gün, tıpkı o öyküdeki gibi.

Odaya girdiğinde, Anna ile general çoktan sevişmeye başlamışlardı bile. Kadının sandalyenin üzerinde duran giysilerini yoklamış, fotoğraf makinesini bulabilmek için halının üzerinde yuvarlanmıştı. Bulamamıştı. Odanın içi zifiri karanlıktı, hiçbir şey görünmüyordu.

Ayağa kalkıp çevresindeki her şeyi ellemeye başlamıştı, ta ki eli mermerden bir göğse ilişene dek. O zaman kadının fotoğraf makinesini nereye koyduğunu anlamıştı, ellerini mermer heykelin üzerinde gezdirip ellerini bulmuştu. Fotoğraf makinesi, heykelin kolunda asılı duruyordu. İşte tam o sırada arabanın sesini duyunca donakalmış, arabanın farlarının odaya yansımasıyla birlikte kadına yakalanmıştı.

Caravaggio, karşısında oturup tıpkı karısının bir zamanlar yaptığı gibi aklından geçenleri okumaya çalışan Hana'yı izliyor. Nasıl da kokluyor, iz sürüyor! Hana'nın bu bakışlarını fark etmemiş gibi yapıp bir daha bakıyor ona... Gözlerinin insanlara nasıl berrak, nasıl kusursuz, ulaşılmaz göründüğünü biliyor. İnsanların gözlerinin içinde kaybolduğunu... zaten böyle saklanabiliyor onların bakışlarından. Ama Hana'nın bakışları farklı: Sorguluyor Caravaggio'yu. Kendine yabancı gelen bir ses tonu karşısında başını bir yana eğip bu yabancı sese anlam vermeye çalışan bir köpek gibi bakıyor adeta. Arkasında Caravaggio'nun rengini hiç sevmediği o kan kırmızısı duvarlar. Bu ülkenin yakıcı güneşinden aldığı kara ten rengi, siyah saçları ve ince uzun yüzüyle Caravaggio'ya karısını anımsatıyor Hana.

Bugünlerde karısını pek düşünmüyor. Ama biliyor ki onu belleğine kapattığı yerden çekip çıkaracak olsa onunla

ilgili her şeyi anımsayacak, anlatabilecek. Gece yatarlarken göğsüne yasladığı incecik bileğinin ağırlığını bile.

Hana yemek yerken Caravaggio'nun sargılı elleri masanın altında. Yalnız yemeyi yeğlediği halde Hana yemek yerken hep onun yanında oturuyor. Gururundan. Ne ölümcül bir gurur, diye düşünüyor kendi kendine. Hana onu şapelin yanındaki basamaklara çöküp yemek yerken görmüştü bir gün. Çatalsız, bıçaksız. Doğulular gibi elleriyle yemeyi öğreniyordu. Saçlarına ak düşmüş, koyu renkli giysileriyle Caravaggio'nun ne kadar has bir İtalyan olduğunu düşünüyor Hana. Her gün daha çok farkına varıyor Caravaggio'nun İtalyanlığının.

O kızıl duvarların önünde oturan Hana'nın esmer tenine, cildine, kısacık siyah saçlarına bakıyor Caravaggio. Hana ve babasıyla, savaştan önce Toronto'da tanışmıştı. Hırsızlık yaparak geçiniyordu o günlerde. Evliydi. Tasasız, tembel dünyası içinde zenginleri oyuna getirmekte, karısı Giannetta'yı ya da arkadaşının şu küçük kızını cezbetmekte de üstüne yoktu.

Ama artık çevresinde hiçbir şey kalmadı. Herkes kendi içine dönmek zorunda bırakılmıştı. Şimdi günleri, Floransa yakınlarındaki bu dağ kasabasındaki villada, yağmurlu günlerde içerde, villada kalan tek yumuşak koltuğun üzerinde ya da mutfakta, hava güzel olduğunda ise çatıya çıkıp hayal kurmakla geçiyor. Hayatla hiçbir bağlantısı yok gibi. Bir tek Hana ile ilgileniyor. Hana ise üst katta ölmekte olan o adama kendini zincirlemiş adeta.

Yemekler sırasında kızın karşısına oturup yemek yiyişini izliyor.

Altı ay kadar önce, Pisa'daki Santa Chiara Hastanesinin uzun koridorunun sonundaki pencereden bakıp beyaz bir aslan heykeli görmüştü Hana. Yıkıntıların arasında bir

başına duruyordu. Binanın beyaz kubbesiyle uyum içindeydi gerçi ama, kabasabalığı ve basit şekliyle başka bir çağa aitmiş gibi görünüyordu. Geçmişten bugüne gönderilen bir armağan gibiydi. Hana ise hastane ve çevresindeki her şeyden daha çok kabullenmişti o aslanı. Karartma gecelerinde pencereden ona bakar, gün doğarken uyandığında onun yine orada olacağını bilerek uyurdu. Beş buçukta uyandığı andan itibaren pencereden onu gözler, gün aydınlandıkça üzerindeki ayrıntıları fark ederdi. Hana hastalarına bakarken, beyaz aslan bahçede Hana için nöbet tutuyor olurdu. Hava saldırıları sırasında bile bir şey gelmemişti başına. Küçük ayrıntılar görmezlikten gelinmişti. Öte yandan, hastanenin kulesi hava saldırılarından şok geçiren bir insan gibi eğreti duruyordu.

Hastane eski bir manastır içine kurulmuştu. Yüzyıllarca rahiplerin dikkatle budadığı ağaçlarla dolu bahçede bakımlı, biçimli ağaçlardan eser kalmamıştı. Gündüzleri hemşireler hastalarını bu ne idüğü belirsiz şekillerin arasında gezdiriyordu. Yalnızca o beyaz taş heykel dayanabilmişti zamana, savaşa.

Hemşireler ölümlerden çok etkileniyorlar, kimi zaman şoka giriyorlardı. Bazen bir mektup bile bütün dünyalarını yıkabiliyordu. Kopuk kollar, bacaklar, her yandan fışkıran kan, ölümün kokusu... Zamanla hiçbir şeye inanmamaya, güvenmemeye başlamışlardı. Facia atlattıktan sonra yaşama küsen maden işçilerine benziyorlardı. Santa Chiara Hastanesinde bir görevli yüz askerin yattığı koğuşu geçip Hana'ya babasının ölümünü bildiren mektubu verdiğinde işte Hana da öyle yıkılmıştı.

Beyaz bir aslan.

İngiliz hastayla o sıralarda tanışmıştı; kavrulmuş bir hayvan gibiydi adam. Ama Hana'nın önünde yeni bir dünya açılmıştı onunla birlikte. San Girolamo villasında bir o bir Hana kalmışlardı geriye. Pisa'daki güvenli hastanelere dönmeyi reddetmişlerdi birlikte. İkisi için savaş sona ermişti artık. Sorrento ve Marina di Pisa gibi limanlar,

gönderilmeyi bekleyen Kuzey Amerikalı ve İngiliz askerleriyle doluydu. Hana ise öteki hemşireler ayrılırken üniformasını yıkayıp onlara geri vermişti. Savaş bazı bölgelerde hâlâ sürüyordu söylediklerine göre. Hana'nın savaşı ise sona ermişti. Yapayalnız kalacaksın, dediler. Olsun, dedi. Ben burada kalıyorum. Temizlenmemiş mayın tarlalarını, susuzluğu, yiyecek sıkıntısını hatırlatmışlardı ona. Hana ise İngiliz hastasının yanına çıkıp onunla birlikte kalacağını bildirmişti.

Başını bile çevirmekten aciz olan adam hiçbir şey söyleyememişti, ama parmaklarını kızın beyaz ellerine bırakmış, Hana yanında diz çökünce saçlarını okşamıştı. Serin bir esinti gibiydi kızın saçları parmaklarının arasında.

Kaç yaşındasın sen?

Yirmi.

Bir zamanlar Pisa'da yaşayan bir dük varmış, diye anlatmaya başladı. Ölmeden önce Pisa Kulesine çıkarın beni, demiş. Kuleden manzarayı seyrederek ölmek istiyorum.

Babamın bir arkadaşı Şangay dansı yaparken ölmek istediğini söylemiş. Şangay dansının ne olduğunu bilmiyorum. Babam da bilmiyordu.

Ne iş yapar baban?

O... o savaşta.

Sen de savaştasın.

Hana, İngiliz hastayla ilgili hiçbir şey bilmiyor. Bir ayı aşkın bir süredir bakımını üstlenmesine, morfin iğnelerini yapmasına karşın en ufak bir ipucu bulamıyor adamın kimliğine dair. Başta ikisinde de bir çekingenlik vardı, yalnız kaldıklarında daha da hissedilir bir hal almıştı bu çekingenlik. Sonra birden aşmışlardı o yabancılık hissini. Hastalar, doktorlar, hemşireler ve hastane araç gereçleri, hepsi, dağdan aşağı Floransa'ya, oradan da Pisa'ya yollandılar, kayboldular. Kodein tabletlerini eritmişti Hana, morfini de. Gidenleri seyretmişti, sıra sıra kamyonları. Hadi bakalım, güle güle gidin. İngiliz hastanın penceresinden el salladı onlara, sonra kepenkleri kapattı.

Villanın arkasında yüksek, taş bir duvar vardı. Batı yakasında oldukça geniş bir bahçesi bulunuyordu. Yirmi mil kadar uzakta da Floransa kentinin kadifemsi yer örtüsü uzanıyordu. Sisli günlerde Floransa gözden yitiyordu. Söylentiye göre, komşu villada, yani eski Medici villasında yaşayan bir general aklını yitirmişti.

Çevresindeki yüksek duvarlarla sakinlerini adeta kötü ruhlardan korumak için kurulmuş gibi görünen San Girolamo villası, şimdi kuşatma alındaki bir kaleyi andırıyordu. Bahçesindeki heykeller yerle bir edilmişti. Önünde uzanan manzaranın ayrılmaz bir parçası gibi görünüyordu şimdi villa; bu nedenle olacak, bir yıkıntıya dönmüş evin önünde uzanan meyve bahçelerini evin odaları gibi algılıyordu Hana. Mayın tehlikesini göz önünde bulundurarak hep kenarlarda yürüyordu. Bahçenin belli köşelerini ancak kentte doğup büyümüş birinin taşıyabileceği öfkeli bir tutkuyla ekip biçmeye başlamıştı. Yanmış topraklara, kuraklığa meydan okuyordu. Bir gün buralarda yine limon ağaçları büyüyecekti, sıra sıra.

Caravaggio mutfağa girdiğinde, Hana'yı masanın üzerine eğilmiş buluyor. Kızın yüzü görünmüyor. Yalnızca çıplak sırtı, omuzları.

Bedeni tir tir titriyordu. Arasıra başını masaya çarpıyordu.

Caravaggio öylece durdu. İnsan en çok ağlarken enerji harcar. Gün doğmamıştı daha. Hana'nın yüzü kollarının arasından masanın karanlığına gömülmüştü.

"Hana," dedi. Genç kadın birden donakaldı, kıpırtısızlığının ardına saklanmak istermişçesine.

"Hana."

Genç kadın inlemeye başladı. Çıkardığı bu seslerle aralarında bir barikat kurulmuştu sanki.

Caravaggio, kadının çıplak bedenine dokunmaya çekindi önce, "Hana," dedi, sonra sargılı elini omzuna götürdü. Hana hâlâ titriyordu. Ne kadar acı çekiyor, diye düşündü Caravaggio. Bu koşullarda ayakta kalabilmenin tek yolu, her şeyi kazıp çıkarmak, arınmak her şeyden.

Derken Hana gövdesini sanki bir mıknatıs gibi çeken masadan kalktı, doğruldu, Caravaggio'ya baktı.

"Niyetin yatağa atmaksa sakın dokunma bana."

Üzerinde bir tek etek vardı, yataktan kalkıp üzerine alelacele bir şey geçirip mutfağa koşturmuş gibiydi, yüzü solgundu. Dağdan esen rüzgâr mutfakta cereyan yapıyordu.

Hana'nın yüzü al al olmuş, terlemişti.

"Hana."

"Duydun mu dediğimi?"

"Onu neden bu kadar çok seviyorsun?"

"Âşığım ona."

"Âşık değilsin, seviyorsun."

"Git başımdan Caravaggio, lütfen, git."

"Kendini neden bir cesede zincirlediğini anlamıyorum."

"O adam bir aziz. Ben öyle düşünüyorum. Çok acı çekiyor. Böyle insanlar kaldı mı hayatta? Onun gibileri korumamız gerekir."

"Onun umrunda bile değil."

"Ona âşık olmamam için hiçbir neden yok."

"Bir hayalete âşık olup dünyaya küsen genç kadın!"

Bunu söyledikten sonra bir süre sustu Caravaggio. Sonra yine başladı. "Acıdan korumalısın kendini. Acı nefretle atbaşı gider. Bunu böyle bil. Ben hayatta bunu öğrendim. İnsanların acılarını paylaşarak hafifletebileceğini sanıyorsun ama yanılıyorsun, onlar zehirini sana akıtıyor, o zehir sonunda seni de mahvediyor. Çöldeki o adamlar senden daha akıllıymış. Adamın işe yarayabileceğini kestirmişler. Zaten onun için kurtarmışlar, işleri bitince de bırakmışlar."

"Yalnız bırak beni."

Hana yalnızken meyve bahçesindeki uzun nemli çimenlerin arasında oturuyor, ıslanan ayak bileklerinin sızısına aldırmıyor. Bahçeden kopardığı erikleri soyup pamuklu elbisesinin cebine koyuyor. Yalnızken bazen de her iki yanı servi ağaçlarıyla sıralı gölgeli yoldan, birinin ağır ağır villaya geldiğini hayal ediyor.

İngiliz adam uyanınca bir eriği parçalayıp ufak bir parçasını adamın ağzına veriyor. Adam eriği somurmaya çalışıyor, çenesini zorlukla hareket ettirebiliyor. Eriğin suyu hoşuna gidiyor. Zevkten ağlayacakmış gibi görünüyor. Sonunda eriği yutabildiğini seziyor Hana.

Meyvenin suyu çenesinden akıyor, elini kaldırıp silmeye çalışıyor. Parmaklarını yalıyor. Sana erikle ilgili bir şey anlatacağım, diye başlıyor. Ben küçük bir çocukken...

Yataklardan çoğunun yakacak için kullandığı o ilk soğuk gecelerden sonra, genç kadın ölü bir askerin hamağına el koymuştu. Hangi odada uyanmak istiyorsa, o odaya girip duvara çivileri çakıyor, odaların pisliğine ve giderek çoğalan farelere aldırmaksızın hamağını kuruyordu. Artık her gece, bir zamanlar bakımını üstlendiği o ölü askerin hâki hamağında yatıyordu.

Bir hamakla, bir çift tenis ayakkabısı. Savaş sırasında başkalarına ait yalnızca bu iki eşyaya el koymuştu. Yatmadan önce elbisesini çıkarıp duvardaki bir çiviye asıyor, geceleri giydiği gömleği üzerine geçirip hamağa uzanıyordu, ayışığının duvardaki yansımalarını seyrederek uykuya dalıyordu. Havalar ısınmaya başladığından, ince bir gömlekle yatabiliyordu. Oysa kış aylarında ısınabilmek için sürekli eşya yakmıştı.

Hamağı, ayakkabıları ve giysisi. Bu minyatür dünyada kendini güvende hissediyordu; öteki iki adam uzakta birer gezegen gibi geliyordu ona, her ikisi de kendi anıları ve yalnızlıklarında. Kanada'dayken babasının samimi arkadaşı olan Caravaggio'nun o günlerde çevresinde bir sürü kadın vardı. Şimdi kendi karanlığında yaşıyordu. Erkeklerle çalışmayı reddeden bir hırsızdı o, erkeklere güvenmiyordu çünkü, kadınlarla arkadaşlık etmeyi yeğliyordu, ama sonunda kendini karmaşık bir ilişkiler ağı içinde buluyordu hep. Hana sabahın erken saatlerinde gizli gizli eve girmeye çalışırken onu babasının koltuğunda, profesyonel ya da kişisel hırsızlıklarından bitkin düşmüş bir halde uyurken bulurdu.

Caravaggio'yu düşündü; onun gibilere kendini kaptırdığında aklını yitirmemek için arasıra kendine çimdik at-

man gerekirdi. Boğuluyormuş gibi sıkı sıkı sarılmak gerekiyordu ona, tırnaklarınla tutunmak, ki girebilesin onun dünyasına. Yoksa bir gün sokakta gördüğünde sana doğru gelirken tam el sallayacak gibi yaparken ansızın bir bir sokağa sapıp aylarca görünmezdi ortalıkta. Hana, babasının arkadaşı bu adamı bir görünüp bir kaybolan amca olarak tanıyordu.

Caravaggio insanı bağrına basar, kanatları altına alırdı. İnsan onun yanında kendini güvende hissederdi. Oysa şimdi karanlıklara gömülmüştü, tıpkı Hana gibi o da evin bir köşesine çökmüş, geçmişi düşünüyordu. İşte böyleydi Caravaggio. Çölden gelen İngiliz desen, o da öyleydi.

Savaş boyunca en kötü durumdaki hastalarına bakarken bile hemşire rolüne sığınarak soğukkanlılığını korumuştu. Bunun üstesinden geleceğim. Yılmayacağım. Savaş sırasında kendi savaşımını verirken içinde sakladığı cümlelerdi bunlar, Urbino'dan Anghiari'ye, Monterchi'den Floransa'ya, Pisa'ya dek uzanan yolculuklarında.

İngiliz hastayı Pisa'daki hastanede görmüştü ilk. Suratı abanoz gibi olmuş bir adam. Kapkara. Kimliği belli değildi. Yanık bedeni ve yüzünün bir bölümüne tanenli asit dökülmüştü, bu da çürümüş derisinin üzerinde kabuğumsu bir tabaka oluşturmuştu. Gözlerinin çevresi yılan otu merheminin mor rengine bürünmüştü. Tanınmayacak haldeydi.

Genç kadın bazen birkaç battaniye alıp kendi üzerine örtüyor. Battaniyelerin sıcaklığından çok, üzerindeki ağırlığı hoşuna gidiyor. Oda ayışığıyla dolduğunda uyanıyor, düşüncelere dalıyor. Uykudan değil de dinlenmekten büyük haz alıyor. Eğer yazar olsaydım, kalemlerimi, defterlerimi, en sevdiğim kedimi yanıma alıp yatakta yazardım, diye düşünüyor. Hiçbir yabancıya, hiçbir sevgiliye o dünyanın anahtarını vermezdim.

Dinlemek, dünyayı tüm yönleriyle, ama hiç yargılamadan kabullenmekti. Denizde yüzmek, adını bile bilme-

yen bir askerle sevişmek. İnsan bilinmeyene karşı sevecenlikle yaklaşabilirse, kendisine karşı da sevecenlikle yaklaşabilir, diye düşünüyor.

Bir zamanlar askerlere ait olan battaniyelerin altında bacaklarını oynatıyor. Battaniyenin yünü bacaklarını okşuyor. İngilizin çölde Bedevilerin ona yaptığı örtünün altında hissettiklerini hissediyor.

Özlemini çektiği bir şey var bu İtalyan dağlarında: Alacakaranlığın ağır ağır çöküşü, tanıdık ağaçların hışırtısı. Toronto'da geçen gençlik yıllarındaki yaz gecelerinde olduğu gibi. Oradayken benliğini bulmuştu. Kucağında tembel bir kediyle yatağına uzanıp uyukladığı ya da yine kediyle birlikte yangın merdivenine çıkıp oturduğu günlerde.

Çocukluğunda birçok şeyi Caravaggio'dan öğrenmişti. Takla atmayı sözgelimi. Ama Caravaggio'nun elleri artık hep ceplerinde, yalnızca omuzlarıyla işaret ediyor. Kimbilir savaş onu hangi ülkelere sürüklemişti. Hana, Kadınlar Koleji Hastanesinde eğitim görmüş, Sicilya işgali sırasında İtalya'ya gönderilmişti. Yıl 1943'tü. Kanada Birinci Çocuklar Bölüğü İtalya'da çalışmaya başlamıştı, yaralılar akın akın bölge hastanelerine gönderiliyordu. Arezzo'daki meydan savaşından sonra ilk bölükler geri çekildiğinde hastane yaralılarla dolmuştu. Hiç dinlenmeden geçen üç günün sonunda, yerde ölü yatan birinin yanına uzanmış, çevresindeki dünyaya gözlerini kapatarak on iki saat uyumuştu Hana.

Uyandığında porselen bir vazonun içinde duran bir makası alıp şekline şemaline hiç dikkat etmeksizin saçlarını kesmişti –o korkunç üç gün boyunca saçlarının nasıl sinirine dokunduğunu düşündükçe daha da çok sinirleniyordu– her eğilişinde saçları, yaralı bir askere değiyordu. Ölümle herhangi bir bağlantısı olsun istemiyordu, bir saç teli aracılığıyla bile. Saçlarını kısacık keser kesmez, yaralıların yanına döndü.

O günden sonra hiç aynaya bakmadı. Zaman zaman tanıdıklarının savaşta öldüğü haberini alıyordu. Bir yaralının kanını temizleyip karşısında babasının ya da Danforth Avenue'da tanıdığı birinin suratını görme korkusuyla yaşıyordu her gün. Kendine ve hastalarına sinirlenir olmuştu. Onları kurtaracak tek şey akılları, mantıklarıydı, ama bu işin bir mantığı yoktu. Ülkede kan gövdeyi götürüyordu. Toronto'nun kendisi için ne ifade ettiğini artık hatırlamıyordu. Yaşananlar korkunç bir operaya benziyordu. Herkes birbirine öyle kaba davranıyordu ki; askerler, doktorlar, hemşireler, siviller. Hana ise hastalara daha da içten davranıyor, eğilip kulaklarına güzel sözler fısıldıyordu.

Herkese 'Dostum' diyordu bir kere, sonra şu şarkıyı söyleyip güldürüyordu onları:

Ne zaman Franklin D'ye rastlasam,
Bana derdi ki, "Dostum, selam."

Askerlerin kan fışkıran kollarına, bacaklarına sargılar sarıyordu. Orduların kuzeye doğru yol aldığı sırada Hana askerlerden kendisine tonlarcaymış gibi gelen şarapnel parçalarını çıkarıyordu. Bir gece hastalardan biri öldüğünde kuralları iplemeyip adamın çantasındaki tenis ayakkabılarını alıp giydi. Ayağına biraz büyük gelmişlerdi, ama rahatlardı.

Yüzü sertleşmiş, incelmişti, Caravaggio işte bu suratla karşılaşacaktı. Daha çok yorgunluktan zayıflamıştı. Sürekli açtı ve yemeğini yiyemeyen ya da yemeyi reddeden bir hastanın karnını doyurmaya çalışırken kendisinin bir lokmada yutabileceği ekmeğin ziyan oluşunu, çorbanın soğumasını gördükçe öfkeyle karışık bir bitkinlik hissediyordu. Değişik bir şey istemiyordu, yalnızca ekmek, et. Kasabalardan birindeki hastanenin kendi fırını vardı, boş zamanlarında fırıncıların yanında geziyor, fırının tozu dumanı ve karın tokluğu umudunu içine soluyordu. Daha

sonra Roma'nın doğusunda bulundukları sırada birisi ona hediye olarak Kudüs enginarı vermişti.

Hep kuzeye doğru ilerliyorlardı. Bazilikalarda, manastırlarda ya da yaralıların bakımını yapmak için konakladıkları yerlerde uyumak tuhaftı. Birisi öldüğünde yatağın kenarına tutturulan küçük karton bayrağı kaldırıyordu ki hastane görevlileri boş yatak olduğunu uzaktan görebilsin. Her ölümün ardından soluğu hastanenin dışında alıyordu; dışarısı, yaz, kış ya da bahar olsun, mevsimler hiç değişmiyordu sanki. İnsan kokusundan birkaç dakika için de olsa kurtulmak, hava yağışlı da olsa fırtınalı da olsa dışarı çıkıp ayışığında dolaşmak ihtiyacı duyardı.

Merhaba dostum, elveda dostum. Bakım kısa sürerdi. Ölüme kadar yapılan bir sözleşme. Ne ruhunda ne de geçmişinde ona hemşire olmayı öğretecek bir şey vardı oysa. Ama saçını kesmek bir sözleşmeydi ve Floransa'nın kuzeyindeki San Girolamo villasında kurulan geçici ordugâha kadar sürmüştü. Orada dört hemşireydiler, iki doktor, yüz de hasta vardı. İtalya'daki savaş kuzeye uzandıkça, onlar geride kalmışlardı.

Derken yerel bir zaferin kederli kutlama törenlerinde, ne Floransa'ya ne Roma'ya başka bir hastaneye gitmeyeceğini söyledi, onun savaşı sona ermişti. 'İngiliz hasta' dedikleri o yanmış adamla kalacaktı, ki bu adamın, eklemlerinin zayıflığı nedeniyle herhangi bir yere taşınması zaten söz konusu olamazdı. Gözlerinin üzerine nergis zambağı merhemi sürecek, yanmış derisini maden tuzuyla yıkayacaktı. Hastanenin güvensiz olduğunu söylemişlerdi ona, aylarca Almanların kullandıkları, sonra müttefiklerce bombalanıp yağma edilen bu manastırda aç açık yaşanamayacağını. Ona hiçbir şey bırakamayacaklardı, üstelik bölge haydutlardan da geçilmiyordu.

Yine de ayrılmayı reddetti, hemşire kıyafetini çıkartıp aylardır yanında taşıdığı kahverengi giysisini üzerine geçirdi, tenis ayakkabılarını giydi. Savaştan dışarı adım attı. Onların arzusu üzerine yeterince taşınmıştı bir yerden öte-

kine. Rahibeler manastırı geri almaya gelene dek İngiliz hastayla birlikte bu villada yaşayacaktı. Bu adamdan öğrendiklerinin ardına saklanmak istiyordu, bir şey vardı adamda onu çeken, yetişkinlikten kaçmasına yardımcı olan bir şey. İngilizin kendisiyle konuşma biçimini, onun düşünce tarzını vals yapmaya benzetiyordu. Kuzeyin istilası sırasında bakımını üstlendiği iki yüz kadar hastadan biri olan bu adsız, yüzü bile olmayan adamı kurtarmak istiyordu.

Basma elbisesinin içinde kutlamalardan döndü. Öteki hemşirelerle paylaştığı odaya gidip oturdu. Gözünü kenarda duran aynanın parıltısı kamaştırdı. Yavaşça yerinden kalkıp aynanın yanına gitti. Küçücük bir aynaydı, ama içinde bulunduğu koşullarda yine de büyük bir lüks sayılırdı. Bir yılı aşkın süredir aynalarda kendi suretine bakmayı reddetmişti, arada sırada duvarlara yansıyan gölgesi dışında kendisini hiç görmemişti. Aynada yalnızca yanağı görünüyordu, elleri titreyerek aynayı kendinden uzaklaştırdı. Bir broşun içine sıkıştırılmış gibi görünen küçücük portresine baktı. Hana. Dışarıdan tekerlekli sandalyelerinde güneşe çıkartılan hastaların sesleri geliyordu, hastane görevlileriyle gülüyor, eğleniyorlardı. Durumu ciddi olanlar hâlâ içerdeydi. Aynaya bakarak gülümsedi kendi kendine. Merhaba dostum. Aynaya iyice baktı, kendisini tanımaya çalıştı.

Bahçeye çıkarlarken Hana ile Caravaggio'nun arasında bir soğukluk hissediliyor. Sonra Caravaggio o kendine özgü ağır konuşma biçimiyle anlatmaya başlıyor.

"Danforth Avenue'da çok geç saatlerdeydi, birisinin doğum günü partisi vardı. Night Crawler lokantasında. Anımsıyor musun Hana? Herkes ayağa kalkıp bir şarkı söyleyecekti. Baban, ben, Giannetta, arkadaşlar, sen de söylemek istemiştin, hayatında ilk kez. Okula gidiyordun o zamanlar, söylediğin şarkıyı da Fransızca dersinde öğrenmiştin.

"Çok resmiydin, önce sandalyeye, sonra masaya, tabakların yanan mumların arasına çıkmıştın.

"'*Alonson fon*!'[1]

"Sol elin göğsünün üzerinde, söylemeye başlamıştın. *Alonson fon*! Oradaki insanların çoğu söylediğin şarkının ne olduğunun farkında değildi, sen de belki sözlerinin anlamını tam olarak bilmiyordun, ama şarkının anlamının bilincindeydin.

"Pencereden esen rüzgâr etekliklerini havalandırıyordu, hatta etekliğin bir mumu söndürecekti neredeyse, bacakların bembeyazdı. Baban gözlerini senden ayırmıyordu, bu yeni dille mucize yaratıyormuşsun gibi sana bakıyordu, mesele tüm netliğiyle dilinden dökülüyordu, öylesine akıcı, hiç duraksamadan, mumlar çevrende, giysine dokundu dokunacak. Bittiğinde hepimiz ayağa kalkmıştık, sen masadan inip babanın kucağına oturdun."

"Ellerindeki o sargıları değiştirebilirim. Hemşire *olduğumu* unutuyorsun."

[1] Fransız milli marşı. (Çev.)

"Çok rahat. Eldiven gibi."

"Nasıl oldu bu?"

"Bir kadının penceresinden atlarken yakalandım. Fotoğrafı çeken kadın, anlatmıştım ya sana. Kadının bir suçu yoktu."

Hana Caravaggio'nun kolunu yakalıyor, kaslarına masaj yapıyor. "İzin ver." Paltosunun ceplerinden ellerini çıkarıyor. Gündüz gördüğünde sargıların ne kadar kirli olduğunu düşünmüştü, oysa gece ışığında ne kadar da parlıyorlar.

Sargıları açtıkça, Caravaggio geri geri adım atıyor, kollarının beyazı ortaya çıkıyor bir büyücüymüşçesine, sargılarından kurtulana dek. Çocukluğundan tanıdığı bu amcaya yaklaşıyor Hana, Caravaggio'nun bu azaptan kurtulmak için Hana'nın gözlerinin içine bakan gözlerini yakalıyor, o da yalnızca onun gözlerine bakıyor.

Elleri insan derisinden bir kâse gibi birleşmiş. Hana ellerini ellerine uzatırken başı Caravaggio'nun yanağına doğru yükseliyor, sonra boynuna yaslanıyor. Ellerinin derisi gergin, iyileşmiş gibi.

"Bu kadarı için bile onlara çok dil döktüm."

"Nasıl kurtuldun peki?"

"Eski günleri, eski becerilerimi unutuyorsun."

"Evet, anımsadım. Dur kıpırdama. Uzaklaşma benden."

"Tuhaf günlerdi. Bir savaşın son günleri."

"Evet, her şeye yeniden uyum sağlamaya çalışmak..."

"Evet."

Caravaggio, mehtabı avuçlarının arasına almak istercesine ellerini kaldırıyor.

"İki başparmağımı da kestiler, Hana. Bak."

Ellerini Hana'ya doğru uzatıyor. Hana'nın o güne dek ancak göz ucuyla gördüğünü doğrudan gösteriyor. Bir elini tersine çevirip bunun bir kandırmaca olmadığını göstermeye çalışıyor, elindeki çukurumsu bölge, başparmağı-

nın kesildiği yer. Elini Hana'nın bluzuna doğru götürüyor.

Caravaggio işaret ve orta parmaklarıyla kadının gömleğini çekiştirdikçe kadın bluzun omuzlarının üzerinden kaydığını hissediyor.

"Bak ancak böyle dokunabiliyorum bluzuna."

"Çocukken benim için bir kahramandın sen. Düşlerimde, geceleri birlikte çatılara tırmanırdık. Gece eve geldiğinde, ceplerinde soğuk yiyecekler, kalem kutuları ve bir Forest Hill piyanosundan bulduğun müzik notaları getirirdin bana."

Ağaç yapraklarının gölgesi Caravaggio'nun yüzünde şekiller çiziyor, süslü bir kadının şapkasının siyah dantelası gibi diye düşünüyor, Hana. "Kadınları seviyorsun değil mi? Eskiden severdin."

"Severim. Neden geçmiş zaman kullanıyorsun?"

"Savaşın, sefaletin arasında böyle şeyler önemini yitiriyor da ondan."

Caravaggio başını sallıyor, yüzündeki gölge kayboluyor.

"Yalnızca geceleri resim yapan sanatçılara benzerdin, mahallede bir tek onların evinin lambası yanar geceleri. Kent parkında dizlerine bağladıkları eski kahve tenekeleri ve başlıklarından çimene sızan fenerin ışığıyla salyangoz avlayanlar gibi. Beni götürmüştün oraya, solucanları sattıkları bir kahve vardı. Oranın borsa gibi olduğunu söylemiştin bana, solucanların fiyatı bir yükselip bir düşüyordu, beş sent, on sent. İnsanlar ya batıyor ya da köşeyi dönüyorlardı. Anımsıyor musun?

"Evet."

"Gel geri dönelim, hava soğuyor."

"En usta cep hırsızlarının işaret ve orta parmakları aynı boydadır. Böylece ellerini cebin içine bütünüyle sokmak zorunda kalmazlar. Yarım santimlik muhteşem mesafe!"

Ağaçların altından eve doğru yürüyorlar.

"Kim yaptı bunu sana?"

"Daha da alçaltıcı olsun diye bir kadına yaptırdılar. Bileklerimi masanın ayaklarına kelepçelediler. Başparmaklarımı kestiklerinde ellerim hissizleşmişti. Hayal dünyasında gezer gibiydim. Ama asıl sorumlu, o kadını getiren adamdı. Ranuccio Tommasoni. Kadının bir şeyden haberi yoktu ki. Ne adımı, ne ülkemi, ne de ne yaptığımı biliyordu."

Eve döndüklerinde, İngilizi bağırıp çağırırken buldular. Hana Caravaggio'yu bırakıp merdivenlerden yukarı fırladı, koşup tırabzanların kenarından keskin bir dönüş yaparken tenis ayakkabıları ahşap parkelerde çınlıyordu.

İngiliz hastanın sesi koridorda yankılanıyordu. Caravaggio mutfaktan bir parça ekmek alıp Hana'nın peşinden koştu. Üst kattaki gürültü patırtının nedeni çok geçmeden anlaşıldı. İngilizin odasına bir köpek girmişti. Adamın çığlıklarından şaşkın durumdaydı. Hana Caravaggio'ya bakıp gülümsedi.

"Köpek görmeyeli *yıllar* oldu. Savaş boyunca hiç köpek görmedim."

Hana eğilip hayvana sarıldı, tüylerinin, tüylerindeki dağ çimenlerinin kokusunu içine çekti. Köpeği ona ekmek uzatan Caravaggio'ya doğru itti. O zaman İngiliz hasta Caravaggio'yu gördü ve şaşkınlıktan donakaldı. Köpeğin –şimdi Hana'nın sırtından görünmüyordu– birden bir adama dönüştüğünü sanmış olmalıydı. Caravaggio köpeği kucağına alıp odayı terk etti.

Düşünüyorum da, dedi İngiliz hasta, burası Poliziano'nun odası olmalı. Bu villa, onun villası olmalı. Şu duvardan akan su var ya hani o antika çeşme. Ünlü bir oda burası. Hepsi burada buluşmuşlardı.

Burası bir hastaneydi, dedi Hana sessizce. Ondan önce, ondan çok önce de manastırdı. Sonra askerlerin eline geçti.

Bence burası Bruscoli villası. Poliziano, Lorenzo'nun himayesindeydi. 1483'ten söz ediyorum. Floransa'daki Santa Trinta Kilisesinde Poliziano'nun Medici'lerle resmini görebilirsin, üzerinde kırmızı bir pelerin var. Heybetli, korkutucu bir adam. Topluma kendini kabul ettirmiş bir deha.

Geceyarısını çoktan geçmişti, yine uyanıktı İngiliz.

Pekâlâ, diye düşündü Hana, anlat bana, beni bir yerlere götür. Aklı hâlâ Caravaggio'nun ellerinde. Caravaggio, şimdi olsa olsa Bruscoli villasının –eğer adı gerçekten buysa– mutfağından bulduğu yiyeceklerle o sokak köpeğini besliyordu.

Kanlı bir hayattı. Hançerler, politika, kolonyal çoraplar, peruklar. İpekten peruklar! Tabii Savonarola sonradan geldi, çok sonra olmasa da, üstelik şenlik ateşleriyle! Poliziano Homeros'u çevirmişti. Simonetta Vespucci üzerine muhteşem bir şiir yazdı, tanır mısın onu?

Hayır, dedi Hana, gülerek.

Floransa'nın dört bir yanında Vespucci'nin resimleri vardır. Yirmi üç yaşında veremden öldü. Poliziano onu *Le Stanze per la Giostra* ile meşhur etti, sonra Botticelli o şiirin bazı bölümleri resimledi. Leonardo da öyle. Poliziano her sabah iki saat Latince, her öğleden sonra da iki saat Yunanca dersleri verirdi. Pico della Mirandola adında sosyeteden bir dostu vardı, o adam birden dönüp Savonarola'ya katıldı.

Çocukken benim lakabım neydi biliyor musun? *Pico.*

Evet, sanırım burada çok şeyler yaşandı. Duvardaki bu çeşme. Pico, Lorenzo, Poliziano ve genç Michelangelo. Her birinin ellerinde bir yeni bir de eski dünya vardı. Kütüphanede Cicero'nun son dört kitabı bulunmuştu. Bir zürafa, bir gergedan, bir dodo getirttiler. Toscanelli, tüccarların çok işine yarayan bir harita çizdi. Bu odada bir köşede duran Eflatun'un büstünün önüne oturup bütün gece tartıştılar.

Derken sokaklarda Savonarola'nın haykırışı duyuldu: "*Tövbe edin! Hazreti Nuh tufanı geliyor!*" Her şey ayaklarının altından kayıp gitti ondan sonra, özgür irade, zarafet tutkusu, şan şöhret, İsa'nın yanında Eflatun'a da tapınma hakkı. Şenlik ateşleri yakıldı, peruklar, kitaplar, hayvan derileri, haritalar kül oldu. Dört yüz yılı aşkın bir süre sonra mezarları açtılar. Pico'nun kemikleri duruyordu. Poliziano'nun kemikleri toz olmuştu.

İngiliz hasta her şeyini yazdığı, başka kitaplardan da sayfalar yapıştırdığı kitabından bölümler okurken Hana onu dinliyordu; şenlik ateşlerinde yok olan haritalar, Eflatun'un ateşe atılan büstü, dağlara çıkıp gelecek günlerinin havasını soluyan Poliziano. Pico da orada bir yerlerdeydi, karanlık hücresinde, özgürlüğüne kavuşacağı günleri bekliyordu.

Caravaggio köpek için bir kâseye biraz su döktü. Savaştan daha yaşlı bir kırmaydı.

Manastırdaki rahiplerin Hana'ya verdikleri şarap sürahisini alıp oturdu. Burası Hana'nın eviydi, her şeye dikkat ediyor, hiçbir şeyin yerini değiştirmemeye çalışıyordu. Küçük kırçiçeklerinde, kadının kendi kendine verdiği armağanlarda onun kurduğu uygarlığı gördü. Çimenleri uzamış bahçede bile hemşire makasıyla kesip biçtiği düzgün bir alan vardı. Daha genç olsaydı, âşık olabilirdi.

Ama artık genç değildi. Acaba Hana nasıl görüyordu onu? Yaraları, dengesizliği, boynunun arkasındaki kır lüleleriyle. Yaşlı ve aklı başında bir adam olacağını hiç hayal etmemişti. Herkes yaşlanmıştı, ama Caravaggio hâlâ kendini aklı başına gelmiş bir adam gibi hissetmiyordu.

Köpeğin su içişini izlemek için çömelirken dengesini kaybederek masaya tutundu, şarap sürahisini yere düşürdü.

Adın David Caravaggio, öyle değil mi?

Meşe ağacının kalın bacaklarına kelepçelemişlerdi onu. Bir ara masayı da kaldırarak ayağa kalkmış, sol elinden fışkıran kana aldırmadan kapıdan çıkıp kaçmaya çalışmış, yere düşmüştü. Kadın elindeki bıçağı bırakıp daha fazla devam etmeyeceğini söylemişti. Masanın çekmecesi yerinden kayıp içindekilerle birlikte Caravaggio'nun üzerine düşmüş, o anda Caravaggio çekmecenin içinde bir de silah olsun diye dua etmişti. Derken Ranuccio Tommasoni jileti alıp yanına gelmişti. *Caravaggio değil mi?* Hâlâ emin değildi.

Masanın altında yatarken ellerindeki kan yüzüne bulaştı, birden aklı başına gelince kelepçeleri masanın ayağının altından geçirdi, acısından kurtulmak için sandalyeyi tüm gücüyle fırlattı, sonra öteki kelepçeden kurtulmak için sol tarafa yöneldi. Ortalık kan revan içindeydi. Elleri artık işe yaramıyordu. Bu olaydan sonra aylarca kendini başka insanların başparmaklarına bakarken yakaladı, sanki olay onu yalnızca kıskanç bir insan yapmıştı. Yaşlanmıştı o olaydan sonra, o masaya bağlandığı tek gecede sanki birisi içinden bir şey akıtmış, çürütmüştü onu.

Ayağa kalktı, köpeğin önünde durup dengesini bulmaya çalıştı, kırmızı şarap her yana saçılmıştı. İki nöbetçi, o kadın, Tommasoni, çalan telefonlar... Bir ara elindeki jileti bir kenara koyup Caravaggio'ya "Affedersin," diyerek kanlı eliyle ahizeyi kaldırıp konuşmaya başlamıştı Tommasoni. İşimize yarayacak bir şey söylemedi, dedi telefondaki adama. Sonra bıraktılar Caravaggio'yu ya da belki bırakmış gibi yaptılar.

Santo Sprito Caddesinden, o an aklına gelen ilk yere, Brunelleschi'nin kilisesini geçip Alman Enstitüsünün kütüphanesine doğru yürümeye başladı Caravaggio. Orada birisi bekliyor olacaktı. Birden kendisini işte bu nedenle bıraktıklarını kavradı. Boşuna serbest bırakmamışlardı ya durup dururken. Arkasına bakmadan ansızın bir sokağa saptı. Karşıma bir yangın çıksa da şu ellerimi yaksam diye

düşünüyordu bir yandan da, acısı dayanılmazdı, elleri yok olsun istiyordu. Santa Tritina Köprüsünün üzerindeydi şimdi. İn cin top oynuyordu. Şaşırdı. Köprünün kaygan demirlerine yaslandı. Ne tuhaf bir sessizlik kaplamıştı çevreyi. Kan fışkıran ellerini ceplerinde saklayarak köprüye doğru yürürken, bir savaş meydanının ortasında yürüyormuş gibi hissetmişti oysa.

Köprüde yere uzanmış yatıyordu ki birden büyük bir patlamayla yer yerinden oynadı, Caravaggio da köprüyle birlikte sulara gömdü. Gözlerini açtığında, su altındaydı ve hemen yanında bir insan kellesi yüzüyordu. Su yüzeyine çıkmak için bocalarken epeyce su yuttu. Arno'nun akıntısında sürüklenen o kelleyi gördü yeniden. Bin bir güçlükle kıyıya doğru yüzmeye çalıştı.

Bir akşam Hana'ya bu öyküyü anlattığında, Hana, "Müttefikler kente girdiği için bırakmışlardı seni. Almanlar kenti terk ediyordu. Giderken de bütün köprüleri havaya uçuruyorlardı," dedi.

"Bilemiyorum. Belki de her şeyi söylemişimdir onlara. O kelle kimindi? Odada sürekli telefon çalıyordu. O da beni bırakıp telefona bakıyor, diğerlerinin bakışları altında söylenenleri sessizce dinliyordu. Arayan kimdi? Ya o kelle kimin kellesiydi?"

"*Zaten gidiyorlardı, David.*"

Kadın *Mohikanların Sonuncusu* kitabının sonundaki boş sayfayı açıp içine yazmaya başlıyor.

Caravaggio adında bir adam var, babamın arkadaşı. Onu her zaman sevdim. Benden oldukça büyük, kırk beş yaşlarında galiba. Müthiş bir karamsarlık içinde, kendine hiç güveni kalmamış. Nedense beni çok önemsiyor, babamın arkadaşı olan bu adam.

Kütüphaneye gidip kitabı yüksek raflardan birine saklıyor.

İngilizin odasına dönüyor sonra; uyumuş, uyurken de her zaman olduğu gibi ağzından soluk alıyor. Adamın hâlâ parmaklarının arasında duran mumu nazikçe alıyor. Pencerenin yanında üflüyor ki dumanı adamı rahatsız etmesin. İngilizin parmaklarına damlayan mumla ölmüş gibi yatışı hiç hoşuna gitmiyor Hana'nın. Sanki yavaş yavaş ölüme hazırlanıyor, ölüm provası yapıyor.

Pencerenin yanında durup saçlarını çekmeye başlıyor, yumruklarını sıkarak. Karanlıkta insanın damarı da çatlasa kan kapkara akıyor, diye düşünüyor.

Birden dar geliyor bu oda ona, çıkıp gitmek istiyor. Merdivenleri atlaya atlaya inip terasa çıkıyor, bir an durup arkasına bakıyor, kaçtığı kendisini görmek işleri gibi. Sonra yine villaya dönüyor. Kütüphaneye gidip Fransız kapılarının üzerindeki tahtaları kaldırıyor, odayı havalandırıyor. Caravaggio'nun nerede olduğunu bilmiyor. Geceleri genellikle dışarı çıkıyor ve ancak sabaha doğru dönüyor.

Kütüphanedeki piyanonun üzerindeki gri örtüyü kaldırıp üzerine geçiriyor. Hayalet gibi görünüyor.

Oda karanlık. Dışarıdan gök gürültüsü duyuluyor.

Piyanonun önünde duruyor. Ansızın, tuşlara bakmadan ellerini indirip eski piyanoyu inletmeye başlıyor. Yalnızca melodinin ana akorlarına basıyor, tuşlara her basışından sonra durup ellerine bakıyor. O sırada kütüphaneye giren iki tüfekli asker, Hana'yı işte o halde, elleri tuşlarda, başı önüne eğilmiş buluyorlar. Son bastığı notaların yankısı hâlâ sürüyor.

Odaya girdiklerini fark etmeden çalmayı sürdürdü; bir zamanlar annesinin öğrettiği bir şarkıydı çaldığı. Mutfak masasından duvarlara dek her yerde çalardı bu şarkıyı.

O zamanlar piyanoları yoktu. Cumartesi sabahları halkevindeki piyano dersine kadar hafta boyunca annesinin mutfak masası üzerine tebeşirle çizdiği notalarla yaptığı yalancı bir piyanoda çalışıyordu. Villaya ilk geldiğinde göz ucuyla gördüğü, ama aylardır dokunmadığı bu piyanoyu ilk kez çalıyordu. Kanada'daki piyanoların arka kapağı açılır, oraya bir bardak su yerleştirilir, bir ay içinde o bardak boşalırdı. Piyano cüceleri, derdi babası. Buna hiç inanmamıştı Hana, ama farelerden kuşkulanmıştı.

Birden şimşek çaktı, Hana o anlık ışıkta adamları fark etti; birinin Sih olduğunu gördü. Yağmurda ıslanmış tüfeklerini, bir de adamın türbanını seçebilmişti, şaşırdı, ama biraz rahatladı da. Askerler tüfekleri piyanonun manastır daha hastaneyken yerinden çıkarılıp yatağa dönüştürülmüş olan kuyruğunun üzerine koymuşlardı. İngiliz görse, bu tüfeklerin seceresini çıkarırdı ânında. Herkesi içine alan bir cehennemdi bu savaş. Kimdi bu yabancı insanlar? İkisi de İtalyan değildi. Poliziano, 1945 yılının bu tablosunu görse ne düşünürdü acaba? Savaşın son günlerinde, karanlıklara gömülmüş bu villada, duvarları göçmüş, tepesinde kocaman bir delik olan bu odada şimşek çaktıkça beliren görüntüler, piyanonun çevresinde duran iki adam, bir kadın, tüfekler, müzik... *Bebeğimi gezmeye götürdüğümde...*

Sözlerini biliyor musunuz?

İki adam da yanıt vermedi. Hana parmaklarını özgür bırakıp içinde hapsolan melodiyi piyanonun notalarına döktü, oda caz ezgileriyle yankılanmaya başladı.

Bebeğimi gezmeye götürdüğümde
Herkes beni kıskanıyor
Onlara göstermem bebeğimi
Saklarım kem gözlerinden

Ne zaman şimşek çaksa, iki adam da hiçbir şeye aldırmaksızın piyano çalmayı sürdüren Hana'yı daha iyi görmeye çalışıyordu. Öylesine dalmıştı ki odadaki iki yaban-

cının varlığını unutmuştu. Çok eskilerdeydi şimdi, mutfakta çalışması bittiğinde annesinin ıslak bir gazete kâğıdıyla masanın üzerine tebeşirle çizdiği notaları silişini hatırlıyordu. Bir de hafta sonları gittiği piyano derslerini... Sandaletli ayakları piyanonun pedallarına ulaşmadığından, hep ayakta çalardı, şimdi olduğu gibi.

Hiç durmak istemiyordu. Bu eski şarkının sözlerine tutunabildikçe tutunmak için şarkıdaki insanları düşündü, adamla sevgilisinin kem gözlerden kaçıp gittikleri yerleri düşledi. Gözlerini kaldırıp birazdan bitireceğini söylermişçesine baktı.

Caravaggio'nun bütün bunlardan haberi olmadı. Döndüğünde, Hana mutfakta askerlere sandviç hazırlıyordu.

III

Yangın

İtalya'da Ortaçağ Savaşlarının sonuncusu 1943-1944 yıllarında oldu. On sekizinci yüzyıldan beri dağlık bölgelerdeki kale kentler her yeni kral ile birlikte yeniden savaş alanına haline dönüşmüştü. Toprağı kazsan altından kanlı baltalar, oklar çıkacaktı. Monterchi, Cortona, Urbino, Arezzo, Sansepolcro, Anghiari... hepsinde. Öteleri de denizdi zaten.

Taret toplarının içinde kediler uyuyordu. İngilizler, Amerikalılar, Hintliler, Avustralyalılar ve Kanadalılar kuzeye doğru ilerledikçe bombardımanların izi silinip havaya karışıyordu sanki. Simgesi Tatar yayı olan Sansepolcro kentinde buluştu ordular. Askerler, henüz ele geçirilmemiş kentin duvarlarından ateş ederlerdi geceleri. Geri çekilen Alman ordusunun saha komutanı Kesselring, bir ara duvarlardan kızgın yağ dökme olasılığını bile düşünüyordu.

Oxford'dan Urbino'ya Ortaçağ uzmanları getirtiliyordu. Yaş ortalamaları altmış. Askerlerin yanında kalıyor, aynı koşullarda yaşıyorlardı. Savaşa yabancıydılar. Hangi kentte hangi sanat eserleri varmış, o kadar, ötesini bilmiyorlardı. Monterchi'de, kent mezarlığının yanındaki şapelde Piero della Francesca'nın *Madonna del Parto*'su vardı. On üçüncü yüzyıldan kalma kale bahar yağmurları sırasında sonunda ele geçirildiğinde, birlikler kilisenin yüksek kubbesi altına yerleşmiş, Herkül'ün Hydra'nın başını uçurduğu taş sunağın yanında uyumuşlardı. Sular mikrop saçıyordu. Çoğu, ya tifodan ya da başka hastalıklardan öldü. Arezzo'daki Gotik kilisenin duvarlarındaki Piero della Francesca fresklerine dürbünlerle bakan askerler, duvarlarda kendilerini görmüş gibi olurlardı. Hazreti Süley-

man'la konuşan Saba Melikesi. Hemen yanında, kutsal ağacın dallarıyla örtülü ölü Adem. Yıllar sonra Saba Melikesi Siloam Köprüsünün bu kutsal ağacın dallarından yapıldığını fark edecekti.

Durmadan yağmur yağıyordu, hava hep soğuktu, adalet, inanç ve feda edilişin tabloları olan bu sanat haritalarının düzeninden başka bir düzen yoktu ortalıkta. Sekizinci kolordu yıkılmış köprülerle dolu nehirleri yüzerek geçmek zorunda kalıyordu. Yiyecek, çadırlar hepsi sellerle yok oluyordu. Ekipmanlara bağlı olan askerler yok oluyordu. Nehri geçince, kendilerini sulardan kurtarmaya çalışıyorlardı. Nehir kenarındaki çamura tırnaklarını geçirerek tutunmaya çalışıyorlardı. Çamurun sertleşerek kendilerini kurtarmasını umuyorlardı.

Genç Sih asker başını çamura yaslayarak Saba Melikesinin yüzünü hayal etti, teninin yumuşaklığını. Bu nehirde ona huzur veren tek şey bu düşünceydi, bir tek bu hayal içini ısıtıyordu. Saçlarının üzerindeki örtüyü kaldırdığını, elini zeytin yeşili bluzunun üzerinde gezdirdiğini hayal ediyordu. Bu asker de yorgun ve kederliydi, Arezzo'da iki hafta önce gördüğü bilge kral ve suçlu kraliçe gibi.

Suda sürüklenmemek için nehrin çamurlu yatağına tırnaklarını geçiriyordu. O günlerde aklına takılan tek bir düşünce vardı: Çevresindeki her şeyin karakterden yoksun olduğu hissine kapılıyor, bunun artık yalnızca kitaplarda ya da duvar resimlerinde rastlanan bir şey olduğunu düşünüyordu. O kubbe duvarındaki resimde en kederli kişi kimdi? Köprülerin kutsal olduğunu bir gün fark edecek olan o kadının utangaç gözlerine âşık oldu.

Geceleri kamp yatağında kolları önünde iki ordu gibi uzanıyordu. Ne bir zafer, ne bir çözüm umudu vardı ama, duvar resmindeki o kadınla arasında geçici bir anlaşma vardı sanki; varlığından bile habersiz olan o kadınla. Zaten kendisi de arkasındaki ordunun güvenliği için bir köprü kuran bir Sih'ti yalnızca. Ama kadının öyküsünü hiç unutmadı. Bir ay kadar sonra taburlar denize ulaşıp kur-

tulduğunda ve sahil kasabası olan Cattolica'ya girdiklerinde, ona yoldaşlık etmiş olan Ortaçağ uzmanlarından birinin yanına yaklaştı –Spam paylaşıp sohbet etmişlerdi bir keresinde– ona gösterdiği nezaketin karşılığında kendisine bir şey göstermek istediğini söyledi.

Ondan sonra Triumph marka motorsikleti üzerine yazdırıp profesörle birlikte geldikleri yolları geri teptiler. Urbino ve Anghiari gibi artık sessiz, artık masum kentlerin, İtalya'nın belkemiği sayılan dağların arasından. Arezzo'ya vardıklarında hava kararmış, askerler kışlalarına çekilmişti. Genç asker motorsikleti kilisenin önüne park etti. Profesörün motordan inmesine yardım etti, sonra araç gereçlerini sırtlayarak kiliseye girdiler. Eskisinden de soğuktu kilisenin içi. Adımlarının sesi dışında hiç ses yoktu. O tanıdık rutubetli kokuyu içine çekti. Üç fişek yaktı. Kilisenin orta bölümündeki sütunların üzerinden palangasını geçirdi, sonra ucu bükülmüş bir ipi yüksek bir ahşap kirişin üzerine fırlattı. Yaşlı profesör şaşkınlıkla izliyor, arasıra kilisenin karanlık kubbesine bakıyordu. Genç asker omuzlarından ve belinden geçirdiği bir askıyı üzerine bağladı, küçük fişeklerden birini de yaşlı adamın göğsüne tutturdu.

Yaşlı profesörü orada bırakıp ipin öteki ucunu yakalamak için üst kata çıktı. İpe tutunarak kendini balkondan karanlık boşluğa bıraktığı anda, yaşlı adam hızla yukarı fırladı, genç askerin ayakları yere değdiğinde duvar resimlerinin üç adım ötesinde havada sallanıyordu, askerin göğsüne tutuşturduğu fişek çevresini aydınlatıyordu. Genç asker ipe tutunarak birkaç adım daha attığında, yaşlı adam sağa kaykılarak kendini *The Flight of Emperor Maxentius*'un önünde buldu.

Beş dakika sonra adamı aşağı indirdi. Kendisi için bir fişek yakıp yukarı tırmandı, kubbedeki yalancı gökyüzünün hemen altına. Aşağıdan dürbünle baktığı günlerde güçlükle seçebildiği yıldızları şimdi netlikle görüyordu. Aşağı baktığında yaşlı profesörün yorgunluktan bir sıraya

çöktüğünü gördü. Yukarıdan bakınca kilisenin yüksekliği bir yana, derinliğini fark edebiliyordu insan. Bir kuyunun karanlığı, derinliği gibi. Fişek elinde bir âsa gibi duruyordu. Kederli Kraliçenin yüzüne iyice yaklaştı, esmer eliyle kocaman boynunu okşadı...

Bahçenin uzak bir köşesinde, Hana'nın bir zamanlar orada lavanta bitkisi yetiştirildiğini tahmin ettiği yere çadırı kuruyor Sih. Hana orada kuru yapraklar bulmuş, elleriyle ovuşturmuştu. Bazen yağmur yağdıktan sonra lavanta kokusu gelirdi burnuna.

Önceleri eve hiç girmiyordu Sih. Çevredeki mayınları bulup etkisiz hale getirmeye uğraşırken arasıra evin önünden geçiyor. Hali tavrı her zaman çok kibar. Evin önünden geçerken başıyla selam veriyor. Hana bazen onun yağmur suyuyla dolu bir kâseden yüzünü yıkadığını görüyor. Bahçedeki musluktan ne zaman su akacağı belli olmuyor. Adamın gömleğini çıkarıp esmer bedenini kanatlarıyla su çarparak yıkanan bir kuş gibi yıkayışını izliyor. Yıkandığı zamanlar dışında üniformasını hiç çıkarmıyor genç asker, tüfeğini de hiç yanından ayırmıyor.

Hana bazen onu tüfeğiyle alıştırmalar yaparken yakalıyor. İzlendiğini fark ettiği anda arkasını dönüyor genç asker. Hana'ya göre, korkularının üzerine üzerine giden bir adam bu. Bakışları, her şeyin üstesinden gelebileceğini gösteriyor.

Hana onu villadaki öteki erkeklerden farklı buluyor. Kendi kendine yetebilen birisi, genç asker. Caravaggio onun bir huyuna sinir oluyor: Hiç durmadan savaşta öğrendiği Batı melodilerini mırıldıyor, ıslık çalıyor. O fırtınalı gece villaya geldiğinde yanında olan öteki asker, Hardy, kasabaya daha yakın bir yerde kurmuş çadırını. Ama gündüzleri buluşup birlikte çalışıyorlar.

Köpek Caravaggio'nun yanından hiç ayrılmıyor. Genç askerin de bazen köpekle ilgilendiği, oynadığı oluyor, ama yemeğinden hiç vermiyor ona. Herhalde köpeğin de herkes gibi kendi kendine ayakta kalması gerektiğine inanıyor. Yiyecek bir şey bulduğunda kendisi yiyor. Bütün gün genelde bahçede oluyor, yağmur yağdığında çadırına giriyor.

Caravaggio'nun geceleri çevrede gezindiğini o da fark ediyor. Hatta birkaç kez onun peşine takılıyor. Sonunda Caravaggio dayanamayıp "Bırak peşimi," diyor genç askere. İnkâr ediyor, ama aldırmıyor Caravaggio, eliyle susmasını işaret ediyor. Böylece asker, Caravaggio'nun önceki gecelerde de onu fark ettiğini anlıyor. Zaten özel bir nedeni yok Caravaggio'nun peşine takılmasının; savaşta edindiği bir alışkanlık bu olsa olsa. Bazı günler bir hedef seçip tam on ikiden vurmayı nasıl özlüyor! Bunun için zaman zaman tüfeğini bir heykelin burnuna, havada daireler çizen atmacalara hedef alıyor.

Epeyce genç. Yemeğini aç bir kurt gibi midesine indiriyor, bitirir bitirmez tabağını yıkamayı ihmal etmiyor. Her gün yarım saatini yemek yemeye ayırıyor.

Hana bazen onu arka bahçede çalışırken seyrediyor. Bir kedi gibi pürdikkat kesilip çalışıyor genç asker, işinin ustasına benziyor. Elleri, kolları çok esmer, birlikte çay içerlerken Hana'nın dikkatini çekiyor.

İşinin tehlikelerinden hiç söz etmiyor onlara. Zaman zaman bir patlama olduğunda Hana ile Caravaggio yürekleri ağızlarında bahçeye fırlıyorlar. Bakıyorlar ki genç asker hiçbir şey olmamışçasına sakin, ağır aksak yürüyor villaya doğru.

Sürekli ıslık çalıyor. "Islık çalan kim?" diye soruyor İngiliz, bir gece. Henüz tanışmamışlardı askerle. O ise bulutları seyrederken sürekli şarkı söylüyor.

Sessiz villada bir tek onun sesi çıkıyor. Aralarında hâlâ üniforma giyen tek kişi de o. Her sabah çadırından çık-

tığında, çizmelerinin tokalarına kadar gıcır gıcır. Boy, pos, endam. Kendine âşık sanki. Yürüyüşünde, eğilişinde, tüfeğini taşıyışında bile hissediliyor bu.

Villadaki insanların dünyasında unutulmuş bir yıldız gibi genç asker. Bu yeni çevreden hoşnut görünüyor. Yaşadığı dehşetten, sefaletten sonra, villadaki yaşantı ona tatil gibi geliyor olmalı. Yalnız çağrılı olduğu zaman giriyor eve. Çekingen; piyanonun sesini duyup servi ağaçlarının arasındaki yoldan villaya çıkıp geldiği o fırtınalı gecede olduğu gibi.

O gece villaya gelmesinin nedeni, duyduğu müzik değil, müziği çalan kişiye gelebilecek bir zararı önlemek. Savaş sırasında müzik aletlerinin içine de mayın döşendiği oluyordu. Kimi aileler, evlerine dönüp müzik aletlerine kavuşmanın sevincini yaşayayım derken ellerinden, kollarından oluyorlardı. Eski saatler de tehlikeliydi.

Hardy ile birlikte piyanonun sesine kulak vererek hızla dağı tırmanmış, taş duvarın üzerinden atlayarak villaya girmişlerdi. Piyanodan ses geldiği sürece kaygılanmaya gerek yoktu. Demek ki uzanıp metronomu çalıştırmaya yeltenmiyordu. Küçük mayınlar metronomların içine döşeniyordu daha çok. Kurşun kaleme benziyordu metronomların içine yerleştirdikleri patlayıcılar. Haritaların, kitapların içine bile koyuyorlardı bu tür patlayıcıları. Ağaç kovuklarını da mayınlarla döşüyorlardı. Bir el bir elma bile almaya uzansın, ortalık toz duman oluyordu. Kimi zaman ağaçtan kendiliğinden düşen bir elma da mekanizmayı çalıştırabiliyordu. Genç asker, her deliğin altında bir bomba aramaya alışmıştı artık.

Villadaki Fransız kapılarının önünde bir süre durup dinlemiş, sonra sessizce odaya girmişlerdi. İçerde karanlıktan göz gözü görmüyordu. Ancak şimşek çaktığında gördü içerideki kızı. Aynı anda gözleri odayı taradı. Metronomun masum tik takları duyuluyordu. Demek ki bir tehlike yoktu. Yağmurdan ıslanmış üniformasının içinde durup bekledi. Kız onların varlığını fark etmemişti.

Genç askerin çadırının hemen yanında bir radyo anteni var. Hana, Caravaggio'nun dürbünüyle geceleri genç askeri gözlerken radyonun fosforlu yeşil ışığı gözünü alıyor. Gündüzleri ise genç askeri radyo telsizinin başında haberleri dinlerken görüyor. Villadakileri de ilgilendireceğini düşündüğü haberleri gelip aktarıyor asker. Bando şefi Glenn Miller'ın öldüğü haberiyle çıkageliyor bir öğleden sonra. İngiltere'den Fransa'ya giderken uçağı düşmüş.

Villada yatıp kalkmıyor, ama aralarında yaşıyor. Bir metal dedektörüyle bahçede dolanmasını, saklı bir mayın bulduğunda onun etkisiz hale getirmesini izliyor hep Hana.

Bir de saplantılı bir huyu var, sürekli ellerini yıkıyor. Caravaggio, önceleri bu kadar titizlenmesiyle dalga geçiyor: "Sen ne biçim askersin," diyor.

"Ben Hintliyim amca. Biz sürekli ellerimizi yıkarız. Hele yemeklerden önce hiç ihmal etmeyiz. Pencaplıyım ben."

"Ben de Kuzey Amerikalıyım," diyor Hana.

Askerin gövdesi çadıra tam olarak sığmıyor, uyurken gövdesinin yarısı dışarıda. Hana onu dürbünle izlediği gecelerde, yorgunluktan radyosunun kulaklığının ellerinden kucağına düştüğünü görüyor.

Asker uyuduktan sonra dürbünü bırakıyor.

Kocaman bir kemerin altındalar. Çavuş bir fişek yaktı. Genç asker, yerde yatmış, havaya doğrulttuğu tüfeğin dürbününden kalabalığın arasında tanıdık birini bulmak istermişçesine toprak rengi yüzlerin üzerinde göz gezdiriyor. Kırsal resimlerin saçları birbirine karışıyor. Renkli giysiler ve yüzlerce yıldır yağ ve mum isinden kararan bedenler ışığa boğuluyordu. Çavuşun yaktığı fişeğin gazı da zarar verecekti resimlere, Büyük Holü görmelerine izin verilmişti, ama herhalde birazdan dışarı atılacaklardı. Savaşın soluğu enselerinde, ta Sicilya'dan çizmeyi tırmanarak buralara kadar gelen on yedi askerin ödülü, bu karanlık holdü. Sanki ödül orada olmakmış gibi.

İçlerinden bir tanesi, "Allah kahretsin, ne kadar karanlık. Işık yakamaz mıyız Çavuş Shand?" diye sormuştu. Çavuş fişeği yakıp ortalığı aydınlatsın diye kolunu kaldırınca kilisenin kubbesinde suratlar belirmişti. Herkes ayakta tavanı seyrederken, sırtüstü yatmış kubbeyi inceliyordu. Tavandaki yüzleri biraz daha yakınına getiren dürbünün merceği Nuh'un, İbrahim'in sakallarını geçti, o muhteşem surata geldiğinde durdu, o sert ifadeli, bilge, ama affedici olmayan suratın karşısında donakalmıştı genç asker.

Büyük Holün girişindeki nöbetçiler, ışığı fark edince bağırıp çağırarak hole girdiler. Zaten fişeğin otuz saniyesi kalmıştı. Genç asker olduğu yerde yuvarlanıp tüfeğini yanındaki rahibe verdi. "Şuradaki. Kim o? Sağ üst köşedeki. Çabuk, ışık sönmek üzere."

Rahip tüfeğin dürbününü duvara tutana kadar ışık söndü.

"Sistine Şapelinde fişek yaktığımız için hepimizin başı belaya girecek. Buraya gelmemeliydim. Yine de çavuşa teşekkür etmeliyiz. Pek de zarar vermedik sanırım."

"O yüzü gördünüz mü?"

"Evet, muhteşem bir yüzdür o."

"Görmüşsünüz."

"Evet. Isaiah."

Sekizinci Bölük doğu kıyısındaki Gabicce'ye ulaştığında, genç asker gece devriyesinin önünde gidiyordu. İkinci gece, deniz kıyısında düşmanın pusu kurmuş olabileceği hissine kapıldı. Devriyenin patlattığı bombayla sular kabardı, bir tür uyarı bombasıydı bu. Bir şey vurmadılar ama, patlamanın beyaz ışığında hareket eden bir karaltı fark etmişti genç asker. Tüfeğinin dürbünüyle tam on dakika boyunca o karaltıyı izledi. Ateş etmemeye kararlıydı, en azından şimdilik. Düşman hâlâ kuzeydeydi, Rimini'de. Denizin içindeki karaltı giderek yaklaşıyordu. Genç asker, birden karşısında başının üzerinde bir ışık halesiyle bir Meryem Ana heykeli görünce şaşırdı.

Ufak bir kayığın içinde, iki adam heykeli tutuyor, iki adam da kürek çekiyordu. Kayık sahile yanaşınca, karanlık sahilde alkışlar duyuldu.

Başının üzerine tutuşturulmuş küçük ampullerle aydınlanan suratını seçebiliyordu şimdi genç asker. Pusuya yatmış izliyordu. Adamlar kayıktan inip heykeli karaya çıkardılar. Sahildeki mayın tehlikesinden haberleri yokmuş gibi, bastıkları yere hiç aldırmadan heykeli taşıyorlardı. Kimbilir, belki de Almanları mayınları döşerken görmüşler, kendileri sonradan etkisiz hale getirmişlerdi. 1944 yılı, 29 Mayıs, Gabicce. Meryem Ana Deniz Şenlikleri.

Yaşlılar, gençler, çocuklar sokaklara boşaldılar birden. Çok geçmeden bandocular göründü. Gece sessizlik yasağı-

nı bozmamak için müzik çalmıyor ama, parıldayan müzik aletleriyle sembolik bir gösteri yapıyorlardı.

Kolunda tüfeğiyle karanlıktan sıyrılıp yanlarına gitti genç asker. Karşılarında türbanlı bir asker görünce epey şaşırdılar. Aslında ıssız sahilden bir yabancının çıkagelişine şaşırmışlardı daha çok.

Genç asker tüfeğini kaldırıp Meryem Ana'nın yaşsız, cinsiyetsiz yüzüne doğru tuttu, yine dürbün gibi kullandığı tüfeğiyle heykelin başının çevresindeki küçük ampulleri, omuzlarından dökülen yalancı mavi pelerini gördü.

Gabicce'nin insanları, pek romantik sayılmazdı. Faşistlerden, İngilizlerden, Gaullardan, Gotlardan ve Almanlardan çekecekleri kadar çekmişlerdi, katılaşmışlardı. Denizin içinden çıkagelen ve çiçeklerle dolu bir üzüm kamyonunun içine yerleştirilen bir mavili beyazlı heykelin arkasından sessizce yürüyen bandoya ve onun peşinden sürüklenen bu halka ne verebilirdi ki Sih? Bayramlık giysilerini giymiş neşeli çocukların arasında asker kıyafetiyle, tüfeğiyle de yürüyemezdi.

Tali bir yola sapıp törenin hızına uygun bir biçimde yürüdü, dörtyola geldiğinde, yine karşılaştı onlarla. Meryem Ananın suratını bir kez daha görebilmek için yine kaldırdı tüfeğini. Kasabanın tepelerinde sona erdi yürüyüş. Meryem Ana heykelini oraya bırakıp geri döndüler. Genç askerin hâlâ ortalıkta olduğunun kimse farkında değildi.

Meryem Ananın başı üzerindeki ampuller hâlâ yanıyordu. Onu kayıkla getiren adamlar, çevresinde nöbet tutar gibi oturmuşlardı. Başındaki ampuller, sabah dörde doğru pil bitince söndü. Genç asker tüfeğinin dürbünüyle adamlara baktı. İkisi de uyuyordu. Sonra namlusunu yine Meryem Anaya çevirip bir kez daha baktı o aydınlık yüze. Başındaki ampuller sönünce, bakışları da değişmişti sanki. Tanıdığı biriymiş gibi görünüyordu. Belki bir kızkardeş. Belki bir kız çocuğu. Onu alıp götürebilseydi keşke, ama o zaman geride bir şey bırakması gerekecekti. Sonunda kendi inancı ağır bastı.

Caravaggio kütüphaneye giriyor. Öğleden sonralarını genellikle orada geçiriyor. Kitapların mistik bir varlığı olduğunu düşünüyor. Raflardan birine uzanıp aldığı bir kitabın ilk sayfasını açıyor. Beş dakika geçmeden hafif bir inilti duyuyor.

Başını çevirdiğinde, divanda Hana'nın yattığını görüyor. Kitabı kapatıp kenara koyuyor. Hana, divanda kıvrılmış, yumruğunu sıkmış, eli çenesinin altında. Bir düş görüyormuşçasına kaşlarını çatmış.

Caravaggio yıllar sonra onu yeniden gördüğünde, genç kızın dayanma noktasının sınırlarında olduğunu düşünmüştü. Savaş, insanın bedenini tüketiyordu, bir karasevda gibi.

Bunları düşünürken hapşırınca Hana'yı uyandırdı.

"Bil bakalım saat kaç?"

"Dört sıfır beş. Yok yok. Dört sıfır yedi."

Hana çocukken Caravaggio ile oynadıkları bir oyundu bu. Caravaggio saate bakmak için odadan çıkarken yalpalıyordu, az önce morfin almış olmalıydı. Morfin aldığı zamanlar Caravaggio'nun o eski günlerdeki güveni yerine geliyordu. Hana'nın saati nasıl öyle dakikası dakikasına tahmin edebildiğine şaşırmış, başını sallayarak döndüğünde, Hana onun bu haline gülümsedi.

"Ben doğuştan böyleyim. Beynimde bir güneş saati var."

"Peki ya geceleri?"

"Ay saati diye bir şey var mıdır acaba? İcat eden olmuş mudur böyle bir şeyi? Hırsızlığa karşı önlem almak için böyle bir şey icat edilmiştir mutlaka."

"Onu da zenginler düşünsün."

"Benimle ay saatinin altında buluşur musun David? Orada zayıf insanlar güçlü olanların aklını çeler."

"İngilizin senin aklını çeldiği gibi mi?"

"Geçen yıl az kalsın bir bebeğim olacaktı, biliyor musun?"

Hâlâ morfinin etkisi altında olan Caravaggio ile daha rahat konuşuyor şimdi Hana. Sanki birlikte düşünüyorlar. Hana, hâlâ uykuda hissediyor kendisini, bir düşte konuşurmuş gibi.

Bu durum Caravaggio'ya yabancı değil. O zaten ay saatinde yaşıyor. Bir keresinde saat sabahın ikisinde bir evi soyarken yatak odasındaki bir dolap yere devrilmişti. Bu tür olaylar onu korku ve şiddete alıştırmıştı. Hırsızlık yaptığı evlerde yakalandığında da aynı şey olurdu. Ellerini çırpar, evindeki hırsızın şokunu üzerinden atamayan evsahibiyle konuşmaya başlar, hatta evsahibine kimi eşyaların yerini sorardı.

"Çocuğu düşürdüm. Daha doğrusu düşürmek zorunda kaldım. Babası ölmüştü bile. Savaş sürüyordu."

"İtalya'da mıydın?"

"O sırasında Sicilya'daydım. Hep çocuğumu düşünüyordum, sürekli onunla konuşuyordum. Hastanede çok çalışıyordum, herkesten kaçıyordum, karnımda taşıdığım çocuk dışında. Her şeyimi paylaşıyordum onunla. Galiba delirmek üzereydim."

"Sonra baban öldü."

"Evet. Sonra da Patrick öldü. Ben haberi aldığımda Pisa'daydım."

Hana artık tamamen uyanmıştı. Uzandığı yerden kalkmış, oturuyordu.

"Biliyordun demek?"

"Evet, bir mektup aldım."

"Onun için mi geldin buralara? Yani öğrendikten sonra..."

"Hayır."

"İyi. Çünkü onun böyle şeylere inandığını sanmıyorum. Patrick, ölürken başı ucunda müzik çalınsın isterdi. Keman ve akordeon. O kadar çok duygusaldı."

"Evet, öyleydi. Biraz sızlanarak her şeyi yaptırabilirdin ona."

Şapelin önündeki otuz altı basamağın her iki yanına dizilmiş servi ağaçları rüzgârda salınıyor. Hana ile Caravaggio basamaklarda oturmuşlar, üzerlerine yağmurun ilk damlaları düşüyor. Geceyarısını çoktan geçmiş. Hana basamaklara uzanmış, Caravaggio kalkmış volta atıyor. Yalnızca zamansız yağmurun sesi duyuluyor.

"Karnındaki çocukla konuşmayı ne zaman kestin?"

"Birden çok yoğunlaştı her şey. Askerler Moro Köprüsünde muharebeye girdiler, oradan da Urbino'da. Belki Urbino'da kestim artık çocukla konuşmayı. Orada hepimiz her an ölümle burun buruna yaşıyorduk. Hemşireleri de rahibeleri de göz kırpmadan öldürüyorlardı. Hastane yaralılarla dolup taşıyordu. Kimi askerler, kalmış bir saatlik ömürlerine aldırmadan bana âşık olduklarını söylüyorlardı. Ne zaman içlerinden biri ölse, aklıma çocuk geliyordu. Korkunçtu. Soluk alabilmek için üzerlerindeki giysileri parçaladıkları oluyordu. Kimisi, kolundaki küçük bir çiziği dert ediyor, öyle ölmek istemiyordu. Bir de ağızlarının içindeki o köpükler. Öldü sandığım bir askerin gözlerini kapatmak için eğilmiştim ki, kalkıp, 'Seni orospu!' diye bağırdı, 'Bırak da rahatça öleyim.' Tepsimin üzerindeki her şeyi yere devirdi. Çok öfkeliydi. Kim kabullenebilirdi ki öyle ölmeyi? Öyle bir öfkeyle ölmek. Seni orospu! Ondan sonra hep ağızlarında o köpüğün belirmesini bekledim. Ölümü tanıyorum artık, David. Kokusunu biliyorum. Bir hastayı ağrısız sızısız ölüme göndermeyi öğrendim. Ana damarlarından birine ne zaman morfin verileceğini. Ölmeden önce bağırsaklarını boşaltmayı. Benim işimi generallerin yapması gerekirdi aslında. Kahrolası generallerin! Bunları yapamayanı general de yapmamaları ge-

rek! Ölüme direnen birinden nasıl olgun olmasını beklersin, nasıl soğukkanlı davranabilirsin ona karşı söyler misin bana? Cenazeleri bir türlü anlayamıyorum. Bir sürü gereksiz konuşma! O adamın nasıl öldüğünü bilmeden arkasından edilen bir sürü süslü söz. Ne hakla! Ne hakla!"

Bulutlu bir geceydi, villadaki bütün gaz lambalarını söndürmüşlerdi. Villaya dikkat çekmemek daha akıllıcaydı. Evin karanlık koridorlarında yürümeye alışmışlardı zaten.

"Senin burada İngilizle kalmanı neden istemediler biliyorsun, değil mi? Biliyor musun?"

"Utanılası bir evlilikten mi korktular? Belki de baba saplantımdan bir türlü kurtulamamam rahatsız etmiştir onları..."

"İhtiyar nasıl?"

"Köpek yüzünden hâlâ biraz huzursuz."

"Benim köpeğim olduğunu söyle ona."

"Senin de burada temelli kalıp kalmayacağını bilmiyor ki. Emin olamıyor. Birşeyler çalıp kaçacağını sanıyor."

"Şarap ister miydi acaba? Bugün bir şişe buldum."

"Nereden buldun?"

"İstiyor musun istemiyor musun?"

"İçelim. İngilizi unutalım şimdilik."

"Ve işte kadın hayata dönüyor..."

"Saçmalama. Bir içkiye öylesine ihtiyacım var ki."

"Yirmi yaş. Ben yirmi yaşıma geldiğimde..."

"Yine başlama... Neden bir gramofon bulmuyorsun bir yerden? Bu arada senin yaptığına da hırsızlık değil çapulculuk denir!"

"Savaşta resmi görevim buydu benim."

Bombalanmış şapelin içinden geçerek eve girdi.

Hana ayağa kalkarken başı döndü, sarhoş gibiydi. "Sonra da ellerinden oldun işte," dedi kendi kendine.

Hana, savaş sırasında dirsek dirseğe çalıştığı insanlarla bile fazla bir yakınlık kurmamıştı. Aileden birisini aramış-

tı hep. Babasını özlüyordu. Ama şimdi, bu dağlık kasabada, yıllardır ilk kez sarhoş olmuş, yukarıdaki yanmış adam dört saatlik uykusuna dalmış, babasının eski dostu Caravaggio da ilaç dolabını karıştırıyor, koluna bir ayakkabı bağı bağlayıp morfini koluna enjekte ediyor.

Geceleri çevrelerindeki dağlarda toprak kapkara görünüyor. Gökyüzü gri, dağlar yemyeşil.

"İnsanların yer gibi bakan gözlerinden bıkmıştım artık. Bana yalnızca şehvetle bakan o gözlerden... Başta onlarla flört ediyordum, sonra bıktım, usandım. Askerler ölüme gideceklerini biliyorlar, son bir kez olsun eğlenmek istiyorlardı. Onların son danslarına gitmediğim için kendimi beğenmişlik yaptığımı sandılar. Oysa elimden gelen her şeyi yapıyordum onlar için. Çift vardiya çalışıyordum, kimi zaman hastanedeki tüm yatakların altındaki tuvaletleri tek başıma temizliyordum. Onlarla çıkıp eğlenmeyince, kendimi beğeniyor oldum. Evi öylesine özlemiştim ki. Dönmek istiyordum artık. Ama neye dönecektim ki? Evde hiç kimse kalmamıştı. Kadın yokluğunda kıymete binmek midemi bulandırıyordu. Bir adamdan hamile kaldım sonunda, o da öldü. Çocuk da öldü. Üstelik çocuk kendiliğinden ölmedi, onu ben öldürdüm. Ondan sonra öylesine içime kapandım ki kimse yanıma yanaşamadı. Kibirliliğimden değildi oysa. İşte o sıralarda o yanmış adamla tanıştım. Meğerse İngilizmiş.

"Bir erkeğe ilgi duymayalı o kadar uzun zaman oldu ki David."

Bir hafta geçmeden genç Sih askerin villadaki varlığına alıştılar. Yemeklerini bile ona uyduruyorlardı. Genç asker kasabada da olsa, dağlara da çıksa her gün öğle vaktinde mutlaka geri döner, mavi mendile sarılı yiyeceklerini sırt çantasından çıkarıp Hana ile Caravaggio'nun yemeklerinin yanına sererdi. Caravaggio'ya göre, soğanları ve otları mayınlarını temizlediği Fransisken kilisesinin bahçesinden araklıyordu. Soğanlarını elektrik kablolarını kesmek için kullandığı bıçakla soyuyordu. Bir de meyve yiyordu. Caravaggio, bu genç askerin yediklerine bakıp savaş sırasında askeri kantinden hiçbir şey yememiş olmasından kuşkulanıyordu.

Oysa o, sabahın erken saatlerinde sıraya girip o çok sevdiği İngiliz çayı için bardağını uzatan ilk askerlerden biri olurdu hep. Süt de eklediği çayını yavaş yavaş içerken yolculuk olmayan ayinlerde sabah erkenden kanasta oynamaya başlayan askerleri seyrederdi.

San Girolamo villasında gün doğarken bahçedeki birer iskelet gibi görünen yanmış ağaçların altında, kâsesindeki yağmur suyundan bir yudum alıyor. Hâlâ sislere gömülü vadiyi seyrederek insanı canından bezdirecek on dakikalık diş fırçalama seansına başlıyor. Bir yandan da yukarıdaki villadaki insanları, olayları düşünüyor. Diş fırçalamak, çocukluğunda beri dışarıda yapılan bir faaliyet onun için.

Çevresindeki manzaranın ne kadar geçici olduğunu düşünüyor. Havadaki kokudan yağmur yağabileceğini kestiriyor. Genç askerin gözleri birer radar gibi çevreyi tarıyor, çevresindeki nesnelerin oluşturduğu doğal koreografi-

yi kaydediyor sanki. Bahçeden kendine soğan koparırken bahçelerin de mayınlanmış olduğunu düşünüyor.

Yemek saatlerinde askerin yemek yiyişini hep sevecenlikle seyrediyor Caravaggio. Otobur bir hayvanın yediği şeylerle besleniyor genç asker. Hep elleriyle yiyor. Bıçağını soğanları soyarken ya da meyveleri dilimlerken kullanıyor yalnızca.

Caravaggio'yla genç asker bir çuval un almak için el arabasını almışlar, kasabaya iniyorlar. Ayrıca Sih, San Domenico'daki merkeze mayınlardan temizlediği bölgeleri gösteren bir harita bırakacak. Kendilerinden söz etmekten kaçınarak Hana'dan söz açıyorlar. Caravaggio, Hana'yı savaştan önce de tanıdığını söylüyor.

"Kanada'dan mı?"

"Evet."

Caravaggio genç askerin dikkatini geçtikleri yolun boyundaki ateşe verilmiş tarlalara yöneltmeye çalışıyor. Askere Kip diyorlarmış. Kip aşağı, Kip yukarı. İngiltere'deyken imha ettiği ilk bombanın raporunun üzerine biraz tereyağ bulaştığı için, bir subayın, "Ne bu, yoksa kipper yağı mı?" diye sorup ortalığı kahkahaya boğmasından sonra Kip lakabıyla çağrılır olmuştu. Kipper denen şeyin neyin nesi olduğunu bile bilmiyordu. Tadı tuzlu bir İngiliz balığı olduğunu öğrendi sonradan. Bir hafta geçmeden, gerçek adı olan Kirpal Singh unutulmuştu. Pek umursamamıştı bunu. Lord Suffolk ile içinde bulunduğu bomba imha ekibi artık ona hep "Kip" diyordu. İngilizlerin insanları soyadlarıyla çağırma alışkanlığına yeğliyordu bunu doğrusu.

İngiliz o yaz evde olup bitenlerden geri kalmamak için işitme cihazını kulağından hiç çıkarmamıştı. Kulağın-

dan sarkan kehribar rengi cihaz, askerin konuşmalarından gıcırdayan sandalyelere, köpeğin tırnaklarının ahşap parkelerde çıkardığı seslere kadar dışarıdaki tüm sesleri getiriyordu odasına, hatta cihazın sesini açtığında köpeğin soluk alışını bile duyabiliyordu. Genç askerin varlığından da böyle haberi olmuştu. Hana belki birbirlerinden hoşlanmazlar diye tanıştırmamıştı ikisini.

Ama bir gün İngilizin odasına girdiğinde, genç askeri orada buldu. Omuzlarının üzerinden geçirdiği tüfeğin iki ucundan kollarını sarkıtmış, İngilizin yatağı başında duruyordu. Bu laubali hali Hana'nın hiç hoşuna gitmedi.

İngiliz ise Hana'ya başını çevirip "Çok iyi anlaştık," dedi.

Kip'in bu odaya, yani bir anlamda Hana'ya ait o dünyaya elini kolunu sallayarak girmesine biraz bozulmuştu Hana. Askerin, yaşamını kuşatma altına almaya başladığını düşünmüştü. Caravaggio'dan villadaki yaralı adamın silahlardan anladığını duyan Kip, İngilizle bu konuda koyu bir sohbete dalmıştı. Savaşta kullanılan tüm tüfekler, bombalar konusunda bir bilgi deryası olan bu adamı keşfetmiş olmaktan son derece hoşnut görünüyordu. İngiliz, yalnızca İtalyan yapımı bombaları değil, Toskana bölgesinin ayrıntılı topografisini de biliyordu. Çok geçmeden birbirlerine bombalarla ilgili haritalar çiziyorlar, özel teorilerden konuşuyorlardı.

"İtalyan bombalarında fünye dik koyuluyor. Her zaman kuyruktan konulması da gerekmiyor."

"Duruma göre değişiyor. Napoli'de yapılanlar da öyle, ama Roma'daki fabrikalar Alman yöntemlerini kullanıyorlar. Tabii Napoli'de on beşinci yüzyılda..."

İngiliz konudan konuya atladıkça, asıl meseleden gittikçe uzaklaşıyordu. Kip, böyle durumlarda onu dinlemekten sıkılıyor, sabırsızca konuşmaya dalarak İngilizin sözünü kesiyordu. İngilizi susturamadığında ise odanın yapraklarla bezeli tavanını seyrediyordu.

Bir gün, Hana'ya kızak yapmayı önerdi Kip. Böylece İngilizi evin içinde gezdirebileceklerdi. Hana İngilizle ikisine bakıp omuzlarını silkti, odayı terk etti.

Koridorda Caravaggio'yla karşılaştığında, gülümsüyordu. Birlikte kapının önünde durup odadaki konuşmaları dinlediler.

Sana Virgil ile ilgili düşüncelerimi anlatmış mıydım Kip? Bak anlatayım...

İşitme cihazın kulağında mı?

Ne?

Taksana...

"Sanırım kendine bir arkadaş buldu," dedi Hana Caravaggio'ya.

Hana güneşli avluya çıkıyor. Her gün öğle saatlerinde villanın çeşmesine su geliyor ve tam yirmi dakika boyunca sular fışkırıyor. Hana ayakkabılarını çıkartıp kuru havuza giriyor, suyun gelmesini bekliyor.

Bu saatte ortalık saman kokusundan geçilmiyor. Havada kurt sinekleri uçuşuyor, Hana'nın kollarına çarpıp hiçbir şey olmamış gibi uçmaya devam ediyorlar. Hana, çeşme havuzunun içinde üst kısımda su örümceklerinin kurduğu yuvaları fark ediyor. Çeşme taşının üzerinde oturmayı çok seviyor, serinliğini. Yaz aylarında serin kalan loş bodrum katlarına benzetiyor çeşmenin içini. Kollarını iki yana uzatarak geriniyor.

Evde ne kadar çok erkek var. Dudaklarını omzuna yapıştırıyor. Kendi teninin tanıdık kokusunu içine çekiyor. Bu kokuyu ilk fark edişini anımsıyor, buluğ çağındaydı. Geçmişte yaşadığı bir dönem gibi değil de, uğradığı bir yer gibi hatırladı bunu. Öpüşmeye hazırlıklı olmak için kollarını öperdi. Avuçlarının içine üfleyip kendi soluğunun kokusunu almaya çalışırdı. Çıplak beyaz ayaklarını çeşmenin kenarına sürtüyor. Kip ona savaş sırasında gördüğü heykelleri anlatmıştı. Bir gece, yüzü çok hüzünlü bir

melek heykelinin yanında yatmış. Çok güzelmiş heykel. Savaş sırasında ilk kez o gece huzurla uyumuş.

Taşın serin kokusunu içine çekiyor.

Acaba babası acı çekerek mi ölmüştü, yoksa huzur içinde mi gözlerini yummuştu dünyaya?

İngiliz hasta gibi heybetle mi yatıyordu o da? Bir yabancı mı vardı onun da yanıbaşında? İnsan bazen kan bağı olmayan insanlara daha yakın olabiliyor. Bir yabancının kollarına düşerken fark ediyor belki de insan durumunu. Kip'le babasını karşılaştırıyor Hana. Babası çok huzursuz bir adamdı. Öyle utangaçtı ki hep alçak sesle konuşur, birkaç kelimeyi de yutardı. Annesi bu durumdan şikâyet ederdi ama, Hana'nın hoşuna giderdi bu. Temiz ruhlu bir insandı babası, masumiyetini hiç yitirmemişti. Dalgındı, o dalgınlık onu çekici kılıyordu. Hana'nın tanımış olduğu hiçbir erkeğe benzemiyordu. İngiliz hastada bile feodal bir erkeğin izlerine rastlamak mümkündü. Babası çok farklı bir adamdı. Bir hayalet gibiydi, çevresindekilerin atılgan, hatta cüretkâr olmasını isterdi.

Ölümüne kaderine razı olarak mı gitmişti? Yoksa öfkeyle mi? Tanıdığı en sakin insanlardan biriydi, tartışmalardan hep kaçardı. Bir tartışmada Roosevelt ya da Tim Buck'a laf eden olduğunda ya da Toronto'daki kimi valileri öven biri olduğunda hemen odayı terk ederdi. Hayatında hiç kimsenin kendisi gibi düşünmesini beklememiş, kimseyi değiştirmeye çalışmamıştı. Romanlar, insanın yaşamında zaman zaman önlerine çıkan aynalar gibidir. İngiliz hastanın önerdiği kitaplardan birinde okumuştu bu cümleyi Hana. İşte babasını böyle anımsıyordu. Babasıyla geçirdiği günleri düşündüğünde, bir tanesi ötekilerin arasından sıyrılıp genç kızın belleğinin ön sırasına yerleşiyordu: Toronto'da, Pottery Sokağının kuzeyindeki bir köprünün altında arabasını durdurduğu o gece. Sığırcıklarla güvercinlerin gece boyunca köprünün altındaki kirişlere sığışmaya çalıştıklarını, hiç rahat edemediklerini söylemiş-

ti Hana'ya. O yaz akşamı birlikte arabada oturup kuşların kuğurmalarına kulak vermişlerdi.

Patrick'in bir güvercinlikte öldüğünü duydum, demişti Caravaggio.

Patrick, duvarlarını dostlarıyla birlikte boyadıkları, sokaklarını süsledikleri bir kente âşıktı. O dünyada yaşamıştı hep. Hana, dış dünyaya, gerçek dünyaya ait ne öğrendiyse, ya kendi kendine ya Caravaggio'dan ya da üvey annesi Clara'dan öğrenmişti. Bir zamanlar sanatçı olan Clara, herkes onu terk edip savaşa gittiğinde çok kızmıştı. Hana, İtalya'da geçirdiği bir yıl içinde Clara'dan gelen bütün mektupları saklamıştı. Bu mektupların Georgia sahilinde pembemsi bir kayanın üzerinde, denizi yalayan rüzgâra karşı yazıldığını, bir defterden tek tek salt kendisi için yırtılan bu sayfaların yine kendine yollanacak bir zarfa konulduğunu düşünerek okumuştu hepsini. Her birinde o pembemsi kayanın bir parçasını, rüzgârın serinliğini taşıyan bu mektupları bavulunda saklıyordu. Ama hiçbirine yanıt yazmamıştı. Clara'nın özlemi içini acıtıyordu, ama yazamıyordu işte, başına gelenlerden sonra yazamıyordu. Patrick'in ölümünden mi söz edecekti ona? Bu gerçeği kabullenemiyordu bile.

Ve başka bir kıtada şimdi, savaş başka kentlere göçmüş gitmiş, Toskana dağlarında eski bir manastırda tek başına. Savaşmış insanların kalıntılarıyla dolu dev bir buzun içinde ufak tefek buzultaşları gibiler burada. Çevrelerinde kutsal ormanlar var.

Ayaklarını elbisenin altına alıp ellerini kalçalarının üzerine koyuyor. Çeşmenin ana sütununda gömülü olan borunun içinden suyun tanıdık sesini duyuyor. Sonra sessizlik. Sonra bir patlama ve boşalan suyun çevresini sarması.

Bazen *Kim*'deki yaşlı gezginle, bazen *Parma Manastırı*'ndaki Fabrizio ile çıktıkları yolculuklar sırasında, Hana ile İngiliz hastanın çevresini ordular, atlar, vagonlar alıyordu, kimisi savaştan kaçan, kimisi savaşa giden. Hana'nın İngiliz hastaya okuduğu kitaplar, odanın bir köşesinde üst üste yığılmış duruyordu.

Kitaplar, genelde yazarının büyük sözleriyle başlıyor. Kendi dünyalarına süzülüveren bir sözle.

Servius Galba'nın konsül olduğu bir dönemde yazmaya başlıyorum... Tiberius'un, Caligula'nın, Claudius'un ve Neron'un tarihleri, iktidarda oldukları sırada korkudan çarpıtılmıştı, ölümlerinden sonra ise yepyeni bir nefretle kaleme alındı.

Tacitus, *Annals*'a böyle başlar.

Kimi romanlar kargaşa ya da belirsizlikle başlıyordu. Okur hiçbir zaman dengeyi bulamıyordu. Bir kapı, bir kilit, bir su kanalı açılıveriyordu önlerinde, okur da bir elinde bir balık ötekinde bir şapka yolunu bulmaya çalışıyordu.

Hana bir kitaba başladığında, tantanalı kapılardan büyük avlulara geçiyor. Parma, Paris, Hindistan seriliyor ayaklarının altına.

Yasakları hiçe sayarak Eski Ajaib-Gher, yani yerlilerin Harikalar Evi dedikleri Lahor Müzesinin karşısındaki taş kaidenin üzerindeki Zam-Zammah silahının üzerine oturdu. Zam-Zammah'ı, yani 'ateş püsküren o canavarı' ele geçiren, Pencap'ı ele geçirmiş demektir;

çünkü bu bronz parça, fetihlerde üzerine el konan ilk parçadır.

"Yavaş oku küçük kız, Kipling'i yavaş okumalısın. Doğal akışını keşfetmeye çalış yazının, virgülleri nerelere koymuş dikkat et. Kipling, yazarken dolmakalem kullanırdı. Sanırım sayfadan başını sık sık kaldırıyor, çevresini seyrediyordu. Belki arasıra dışarıyı seyrediyor, kuş seslerini dinliyordu. Kimi yazar kuşların cinsini bilmez, o hepsini bilirdi. Sen çok acelecisin, Amerikalı olduğun belli. Yazarın kaleminin hızını düşün. Yoksa ne biçim, ağdalı bir paragrafa dönüşüyor."

İngiliz hastanın okumaya ilişkin verdiği ilk ders bu olmuştu Hana'ya. Bir daha da araya girmedi. Uyuyakaldığında, Hana okumayı sürdürürdü. Kitabın bir yarım saatini kaçırdığı zaman zaten bildiği bir öykünün bir odası karanlıkta kalıyordu o kadar. Öykünün geçtiği yerleri çok iyi biliyordu. Doğusunda Benares, kuzeyinde Chilianvallah vardı Pencap'ın. (Bütün bunlar, genç asker Kip yaşamlarına girmeden önce başlamıştı. Kip geldiğinde, Kipling'in sayfaları sihirli bir lambadan süzen ışık gibi geceye karışmıştı.)

Artık diksiyonuna dikkat ederek, titizlikle okuduğu *Kim*'in son sayfalarına geldiğinde, kitabı bir köşeye koyup İngilizin nasıl olduysa o yangından kurtardığı kitabını eline aldı. Gerçekte olduğundan iki katı kabarıktı.

İçinde İncil'den kopartılıp sayfalarından birine yapıştırılmış bir bölüm vardı.

Kral David, yıllarla yaşlanmış, bitkin düşmüştü; üzerini örttüler, ama o hâlâ üşüyordu.

Ve kulları ona dedi ki, Kralımız için bir genç kız aransın, o genç kızın koynuna uzansın, Kralımız ısınsın.

Ve tüm İsrail'de güzel bir genç kız aradılar, Şunemli Abişag'ı buldular. Genç kız kralı sevdi, ona hizmet etti: ama Kral onu tanımadı.

Yanmış pilotu kurtaran ..... kabilesi, onu 1944 yılında Siwa'daki İngiliz üssüne getirdiler. Geceyarısı trenle Batı Çölünden Tunus'a götürülmüş, oradan da İtalya'ya gemiyle yollanmıştı. Savaşın o günlerinde kendi kendilerini unutan bir sürü asker vardı, şeytanlıklarından değil, saflıklarından. Hafıza kaybına uğrayıp hangi milletten geldiklerini bile unutanları, Tirrenia'daki deniz hastanesine götürüyorlardı. Yanmış pilot tam bir muammaydı, kimliği olmadığı gibi tanınmaz haldeydi. Yakınlarındaki suçlular bölmesinde Amerikalı şair Ezra Pound'u bir kafeste tutuyorlardı, orada Pound, kendine olan güvenini yitirmemek için tutuklandığı sırada kendini ispiyonlayan kişinin bahçesinden kopardığı okaliptusu saklıyordu. "*Okaliptus, belleği yitirmemek için.*"

Onu sorguya çekenlere, "Beni oyuna getirmeye çalışın hadi," diyordu İngiliz, "Almancamı sınayın... Almancayı iyi bilirim. Don Bradman'i sorun bana. Marmite'ı sorun, Gertrude Jekyll'i sorun." Avrupa'daki bütün Giotto'ların her birinin nerede olduğunu biliyordu.

Deniz hastanesi, yüzyılın başında turistlerin kiraladıkları kabinlerden oluşuyordu. Hava çok sıcak olduğunda, Campari şemsiyeleri eskiden olduğu gibi açılıyor, yaralılar gölgelerinde oturup deniz havası alıyorlardı. Yanmış adamın ötekilerin arasında genç hemşireyi fark etmesi uzun sürmemişti. O ölü bakışlarından, bu genç kadının hemşirelerden biri değil de hastalardan biri olmaya çok daha uygun olduğunu düşünmüştü. Bir şeye gereksinimi olduğunda, yalnızca bu genç kadından istiyordu.

Yeniden sorguya çektiler. Adam gerçekten tam bir İngilizdi, ama derisinin rengi kapkaraydı. Sorgucu memurlar, sahtekâr olup olmadığını kestiremiyorlardı bir türlü.

Ona İtalya'da müttefiklerin nerede mevzilendiğini sordular. Floransa'yı aldıklarını, ama kuzeyindeki dağ kasabalarında tıkandıklarını sandığını söyledi. Gotik Çizgi, diyordu. "Sizin bölük, Floransa'da sıkışıp kalmış, Prato ve Fiesole gibi üsleri geçemiyor, çünkü Almanlar villalara, manastırlara kapanmışlar ve son derece iyi korunuyorlar. Eski hikâye. Haçlılar da Müslümanların karşısında aynı hataya düşmüşlerdi. Sizin de bu durumda onlar gibi kale kasabalarını ele geçirmeniz gerekiyor. Oralar yalnızca kolera salgınlarında terk edilmiştir."

O böyle konuştukça diğerleri iyice çileden çıkmış, dost mu düşman mı diye düşünürlerken aradaki sınır iyice bulanıklaşmış, bu adamın kim olduğunu bir türlü kestiremez olmuşlardı.

Şimdi aylar sonra Floransa'nın kuzeyindeki dağ kasabasında San Girolamo villasının duvar resimleriyle süslü yatak odasında Ravennalı ölü şövalye gibi uzanmış, bunları düşünerek yatıyordu. Konuştukça çölden Medici ailesine, oradan Kipling'in üslubuna, derken kendini ısıran bir kadına atlıyor. Yanından ayırmadığı 1890 baskısı *Herodot Tarihi*'nde ise parça pürçük başka alıntılar var, haritalar, günlük sayfaları, başka dillerde yazılmış yazılar, başka kitaplardan alınmış paragraflar. Yaşamına ilişkin her şey var kitapta, bir tek kendi adı yok. Hâlâ kim olduğuna dair bir ipucu yok, adsız, rütbesiz, bölüksüz bir insan. Kitabındaki tüm ayrıntılar, savaş öncesine göndermede bulunuyor. Kendi küçük elyazısıyla, 1930'lu yılların Mısır ve Libya çöllerine dair ayrıntılar. "Floransalı madonnalar arasında hiç esmer yok," diyor İngiliz, Hana üzerine eğilirken.

Kitap elinde. Hana alıp yandaki sehpaya koyuyor, kapağını örtmeden. Durduğu yerden, açık sayfalardaki yazıları okumaya çalışıyor, bir yandan da sayfayı çevirmeyeceğine dair söz veriyor kendi kendine.

Mayıs, 1936.

Clifton'ın karısı, onu tanımayanlara çok resmi gelen ses tonuyla bize bir şiir okuyacağını söyledi. Güneydeki kampta, bir çöl ateşinin çevresinde oturuyorduk.

Çölde yürürken
Haykırdım:
"Tanrım, kurtar beni buradan!"
Bir ses duydum, şöyle seslendi bana:
"Çölde değilsin."
Karşılık verdim ona:
"Ya kum, ya sıcak, ya seçemediğim ufak çizgisi?"
O ses yine: "Çölde değilsin."

Kimse bir şey söylemedi.

Çöle hiç ayak basmamış bir şairin, Stephen Crane'in şiiriymiş.

Crane çöle gelmişti, dedi Madox.

Temmuz, 1936.

Barış varken birbirimize ettiğimiz kötülüklerle karşılaştırıldığında, savaş sırasında tanık olduğumuz kimi kötülükler, ihanetler çocuksu kalıyor. Çiçeği burnunda bir âşık, âşık olduğu kişinin huylarını edinir çok geçmeden. Olaylara yepyeni bir pencereden bakarız. Bu elbette tedirgin, çekingen cümlelerle yapılır, her ne kadar insan kalbi cayır cayır yanan bir organ da olsa.

Aşk öyküleri, kalbini çaldıranları değil, bu duyguyla tökezlerken iç benliklerini fark edenleri anlatır.... İnsan bedeni kimseyi kandıramaz. Aşk, insanın kendini ve geçmişini tüketmesidir.

Yeşil yapraklı oda neredeyse karanlık. Hana boynunun tutulduğunu fark ediyor. Adamın yazılarla, haritalarla dolu kalın yapraklı kitabındaki kargacık burgacık el yazısına dalmış, kimbilir ne kadar süredir. Ufak bir sarmaşık

yaprağı bile yapıştırmış defterine. *Herodot Tarihi*. Sehpaya koyduğundan beri dokunmadığı kitabı kapatmıyor. Odadan çıkıyor.

Villanın kuzeyindeki tarlada gezerken ayağı yeşil bir kabloya takılınca dengesini yitiren Kip, dizlerinin üzerine düşüyor, bu arada tarlaya döşenmiş büyük bir mayını fark ediyor. Yeşil kabloyu kaldırıp ağaçlar arasında zikzaklar çizerek izini sürüyor.

Mayını bulduğunda, sırt çantasını kucağına koyup yanında oturuyor. Epeyce şaşkın. Mayının üzerine beton dökmüşler. Patlayıcıları üst üste yığıp üzerini betonla kaplamışlar. Dört adım ötesinde bir ağaç duruyor, bir on adım ötesinde bir ağaç daha var. Betonun çatlaklarından çimenler fışkırıyor.

Kip, çantasından çıkardığı makasla önce bu çimenleri temizliyor. Beton yığınını bir ipe sarıp ipi yakındaki bir dalın üzerinden atıyor, yaptığı makarayla betonu havaya kaldırıyor. Toprak altına uzanan iki kablo bağlantısı var mayının. Ağacın kenarına yaslanıp bu kabloları inceliyor. Acele etmiyor. Çantasından radyosunu çıkarıp kulaklığını takıyor. AIF istasyonundan Amerikan müziği geliyor kulağına. Her şarkı, ortalama iki buçuk dakika. 'A String of Pearls', 'C-Jam Blues' derken, mayınla kaç dakika uğraştığını kaç şarkı dinlediğine göre hesaplayacak.

Bu tür mayınlarda, saatli bombalardakine benzer sesli mekanizma kullanılmıyordu nasılsa. Hem müzik zihnini işe vermesine yardımcı oluyor, mayının olası yapısından, onu tarlaya döşeyip sonra da üstüne beton döken adamın kişiliğine götürüyordu onu. Beton top havada asılı dururken ne kadar sert çekerse çeksin, bağlantılar kopmuyordu bir türlü. Betonu çakısıyla yavaş yavaş çentikledikçe, üzerinden parçacıklar dökülüyor. Müzik cızırdamaya başladı-

ğında bir süre ara verip kaybettiği radyo istasyonunu yine buluyor. Sonra ağır ağır kabloları topraktan çıkarıyor. Birbirine bağlı, altı siyah kablo.

Yere serdiği haritasının üzerine düşen parçacıkları üflüyor.

Altı siyah kablo. Çocukken, babası bir eliyle öteki elinin parmaklarını örter, Kip'e hangi parmağının daha uzun olduğunu sorardı. Kip'in küçük parmağı, babasının parmaklarından birine dokunduğu anda babası avucunu açardı: Yine bilemedin! Negatif kabloların, yanıltmak amacıyla kırmızıya boyandığını görmüştü Kip. Ama bu mayını döşeyen adam, üzerine beton dökmekle kalmamış, altı kabloyu da siyaha boyamıştı. Kip, psikolojik bir girdabın içine çekildiğini hissetti. Bıçağıyla kabloların üzerindeki renkleri sıyırdı: Kırmızı, mavi, yeşil. Acaba rakibi, bu renklerle de oynamış mıydı? Dolambaçlı bir yol izleyerek, kabloların çevresine döşeyeceği kendi kablolarıyla negatif veya pozitif akım veren kabloları bulması gerekecekti. Tehlikenin hangi kabloda olduğunu ancak bu yolla bulabilecekti.

Hana, villanın koridorunda uzun bir ayna taşımaya çalışıyordu. O kadar ağırdı ki arasıra durup dinleniyor, her durduğunda ayna koridorun pembemsi loşluğunu yansıtıyordu.

İngiliz hasta kendini görmek istemişti. İngilizin odasına girmeden önce, onu birden rahatsız etmesin diye aynanın yüzünü kendine çevirdi.

Kararmış kurumuş teni, kulağından sarkan işitme cihazı... Üzerindeki çarşafı itebildiğince iterek, "Al şunu üzerimden," dedi Hana'ya. Hana çarşafı yatağın kenarına itti.

Yatağın ucundaki sandalyeye çıkıp aynayı yavaş yavaş İngiliz hastanın üzerine indirdi. Bu tuhaf pozisyondayken dışarıdan gelen seslerle sarsıldı.

Önce duymazlıktan geldi. Vadide olup biten her şey villadan duyuluyordu. İngiliz hastayla yalnız yaşadığı sıralarda, askerlerin megafonlarından yükselen sesler ürkütürdü Hana'yı.

"Aynayı kıpırdatma, tatlım," dedi İngiliz.

"Birisi bağırıyor galiba, duyuyor musun?"

İngiliz, sol eliyle işitme cihazının sesini açtı.

"Genç çocuk olmalı. Gidip bir baksan iyi olur."

Hana aynayı duvara yaslayıp odadan fırlayarak çıktı. Bahçeye çıktığında bir süre durup çevresindeki seslere kulak verdi. Kip'in bir kere daha haykırdığını duyar duymaz evin arkasındaki tarlaya koşmaya başladı.

Kip, ellerinden örümcek ağı gibi sarkan kablolarla tarlanın ortasında duruyordu. Bir yandan da başını sallayarak kulaklıklarından kurtulmaya çalışıyordu. Hana'nın koşarak geldiğini görünce, bağırarak soldan yürümesini söyledi, çevre mayınlarla doluydu. Hana olduğu yerde donakaldı. Bu tarlada, kimbilir kaç kez mayın tehlikesini düşünmeden elini kolunu sallayarak yürümüştü. Etekliğini kaldırıp epeyce uzamış çimenlere dikkatle basarak ilerliyordu şimdi.

Kip ellerindeki kablolarla hâlâ kıpırdamadan duruyordu. Elindeki kabloları patlama tehlikesini göze alamadığı için yere bırakamıyordu. İçlerinden birini devreden çıkarması, bir kez daha mayının ana mekanizmasına dönüp bakması gerekiyordu. Yardıma ihtiyacı vardı. Elindeki kabloları dikkatle Hana'ya verip yorgun kollarını salladı.

"Birazdan geri alacağım," dedi.

"Önemli değil."

"Sakın kıpırdama."

Sırt çantasından Geiger sayacıyla mıknatısını çıkardı. Kadranı Hana'nın elindeki kabloların üzerinde gezdirdi. Negatife kayma yok. Yani, en ufak bir ipucu yok. Hiçbir şey. Geri çekildi. Neydi bunun sırrı?

"Şunları ağaca yapıştırayım da sen git."

"Hayır, ben tutarım. Ağaca uzanmazlar zaten."

"Olmaz."

"Ben tutarım Kip."

"Tam bir kördüğüm. Birileri küçük bir oyun oynamak istemiş. Ne yapacağımı bilemiyorum açıkçası. Nasıl bir şaka bu, kestiremiyorum."

Hana'nın yanından ayrılıp ayağına takılan kabloyu ilk gördüğü yere döndü. Kabloyu eline alıp bir kez daha, ama bu kez elinde Geiger sayacıyla ölçümler yaparak yavaş yavaş beton mayına doğru ilerleyen yolda yürüdü. Arasıra başını kaldırıp çevresine bakınıyordu. Hana orada değilmiş gibiydi, bakışlarıyla delip geçiyordu kadını. Sonra, Bilmiyorum, dedi yüksek sesle, ağır ağır, *bilmiyorum*. Bağlantılardan birini kesmem gerekecek. Sen uzaklaşmalısın. Radyonun kulaklıklarını yine başına yerleştirerek o radyo istasyonunu aramaya başladı. Bütün bağlantıları teker teker inceleyerek, aniden dönen köşelerden, kabloları pozitiften negatife dönüştüren saklı şalterlerden, ortadaki düğüme geliyordu yine. Kibrit kutusu. Gözleri kocaman kocaman olan köpeği anımsadı. Kulağından yankılanan müziğin hızıyla çalışmaya başlamıştı artık, gözleri de Hana'nın elindeki kablolardaydı.

"Artık gitsen iyi olur."

"Bağlantıları keserken yardıma ihtiyacın olmayacak mı?"

"Ağaca bağlarım."

"Ben tutarım."

Hana'nın sol elindeki kabloyu zehirli bir yılan tutar gibi geri aldı. Sonra ötekini. Hana kıpırdamamaya çalışıyordu. Bundan sonra uzun bir süre konuşmadı Kip, kendini işe tam anlamıyla verebilmek için Hana'nın varlığını unutmaya çalıştı. Hana ona yaklaşıp elindeki kablolardan birini gerini aldığında bile fark etmedi. Mayının bağlantılarını incelemeye başlamıştı yeniden. Bu mayının koreogra-

fisini yapmış aklın sırrını çözmeye uğraşıyordu. Müzik de hâlâ eşlik ediyordu ona.

Sonra birden Hana'nın yanına gelip sol elindeki kabloyu kesti. Çıt diye bir ses çıktı. Hana'nın, koyu renkli elbisenin üzerindeki desenlere daldı. Çıt. Mayın artık etkisizdi. Elindeki makası yere bırakıp Hana'nın omzuna tutundu. Bir insan temasına ihtiyaç duymuştu. Hana'nın kendisine bir şey söylediğini fark edince, kulaklığını çıkardı. Sessizlik. Rüzgârın sesi. O çıt sesini Kip duymamış, yalnızca hissetmişti. Küçük bir tavşanın narin kemiklerinin kırılması gibi bir sesti o. Bir eli hâlâ Hana'nın omzunda, kızın elinde sıkı sıkı tuttuğu kabloya uzandı öteki eliyle.

Hana ise, biraz şaşkın, Kip'in bir şey söylemesini bekliyordu. Oysa Kip, onu duymamıştı. Başını sallayarak yere çöktü. Kip ise, çevrede yayılan araç gerecini toplayıp sırt çantasına dolduruyordu. Bu arada Hana gözlerini yine ona çevirmiş izliyordu: Genç askerin elleri titriyordu, saralı gibi kaskatı olmuş, derin, hızlı hızlı soluk alıyordu. Yere çömelmişti.

"Söylediklerimi duydun mu?"

"Hayır, ne demiştin?"

"Öleceğimi sandım. Ölmek istedim. Eğer öleceksem, seninle birlikte ölmeliyim diye düşündüm. Senin gibi birisiyle. Benim gibi genç birisiyle. Geçen yıl gözlerimin önünde o kadar çok insan öldü ki. Hiç korkmamıştım. Ama biraz önce öyle değildi, yani korktum, eskisi gibi cesur değildim. Villayı düşündüm, bahçeyi, bari ölmeden önce şuracıkta biraz uzansaydık diye düşündüm. Ölmeden önce seni kollarıma alabilseydim. Boynuna dokunmak istedim, boğazının üzerindeki o çıkıntı var ya, tam yakanın üzerinde, oraya dokunmak istedim parmaklarımla. Ben hep nehirlerin, kayaların ya da Susan çiçeğinin rengine benzeyen ten rengine hayran olmuşumdur, bilir misin Susan çiçeğinin ne olduğunu? Öylesine yorgunum ki Kip, uyumak istiyorum. Şu ağacın altında uyumak istiyorum. Başımı senin üzerine yaslamak istiyorum, gözlerimi kapa-

tıp hiçbir şey düşünmemek, ötekileri düşünmemek... Bir ağaç kovuğu bulup içinde uyumak istiyorum. Sen ne kadar dikkatli bir insansın! Hangi kabloyu keseceğini nereden bildin? Bilmiyorum deyip duruyordun, ama biliyordun değil mi? Ne olur titreme öyle. Sakin ol ki sana yaslanıp uyuyabileyim biraz. Kıvrılıp uzanayım yanına, yaşlı bir dedenin kucağında uyuyormuşum gibi olsun. Kıvrılmak sözcüğünü ne kadar çok seviyorum, ne dingin, ne yumuşak bir ..."

Hana yüzünü Kip'in gömleğine yaslamıştı. Birlikte ağacın altına uzanmışlardı. Kip onu rahatsız etmemek için kıpırdamamaya gayret gösteriyor, yattığı yerden ağacın yapraklarını seyrediyordu. Hana derin derin soluk alıyordu. Uzandıkları anda uykuya dalmış, uykusunda iyice sokulmuştu Kip'e. Kablo hâlâ elindeydi. Kip alıp attıktan sonra, yerden tekrar almış olmalıydı.

Soluğu ne kadar canlıydı! Bedeni kuş gibi hafifti, ağırlığını öteki tarafa vermiş olmalıydı. Daha ne kadar yatabilirim böyle, diye düşündü Kip, hiç kıpırdamadan, hiçbir şey yapmadan. Kızı uyandırmamak için böyle put gibi yatarken, aylar boyunca kale kasabalarını ele geçirmeye çalışırlarken yaşadıkları aklına geldi. O küçük kasabaların daracık sokaklarında, kaldırım kenarlarından akan kırmızı kanı görür gibi oldu, rüyalarında dengesini yitirip o kırmızı sıvının içinde boğulduğu karabasanlarıyla uykularından olurdu. O zamanlarda hep heykellerin güvenli kuytuluğunu aramıştı. Her gece, işgal ettikleri bir kilisenin serin karanlığına dalıp, dibinde korkmadan uyuyabileceği bir heykeli gözüne kestirip altına sığınmıştı. Karanlıkta, bir melek heykelinin soğuk kalçalarının kıvrımı, ona bir kadının sıcaklığını anımsatırdı. Böyle heykellere yaslanıp uyumaya çalışırdı.

Hana kıpırdandı, Kip üzerinde kızın ağırlığını hissetti. Daha derinden soluk alıyordu, uzaktan duyulan bir çel-

lo sesi gibiydi soluğu. Kip bir süre kızın yüzüne baktı. Az önce, mayınla uğraşırken kızın yanından ayrılmayı reddetmesine biraz sinirlenmişti, şimdi kendini ona borçlu hissediyordu. Hiç hesaplamaksızın hayatını Kip'in ellerine bırakmıştı. Sanki bu, sonucu değiştirebilirmiş gibi.

Kendini, sanki daha önce görmüş olduğu bir resmin içindeymiş gibi hissediyordu. Kırlara uzanmış mutlu bir çift. Tembel, kaygısız. Kimbilir kaç resim görmüştü böyle. Hana düş mü görüyordu? Solukları sıklaşmış, kıpırdanmaya başlamıştı. Kip başını çevirip yine ağaçları, bulutlu gökyüzünü seyretmeye koyuldu. Hana, koluna sımsıkı sarılmıştı. Kip, Moro Nehrini geçmeye çalışırlarken dibe batmamak için çamura tırnaklarını geçirişini düşündü.

Bir resim kahramanı değildi ki kaygısızca uzansın çimenlere. Az önce kızın da söylemiş olduğu gibi, bir kayanın, taşkın nehirlerin rengiydi derisi, kahverengi. Kızın sözlerindeki o saf masumiyette Kip'i tedirgin eden bir şey vardı. Bir bombayı kazasız belasız etkisiz hale getirdin mi roman biter. Bu tür romanlarda, yaşlı beyaz adamlar birbirleriyle el sıkışır, sonra topallaya topallaya kendi yollarına giderlerdi. Ama Kip, bu işin uzmanıydı. Ama bir yabancıydı yine de. Bir Sih. Aslında o an temas kurduğu tek insan, o mayını döşeyip izlerini yok ederek kaçan düşmanıydı.

Neden uyuyamıyordu? Neden şu kıza yüzünü çevirip umutla bakamıyordu yaşama? Hayalinde çizdiği resimde, bu birlikteliğin çevresini alevler sarıyor olurdu mutlaka. Kendisi gibi genç bir askerin, mayınlı bir eve girişini uzaktan dürbünüyle izlemişti bir kere. Askerin evin içinde masaya çarpıp üzerindeki kibritleri yere düşürüşüyle patlayan bombanın gürültüsü hâlâ yankılanıyordu kulağında. 1944 yılında böyle gürlüyordu işte gökler. Şimdiyse yanında yatan şu kızın elbise kolundaki lastikten bile kuşkulanıyordu! Bir nehir yatağının dibindeki taşlar gibi dingin soluğundan da.

Ağaçtan elbisesinin yakasına düşen, oradan yanağında gezinmeye başlayan tırtıl, Hana'yı uyandırdı. Gözlerini açtığında, Kip üzerine eğilmişti. Yanağındaki tırtılı alıp çimenlerin arasına bıraktı. Kip, ortalıktaki kabloları yok etmişti. Kız uyanınca geri çekilip ağaca yaslandı. Hana ise o ânı uzatabildiği kadar uzatmak istiyordu, olduğu yerde gerindi, kaldı. Vakit epeyce ilerlemişti. Başını çevirip Kip'e baktı.

"Neden sarılmadın bana?"

"Sarıldım. Sen çekilene kadar sarıldım."

"Nasıl sarıldın?"

"Sarıldım işte. Ama seni sıkmak istemedim."

"Benden faydalanmadın değil mi?" deyip "Şaka yapıyorum," diye ekledi. Kip'in suratı kıpkırmızı kesilmişti.

"Eve gelmek ister misin?"

"Evet. Karnım aç."

Hana güneşin altında yatınca sersemlemiş, zorlukla ayakta durabiliyordu. Kimbilir kaç saattir uyuyordu. Ne kadar derin uyumuştu!

Caravaggio elinde bir gramofonla gelince İngiliz hastanın odasında bir şenlik yaşandı.

"Sana dans etmeyi öğreteceğim, Hana. Tabii şuradaki genç askerin bildiği danslardan çok farklı danslar bunlar. Aslında uzun zamandır ilgilenmiyorum dansla. Ama şu şarkı yok mu, 'Bu daha ne kadar devam edecek', çok güzel bir şarkıdır, giriş bölümü şarkının tümünden daha güzeldir. Tabii yalnızca usta cazcılar farkındadır o girişin. Bu şenliği terasta da yapabiliriz aslında. O zaman köpek de bize katılır. Ya da İngilizin odasını işgal edebiliriz. Senin içkiye ağzını sürmeyen genç arkadaşın, dün San Domenico'dan bir şişe şarap getirdi. Bir müziğimiz eksikti, şimdi o da var. Uzat kolunu. Hayır öyle değil. Önce yere tebeşirle işaretler çizeyim, öyle çalışalım. Üç adım öne, bir-ki-üç-uzat kolunu şimdi. Neyin var senin bugün?"

"Kip çok tehlikeli bir mayını etkisiz hale getirdi. Çok zor bir işti. Kendisi anlatsın sana."

Genç asker, alçakgönüllülük bir yana, nasılsa anlatamayacağını varsayarak omuzlarını silkti. O gün akşam erken çöktü, önce vadi sonra dağlar yine karanlığa gömüldü, gece lambalarını yaktılar.

Caravaggio bir kolunun altında gramofon, öteki elinde aletin koluyla iğnesini taşırken hep birlikte koridoru geçip İngiliz hastanın odasına gidiyorlar.

"Tarih dersine başlama hemen," dedi Caravaggio yatakta heykel gibi yatan adama, "sana 'Romans'ı çalacağım."

"Lorenz Hart'ın yazdığı 1935 tarihli şarkı değil mi o?" diye mırıldandı İngiliz.

Kip pencere kenarında oturuyordu, Hana onu dansa kaldırdı.

"Önce sana dans etmeyi öğreteceğim, küçük solucan," diyerek karşı çıktı Caravaggio.

Hana yüzünde tuhaf bir ifadeyle Caravaggio'ya bakakaldı. Babası onu böyle çağırırdı hep. "Hadi bakalım, küçük solucan." Hana'yı kollarına alıp dans dersine başladı Caravaggio.

Hana o gece temiz, ama ütüsüz bir elbise giymişti. Caravaggio ile odada fır dönerlerken gramofondan yankılanan şarkıları kendi kendine mırıldanan genç askerden gözlerini ayırmıyordu. Villada elektrik olsaydı, radyo dinleyip o gece dünyada olup bitenden haberdar olabilirlerdi. Kip, saygısızlık olabilir düşüncesiyle telsiz radyosunu çadırında bırakmıştı. Bu arada İngiliz, Lorenz Hart'ın talihsiz yaşamından söz ediyordu. "Manhattan şarkısına yazdığı o güzelim sözleri değiştirmişler."

Brighton'da yüzerken;
Denizdeki balıklar ürker bizden!
Mayon ince mi ince
Midyeler bile sırıtır süzgeçleriyle.

"Harika sözler! Biraz da erotik. Ama galiba Richard Rodgers biraz laubali bulmuş."

"Adımlarımı izler misin Hana!"

"Sen benimkileri izle."

"Önce bir öğren şunu, sonra ben senin adımlarını izlerim, tamam. Ama hâlâ dans etmeyi bilmiyorsun ki."

"Bahse girerim ki Kip güzel dans ediyordur."

"Bilse bile dans etmez o."

"Ben şarap içmek istiyorum," dedi İngiliz. Kip, sehpanın üzerinde duran bir bardağı boşaltıp içine şarap koydu.

"Bir yıldır ilk kez içiyorum."

Tam o sırada, dışarıdan boğuk bir ses geldi. Genç asker hızla dönerek pencereden dışarı baktı. Ötekiler olduk-

ları yerde kalakalmışlardı. Bomba olabilirdi. Kip onlara dönüp, "Yok bir şey," dedi, "bomba olamaz. Ses temizlenen bölgeden geliyor."

"Plağı çevir, Kip. Şimdi size 'Bu daha ne kadar devam edecek' şarkısını dinleteceğim," dedi Caravaggio. "Bestecisi..." derken sustu, belki İngiliz araya girip söyler diye, ama İngiliz şarabın etkisiyle şimdiden çakırkeyif olmuş, kendi kendine söyleniyordu.

"Bu şarap ölümüme neden olacak."

"Senden can çıkmaz dostum. Zaten saf karbonsun!"

"Caravaggio!"

"George ve Ira Gershwin. Başlıyor, dinleyin."

Hana ile Caravaggio saksofonun hüzünlü melodisinde dans etmeye başladılar. Haklıydı Caravaggio. Şarkının giriş bölümü öylesine uzun, öylesine ağırdı ki müzisyenin şarkıya bir türlü girmek istemeyişi seziliyordu. İlk bölümde kalmak, öyküye girmek istemiyordu sanki. Âşık olmuş da hep onu yaşamak istiyormuş gibi. İngilize göre, bu gibi girişler ancak ayak bağı oluyordu şarkıya.

Hana yanağını Caravaggio'nun omzuna yaslamıştı. Tertemiz elbisenin üzerinde, Caravaggio'nun o korkunç, pis, sargılı elleri. Kapıyla İngilizin yatağı arasında kalan daracık bir yerde dans ediyorlardı. Hana bazen Kip'e bakıyor, bazen genç askerin omzunun üstünden dışarıdaki karanlığa dalıyordu.

"Boğaz tangosu adında bir dans vardır, bilen var mı aranızda?" diye sordu İngiliz.

"Hayatımda duymadım."

Kip, resimli duvarların üzerinde dans eden gölgeleri izliyordu. Yerinden kalkıp bir kere daha İngilizin bardağını doldurdu. Pencereden esen rüzgârla oda epeyce serinlemişti. Ansızın burnuna gelen barut kokusuyla pencereye döndü. Öfkeli bakışlarla dışarıyı süzdü. Hana ile Caravaggio hâlâ dans ediyorlardı. Onlara yorgun olduğunu işaret edip sessizce odadan çıktı.

Odadan çıkmasıyla birlikte karanlık koridorlarda koşmaya başladı. Sırt çantasını kaptığı gibi yola koyuldu. Yola inen otuz altı basamağı koşarak inerken bir yandan da ne kadar yorgun olduğunu unutmaya çalışıyordu.

Asker miydi, sivil miydi ölen? Çiçek kokan yol boyunca koşarken bunu düşünüyordu. Dalağı şişti. Ya bir kaza ya da bir mayının imhasında yapılan bir hata. Bomba imha birimlerinde çalışan askerler, genelde içine kapanık olurlardı. İlginç insanlardı aslında. Kip bu işi kuyumculuğa benzetiyordu, değerli taşlarla çalışan insanlar gibi sert, açık yürekli insanlardı onlar da. Kimi zaman, meslektaşlarını bile şaşırtacak kararlar alırlardı. Kip, aynı özelliklerin kendisinde de olduğunun farkında değildi. Bomba imha birimindekiler, birbirleriyle asla samimi olmazlardı. Konuşmaları hep yeni çıkan araç gereçler, düşmanın kullandığı yeni bir teknik ve benzer konular çevresinde dönerdi. Sonra bir gün ansızın içlerinden birisi sessizce yok olurdu. Bir gün bir bakardı ki Kip, askerlerden birisi eksik. Büyük bir olasılıkla bir mayın tarlasında, yanında belki yaşlı bir adamın, belki de bir genç kızın cesediyle yatıyor olurdu. Ölü.

Askerlik eğitimi sırasında, karmaşık müzik notalarına benzettiği planlar, diyagramlarla karşılaşmıştı. Üçboyutlu bir bakış açısına sahip olduğunu işte o sıralarda fark etmişti. Herhangi bir planda bir nesneye bakıp o nesneyi bütün açılarıyla gözlerinin önünde canlandırabiliyordu. Tutuculuğundan dolayı kendi aklına bile gelmeyecek korkunç aygıtları, bu yeteneğiyle kavrıyor, çözümleyebiliyordu. Her mekânı, bu bakış açısıyla gözden geçiriyor, olası kazalara karşı önlem alıyordu. Macera kitaplarını komik buluyordu. Gerçek yaşamdaki kötü adamları öylesine kolaylıkla faka bastırıyordu ki. Kip, öğretmeni Lord Suffolk ve İngiliz hasta gibi, kendi kendini yetiştirmiş, marjinal insanları seviyordu.

Kitaplara pek ilgi duymuyordu. Son günlerde Hana onu İngiliz hastanın yatağı ucunda otururken gördüğünde,

Kim'i düşünüp kendi gerçek yaşamlarındaki olayların nasıl da kitabın tersine döndüğünü düşünmüştü. Bu kez genç öğrenci Hintli, yaşlı erdemli hocası İngilizdi. Ama geceleri, İngilizin eşlikçisi yine Hana oluyordu, dağlarda gezip nehirlere giriyorlardı birlikte... *Kim* de birlikte okudukları kitaplardan biriydi. Rüzgârda titreşen mum ışığında, ağır ağır okumuştu Hana.

Gürültülü bekleme odasının bir köşesine çömelip aklını meşgul eden bütün öteki düşünceleri itti; elleri kucağında birleşmiş, gözleri birer iri nokta. Bir dakika sonra –belki bir yarım saniye içinde– o olağanüstü muammanın anlamını çözmüş olacaktı...

O kitabı İngilize okuduğu gecelerde aramıza bu genç askerin katılacağını sanki gizli gizli biliyorduk ikimiz de, diye düşünüyor Hana. Bir yandan da öykü deki genç çocuğun, Kip değil, kendisi olduğunu seziyor. Kip olsa olsa o subay, yani Creighton olabilirdi.

Bir kitap, bir harita, bir sigorta kutusu, terk edilmiş bir villada ancak mum ışığıyla, zaman zaman çakan şimşekle ya da olası bir patlamayla aydınlanan bir odada dört kişi. Floransa'nın elektrikten ışıktan yoksun, kör dağları, tepeleri. Mum ışığı, ancak birkaç adım ötesini aydınlatabilir. Uzaktan bakıldığında, villada hayat yok. İngiliz hastanın odasındaki şenlikte her biri kendi basit sevinçlerini kutluyordu: Hana o gün Kip'in yanındaki derin uykusunu, Caravaggio gramofonu 'buluşunu', Kip ise o tehlikeli mayını yok edebilmiş olmasını. Aslında Kip, bu tür kutlamalarda kendini çok rahatsız hisseden bir insandı.

Elli metre öteden bakıldığında, ne şenlik, ne villa hiçbir şey görünmüyordu. Zifiri karanlıktı villanın çevresi. Odada ise Hana ile Caravaggio'nun gölgeleri duvarlarda geziniyor, Kip pencere kenarında oturmuş dışarıyı seyrediyor, İngiliz yavaş yavaş yudumladığı şarabın etkisiyle kurumuş bedeninin canlandığını hissediyor, sesi, bir çöl tilki-

sinin ıslığını çağrıştırıyor, derken bu ses, onu ancak Essex'de, lavanta ve pelin gibi bitkilerin yetiştiği ormanlarda yaşayan İngiliz ardıçkuşlarına götürüyor. Kip, pencere kenarında oturduğu yerden İngiliz hastaya bakarken adamın tüm dünyasının, bütün arzularının beyninde başlayıp beyninde bittiğini düşünüyor. İşte bu sırada, dışarıdan gelen o sesi duymuşlardı. Ne olduğunu ânında kavramıştı Kip. Ama başını onlara çevirip yaşamında ilk kez yalan söylemişti: "Önemli değil. Bomba olamaz. Ses temizlenen bölgeden geliyor." Barut kokusu burnuna gelene dek beklemişti.

Aradan saatler geçmiş, Kip dönüp o pencere kenarına oturmuş yine. İngiliz hastanın odasında. İki adım ötesinde duran Hana'ya uzanıp bir dokunabilse aklını yitirmekten kurtulacak. Oda epeyce karanlık, tek bir mum yanıyor. Hana İngiliz hastanın yanında oturmuş. Bu gece okumuyor. Galiba biraz sarhoş.

Kip eve geri döndüğünde, Caravaggio kütüphanedeki koltukta kucağında köpekle uyuyakalmıştı. Kapı ağzında durup içeri baktığında köpek başını çevirip bu uyuşuk haline rağmen hâlâ nöbet tuttuğunu göstermek istercesine tembel tembel kıpırdanmıştı. Caravaggio'nun horlamasından hırıltıları duyulmuyordu.

Yukarı çıkarken çizmelerini çıkartıp bağcıklarını birbirine bağlayıp omzunun üzerine atmıştı. Yağmur yağmaya başlamıştı, çadırının üstüne örtecek bir muşamba almak için girmişti villaya. O sırada İngiliz hastanın odasından süzülen ışığı görmüştü.

Hana yatağın yanında bir sandalyeye oturmuş, başını arkaya yaslamıştı. Kip çizmelerini yere bırakıp üç saat kadar önce hep bir arada oldukları odaya girdi sessizce. Oda buram buram alkol kokuyordu. Hana onun girdiğini fark edince, İngiliz hastayı işaret ederek parmağını dudaklarına götürdü. Zaten Kip öyle sessiz yürüyordu ki.

Pencere kenarına oturdu yine. Hana'ya yaklaşıp dokunabilse, aklını yitirmekten kurtulacaktı. Ama aralarında tehlikeli bir yolculuk vardı onların, engebeli bir yol. Karmaşık bir dünya. Zaten İngiliz en ufak bir kıpırtıda hemen gözlerini açıyordu. Uyurken işitme cihazını sonuna kadar açınca kendini daha güvende hissediyor olmalıydı. Hana pencere kenarında oturan Kip'i seyretmeye başladı.

Genç asker, patlayan bombanın yerini bulmuş, yardımcısı Hardy'yi gömmüştü o gece. O andan sonra da aklı öğleden sonra kızla yaşadıklarına takılmış, olaya kendini öylesine kaptırdığı için ona sinirlenmişti. Kız ne kadar da fütursuzca göze almıştı ölümü! Şimdi gözleri boş boş bakıyor. Konuşmuyor. Aralarındaki son iletişim, Kip'e İngilizi uyandırmasın diye parmaklarıyla yaptığı sus işareti. Kip başını eğip yanağını üniformasının omuzlarındaki falya iplerine sürttü.

Kasabadan villaya dönerken yağmur başlamıştı. Kasabadaki tuhaf tuhaf budanmış ağaçların, atlarının üzerinde el sıkışan iki adam heykelinin önünden geçmişti. Şimdi İngiliz hastanın odasının loşluğunda yine: Kızın yüzünü okumaya çalışıyor. Erdem mi, keder mi, merak mı?

Odaya girdiğinde Hana İngilize her zaman olduğu gibi kitap okuyor olsaydı, sessizce çekilecekti aralarından. Ama Hana ve Hana'nın yalnızlığını izliyor şimdi. Birkaç saat önce kasabada patlayan o bombanın yarattığı tahribatı gördükten sonra, genç kızın öğleden sonra mayını etkisiz hale getirmeye çalışırken yanında oluşuna sinirlenmişti. Onun varlığından kurtulması gerektiğini düşünmüştü, yoksa ne zaman bir mayını yok etmeye çalışsa kız yanında olacaktı. Hana'yı içinde taşıyordu. Oysa çalışırken kulaklığından yankılanan o müzikle herkesi unutuyordu Kip. Ama kız artık hep yanında olacaktı. Su baskınına verecekleri bir tünelden canlı bir keçiyi omuzlarında taşıyarak çıkaran bir subayı anımsadı.

Hayır.

Doğru değildi bu. Hana'nın omzunu istiyordu, o gün öğleden sonra günışığında uyurken dokunduğu gibi dokunmak istiyordu ona. Nu tuhaf, derin bir uykuya dalmıştı genç kadın, birisinin namlusunun ucunda uyuyor gibiydi. Kip'in zihnindeki hayali manzara resminin bir parçası oluvermişti. Kip huzur aramıyordu, ama bu kıza huzur vermek istiyordu. Kendi zayıf yönlerini kabullenmeyi reddederken kızın güçlü görüntüsü altında eziliyordu. İkisi de birbirine karşı zırhlarını kuşanmıştı sanki. Ne kadar da kırılgan oturuyordu şimdi! Hana dönüp baktı, mum ışığının yansımaları bakışlarının anlamını gizliyordu. Genç asker Hana için yalnızca bir siluet, karanlığın içinde herhangi bir görüntü olduğunu bilemezdi.

Kip'in şenlik sırasında odadan ayrılmasına içerlemişti. Kendini korunmaya muhtaç bir çocuk gibi hissetmişti. Kip'in davranışını hakaret olarak algılamıştı. Caravaggio'ya daha da sıkı sarılmıştı. Ve bu gecenin heyecanından olsa gerek, Caravaggio uyumaya gittikten sonra da canı okumak istememişti. (Caravaggio yatmadan önce eğilip Hana'nın yanağına bir öpücük kondurmuş, sonra ilaç çantasını aramaya gitmişti.)

Hana odada tek bir mum dışında hepsini söndürmüş, sarhoş olmuş İngilizin başının ucuna oturmuştu. '*Bazen bir atım, bazen başsız bir ayı, bazen bir köpek, bir domuz, bir ayı, bazen bir ateş...*' Mumun masaya aktığını duyuyordu. Genç asker bir patlamanın ardından çekip gitmiş, yokluğuyla kızdırmıştı Hana'yı.

Okuyamıyordu. Sürekli ölmekte olan bu adamın yanında oturdu. Caravaggio ile dans ederken sırtını duvara çarpıp morarttığı yer hâlâ ağrıyordu.

Şimdi Kip yanına yaklaşacak olsa, genç adamı sessizlikle karşılayacak, ona gözlerini dikip meydan okuyacaktı. Bırak o bir adım atsın. Böyle kaç asker tanımıştı Hana.

Ama Kip farklı bir yöntem izliyor: Hâlâ omzundan sarkan çantasına elini daldırmış, odanın ortasında duru-

yor. Sessiz. Yatağın başucuna geliyor. İngiliz hasta derin soluklarından birini alırken, işitme cihazının telini kesip çantasına atıyor. Dönüp kıza sırıtıyor.

"Yarın yine bağlarım."

Sol elini kızın omzuna koyuyor.

"David Caravaggio, sana yakışmayan bir ad, oldukça komik..."

"En azından bir adım var."

"Öyle."

Caravaggio Hana'nın sandalyesine oturmuş. Odaya süzülen öğleden sonra güneşinden havada uçuşan toz zerrecikleri görünüyor. İngiliz hastanın ince kara yüzü, kemikli burnu çarşafların arasında yatan bir şahin gibi görünüyor. Tabutta yatan bir şahin, diye düşünüyor Caravaggio.

İngiliz başını ona dönüyor.

"Caravaggio'nun yaşamının son yıllarında yaptığı bir resmi var. *Goliath'ın Kellesini Tutan Hazreti Davud*. Genç savaşçının izleyicinin adeta suratına fırlatır gibi tuttuğu kelle, yaşlı, çökmüş. Ama resmin asıl acıklı yanı bu değil. Resimdeki Davud'un Caravaggio'nun gençliği, Goliath'ın ise resmi yaptığı zamanki hali. Gençliğiyle, kendinden itercesine uzattığı kolunun ucundaki yaşlılığı yargılıyor. Ölümle hesaplaşıyor. Kip yatağımın ucuna oturduğunda, ben de kendi Davud'uma bakar gibi oluyorum."

Caravaggio sessizce oturduğu yerde dalmış, kendi düşünceleri arasında kaybolmuş. Savaşın kendini nasıl yok ettiğini, morfin bağımlısı bu haliyle artık hiçbir dünyaya geri dönemeyeceğini düşünüyor. Bu yaşına dek hiçbir aile bağı hissetmeden gelmişti. Yaşamı boyunca kaçmıştı her türlü bağdan. Karısına iyi bir koca olamamıştı. İyi koca değil, iyi sevgili olabilmişti kadınlara. Soyup eksik bıraktığı evler, sevip yarım bıraktığı ilişkiler, insanların parmakları arasından kayıveren Caravaggio.

Yataktaki adama bakıyor. Çölden gelen bu İngilizin kim olduğunu öğrenmeyi istiyor, Hana'nın uğruna. Ya da tanik asidin yanmış derisinin üzerini kapatacak bir kılıf yapmak istiyor ona.

Savaşın ilk yıllarında Kahire'de çalışırken insanları farklı kılıklara sokmayı, düşmanı şaşırtmak için yoktan kimlik yaratmayı öğrenmişti. Bir keresinde 'Peynir' kod adlı hayali bir ajan yaratmış, sırası geldiğinde düşmanı yanıltmak için dedikoduyla var edeceği bu hayali karakteri haftalarca uğraşarak açgözlülük, içkiye düşkünlük gibi belli özelliklerle donatmıştı. Kahire'de bulunan pek çok insan gibi, Caravaggio da çölde hayali müfrezelerde çalıştı. Çevresindeki her şeyin yalan üzerine kurulu olduğu bir dönemdi. Karanlık bir odada yapayalnız, dışarıdan gelen kuş seslerini taklit eden bir deli gibi hissetmişti kendini.

Ama işte burada artık herkes kabuklarından kurtuluyordu. Kendileriyle başbaşa kalmışlardı. Birbirlerine güvenmekten başka çareleri yoktu.

Hana kütüphanedeki rafların birinden *Kim*'i çıkarıp piyanoya yaslayarak son sayfalarına yazmaya başlıyor.

Zam-Zammah topu, hâlâ Lahor'daki müzenin önünde duruyormuş. İki *top varmış. Kentteki bütün Hindu'lardan cizye, yani vergi olarak alınan metal bardak ve tabakları eritip yapmışlar ikisini de. On sekizinci ve on dokuzuncu yüzyıllarda savaşlarda Sih'lere karşı kullanmışlar bu topları. Öteki top bir muharebe sırasında Chenab Nehrini geçerken yok olmuş...*

Bir sandalyenin üzerine çıkıp kitabı yüksekteki raflardan birine koyuyor.

İngilizin resimli odasına yeni bir kitapla giriyor, İngilize kitabın ismini söylüyor.

"Şimdi kitap okumayalım, Hana."

Adama bakıyor. Bu halde bile gözlerinin ne kadar güzel olduğunu düşünüyor. Bu gri gözler her şeyi söylüyor. Bir deniz fenerinin ışığı gibi an an başını çevirip Hana'ya bakıyor.

"Kitap okumayalım. Herodot'umu ver yeter."

Kalın, yıpranmış kitabı adama veriyor.

"Bu kitabın bazı baskılarının kapağına Herodot'un büstüne bakılarak yapılmış resimler koymuşlar. Fransa'da bir müzede bulunuyormuş bu. Herodot'un büstünün bir müzede olacağı aklıma gelmezdi. Ben onu çölde, vahadan vahaya seyahat eden o seyahatlerinde tohum değiş tokuşu yapar gibi efsane değiş tokuşu yapan, seraplarla yaşayan bir adam gibi canlandırmıştım zihnimde. 'Yazdığım tarih

kitabı ana mesele unutulmadan okunmalıdır,' diyor Herodot. O tarihin tozlu sayfaları arasındaki çıkmaz sokaklarda gezinir hep; vatan sevgisi uğruna edilen ihanetleri, büyük aşkları yaşar... Sen kaç yaşındaydın?"

"Yirmi."

"Ben âşık olduğumda çok daha yaşlıydım."

Hana duraksıyor. "Kimdi?"

Ama adamın gözleri uzaklara dalmış bile.

"Kuşlar ölü dallara konmayı daha çok sever, biliyor musun?" diyor Caravaggio. "Çevrelerini daha iyi görebilirler öyle. İstedikleri yöne uçarlar."

"Benden söz ediyorsun değil mi?" diyor Hana. "Ben kuş değilim. Bu evde bir kuş varsa, o da yukarıdaki adam."

Kip, Hana'nın nasıl bir kuş olacağını hayal etmeye çalıştı.

"Söyle bakalım, insanın kendisi kadar zeki olmayan bir insanı sevmesi mümkün müdür?" diye sordu Caravaggio. Morfinin etkisiyle olacak, kavga çıkarmaya çalışıyor gibiydi. "Bu soruyu sık sık sorarım kendime. Benim cinsel hayatım epeyce geç başladı, bunu belirteyim de önce siz seçkin bay ve bayanlara. Konuşma sanatının insana verdiği cinsel hazlardan da ancak evlendikten sonra haberim oldu. Önceden, sözcüklerin de bir erotizmi olabileceğini hiç düşünmemiştim. Ama bazen konuşmayı düzüşmekten daha çok seviyorum gerçekten. Cümleler. Şuymuş, buymuş, şöyledir, böyledir. Tek bir sorun var yalnız: İnsan konuşa konuşa kendi kendini köşeye sıkıştırabilir de yatakta köşeye sıkışan kimseyi görmedim bugüne kadar."

"Erkek adam konuşuyor," diye mırıldandı Hana.

"Ben gerçekten de o durumda hiç köşeye sıkışmadım," diye sürdürdü konuşmasını Caravaggio. "Bilmem, belki senin başına gelmiştir Kip, Bombay'ın dağlarından inip İngiltere'ye gittiğinde belki? Acaba onu bunu düzerken köşeye sıkışan bir adam var mıdır çok merak ediyorum. Kaç yaşındasın sen, Kip?"

"Yirmi altı."

"Benden daha büyüksün."

"Hana'dan daha büyüksün. Sen daha zeki olmasaydı, ona âşık olabilir miydin? Yani belki de senden daha zeki değildir bilemiyorum. Ama senin onun senden daha zeki olduğunu *düşünmen* önemli değil mi, âşık olabilmen için? Bir düşün bakalım. Hana İngilize çok bildiği için tutulmuş olabilir. O adam konuştuğunda hepimiz aval aval dinliyoruz. Oysa İngiliz olup olmadığını bile bilmiyoruz. Muhtemelen değildir. Ama *ona* âşık olmak, *sana* âşık olmaktan daha kolay, görüyor musun? Neden acaba? Çünkü her şeyi bilmek istiyoruz da ondan. İyi konuşmacılar insanı baştan çıkarır, sözcükleriyle köşeye sıkıştırırlar. Büyümeyi, değişmeyi her şeyden çok istiyoruz elbet. Yeni bir dünya açılsın diye önümüzde."

"Ben öyle düşünmüyorum," diyor Hana.

"Ben de böyle düşünmüyorum. Bak bu yaşıma geldim, sana ne anlatacağım. Benim yaşlarımda insanlar kişiliklerinin oluştuğunu zannederler, ama yanılıyorlardır. Ortayaşa gelindiğindeyse artık kişiliklerinin tümüyle oturduğunu zannederler ki bu onların en büyük hatası olur işte."

İşte derken sargılı ellerini kaldırdı Caravaggio, Hana ile Kip'e uzattı. Hana yerinden kalkıp Caravaggio'ya sarıldı.

"Ne olur böyle yapma, olur mu, David?"

Ellerini hafifçe Caravaggio'nun ellerinin üzerine koydu.

"Zaten yukarıda kafayı üşütmüş bir konuşmacımız var."

"Şu halimize bakın; yaz geldiğinde kahrolası dağlarındaki kahrolası villalarına çıkan kahrolası zenginlere benzedik. Saat sabahın dokuzu, yukarıdaki ihtiyar uyuyor. Hana ona tutkun. Ben Hana'nın aklına tutkunum, kendi 'dengeli' davranışlarıma tutkunum, Kip desen zaten günün birinde o mayınlardan biriyle havaya uçacak. Neden? Ne uğruna? Daha yirmi altı yaşında. İngilizlerden, Amerikalılardan birşeyler öğrenmiş, sonra vermişler eline bir-iki

araç gereç, haydi yallah yavrum zenginlerin yaşadığı dağlara. Kullanılıyorsun oğlum, kullanılıyorsun, farkında değil misin? Ben burada daha fazla kalamayacağım. Seni eve götürmek istiyorum Hana. Şu kahrolası cehennemden çekip gidelim artık."

"Yeter artık, sus David. Kip'e bir şey olmayacak."

"Geçen gece ölen askerin adı neydi?"

Kip yanıt vermedi.

"Adı neydi?"

"Sam Hardy." Kip bu konuşmalara daha fazla dayanamayarak pencere kenarına gidip dışarıyı seyretmeye başladı.

"Sorun ne biliyor musunuz? Hepimiz raylarımızdan çıkmışız bir kere. Ne işimiz var burada? Ne arıyoruz Afrika'da, İtalya'da? Meyve bahçelerinde mayın aramak iş mi Tanrı aşkına? Ne işin var senin buralarda, İngiltere'nin savaşında? Zavallı çiftçiler, ağaç budayamaz oldular... Neden? *Önceki* savaşta ağacın yediği şarapnel parçalarından, neden olacak! Doğa bile bizim hastalıklarımızdan nasibini aldı. Bizi kullanıp kullanıp posamızı atıyorlar, sonra da çekip başka yerleri mahvetmeye gidiyorlar. Hep birlikte çekip gidelim buradan."

"İngilizi bırakamayız."

"İngiliz aylar önce terk etmiş bu dünyayı zaten, Hana. Ya çölde Bedevilerin arasında ya bir İngiliz bahçesindeki bir çiçekte ya bokta ya püsürde onun aklı. Âşık olduğu kadının kim olduğunu bile anımsamıyor. Nerede olduğunu bile bilmiyor.

"Ona âşık olduğun için sana kızdığımı sanıyorsun değil mi? Ne kıskanç bir amca! Senin için korkuyorum o kadar. O İngilizi öldürmek istiyorum, ancak öyle kurtulacaksın buradan çünkü! İşin kötüsü adama ısınmaya başladım. Bırak artık bu görev aşkını Hana! Yaşamını tehlikeye atmasını engelleyemeyecek kadar aptalsan Kip niye sevsin seni?"

"Çünkü... Çünkü o uygar bir dünyaya inanıyor. Uygar bir erkek o."

"Hata ediyorsun. Atlayın bir trenle, gidin buralardan, çocuk yapın. Gidip İngilize, yukarıdaki o kuşa soralım mı bu konuyu?

"Neden akıllı davranmıyorsun? Zengin değilsin ki zekân olmadan sıyrılasın her şeyden. Onlar başka. Onlar yüzyıllardır öyle bir ayrıcalıkla yaşıyorlar. Sahip oldukları şeyleri korumak adına öyle yaşamak zorundalar. Kimse zenginler kadar kötü olamaz. İnan bana. Ama onlar da o boklu, uygar dünyalarının kurallarını yok sayamazlar. Savaş ilan ederler. Namusları var ya. Bırakıp gidemezler... Ama siz ikiniz... Biz üçümüz... Biz özgürüz. Savaşta kaç asker öldü bilmiyor musunuz? Sana neden daha sıra gelmedi Kip? Biraz sorumsuz olun artık. İnsanın şansı bir yerde tükenir."

Hana fincanına süt koyuyordu. İşi bitince sürahinin ağzını Kip'in elinin üstüne yöneltti; sütü onun esmer elinin ve kolunun üzerinden dirseğine kadar döktü ve sonra durdu. Kip sürahiyi itmedi.

Evin batı yakasında iki dar, ama uzun bahçe var. Biri teras biçiminde yükseltili, öteki yağmurun neminden yemyeşil olmuş taş basamakların, heykellerin olduğu karanlık bahçe. Genç mühendisin çadırı ikinci bahçede. Dağın tam kenarında, vadiden yükselen sisi görebiliyor, üzerine yağmur yağıyor.

Bu nemli, gölgeli bahçeyi ancak bir şenlik ateşi kurutabilir. Bombalardan tahrip olmuş bahçedeki kurumuş dalları, yaprakları, yabani otları Hana zaman zaman topluyor, yakıyor. Ateş yandıkça havaya bir koku yayılıyor. Villanın açık pencerelerinden İngiliz hastanın burnuna gidiyor. Kimi zaman, bahçeden gelen sesleri de duyuyor İngiliz. Kokuyu, en güçlüsünden en hafifine dek bir bilmece gibi çözüyor: Biberiye, asclepias, pelin, bir şey daha var, çok hafif kokuyor, menekşe belki, belki de bu asidik toprakları çok seven yalancı ayçiçeği.

Hana'ya önerilerde bulunuyor: "İtalyan arkadaşına söyle sana tohum bulsun, o bu konularda becerikli görünüyor. Erik tohumları! Ateş pembesi, Hint kırmızısı! Latin arkadaşın Latince ismini sorarsa *Silene virginica* dersin. Bahçeyi ispinoz kuşlarının ziyaret etmesini istiyorsan, fındık ve yabani kiraz da ekmelisin."

Hana bütün söylenenleri bir kenara yazıyor. Masanın üzerinde duran iki mumla bir kutu Vesta kibritini İngilizin başucundaki masanın çekmecesine saklıyor. Bu odada tıbbi malzemelerini, ilaçlarını bırakmıyor. Onlar başka odalarda. Caravaggio ilaçları ararken İngilizi rahatsız etsin istemiyor. Bitki adlarını yazdığı kâğıdı elbisesinin cebine koyuyor. Kip'le aralarında fiziksel bir çekim baş gösterdi-

ğinden beri üç erkeğin de yanında kendini biraz tuhaf hissediyor Hana.

Eğer aralarındaki şeye fiziksel çekim denilebilirse... Hissettikleri, Kip'i sevdiği anlamına mı geliyor? Başını onun esmer kollarına yaslayıp onun kokusuyla uyanmak, kalp atışlarını dinlemek. Ölmek üzere olan askerlerin kol damarlarına yaptığı iğneleri anımsıyor.

Yeni günün ilk saatleri. Üçe geliyor olmalı. Hana İngiliz hastanın yanından ayrıldıktan sonra bahçeye çıkıyor. Kip'in çadırının önündeki aydınlık fenere gözlerini dikmiş, yürüyor. Bahçe çok karanlık, uzaktan seçilen o ışıktan başka ışık yok. Ama Hana ezbere biliyor bu bahçeyi. Kimi geceler, çadıra girmeden önce fenerin içindeki mumu üflüyor, kimi zaman da bırakıyor kendiliğinden sönsün. O bedenin yanına sokulmayı nasıl arzuluyor. Yaralı askerlerin terini silmek için kullandığı sünger parçası yerine dili, iğneler yerine dişleri, hastasını uyutmak için kullandığı kodeinin yerine ağzı var artık. Şal desenli elbisesini katlayıp tenis ayakkabılarının üzerine koyuyor. Kip'in, kendince birkaç önemli noktadan oluşan dünyasının çevrelerini sardığının farkında. TNT'yi buharla çözersin, suyunu çekersen, sonra... onun yanında bir kızkardeş gibi uzanırken Kip'in kafasının bunlarla meşgul olduğunu biliyor.

Çadır ve karanlık orman ikisini de içine alıp yutmuş gibi.

Ortona ya da Monterchi'deki geçici hastanelerde başka askerleri rahat ettirmeye çalıştığında da koşullar bundan pek farklı değildi. Son bir insan sıcağı için bedeni, biraz huzur bulmaları için fısıltıları, son uykularına dalabilmeleri için iğneleri vardı. Ama Kip, dışarıdaki dünyadan gelecek hiçbir şeyi kabul etmiyor. Âşık, ama Hana'nın elleriyle uzattığı yemeği yemiyor, huzurlu uykular için Caravaggio gibi iğnelerin peşinden koşmuyor, İngiliz hastanın delice özlediği çöl merhemlerini aramıyor.

Çadırını süsleyen birkaç şey var Kip'in. Hana'nın ona verdiği yapraklar, bir mum, bir de radyosuyla yanından hiç ayırmadığı sırt çantası. Savaştan öyle bir soğukkanlılıkla çıkmış ki, bu soğukkanlılık yapay da olsa kendi kendine bir düzen kurmasına yol açmış. Savaştaki düzeni hiç terk etmiyor: Her sabah tüfeğinin namlusunu dağlara çevirip ortalığı tarıyor, çevredeki mayınları buluyor, imha ediyor.

Bizler onun dünyasının kenarında durabiliyoruz ancak, diye düşünüyor Hana. Onun gözleri, yalnızca tehlikeli olanda, kulağı Helsinki ya da Berlin'den gelecek haberleri almak için radyosunda. Sevişirlerken bile, başı iniltiyle Hana'nın omuzlarına düşene dek bakışları karşısında kendini yokmuş gibi hissediyor Hana. Tehlikelerle çevrili dünyasının ötesi yok. Sevişirlerken sesini duymak istiyor Hana. Kip, savaştan beri belki de ilk kez haz duyduğunu dünyaya haykırmaktan çekinmiyor, Hana'yla ikisinin kurduğu bu dünyada, küçük bir çadırın karanlığında.

Birbirlerini ne kadar sevdiklerini bilmiyoruz. Ya da sırlarla dolu ilişkinin bir oyun olup olmadığını. Geceleri yakınlaştıkça, gündüzleri aralarındaki mesafe büyüyor. Kip'in kendine soluk alacak bir alan, ikisinin de hakkı olduğuna inandığı bir özgürlük alanı bırakması Hana'nın hoşuna gidiyor. Bu durum aralarındaki ilişkiye özel bir güç veriyor. Kip kasabaya giderken villanın önünden sessizce geçerken, genç kıza bulduğu yiyecekleri uzatırken ya da Hana Kip'in bileğinin üzerine hiçbir şey söylemeden bir yaprak bırakırken inceden inceye hissedilen bir gizli anlaşma var aralarında sanki. Caravaggio'yla birlikte yıkılmış bir duvarı örmeye çalışırken de öyle. Genç asker İngilizce şarkılarını söylerken Caravaggio da hoşnut değilmiş gibi görünmeye çalışıyor.

"Pennsylvania altı-beş-oh-oh-oh," diye söylüyor asker.

Kip'in esmer teninin her tonunu öğreniyor Hana. Boynundaki renkle kollarındaki rengi karşılaştırıyor. Avuçlarının, yanaklarının, türbanının altında kalan teni-

nin rengini. Kırmızı ile siyah kabloları birbirinden ayıran parmaklarının, ekmeğini içinden yediği madeni tabağına uzanan ellerinin rengini. Kip yemeğini bitirir bitirmez ayağa kalkar. Hep kendi başına hareket etmesi, bir anlamda kendine yetmesi ötekileri biraz kızdırıyor, Kip'in onlara yük olmamaya çalıştığının farkına varmıyorlar.

Kip yıkandığında, başından süzülen sularla ensesi parlıyor. Hana en çok bu rengi seviyor işte. Bir de üzerine uzandığında, parmaklarıyla okşadığı terli göğsünü, çadırın karanlığında bile seçilen güçlü kollarını. Geceleri ışık yakma yasağından sonunda kurtulan vadideki kentten yükselen ışığın Hana'nın odasındaki bir pencereden içeri süzülüp Kip'in tenini aydınlattığı geceyi de hiç unutamıyor.

Daha sonra düşündüğünde, Kip'in birbirlerine herhangi bir biçimde minnettar kalmaktan kaçındığını fark edecek Hana. Bir kitapta gördüğü bir sözcüğe takılacak, sonra sözlüğe bakacak. Minnettar. Zorunluluk altında kalan. Kip'in bu duygunun ilişkilerine sızmasına asla izin vermediğini işte o zaman bilecek. Karanlık bahçedeki o çadıra gitmesi, yalnızca kendi seçimi. Kimi zaman Kip'i uyurken bulması, genç erkeğin sevgisizliğinden değil, ertesi günün tehlikeli görevlerine hazırlanabilmesi için uykuya gereksinim duymasından kaynaklanıyor olmalıydı.

Öte yandan Kip, Hana'nın eşsiz bir insan olduğunu düşünüyor. Uyanıp fenerin ışığı altında onu gördüğünde, kızın yüzündeki bilmiş ifadeyi seviyor en çok. Akşamları, Caravaggio ile tartışırken onu dinlemeye bayılıyor. Bir de geceleri bir azize gibi yanına sokuluşunu.

İtalya'da bulunduğu sürece hep yanında taşıdığı, geceleri hâki kanadını üzerine kapattığı, kimi zaman parmaklarıyla uzanıp kendi bedeninin bir parçasıymış gibi dokunduğu çadırının kanvas kokusunu içlerine çekerek konuşuyorlar geceleri. Burası Kip'in dünyası. Hana böyle gecelerde Kanada'yı özlüyor. Kip ona neden uyuyamadığını soruyor. Her yeri evi gibi benimseyebilen Kip'in rahatlığı, Hana'yı rahatsız ediyor. Teneke damlara çarpan yağmurun sesini dinleyerek uykuya dalmayı, penceresinin önündeki iki kavak ağacını özlüyor. Önce Toronto'nun doğu yakasında, sonra Patrick ve Clara ile birlikte birkaç yıl Skootamatta Nehri kenarında, en sonunda da Georgia Sahilindeki ninni damlarının, ninni ağaçlarının tanıdık seslerini arıyor. Bu karanlık bahçedeki bir sürü ağacın arasında bir tane ninni ağacı bulamıyor.

"Öp beni. En çok ağzına âşığım. Dişlerine." Ve sonra, Kip'in başı bir yana düştüğünde, ancak kendisinin duyabileceği kadar hafif bir fısıltıyla, "Belki de Caravaggio'ya danışmalıyız. Babam Caravaggio'nun her zaman âşık olduğunu söylerdi. Üstelik çok da çekmiş. Kafası her zaman karışık. Ama her zaman da mutlu. Kip? Beni duyabiliyor musun? Seninle o kadar mutluyum ki."

Kip'le birlikte bir nehirde yüzdüğünü hayal ediyor. Hana'ya göre, bir baloya gitmek gibi bir şey bu. Oysa nehir deyince, Kip'in aklına bambaşka şeyler geliyor. Moro'ya sessizce girişini, Bailey Köprüsünün çelik panelleri arkasında kocaman bir canavar gibi kıpırdanırken üzerine bağlanan kablolar ağıyla boğuşmasını, o sırada patlayan bir bombayla ortalığın aydınlanmasını hatırlıyordu. Yanında birisi boğulmuştu. Kendisi gibi genç askerler sulara gömülen makaraları yakalayabilmek için bir dalıp bir çıkıyorlardı sudan. Suratları, üzerlerindeki fosforlu alevlerle parlıyordu.

Gece boyunca süren haykırışlar, feryatlar arasında akıllarını yitirmemek için birbirlerine destek olmaya çalıştılar. Köprü tepelerine inmişti. Nehrin buz gibi sularında üşümüşlerdi. Nehir boyunca bütün köprüler, hiç varolmamış gibi yok olmuş, yeryüzünden silinmişti. Önce Kip gibi teknisyenler kocaman çizmeleriyle nehirlere girip gerekli önlemleri alıyorlar, onların ardından öteki askerler geliyordu.

Onlar hâlâ sudayken üzerlerine mermiler yağardı kimi zaman. Köprü yıkıntılarına çarptıkça tuzla buz olurdu metal parçalar. Nereye sığınacaklarını şaşırırlardı.

Kip bu düşünceleri bir kenara itmeye çalıştı. Yanında yatan bu kayıp kendi nehirlerinde kaybolmuş kadının sıcaklığı onu hemen uyutabiliyordu.

Caravaggio, ona aşka dair bir-iki söz söyleyebilirdi gerçekten de. "Seni Skootamatta Gölünü götürmek isterdim, Kip," dedi düşüncelerinden sıyrılarak. "Smoke Neh-

rini göstermek isterdim sana. Babamın sevdiği kadın orada yaşıyor. Araba falan yok, hep kanoya biniyor. Orada bazen fırtına çıkar, elektrikler kesilir. Öyle özlüyorum ki. Ailemden geriye kalan tek insanla, nehrin kraliçesi Clara'yla tanışmanı isterdim. Başka kimsem kalmadı. Babam onu savaş uğruna terk etmişti."

Hiç duraksamadan Kip'in çadırına yürüyor geceleri Hana. Ağaçların arasından süzülen ayışığında yolunu buluyor. Çadıra girip Kip'in yanına kıvrılıyor, başını genç askerin göğsüne yaslıyor. Kip'in saatli bir bombaya kulak verişi gibi, o da Kip'in kalp atışlarına kulak veriyor. Geceyarısını çoktan geçmiş. Herkes uyuyor.

IV

Güney Kahire 1930-1938

Herodot'tan sonra, Batı dünyasında çöllere duyulan ilgi giderek azalıyor. İ.Ö.425'ten yirminci yüzyılın başlarına dek görmezlikten geliniyor o dünya. İlgisizlik hâkim oluyor. On dokuzuncu yüzyılda bazı nehirler aranıyor. Sonra 1920'lerde, genellikle özel kurumlarca desteklenen seferlerle dünyanın o yakasının tarihi yazılmaya başlanıyor yavaş yavaş, bu seferlerin ardından Londra'nın Kensington semtindeki Coğrafyacılar Derneğinde mütevazı konferanslar gerçekleştiriliyor. Konferansları verenler, Conrad'ın denizcilerini andıran sefer yorgunu, yanık tenli, kente uyum sağlayamayan, otobüslere taksilere bir türlü alışamayan adamlar.

Bir elde eski püskü haritaları, ötekinde zar zor yazdıkları konferans notları ve artık bedenlerinin bir parçası gibi olmuş sırt çantalarıyla dernek toplantılarına katılmak için banliyö trenleriyle Knightsbridge yönüne giderken ya kayboluyorlar ya da biletlerini kaybediyorlar. Akşamüstü erken saatlerde çıkıyorlar yola, altı gibi, o yöne giden trenler henüz boşken. O saatte herkes işten eve dönüyor oluyor. Erken varıyorlar Kensington'a: Lyons lokantasında bir yemek yedikten sonra derneğe giriyorlar. Binanın üst katındaki kocaman Maori kanosunun yanına çöküp notlarını gözden geçiriyorlar. Konferanslar saat sekizde başlıyor.

İki haftada bir gerçekleştirilen konferansların yapısı hiç değişmez. Dernekten bir temsilci açılışı yapar, izleyenlere konuşmacıyı tanıtır, konferans sona erdikten sonra bir başka dernek temsilcisi de konuşmacıya teşekkür eder. Bu teşekkürden sonra, konferansla ilgili bir tartışma konusu atılır ortaya. Söylenenler ölçülür biçilir. Ama ölçü asla

kaçmaz. Konferansı veren kişinin gerçekleri saptırmadığına inanılır, abartmalarda bulunmaması beklenir. Konuşmacı, kendisini son derece heyecanlandıran kimi verileri bile derneğin belirlediği ölçütleri aşmadan ve alçakgönüllülükle anlatmak durumundadır.

Libya Çölüne seferim, Akdeniz'deki Sokum'dan Sudan'daki El Obeid'e uzanıyordu, bu güzergâh çok sayıda ve son derece çeşitli coğrafi sorunları gündeme getiriyor...

Coğrafyacılar Derneğinin meşe döşemeli odalarında yıllarca süren araştırmalar, seferler, bu seferlere kaynak bulma sorunları, asla gündeme getirilmez. Geçen haftanın konuşmacısı, Antarktika'da bir buzulun altında kalarak yaşamını yitiren otuz kişinin ölümünü, kayıtlara yazılmak üzere diye bildirmişti. Aşırı sıcaklardan, fırtınalardan ölenlerden de aynı soğukkanlılıkla söz edilir. Kısacası insani meseleler, parasal sorunlar tartışmaların dışında tutuluyor; ana konu, yeryüzü ve 'ilginç coğrafi sorunları.'

Rayan Vadisi meselesiyle birlikte bölgenin öteki sorunları Nil Deltasının sulama ve drenaj çalışmalarıyla bağlantılı olarak çözümlenebilir mi? Vahaların artezyen su kaynakları yavaş yavaş yok mu oluyor? Gizemli 'Zerzura'yı nerede aramalıyız? Keşfedilmeyi bekleyen başka 'kayıp' vahalar var mı? Batlamyus'un sözünü ettiği kaplumbağa bataklıkları nerede olabilir?

Mısır'daki Çöl Araştırmaları Kurumunun yöneticisi John Bell, 1927 yılında sormuştu bu soruları. 1930'lara gelindiğinde, konferanslar daha da sadeleşti. "*Kharga Vahasının 'prehistorik coğrafyası' konusunda gerçekleştirilen tartışmada gündeme gelen konulara ilişkin ben de birkaç söz söylemek istiyorum.*" 1930'ların ortasında kayıp vaha Zerzura, Ladislaus de Almásy ve arkadaşlarınca bulunmuştu.

1939 yılında on yıl süren Libya Çölü seferlerinin sonu geldi ve yeryüzünün bu geniş, sessiz bölgesi savaşlara sahne oldu.

İngiliz hasta, duvarları resimlerle süslü odasında uzakları düşünüyor. Mermer bir yastığa yaslanmış başıyla ayaklarının ötesindeki manzarayı seyreden, canlandı canlanacak gibi görünen Ravenna'nın ölü şövalyesini andırıyor. Afrika'yı düşünüyor. Kahire'deki yaşamını. İşini, geçen günleri.

Hana yanıbaşında oturuyor. İngilizin böyle düşünceli olduğu günlerde, kulak verip o da katılıyor adamın geçmişine uzanan hayali yolculuklarına.

1930 yılında, Zerzura dedikleri o kayıp vahayı ararken Gilf Kebir platosunun geniş bir bölümünün haritasını çıkarmıştık. Zerzura. Akasyalar Kenti.

Çölün Avrupalılarıydık biz. John Bell, Gilf Kebir'i 1917 yılında keşfetmişti. Ondan sonra Kemal el Din, sonra da güneyden Kum Denizine çıkan yolu bulan Bagnold ziyaret etmişti orayı. Bizim seferde Madox, Çöl Araştırmalarından Walpole, Vasfi Bey Hazretleri, fotoğrafçı Casparius, jeolog Dr. Kadar, bir de Bermann vardı. Gilf Kebir, Libya Çölü içinde İsviçre genişliğinde kocaman bir plato olan Gilf Kebir, doğusunda ve batısındaki sarp kayalar ve kuzeye olan meyiliyle, Madox'un kulakları çınlansın, bizim seferin kalbi olmuştu. Gilf Kebir, Nil'in dört yüz mil batısındadır.

Eski Mısırlılar zamanında, vaha kasabalarının batısında su sıkıntısı çekiliyormuş. Onun için oralarda hiç hayat yokmuş. Cansuyu kurumuş o bölgenin. Tabii çölde yitik tarih masallarının sonu gelmez. Güya Tebu ve Senussi kabilelerinin oralarda herkesten sakladıkları kuyuları varmış. Kuyuların başında nöbet tutarlarmış. Çölde kimsenin bil-

mediği bereketli topraklar varmış... On üçüncü yüzyıl Arap yazarları, Zerzura diye bir yerden söz ediyorlardı. 'Küçük Kuşlar Vahası.' 'Akasyalar Kenti.' *Kitab al Kanuz* yani *Saklı Hazineler Kitabı*'nda, Zerzura beyaz bir kent olarak geçiyor, 'bir güvercin kadar beyaz.'

Libya Çölünün haritasına bakarsan bazı adlara rastlarsın. 1925 yılında birkaç adamla ilk büyük seferi gerçekleştiren Kemal el Din. Bagnold 1930-1932. Almásy-Madox 1931-37. Yengeç Dönencesinin hemen kuzeyinde.

İki savaş arasında ufak bir ulus oluşturmuştuk biz, seferlere çıkıyor, haritalar çiziyorduk. Dakhla'da, Kufra'da buluşurduk, bir bar ya da kahvede buluşur gibi. Bagnold, vaha toplumu derdi bize. Birbirimizi çok yakından tanıyorduk, özel yaşamlarımızı, zevklerimizi, zayıf noktalarımızı iyi biliyorduk. Bagnold'un tüm hatalarını affediyorduk, kumulları bir yazışı vardı ki. "*Kumdaki kıvrımlar, bir köpeğin üst damağındaki oyuğu andırıyordu.*" İşte asıl Bagnold buydu, elini azgın bir köpeğin ağzına daldırabilecek kadar meraklı bir araştırmacıydı o.

1930. İlk yolculuğumuz, Jaghbub'dan güneye, çöle gireceğiz, Zwaya ve Majabra kabilelerinin yerleşim alanlarına. El Taj'a yolculuk yedi gün sürüyor. Madox, Bermann ve dört kişi daha. Birkaç deve, bir at, bir köpek. Yola çıkarken o eski şakayı yaptılar. "Kum fırtınasında yola çıkmak şans getirir."

İlk gece yirmi mil güneyde kamp kurduk. Ertesi sabah saat beşte çadırların önünde hazır durumdaydık. Soğuk uyutmuyordu ki. Yaktığımız ateşin çevresini sarıp koyu karanlığın içindeki bu ufak ışık halesi içinde oturduk. Gökyüzünde tek tük bir-iki yıldız, gecenin son yıldızları. Güneşin doğmasına daha iki saat vardı. Sıcacık çaylarımızı içtik. Develeri yemledik. Uyuklayarak çiğniyorlardı verdiğimiz hurmaları, çekirdekleriyle. Kahvaltı ettik, üçer bardak daha çay içtik.

Birkaç saat sonra nereden çıktığı belli olmayan kum fırtınasına yakalandık. Sabahın ilk saatlerindeki o serinletici esinti birden kızmıştı. Çevremize baktık, çölün yüzeyi darmadağın olmuştu. Kitabı versene... şurada. Hüseyin Beyin bu tür fırtınaları anlattığı o harika yazısı:

"Çöl yüzeyinin altına buhar pompaları döşenmiştir sanki, buhar pompalanıyor gibi binlerce delikten üfler kum. Küçük tükürükler, fırıldaklar gibi fışkırır, döner. Çöl, altındaki büyük güce dayanamıyor, başkaldırıyor gibidir. Küçük taş parçacıkları insanı dizinden, ayaklarından, bileklerinden vurur. İnsanın tüm vücudu kumla dolar, sonunda kum insanın başının üzerinden dalgalanır. Gökyüzü görünmez olur, en yakındaki şeyler gözden yiter, tüm evren kumla dolmuştur sanki."

İlerlememiz gerekiyordu. Kum, durağan şeylerin üzerini kaplıyor, boğuyor. Sonsuza dek kaybediyordu. Bazı kum fırtınalarının beş saat sürdüğü görülmüştür. Sonraki yıllarda seferlerimizde kamyonlarda olduğumuz zaman bile önümüzü hiç görmeden ilerlememiz gerekiyordu. Hele karanlık bastırdı mı yandın! Korkunçtur gece fırtınaları. Bir keresinde Kufra'nın kuzeyindeydik, karanlıkta kum fırtınasına yakalandık. Sabahın üçü. Fırtına çadırları yerle bir etti, çadırlarla birlikte biz de yuvarlandık, batan bir gemi nasıl su alırsa öyle kum yutuyorduk, ağırlaştık, boğuluyorduk, ta ki bir deve sürücüsü bizi çadırların arasından kurtarana kadar.

Dokuz günde üç kum fırtınasına yakalandık. Yiyecek içecek almak için uğramayı planladığımız küçük çöl kasabalarını kaçırdık. At kayboldu. Develerden üçü öldü. Son iki gün yiyecek hiçbir şey kalmamıştı, yalnızca çay içtik. Dünyayla bağlantımız kopmuştu. Bize dışarıdaki dünyayı anımsatan tek şey, ateşten artık kapkara olmuş o çaydanlıkla, sabahları bardaklarımızın çıngırtısıydı. Üçüncü geceden sonra konuşmayı da kestik. Önemli olan tek şey, ateşin başında biraz ısınabilmek, bir de azıcık kalmış o kahverengi sıvıydı.

Çöl kasabalarından El Taj da şans eseri karşımıza çıktı. Saat çanlarının duyulduğu sokaktan, barometreler, tüfek mermileri, Bingazi'den gelen konserve yemek ve İtalyan domates sosları, Mısır'dan getirtilen basma kumaşları, devekuşu kuyruğundan yapılan süslemelerle dolu tezgâhların sıra sıra dizildiği, köşelerde sokak dişçilerinin, kitap tüccarlarının durduğu pazara girdim. Hâlâ konuşmuyorduk birbirimizle, kendi halimizde kasabayı geziyorduk. Ölümden dönmüş olmanın ağırlığı çökmüştü hepimizin üzerine. Meydanda oturup kuzu etiyle pilav, üstüne de Bedevi tatlıları yedik, süt içtik. Kehribar ve naneyle tatlandırılmış bir yudum çayla geçen günlerden sonra tüm bunlar.

1931 yılında bir Bedevi kervanına katılmıştım. Meğerse bizden biri daha varmış aralarında. Fenelon-Barnes'mış. Çadırına gittim. Fosil ağaçlarını belgelemek için günlük bir araştırma gezisine çıkmış. Çadırının içi haritalarla, yanından hiç eksik etmediği aile fotoğrafıyla, ıvır zıvırla doluydu. Tam çıkarken, çadırın bir yanına asılmış ayna ilişti gözüme. Aynadan yatak görünüyordu. Örtülerin altındaki küçük kabartıyı o zaman gördüm. Köpek olabilir diye düşündüğümü anımsıyorum. *Jallaba*'yı[1] çektim, altında elleri ayakları bağlı, küçük bir Arap kızı vardı, uyuyordu.

1932'ye gelindiğinde, Bagnold seferini tamamlamış, Madox ve bizler de her bir yana dağılmıştık. Cambyses'in kayıp ordusunu arıyorduk. Zerzura'yı. 1932, 1933 ve 1934. Birbirimizi aylarca görmedik. Bedevilerle birlikte Kırk Günlük Yolda zikzaklar çiziyorduk. Çöl kabileleriyle karşılaşıyorduk, hayatımda gördüğüm en güzel insanlardı. Bizler, Alman, İngiliz, Macar ya da Afrikalıydık; önemsizdik onlar için. Yavaş yavaş ulussuzlaştık. Uluslardan nefret eder olurdum. Ulus-devletler mahvetti bizi. Madox, uluslar yüzünden öldü.

[1] Arapların giydiği kapişonlu pelerin. (Çev.)

Çölde hak iddia edilemez, ona sahip olunamazdı; nedir çöl, rüzgârla uçuşan bir tül gibidir, taş üstüne taş konamaz üstüne. Daha Canterbury varolmadan, Avrupa savaşlarla yamalı bohçaya dönmeden bile bir sürü farklı farklı adla anılırdı çöl kentleri, adları hep değişirdi. O tuhaf kültürler bir var, bir yoktur. Kervanlar iz bırakmadan çekip giderler. Hepimiz, Avrupa'da evleri ve aileleri olanlar bile, ülkelerimizin üzerindeki giysileri yok edebilmeyi arzuluyorduk. Çöl bir inanç yeriydi. Manzarada yitip gidiyorduk. Ateş ve kum. Vahanın limanlarını terk ettik. Suyun gelip dokunduğu yerler... *Ain, Bir, Wadi, Foggara, Khottara, Shaduf*. Böylesi güzel adların yanında kendi adımı görmek istemiyordum. Aile adlarını silin! Ulusları silin! Çöl bana bunları öğretti.

Kimileriyse çölde izini bırakmaya çok meraklıydı. Kurumuş bir sulakta, taşlık bir tepecikte adları yazılı olmazsa olmazdı sanki. Sudan'ın kuzeybatısında, Cyrenaica'nın güneyindeki o topraklarda yaşanan küçük görgüsüzlükler işte! Fenelon-Barnes, fosil ağaçlarının üzerinde kendi adını görmek istiyordu. Hatta bir kabileye de kendi adını verdirmek istedi, bir yıl kadar onları ikna etmeye uğraştı. Bauchan'ın adı bir kumula verilince kıskançlığından çatladı. Bense adımı ve geldiğim yeri silmek istiyordum. Savaş patlak verdiğinde, çölde geçen on yılın ardından sınırlar arasında gidip gelmem kolay olmuştu, kim olduğum belli değildi, herhangi bir ulusun insanı değildim.

1933 ya da 1934. Hangi yıl olduğunu unuttum. Madox, Casparius, Bermann, ben, iki Sudanlı sürücü bir de aşçı. Artık A tipi Ford arabalarında yolculuk ediyoruz ve ilk kez büyük, havalı tekerlerden kullanıyoruz. Kumda daha iyi gidiyorlar, ama taşlıkta, kayalıklarda ne olacağı meçhul.

22 Martta Kharga'dan yola çıkıyoruz. Bermann'la ben, Williamson'ın 1838 yılında yazılarında anlattığı üç

vadinin Zerzura'yı oluşturduğu yolunda bir kuram geliştirmiştik.

Gilf Kebir'in güneybatısında terk edilmiş üç granit kütle var platodan yükselen: Gebel Arkanu, Gebel Uweinat ve Gebel Kissu. Üçü de birbirlerinden on beş mil kadar uzakta. Bazı dağ geçitlerinde iyi su bulunuyor, gerçi Gebel Arkanu'daki kuyu suyu acı, ancak acil durumlarda içilebilir. Williamson, Zerzura'nın üç vadiden oluştuğunu söylemişti, ama yerlerini söylememişti, efsane gibi kuşaktan kuşağa aktarılıyordu bu bilgi. Krater biçimli dağların arasında bir su vahası olmak zorundaydı diye düşünüyorduk biz. Yoksa Cambyses ve ordusunun böylesi bir çölü geçmesi mümkün olamazdı. Senussi akınlarını olanaklı kılan da o vaha olmalıydı. Asırlar boyunca uygarlığı tatmış bir dünyaydı aslında gizemli Zerzura.

Abu Ballas'ta Yunan amfora şekillerine benzeyen kavanozlar buluyoruz. Herodot bu tür kavanozlardan söz eder.

Bermann'la ikimiz, El Jof Kalesinin, bir zamanlar büyük Senussi şeyhinin kütüphanesi olan taş holde, bilge bir adamla tanışıyoruz. Kervan rehberliği yapan yaşlı bir Tebu, aksanlı bir Arapçayla konuşuyor. Sonradan Bermann, adamın sesine "Yarasa çığlıkları gibi," diyor, Herodot'tan alıntı yaparak. Saatlerce konuşuyoruz, sorular soruyoruz adama, ama o ser verip sır vermiyor. Senussiler, çölün sırlarını yabancılara asla anlatmazlar.

El Melik Vadisinde daha önce hiç görmediğimiz türden kuşlar görüyoruz.

5 Mayısta ben Uweinat Platosuna çıkan yeni bir güzergâh keşfediyorum. Kendimi akasya ağaçlarıyla dolu geniş bir vadide buluyorum.

Eskiden haritacılar, keşfettikleri yerlere kendi adlarını değil, sevgililerinin adlarını verirlerdi. Çöl kervanlarından birinde yıkanan bir kadın varmış, müslin kumaşıyla vücudunu örtmüşmüş. Bir Arap şairinin sevdiğiymiş, adam yıkanırken gördüğü güvercin beyazı omuzlarını düşünerek vahaya onun adını vermiş. Yaşlı şair, Zerzura diyor vahaya, kadından aldığı esinle.

Çölde insan keşfettiği bir kuyunun içine dalar gibi bir ada takılabilir ve o kuyunun gölgeli serinliğinde, o hazla ömür boyu yaşayabilmek için orayı bir daha hiç terk etmeme düşüncesinin cazibesine kapılabilir. Benim en büyük arzum orada kalmaktı, o akasya ağaçlarının arasında. Kimsenin ayak basmadığı bir yerde değil, ama yüzyıllar boyunca çeşitli toplumların ani ve kısa aralıklarla yaşadığı bir yerdeydim; bir on dördüncü yüzyıl ordusu, bir Tebu kervanı, 1915 yılında da Senussi akıncıları. Onlar yokken, bomboştu vaha. Yağmur yağmadığında, akasya ağaçları kurudu, yok oldu, elli ya da yüz yıl sonra yeniden suya kavuşana dek. Tarih boyunca gündeme gelen çeşitli efsaneler, söylentiler gibi varoluyordu bu yerler de, bir görünüp bir kaybolarak...

Çölde su nasıl aranır bilir misin, avuçlarından akan damlacıklara bakıp sevdiğinin ismini verirsin o suya. İnsan yokluğu yudum yudum gırtlağında duyumsar. Kahire'de bir kadın yatağından kalkıp pencereden sarkar, çıplak beyaz tenini yağmur fırtınasında yıkar.

Adamın konuyu dağıtmaya başladığını sezerek öne eğiliyor. Hana, hiçbir şey söylemeden karşısındaki adama bakıyor. Kim bu kadın, kim?

Yeryüzünün en uç sınırlarına, etki alanlarını genişletmek için uzanan sömürgecilerin elleri değer değmez uç sınırlar yok olur. Onlar için bir yanda köleler, uşaklar vardır artık, bir yanda da kendileri: Coğrafyacılar Derneğiyle haberleşmeler başlar; uygarlığın uzandığı yeni sınırlar bil-

dirilir. Öte yandan, uygarlık olmadan da akan bir nehre, yükselen bir dağa adım atan ilk beyaz adam olmanın heyecanıyla yetinen beyaz adamlar da vardır.

Gençken, aynaya doğru dürüst bakmayız. Ancak yaşlandığımızda geriye kalacak adımızı, efsanemizi, gelecekte yaşamlarımızın ne anlam kazanacağını düşündüğümüzde bakarız aynaların içine. Adımızla gurur duymaya başlarız birden. Bir yeri ilk kez gören kişi oluşumuzla, en akıllı tüccar oluşumuzla, en güçlü ordu oluşumuzla. Narsisus da yaşlandığında aramıştı kendi görüntüsünün putunu.

Bizlerse tam tersine, yaşamlarımızın geçmişe nasıl bir anlam kattığıyla ilgileniyorduk. Geçmişe yelken açmıştık biz. Gençtik. Güç, para gibi şeylerin geçici olduğunu biliyorduk. Herodot'la yatıp kalkıyorduk. "*Geçmişin görkemli kentleri silinip yok olmuşlardır... Benim zamanımın görkemli kentleri ise, bir zamanlar küçücük yerlerdi. Talih kuşu hep aynı yere konmaz.*"

1936 yılında Geoffrey Clifton adında genç bir adam, Oxford'da, ona bizden söz eden bir arkadaşla tanışmış. Beni aradı, ertesi gün evlendi, iki hafta sonra da karısıyla birlikte Kahire'ye uçtular.

Genç çift kendilerini birden bizim dünyamızın içinde buldular: Prens Kemal el Din, Bell, Almásy ve Madox, dördümüzdük. Hâlâ dilimizden düşmeyen tek ad, Gilf Kebir'di. Çünkü Zerzura'nın orada bir yerde olduğundan emindik. On üçüncü yüzyıl Arap yazınında boşa mı adı geçiyordu Zerzura'nın? O kadar uzak bir zaman yolculuğuna çıkacağımıza göre, bize bir uçak gerekiyordu tabii. İşte Clifton burada devreye girdi: Zengindi, uçak kullanmasını biliyordu, üstüne üstlük uçağı da vardı.

Clifton, Uweinat'ın kuzeyindeki El Jof'ta bizimle buluştu. İki kişilik uçağıyla bizim kampa indi. Pilot kabininde ayağa kalkıp termosundan kendine içecek koydu. Yanında yeni karısı oturuyordu.

"Buranın yeni adı Bir Messaha Kır Kulübü olsun," diye açıklama yaptı uçaktan iner inmez.

Karısının yüzünde beliren dostça, ama tekin bulmadığım ifadeye takılmıştı gözüm. Başlığını çıkarınca, aslan yelesi gibi kabarık saçları rüzgârda uçuşmaya başladı.

Gençtiler işte, çocuğumuz yaşındaydı ikisi de. Uçaktan indiler, el sıkıştık.

Yıl 1936'ydı... Her şey böyle başladı.

Kelebeğin kanadından aşağı atladılar. Clifton elinde termosla bize doğru geldi, ılık alkolü hep birlikte yudumladık. Törensiliği severdi Clifton. Uçağına *Rupert Bear* adını vermişti. Çölü çok da sevdiğini sanmıyorum, ama bizim kurduğumuz dünya hoşuna gitmişti, kendisi de bu dünyanın bir üyesi olmak istiyordu; kütüphanedeki sessizliğe saygı göstermesi gerektiğini öğrenen meraklı bir öğrenci gibiydi. Karısını yanında getireceğini düşünmemiştik, ama ses çıkarmadık. Kadın rüzgârın esintisiyle saçlarına karışan kum tanelerine aldırmadan öylece duruyordu.

Kimbilir onlar bizim hakkımızda ne düşünüyordu? Bazılarımız, kumul formasyonu, vahaların oluşumu ve kayboluşu, çöllerdeki kayıp kültürler gibi konularda kitaplar yazmıştık. Alınıp satılamayan şeylerle ilgilenen, dışarıdaki dünyadan habersiz yaşayan insanlardık. Yedi yüz yıl önce olmuş olayları tartışıyorduk. Geçmiş seferlerimizi konuşuyorduk. Zuck Vahasında deve yetiştiren Abd el Melik İbrahim el Zwaya'nın, çöl kabilelerinin içinde fotoğraf kavramını anlayabilen ilk insan olduğunu falan...

Clifton'lar, balayılarının son günlerini yaşıyorlardı. Ben onları ötekilerle bırakıp Kufra'da bir adamla buluşmaya gittim, günlerce ötekilerden sakladığım kuramları tartıp ölçtük. El Jof'taki merkez kampa üç gece sonra geri döndüm.

Aramızda çöl ateşi yanıyordu. Clifton'lar, Madox, Bell ve ben, ateşin çevresinde oturmuştuk. Birkaç santim arkaya yattığında, karanlıkta görünmez oluyordun. Katha-

rine Clifton bir şiir okumaya başladı, benim düşüncelerim kamp ateşinin saçtığı ışık halesinden giderek uzaklaştı.

Klasik bir yüzü vardı. Soylu bir ailenin kızıymış. John Milton'ın 'Yitik Cennet'inden bir bölüm okudu o gece. Hayatımda ilk kez şiir dinlemenin keyfine vardım. Bize yıldızları anlatırken, üniversite yıllarından örnekler verdi; Adem'in, kadınını görkemli metaforlarla eğittiği gibi eğitti bizi.

Demek bunlar, görülmeseler de gecenin derinliğinde.
Boşuna parlamıyorlar; hem sanma ki, insanlar yok diye
Gökler seyirci bekliyor. Tanrı övgü istiyor;
Milyonlarca ruhsal Yaratık görünmeden dolaşıyor
Yeryüzünde, biz uyurken de, uyanıkken de;
Bütün bunlar gece gündüz durmadan
Seyrediyorlar O'nun yaptıklarını;
Kaç kez işittik biz de yankılanan
Dik tepelerle sık çalılıklardan
O göksel seslerin gecede yükseldiğini.
Her biri tek tek ya da birbirini yanıtlarcasına
O ulu Yaratıcılarının tutkusunu söylerken.[1]

O gece bir sese âşık oldum. Yalnızca bir sese. Başka hiçbir şey duymak istemiyordum. Kalkıp biraz yürüdüm.

İnce dallı bir söğüt gibiydi. Yaşlandığında, benim yaşıma geldiğinde nasıl olacaktı kimbilir? Onu hâlâ görüyorum, her zaman, Adem'in gözleriyle. Onu ilk gördüğüm, uçaktan inişi, aramızdan gezinişi, çöl ateşini dürtüklemesi, kantinde su içerken bana el sallayışı...

Birkaç ay sonra benimle vals yaptı, Kahire'de bir grup hep birlikte dans ediyorduk. Çakırkeyif olmasına karşın, ele geçirilemez bir yüz ifadesi vardı. Sevişirken bile kişiliğini ortaya koyan o yüz ifadesinde gördüklerimi göremedim.

[1] John Milton. *Yitik Cennet*. Çev. Cevat Çapan.

Bütün bu yıllar o bakışla bana ne anlatmaya çalıştığını çözmeye çalıştım. Hor gören bir bakıştı. Ya da bana öyle gelmişti. Şimdi düşünüyorum da sanırım inceliyordu beni. Çok masumdu, onu şaşkınlığa uğratıyormuşum gibi bakıyordu. Ben barlarda her zaman davrandığım gibi davranıyordum, ama Clifton'ların yanında öyle davranmamam gerekiyormuş demek. Davranışlarıma pek aldırış etmezdim anlayacağın. Onun benden genç olduğunu unutuyordum.

Evet, *inceliyordu* beni. Ne kadar basit bir şey. Bense o taş bakışı ardında yanlış bir şey yapmasını bekliyor, kendini ele verecek bir şey arıyordum.

Bana bir harita ver, sana bir kent göstereyim. Kurşun kalem verirsen, Güney Kahire'deki bir odayı çizerim sana, duvarları çöl haritalarıyla dolu bir odayı. Çöl her zaman varlığını hissettirirdi. Gözlerimi açıp karşımda duran haritalara bakardım, Akdeniz kıyısındaki eski yerleşim birimlerine takılırdı gözüm –Gazala, Tobruk, Mersa Matruh– onların da güneyinde elle boyanmış vadiler, işgal ettiğimiz gölgeli sarılar... "*Benim görevim kısaca Gilf Kebir'e saldıran birkaç seferi anlatmak. Dr. Bermann daha sonra bize çölün binlerce yıl önceki halini anlatacak...*"

Madox, Kensington'da öteki coğrafyacılara böyle anlatacaktı sonra. Coğrafyacılar Derneğinde zinadan söz edecek değil ya! Bizim oda unutuldu gitti. Taşı toprağı kaydeden dernek raporlarında yoktuk biz.

Kahire'deki İthal Papağanlar Sokağında insanın çevresi belagatli kuşlarla çevrilidir. Kuşlar sıralar halinde ıslık çalar, konuşur, sokakta tüylerden geçilmez. Ben hangi kabilenin hangi ipek ya da deve yolundan bunları küçük kafesleri içinde çölde taşıyıp getirdiklerini biliyordum. Kırk günlük yolculuklarda, kuşlar köleler tarafından yakalanıp ekvator bahçelerinden çiçek koparır gibi toplanır, bambu

kafeslere konur, dere tepe aşıp alışverişe getirilirdi. Ortaçağ salonlarındaki gelinler gibiydiler.

Aralarında durduk. Ona çok yabancısı olduğu bir kenti gösteriyordum.

Eliyle bileğimi tuttu.

"Sana hayatımı versem, onu yere atardın. Değil mi?"

Ben hiçbir şey söylemedim.

V

Katharine

Onu düşünde ilk kez gördüğünde, kocasının yanında çığlıklar atarak uyandı.

Yatak odalarında, yattıkları çarşafa gözlerini dikmiş, ağzı açık kalmıştı. Kocası sırtını sıvazladı.

"Kâbus gördün. Korkma."

"Tamam."

"Su getireyim mi?"

"Evet."

Kıpırdayamıyordu. Kâbusundan uzaklaşabilmek için yataktan fırlayıp gitmek istiyordu.

Düş bu odada geçiyordu; adamın eli kadının boynundaydı (dokundu şimdi ona), ilk tanıştıklarında da adamın kendine duyduğu öfkeyi sezmişti bir kez daha. Hayır, öfke değil de ilgisizlik, aralarında evli bir kadının olmasından kaynaklanan bir rahatsızlık. Hayvanlar gibi sırtüstü yatmışlardı ve adam boynunu o kadar geriye itmişti ki kadın soluksuz kalmıştı.

Kocası bir çanağın içinde su getirdi, ama kadın kollarını kıpırdatamadı, titriyordu, güçsüz kalmıştı. Kocasının içebilsin diye çenesine yasladığı bardaktan sular süzülüyordu boynuna. Kadın yatağa bir daha uzandığında, kâbusu düşünmeye bile zaman kalmadan ani, derin bir uykuya daldı.

İlk kez farkına varmıştı. Ertesi gün bir ara aklına geldi, ama meşguldu o sıralar ve düşün anlamı üzerinde kafa yormayı reddetti kendi kendine, gürültülü bir gecenin sonunda rastlantıyla meydana gelen bir patlamaydı o kadar.

Bir yıl sonra, daha tehlikeli olan o huzurlu düşler başladı. Bunların ilkinde bile boğazındaki o elleri anımsadı,

aralarındaki sakin ruh halinin birden şiddete dönüşmesini bekledi.

İnsanı baştan çıkaran yemekleri kim serdi bu masaya? Hiç ummadığı bir kişiye duyduğu bir ilgi, bir düş, sonra dizi başka düşler.

Adam sonradan bunun bir tür bağ olduğunu söyledi. Çölde kurulan bağlar. Çölde böyle şeyler olurmuş, öyle dedi. Bu sözcüğe bayılıyordu; suya bağlılık, altı saat boyunca Kum Denizinde giden iki-üç bedenin birbirlerine duydukları bağlılık. Kamyonun engebelerin üzerinde sarsılmasıyla bir inip bir kalkan terlemiş dizlerin görüntüsü... Çölde insanın o kadar çok vakti vardır ki çevresindeki her şeyi gözleyebilir, her şeyin koreografisini beynine kazıyabilir.

Böyle konuştuğunda, nefret ediyordu ondan kadın, kibarlığını eksik etmiyor, ama yine de içinden bir tokat atmak geliyordu adama. Aslında bu adama bir tokat patlatmayı çok uzun zamandır düşünüyordu. Sonradan bunun bile bir cinsel arzu olduğunu kavradı. Adama göre, ilişkiler ya siyah ya beyaz olabilirdi. Ya bağlanırdın sevdiğine sonuna dek ya da bağlanmaz, ayrı düşerdin. Tıpkı Herodot'un, tarih kitabında anlattığı toplumlar gibi. Yıllar önce terk ettiği dünyanın düzenini iyi bildiğini varsayıyor, o günden beri de yarı kurgulanmış bir dünya olan çöldeki dünyayı keşfetmeye çalışıyordu.

Kahire Havaalanında arabalara malzemelerini yüklediler. Kocası, ertesi sabah yola çıkacak üç adam için uçakla ilgili hazırlıklar yapmak için kampta kalmıştı. Madox bir telgraf göndermek için konsolosluklardan birine gitti. O ise sarhoş olmak için kasabaya gidiyordu, Kahire'de her zaman yaşandığı gibi bir son gece, önce Madam Badin'in Opera Gazinosuna bir uğrayacak, sonra Paşa Otelinin arka sokaklarında kaybolacaktı. Eşyalarını önceden toplaya-

cak, böylece ertesi sabah akşamdan kalma haliyle kamyona atlayıp yola çıkabilecekti.

Kadını arabayla kasabaya götürdü, trafik bu saatlerde ağır ağır ilerliyordu.

"Ne kadar sıcak. Canım bira istedi. Siz ister misiniz?"

"Hayır, önümüzdeki birkaç saat içinde yapmam gereken bir sürü iş var. Kusura bakma."

"Önemli değil," dedi kadın. "İşlerinize engel olmak istemem."

"Döndüğümde bir bira içeriz."

"Yani üç hafta sonra, değil mi?"

"Aşağı yukarı."

"Keşke ben de geliyor olsaydım."

Adam yanıt vermedi. Bulaq Köprüsünü geçtiklerinde trafik daha da yoğunlaştı. Bir sürü at arabası, sokakların sahibi yayalar, kalabalık. Adam Nil'in kenarından güneydeki Semiramis Oteline, kadının kaldığı otele doğru yol aldı.

"Bu sefer bulacaksınız Zerzura'yı değil mi?"

"Bu sefer bulacağım."

Adam artık ilk tanıştıkları günlerdeki kibarlığından vazgeçmiş, eski haline dönmüştü. Yol boyunca, hatta beş dakika boyunca aynı noktada takıldıklarında bile kadına bir kez olsun dönüp bakmamış, bir çift laf etmemişti.

Otele ulaştıklarındaysa, her zamankinden daha da kibardı. Böyle yapay kibarlık pozları takındığında, kadın ondan iyice nefret ediyordu. Şık giysiler giydirilmiş bir hayvana benzetiyordu adamı. Cehenneme kadar yolu var, diye düşündü. Kocasının işi olmasa, bir daha hiç görmemeyi yeğlerdi bu herifi.

Adam kadının bavulunu bagajdan çıkarıp otele taşıyacakken,

"Ben alırım," dedi kadın. Arabadan indiğinde bluzu terden sırtına yapışmıştı.

Kapı görevlisi bavulu almak isteyince de adam, "Hayır," dedi, "kendisi taşımak istiyor." Böylece bir kez daha

kızdırmıştı kadını. Kapı görevlisi onları başbaşa bıraktı. Bavulu kadına verdi. İki eliyle zar zor kaldırabildiği bavulun sapına sıkı sıkı tutundu kadın. "Güle güle gidin öyleyse. İyi şanslar."

"Tamam. Ben kocana göz kulak olurum, merak etme."

Kadın başını salladı. Kızgın güneşin altında bir süre durdular öylece, adam kadının gölgesinin içindeydi.

Bir adım daha attı, kadın birden sarılacaklarmış duygusuna kapıldı. Ama kolunu uzattı adam, kadının boynuna uzandı. Terli kolunu teninde duyumsadı kadın.

"Hoşça kal."

Geri dönüp kamyona yürüdü. Adamın kollarından boynuna geçen ter ılık ılık yakıyordu kadını. Ilık kan gibi, diye düşündü kadın. Zaten kolunu, kadını bıçaklayacakmış gibi uzatmamış mıydı aniden?

Kadın bir yastık alıp adamla aralarına kalkan gibi yerleştirdi. "Eğer sevişecek olursak, bunu saklamam, bu konuda yalan söylemem."

Elindeki yastığı, özgürlüğünü ilan etmiş yüreğini boğmak ister gibi göğsüne bastırıyor.

"En çok nefret ettiğin nedir?" diye soruyor adam.

"Yalanlar. Ya senin?"

"Mülkiyet," diyor adam. "Beni terk ettiğin zaman, sakın geriye bakma, unut beni."

Bunu söylemesiyle birlikte, kadın adamın yüzüne bir yumruk savuruyor. Giysilerini giydiği gibi odayı terk ediyor.

Adam her gün eve döndüğünde, morarmış yüzüne bakıyor aynada. Morluğu incelemiyor, kendi yüzünün biçimini inceliyor. Daha önce doğru dürüst fark etmediği uzun kaşlarını, kum rengi saçlarında beliren tek tük beyazları fark ediyor. Yıllardır böyle bakmamıştı aynalarda kendine. Ne uzun kaşlarım varmış diye düşünüyor.

Hiçbir şey onu kadından uzaklaştıramıyor. Madox'la çölde değilse, Arap kütüphanelerinde Bermann'la araştırma yapmıyorsa, mutlaka kadının yanında. Groppi Parkında, bol sulu erik ağaçlarının altında buluşuyorlar. Kadının en çok mutlu olduğu yer burası. Yemyeşil bahçelere, eğreltiotlarına âşık kadın, ülkesinin nemini özlüyor. Adam içinse fazla yeşil burası, karnavalları andırıyor.

Groppi Parkından eski kente, Güney Kahire'ye, tek tük Avrupalının uğradığı pazara yürüyorlar. Adamın odasında duvarlar haritalarla kaplı. Kent yaşamına uyum sağlamaya çalıştığı halde, odası hâlâ çöl kamplarındaki odaları andırıyor.

Tepelerinde vantilatörün gölgesi, birlikte uzanmış yatan adamla kadının üzerine düşüyor. O sabah Bermann ile birlikte Avrupa tarih kitaplarında yazılanları Arkeoloji Müzesindeki Arapça metinlerle karşılaştırmışlar, farklı yerleri not etmişlerdi. Tabii öncelikle Herodot'tan ve Zerzura'nın çöl kervanında yıkanan bir kadından esinlenerek adlandırıldığını yazan *Kitab al Kanuz*'dan yararlanıyorlardı. O zaman kütüphanede Bermann'la çalışırlarken de üzerlerine vantilatörün gölgesi düşüyordu. Bu odada da şimdi bir tarih yazılıyordu, bir tarih vardı: Çocukluk anılarını, bedenlerindeki yara izlerini, öpüşme biçimlerini anlatıyorlardı birbirlerine adamla kadın.

"Ne yapacağımı bilmiyorum. Ne yapacağımı bilmiyorum! Nasıl âşığın olabilirim senin? Kocam çılgına dönecek."

Yaralar...

Kırmızıdan yavaş yavaş mora, kahverengiye dönüşen yaralar, bereler, sıyrıklar. Tabağın içindekileri fırlatıp adamın üzerine yürüdüğü, sonra tabağı kafasında kırdığı gün, sarı saçlarına kanlar fışkırmıştı. Adamın omzuna saplanan çatalın yarasını, doktor tilki ısırığı sanmıştı!

Adam ona sarılırken, çevresine bakarak eline gelebilecek eşyaları kestirmeye çalışırdı. Ötekilerle birlikte buluştuklarında, mor gözünü ya da sargılı başını aniden fren yapan bir taksinin camına çarptığını anlatırdı. Bazen kolundaki yaranın üzerine merhem sürmüş olurdu. Madox birden bu kadar sakarlaşmasına şaşırıyordu, kaygılanıyordu. Kadınsa, adamın dostlarına yaptığı açıklamaları hor gören gözlerle izlerdi, sessizce. Madox yaşlanıyor artık, belki de gözlük takması gerekiyor, diyordu kocası, ona dirsek atarak. Belki de tanıştığı bir kadındır, dedi kadın. Baksanıza, bu bir kadının tırmalaması ya da ısırığı değil de ne?

Akrep soktu, dedi adam. *Andròctonus australis.*

Bir kartpostal. Dikdörtgenin üzerinde temiz bir elyazısı.

Çoğu zaman sana dokunmadan edemiyorum.

Öte yandan bazen de seni bir daha görüp görmememin o kadar önemli olmadığını düşünüyorum.

Ahlaki boyutu değil beni ilgilendiren artık, daha ne kadar katlanabileceğimi kestiremiyorum, o kadar.

Ne ad var, ne tarih.

Arasıra geceyi birlikte geçirdiklerinde, kentin üç minaresinden gündoğumundan önce yankılanan ezan sesiyle uyanıyorlar. Adamın Güney Kahire'deki evine giden yoldaki o renkli pazarı geziyorlar. Minarelerden yankılanan güzelim ezan sesleri kömür, kenevir kokusunun karıştığı havayı deliyor, sabahın soğuğunda yürüyen bu ikilinin yasak aşkını kente duyuruyor sanki. Kutsal kentin günahkârları.

Kadın yanında olmadığı zaman, lokantalarda tabakları, bardakları kolunun tersiyle fırlatıyor adam, belki bir yerden bu gürültüyü duyar diye kadın. Çöl kasabalarının

arasındaki millerce uzaklıkta yolculuk ederken bile yalnızlık duygusunu hissetmemiş. Çölde insan, yokluk duygusunu avuçlarının içinde tutmaya çalışır, bu duygunun sudan daha değerli olduğunu bilir. El Taj yakınlarında yetişen bir bitki var, bitkinin kalbi sökülüp çıkarılırsa, yerinde bitkisel bir ilaç oluşuyor. İnsan her sabah bu yitik kalbin yerinde oluşan sıvıyı içebilir. Şu ya da bu nedenle kuruyup ölene kadar, yıl boyunca sürekli çiçek açıyor bu bitki.

Solmuş haritalarla dolu odasında uzanıyor. Katharine'siz. İçinde duyduğu açlık, bütün sosyal normları, bütün saygın kuralları yıkıp yerle bir edecek kadar güçlü.

Kadının ötekilerle yaşantısı artık umrunda değil. Yalnızca onun onulmaz güzelliğini, mimiklerini özlüyor. Aralarında özel bir şey var. Bir kitabın sayfaları kadar birbirlerine yakınlar.

Kadın, adamı darmadağın ediyor.

Eğer kadın adama bunu yapmışsa, adam kadına ne yaptı?

Kadının sosyal çevresiyle birlikteyken, adam tatsız espriler yapıyor, seferlerini anlatıyor, tarih kitaplarından alıntılar yapıyor. Mutsuzluğundan. Yalnızca Madox durumun farkında. Kadınsa, gözlerini kaçırıyor ondan. Onun dışında her şeyle ilgileniyor, çevresindekilere gülücükler dağıtıyor, kişisel olmayan konuşmalar yapıyor. Çünkü o da adamın davranışlarını yanlış alıyor, sanıyor ki adam, böyle davranmasını istiyor. Böylece, aralarındaki iletişimsizlik gitgide büyüyor.

Kadının ördüğü bu yapay duvarlara katlanamıyor artık adam. Sen de kendi duvarlarını örmüyor musun, diye soruyor kadın. Tartışırlarken bile, kadının güzelliği adamın gözlerini kamaştırıyor. Herkese yapay gülücükler dağıtan solgun yüzüne, adamın öfkesinden kaynaklanan kaba şakalarına karşılık o yüzde beliren hafif tebessüme hayran. Ama durumu daha da berbat etmek pahasına, saçma-

sapan öykülerini anlatmaya, kabasaba davranmaya devam ediyor adam.

Groppi'nin barında rastlaşıyorlar bir gün, kadın adamı görmezlikten gelince adam çileden çıkıyor. Bu kadını kaybetmeyi nasıl göze alacak? Ona sıkıca sarılmak istiyor. Ne olur birbirlerini iyileştirebilseler, bu sorunların üstesinden gelebilseler? Ama aralarındaki duvarlarla mümkün görünmüyor bu.

Kahire'deki odasına güneş ışınları süzülüyor. Bedeninin her yanı gergin. Herodot'un üzerine birşeyler karalıyor. Kalem elinde sallanıyor sanki, sözcükleri doğru dürüst yazamıyor. *Güneş ışığı* sözcüğünü yazamayacak neredeyse. *Âşık olmak* yazacak, harfler bir araya gelmiyor bir türlü.

Dairede yalnızca nehrin ve ötesinde uzanan çölün ışığı var. Kadının boğazına, ayaklarına ve sağ kolundaki o çok sevdiği aşı izine düşüyor ışık. Yatağın üzerinde çırılçıplak oturuyor. Adam avucunu omzunda gezdiriyor. Bu benim omzum diye düşünüyor, kocasının değil. İki âşık, birbirlerine bedenlerinin belli bölgelerini armağan ediyorlar. Nehrin kenarındaki bu odada.

Sahip oldukları bu birkaç saat içinde oda kararıyor. Yalnızca nehir ve çöl ışığı. Seyrek rastlanan yağmur sürpriz yaptığında ancak yaklaşıyorlar pencereye, kollarını uzatıp yıkayabildikleri kadar yıkamaya çalışıyorlar bedenlerini. Sokaktan, bastıran yağmur yüzünden çığlıklar atan insanların sesleri geliyor.

"Birbirimizi bir daha hiç sevemeyeceğiz. Birbirimizi bir daha hiç göremeyeceğiz."

"Biliyorum," diyor adam.

Ayrılmak konusunda ısrar ettiği o gece.

Kadın oturuyor, içine kapanmış, korkunç bilincinin kalkanında. Adam ulaşamıyor ona. Yalnızca gövdesine değebiliyor.

"Bir daha asla. Ne olursa olsun."

"Peki."

"Kocam delirmek üzere. Anlıyor musun?"

Adam hiçbir şey söylemiyor, kadını içine çekme dürtüsünü bastırıyor.

Bir saat kadar sonra, sanki hiç yağmur yağmamış gibi kupkuru olan sokağa çıkıyorlar. Sıcaktan pencereleri açılmış 'Herkes İçin Müzik' Sinemasından müzik yankılanıyor. Sinema dağılmadan ayrılmaları gerek. Bir tanıdıkla karşılaşabilirler.

All Saints Katedralinin yakınındaki botanik bahçesindeler. Kadın adamın yanağından süzülen gözyaşını görünce, uzanıp yanağını yalıyor. Yemek pişirirken elini kestiğinde kanayan yarasını yaladığı günü anımsıyor. Kan. Gözyaşı. Adam vücudunun gitgide eksildiği hissine kapılıyor. Onu ayakta tutacak tek şey, kadının yokluğunda ona duyacağı arzu, istek, biliyor bunu. O an kadına söylemek istediklerini bastırıyor. Daha çok genç bu kadın. Sevdiği şiirlerin romantizmini kendi yaşantısına taşıyan bu kadının ödünsüzlüğünü değiştiremeyeceğini biliyor adam, zaten en çok da bu yönünü seviyor onun.

Kadının ayrılmak için ısrar ettiği gece. Eylülün yirmi sekizi. Ağaçlardaki yağmur suyu, sıcacık ayışığında çoktan kurumuş. Bir tek yağmur damlası yok üzerine bir gözyaşı gibi düşecek. Groppi Parkındaki bu ayrılık. Sokağın öte yanındaki o ışıklı pencereye bakıp kocasının eve gelip gelmediği öğrenmeye çalışmıyor.

Palmiye ağaçlarının birbirine uzanan eller gibi uzayan çizgisine bakıyor. Sevişirlerken kadının başının ve saçlarının üzerine düşmesini hatırlıyor.

Öpüşmüyorlar. Yalnızca bir sarılma. Kadının kollarından kurtarıyor kendini ve uzaklaşıyor. Kadın hâlâ orada. Adam geri dönüp kadına birkaç adım yaklaşıyor, parmağını uzatıyor.

"Seni henüz özlemedim."

Yüzü berbat, kadına gülümsemeye çalışıyor. Kadın başını çevirirken, sokak lambasının direğine çarpıyor. Canının acıdığı belli, adam inlediğini duyuyor. Ama artık birbirlerine ait değiller, kadının ısrarıyla kurulan duvarların ötesindeler. Kadının başını çarpması hem kaza, hem değil. Eliyle kadının alnını tutuyor.

"Özleyeceksin," diyor kadın.

Bu yaşadıklarımızdan sonra, ya bulacağız ya yitireceğiz ruhlarımızı, demişti kadın adama bir keresinde.

Nasıl oluyor bu? Âşık olup bütün dünyanın üstüne yıkılması nasıl oluyor?

Kollarındaydım. Bluzunun kolunu kıvırmıştım ki aşısının izini görebileyim. Bunu seviyorum, demiştim. Kolundaki o belli belirsiz iz. Yıllar önce, bir okulun jimnastik salonunda öteki çocuklarla sıraya girip aşı için kolunu uzatan o küçük kızı görür gibi oluyorum.

VI

Saklı Uçak

Adam gözlerini dikmiş, yatağın ucunda oturan Hana'ya bakıyor. Hana onu yıkamış, şimdi morfin iğnesini yapacak. Adam, kendini yattığı yerin çok ötelerine götürecek morfin teknesine binmek üzere... Ani bir şiddet dalgası içinde dünyayla ilgisi kesiliyor, artık yer, zaman yok.

Kahire'nin uzun geceleri. Geceleri gökyüzü bir deniz gibi. Günbatımına dek şahinler uçuşuyor tepelerde. Toprağa fırlatılan bir avuç tohum gibiler, gösteri yapıyorlar.

1936'da o kentte her şey bulunabiliyordu, her şeyi satın alabilirdi insan, köpeklerden, ıslık çalan papağanlara dek. Ve hatta, kaybolmasınlar diye kadınların parmaklarına bağlanan o korkunç deri halkalar satılıyordu o günlerde.

Kahire'nin kuzeydoğu bölümünde din kursları veren dershanelerle Khan el Khalili pazarı vardı. Sokakları daracıktı. Yürürken başımızı kaldırdığımızda, çinko çatıların üzerinde yatmış, aşağıdaki pazar kargaşasını seyreden kedileri görebiliyorduk. Bizim odamız da o sokaktaydı. Pencerelerini açtığımızda kentin minarelerini görürdük, pazarın uğultusu duyulurdu. Bana çocukluğunun bahçelerini anlatırdı. Uyuyamadığı zaman, kalkıp annesinin bahçesinin resimlerini çizerdi. Balık havuzunu donduran aralık soğuğunun, gül dallarının rüzgârda çıkardığı seslerin. Bileklerimden tutup ellerimi boynundaki çukura götürürdü.

1937 yılında Mart ayı, Uweinat. Hava basıncı çok düşük, Madox bu yüzden biraz sinirli. Deniz yüzeyinden yaklaşık dört yüz metre yukarıdayız, ama bu azıcık yükseklik bile Madox'u tedirgin ediyor. Çöl adamı nereden

bakarsan. Somerset'teki Marston Magna'daki ailesini, sonra kendi geleneklerini terk etmiş, yağmurlardan kaçıp çölün kuraklığına sığınabilmek için.

"Madox, kadınların boynunun hemen altındaki çukura ne denir? Önde. Şurada. Nedir, belli bir ismi var mıdır? Hani başparmağının büyüklüğündeki o çukur?"

Öğle vakti. Madox, güneşten gözlerini kırpıştırarak bana bakıyor.

"Kendine gel," diye mırıldanıyor.

"Sana bir öykü anlatayım," diyor Caravaggio Hana'ya. "Savaş sırasında Almanlar hesabına çalışan Almásy adında bir Macar vardı. Bir süre Afrika Korps ile uçtu, ama yeteneği bu işi kat kat aşıyordu. 1930'larda, büyük çöl araştırmacılarından biriymiş. Çölü avucunun içi gibi biliyormuş, Kum Denizi haritasının çizimine katkıda bulunmuş. Çölde insanların farklı aksanlarını bile ayırdedebiliyormuş. Tanıdık geldi mi sana? İki savaş arasında Kahire çevresinde seferlere çıkmış sürekli. Zerzura seferine çıkmış, hani o kayıp vaha. Savaş çıkınca, Almanların safında yer almış. 1941 yılında Almanlar için casus yetiştirmeye başlamış, çöl yoluyla Kahire'ye götürüp getiriyormuş onları. Uzun lafın kısası, bence İngiliz hasta İngiliz değil."

"Elbette İngiliz, yoksa Gloucestershire'daki o çiçek bahçelerini nereden bilsin?"

"Çok haklısın. Zaten her şey böyle açığa çıkıyor: Geçmişi mükemmel bir biçimde yeniden kurguluyor adam. İki gece önce köpeğe bir ad bulmaya çalışıyorduk, anımsadın mı?"

"Evet."

"Onun önerilerini anımsıyor musun?"

"O gece bir tuhaftı."

"Tuhaftı, çünkü morfinin dozunu arttırdım. Adları anımsıyor musun? Yedi-sekiz ad saydı. Beşini, belli ki dalga geçmek için söyledi, ciddiye almıyorum. Ama ya ötekiler: Cicero. Zerzura. Delilah."

"Ne olmuş yani?"

"Cicero, bir casusun kod adıydı. İngilizler yakaladı. Sonra kurtuldu. Zerzura'nın öyküsü ise biraz daha karışık."

"Zerzura'yı biliyorum. Oradan sık sık söz ediyor. Ama İngiliz bahçeleri de düşmüyor dilinden."

"Ama artık çölden daha sık söz ediyor. İngiliz bahçeleriyle ilgili öykülerin sonu geliyor. Yavaş yavaş ölüyor çünkü. Bence yukarıdaki adam, Alman casuslarını yetiştiren Almásy."

Çamaşır odasındaki eski bambu koltuklarda oturmuş birbirlerine bakıyorlar. Caravaggio omuz silkiyor. "Neden olmasın?"

"Bence o bir İngiliz," diyor Hana, düşünürkenki alışkanlığıyla, yanaklarını içine çekerek.

"Adamı seviyorsun, biliyorum, ama o İngiliz değil. Savaşın başladığı yıllarda ben Kahire'de görevliydim, Tripoli Axis'te. Rommel'in Rebecca casusu..."

"Rebecca casusu ne demek?"

"1942 yılında Almanlar El Alamein muharebesinden önce Eppler adında bir casusu Kahire'ye göndermişlerdi. Eppler bölüklerin durumuyla ilgili gizli bilgileri Rommel'e ulaştırmak için Daphne du Maurier'nin *Rebecca* romanını kullanıyordu. İngiliz Gizli Servisinde kitabı okumayan kalmamıştı. Ben bile okudum."

"Sen kitap mı okudun?"

"Teşekkürler Hana! Rommel'in emirleri üzerine Eppler'i çöl yoluyla Tripoli'den Kahire'ye getiren, Kont Ladislaus de Almásy'ydi. Üstelik kimsenin geçebileceklerine ihtimal vermedikleri bir güzergâhtan geçerek yapmıştı bunu.

"Almásy, iki savaş arasında İngiliz arkadaşlar edinmişti. Kendisi gibi çöl gezginleriydi onlar da. Ama savaş patlak verince Almanlara katıldı. Rommel Eppler'i çölden geçerek Kahire'ye götürmesini istiyordu, çünkü uçakla ya da paraşütle kente gizli girmesi mümkün değildi. Birlikte çölü geçtiler, Almásy Eppler'i Nil Deltasında bıraktı."

"Bu konuda epey bilgi sahibisin."

"O sıralarda ben de Kahire'deydim. Onların peşindeydik. Gialo'dan sekiz adamla girdi çöle. Kamyonun teker-

lekleri sürekli kuma gömülüyordu. Onları Uweinat'taki granit platosuna yönlendirdi, böylece su bulup mağaralarda konaklayabilirlerdi. Uweinat, gidecekleri yolun ortasındaydı tam. Almásy, 1930'larda aynı yerlerde resimli mağaralar keşfetmişti. Plato müttefiklerle kaynadığı için, kuyuları kullanamıyorlardı. Yine çöle vurdular kendilerini. İngilizlerin depolarından benzin çaldılar. Kharga Vahasına geldiklerinde İngiliz üniformaları giyip arabalarına İngiliz ordu plakaları taktılar. Havadan onları gören olduğunda üç gün kadar vadilerde saklanıyorlardı. Sıcaktan pişmiş olmalılar!

"Kahire'ye üç haftada vardılar. Almásy Eppler'le el sıkışıp çekip gitti. İşte o zaman kaybettik onu. Dönüp tek başına çöle girdi yine. Tripoli'ye doğru ilerlediğini düşünüyorduk. Ama bir daha gören olmadı onu. İngilizler sonunda Eppler'i yakaladılar, Rommel'e El Alamein ile ilgili yanıltıcı bilgiler göndermek için yine Rebecca kodunu kullandılar."

"Hâlâ inanmıyorum David."

"Kahire'de Eppler'in yakalanmasına yardımcı olan adamın adı Sansom'du."

"Delilah."

"Aynen öyle."

"Belki de Sansom'dur."

"Ben de başta öyle düşünüyordum. Sansom, Almásy'ye çok benziyordu. O da Almásy gibi çöl âşığıydı. Çocukluğunu Levant'ta geçirmişti, Bedevileri tanıyordu. Ama Sansom, uçak kullanamıyordu. Biz burada uçak kazası geçirmiş bir adamdan söz ediyoruz. Adam tanınmayacak kadar yanmış, nasıl olduysa Pisa'ya getirilmiş, sonunda İngilizlerin eline düşmüş. İngiliz aksanını da kıvırabiliyor. Almásy, İngiltere'de okumuş. Kahire'deyken lakabı, 'İngiliz casus'tu."

Hana gözlerini David'den ayırmadan dinliyordu. "Bence onu rahat bırakmalıyız. Savaşta hangi tarafta olduğunun pek önemi yok artık, değil mi?"

"Onunla biraz daha konuşmak istiyorum. Morfinin dozunu biraz daha arttırmam gerekecek. Ağzındaki baklayı çıkarsın. Böylesi ikimiz için de daha iyi, anlıyor musun? Delilah. Zerzura. Neden anlatıyor bunları, bir anlayalım. Bakalım bu iş nereye varacak. Ama morfin dozajını senin arttırman gerekecek."

"Yapamam David. Kafayı bozmuşsun sen. Adamın kim olduğunun hiç önemi yok benim için. Savaş sona erdi artık."

"Öyleyse ben hallederim. Bir Brompton kokteyli hazırlarım. Morfinle alkol. Londra'daki Brompton Hastanesinde kanserli hastalar için bu yöntemi uyguluyorlar. Merak etme, öldürmez. Çabucak yayılır vücuda. Elimizdeki malzemelerle ben yaparım. İçsin. Sonra yine eski düzenine dönersin."

Hana gülümsüyor. Savaşın şu son günlerinde, hayatta kalan tek tük morfin hırsızından biri de Caravaggio! Villaya varmasıyla Hana'nın ilaç dolabını bulması bir olmuştu. Hana'nın oyuncak bebeklere uygun diş macunu tüplerine benzettiği morfin tüpleri olmadan yaşayamıyordu Caravaggio. Her gün en az iki-üç tane enjekte ediyordu koluna. Hana onu bir keresinde villanın karanlık bir köşesinde, iki büklüm olmuş, titreyip kusarken bulmuştu. Hana'yı görmüş, ama tanımamıştı. Boş gözlerle Hana'ya bakmış, kızın söylediklerini anlayamamıştı. Kip, bahçedeki demir kapıda elini kestiğinde de morfin tüpünü dişiyle kırıp ağzına aldığı morfini genç askerin koluna tükürmüştü. Kip öfkeyle itmişti Caravaggio'yu.

"İngilizi rahat bırak. Benim hastam o."

"Bir şey olmaz. Morfinle alkol acısını dindirir."

(3 cc BROMPTON KOKTEYLİ. ÖĞLEDEN SONRA SAAT 3)

Caravaggio kitabı adamın ellerinden alıyor.

"Çölde uçağın düştüğünde, nereden dönüyordun?"

"Gilf Kebir'den yola çıkmıştım. Birini almak için gitmiştim oraya. Ağustos sonlarında. Bin dokuz yüz kırk iki."

"Savaş sırasında mı? Kimse kalmamıştı ki oralarda."

"Öyle. Bir tek askerler kalmıştı."

"Gilf Kebir."

"Evet."

"Neresinde?"

"Kipling'in kitabını verir misin... şurada."

Kim'in kapağında, çocukla ermişin katettikleri yolu kesik çizgilerle gösteren bir harita vardı. Hindistan'ın yalnızca bir bölümü vardı haritada, çarpı işaretleriyle üzeri çizilmiş Afganistan ile dağların arasındaki Keşmir görünüyordu.

Yanık elini Numi Nehrinden denize doğru, 23 30 enleminde gezdiriyor. Parmağını sola doğru birkaç santim kıpırdatıyor, göğsünün üzerine getiriyor, kaburga kemiğinde duruyor.

"Burada. Gilf Kebir, Yengeç Dönencesinin kuzeyinde. Mısır-Libya sınırında."

1942'de ne oldu?

Kahire'de bir işim vardı, oradan dönüyordum. Eski haritaları anımsamaya çalışarak, benzin depolarını, kuyuları atlamadan, düşmanın arasından sızmaya çalışıyordum.

Uweinat'a doğru gidiyordum. Yalnız olunca daha kolay oluyordu. Gilf Kebir'den epeyce uzakta kaza yaptım, kamyon yandı, kendimi zor kurtardım. Çölde insan ateşten çok korkar.

Muhtemelen sabotajdı, çünkü kamyon havaya uçtu. Gittikleri her yere baharatlarının yanısıra hükümet görevlilerini de taşıyan Bedevi kervanlarında sık sık casuslara rastlanıyordu. Savaş yıllarında İngilizler de Almanlar da Bedevi kervanlarını kullandı.

Kamyonu bırakıp Uweinat'a doğru yürümeye başladım, orada saklı bir uçak vardı çünkü.

Bir dakika. Nasıl yani, saklı bir uçak?

Bir zamanlar Madox'un bir uçağı vardı, eski püskü bir şeydi, ama bir süre işe yaramıştı. Üstü kapalı bir pilot kabini vardı, çöl uçuşlarında çok gerekli oluyordu bu. Bana uçmayı o uçakla öğretmişti. Çevresinde gezinip rüzgârda nasıl uçtuğunu konuşurduk hep.

Clifton'ın uçağı –*Rupert*– gelince, Madox'un emektar uçağı Uweinat'ta olduğu yerde kaldı. Üzerini örtüp bıraktık. Yıllar içinde kumlara gömüldü. Bir daha asla görebileceğimi sanmıyordum o uçağı. Çöle kurban gidenlerden biriydi o da. Üzerini örtüp bıraktıktan birkaç ay sonra o bölgeden geçerken yol olduğunu gördük. Artık hayatımızda Clifton'ın yepyeni uçağı vardı.

Yani o saklı uçağı bulmaya çalışıyordun?

Evet. Dört gece yürüdüm. Birisini Kahire'ye bırakıp çöle dönmüştüm. Her yerde savaş vardı. Herkes birbirine düşman kesilmişti. Bermann'lar, Bagnold'lar, Selahaddin Paşalar... Bir zamanlar birbirlerinin hayatlarını kurtaranlar, artık ayrı kamplara ayrılmıştı.

Uweinat'a doğru yürüdüm. Öğle saatlerinde vardım oraya, platonun mağaralarına doğru tırmandım. Ain Dua kuyusunun oralarda.

"Caravaggio senin kim olduğunu tahmin ediyormuş," diyor Hana.

Yataktaki adam bir şey söylemiyor.

"İngiliz değilmişsin. Caravaggio, Kahire ve İtalya'da bir süre gizli servisle çalışmış. Sonra yakalanmış. Ailem onu savaş öncesinden tanıyordu. Hırsızdı. Hareketli bir insandı. Bazı hırsızlar, koleksiyoncudur aynı zamanda, ama Caravaggio onlardan değildi. İyi bir hırsız olamayacak kadar meraklıydı, cömertti de. Çaldığı şeylerin yarısını eve gelmezdi bile. Senin İngiliz olmadığını söylüyor..."

Adam, Hana'yı dinlemiyor gibiydi. Aklı çok uzaklardaydı sanki. Onun bu hali, Hana'nın aklına Duke Ellington'ın 'Solitude'u çalarkenki halini getirdi.

Başka bir şey söylemeden, sustu.

Adam, Ain Dua kuyusuna varınca soyunup yıkandı. Dört gecedir yürümekten kemikleri zonkluyordu. Giysilerini de yıkadıktan sonra taşların üzerine serdi, yakındaki bir mağaraya daldı çırılçıplak. 1942 yılında bu bölgeler tam bir savaş alanıydı.

Yıllar önce bulduğu tanıdık resimlerin arasındaydı bir kez daha. Zürafalar. Sığırlar. Kollarını kaldırmış kuştüyü başlıklı adam. Birkaç yüzen figür. Buralarda eskiden bir göl olduğunu söyleyen Bermann yanılmıyordu. Mağaranın içi serindi, karanlıktı. Geçmişe döndü. Burası, Su Mağarasıydı, yani kadını bıraktığı yer. Hâlâ oradaydı. Mağaranın köşesinde, paraşüte sıkı sıkı sarılı olarak yatıyordu. Ona döneceğine dair söz vermişti adam.

Bu Su Mağarasında, gözlerden uzak ölmeyi isterdim, diye düşünüyor. Bermann ona Asya'daki bahçelerden söz

etmişti. İnsan orada kayalara bakıp su görür gibi olurmuş, havuzlara bakıp kayaları gördüğünü sanırımış. Ama kadın, Asya bahçelerini değil, kendi İngiliz bahçelerini özlemişti hep nemi özlemişti, bahçe kafeslerini, kirpileri... Çöle olan tutkusu geçiciydi. Çöle onu çeken, adama olan aşkı, adamın çölde bulduğu huzuru kavrayabilme isteğiydi. Oysa yağmurda, suda her zaman daha mutluydu. Kahire'de yağmurlu bir gece adamın penceresinden içeri atlamış, giderken de hâlâ ıslak olan giysilerini seve seve üzerine geçirmişti. Aile geleneklerine, ezbere bildiği bildiği o eski şiirlere bağlı olduğu gibi bağlıydı suya. Kadın, geride bir iz bırakmadan ölüp unutulmaktan hep korkmuştu. Adam ise bütün yaşamını geçmişinin izlerini silmeye çalışarak geçirmişti çöllerde. Kadının, kendisini bu özelliklerine karşın sevebilmiş olmasına şaşırıyordu.

Ortaçağda ölüleri yatırdıkları pozisyonda, sırtüstü yatıyordu kadın.

Güney Kahire'deki odamızda olsaydık yine böyle çırılçıplak sokulurdum yanına, onu soymak isteğiyle, onu sevmek arzusuyla.

Yaptığım şey o kadar korkunç muydu gerçekten? Bir sevgiliyi ne yaparsa yapsın bağışlamaz mıyız? Bencilliği, tutkuyu, ihaneti bağışlamıyor muyuz? Hepsinin nedeni biz olalım yeter ki! İnsan sevdiğini bağışlayabilir. Kolu kırık bir kadınla sevişebilirsin, hasta bir kadınla. Bir keresinde elimi kesmiştim, kanımı emmişti. Ben de onun âdet kanını içtim. Bazı Avrupa kökenli sözcükler vardır, tam anlamını vererek başka bir dile asla çevrilemezler. *Felhomaly*, sözgelimi. Mezarlıkta alacakaranlık. Ölülerle yaşayanlar arasındaki yakınlığa göndermede bulunan bir sözcük.

Uykusundan kaldırıp kollarıma aldım onu. Üzerindeki paraşüt kumaşı gövdesini örümcek ağı gibi sarmıştı. Her şeyi bozdum.

Onu güneşe taşıdım. Giyindim. Yakıcı güneşten kupkuru olmuş, sertleşmişti giysilerim.

Kucağımda taşıyordum onu. Sonra omzumun üzerine aldım. Ne kadar hafifti! Kahire'deki odamızda kaç kere kucağıma almıştım onu, kollarını iki yana açmıştı, dönmüştük odanın içinde birlikte.

Kuzeydoğuya, uçağın saklı olduğu yere doğru böyle ilerledik. Haritaya gereksinim duymuyordum. Yanımda, havaya uçan kamyondan aldığım bir şişe benzin vardı. Üç yıl önce o benzin olsaydı, başımıza bunlar gelmeyecekti.

"Ne olmuştu üç yıl önce?"

"Yaralanmıştı. 1939'da. Kocası uçak kazası yaptı. Aslında üçümüzü de öldürmeye çalıştı, kendisi intihar ederken bizi de öldürmeyi planlamıştı. Çoktan ayrılmıştık üstelik. Demek ki ilişkimizi bir yerden duymuş."

"Kadını yanında götüremedin demek. Durumu çok mu ağırdı?"

"Evet. Kurtulmak için tek şansı bendim, gidip yardım getirmem gerekiyordu."

Mağarada, ayrı geçen onca zamandan sonra bir kez daha bir araya gelmişler, âşıklar gibi konuşmuşlar, aralarındaki toplum baskısından kaynaklanan duvarı yıkabilmişlerdi.

Kadın botanik bahçesinde başını öfkeyle direğe vurmuştu, çünkü bir sır gibi yaşamayı gururuna yediremiyordu. Onun dünyasında ayrı kompartımanlara yer yoktu. Adamsa, ayrılırlarken birden dönüp *Seni henüz özlemedim*, demişti kadına.

Özleyeceksin.

Ayrı geçirdikleri o aylarda adam katılaşmış, kendi kendine yeter olmuştu. Kadının olduğu ortamlara girmemeye çalışmıştı. Onu gördüğünde adamın soğukkanlılığına dayanamıyordu kadın. Adam kadının evini arıyor, kocasıyla konuşuyor, arka planda kadının kahkahalarını duyuyordu. Herkesi cezbeden bir kişiliği vardı kadının. Bu

yönüne âşık olmamış mıydı? Artık hiç kimseye güvenemiyordu.

Kadının başka bir sevgili bulmuş olabileceğinden de kuşkulanıyordu. Başkalarına olan tüm davranışlarını bunun bir uzantısı olarak yorumluyordu. Bir keresinde lobide Roundell'in ceketinin yakasından tutmuş, şakalaşırken görmüştü kadını. İki gün boyunca peşinden ayrılmamış, Roundell ile aralarında bir ilişki olup olmadığını çözmeye çalışmıştı sonra. Kadından bir zamanlar duyduğu sevgi sözcüklerinin hiçbirine inanmıyordu şimdi. Ya birlikte olacaksın, ya düşman! Ve kadın artık düşmanıydı. Kendisine gülümsemesine bile dayanamıyordu. İçki uzattığında reddediyordu. Yemek yerlerken bir çanağın içindeki nilüferlerin ne kadar güzel olduğunu işaret ettiğinde bakmıyordu. Kahrolası bir çiçekti işte! Ayrılmalarından sonra kadın, hem onun, hem de kocasının çevresinin dışında bir çevre edinmişti. İhanetten sonra kocasına dönmez kadınlar. Bu kadarını biliyordu adam.

Yanından ayırmadığı *Herodot Tarihi*'nin savaşla ilgili hiç ilgisini çekmeyen bölümlerinin arasına sigara sarma kâğıtları yapıştırıyordu. Kadının tepki duyduğu bütün özelliklerini kâğıda döküp kitabın sayfalarına yapıştırdı; kendini dışarıdan bir gözlemci gibi anlatıyordu.

Savaştan önceki son günlerde kampı temizlemek için son bir kez daha Gilf Kebir'e gitmişti adam. Kadının kocası uçakla gelip onu oradan alacaktı. Birbirlerine âşık olmadan önce, ikisinin de sevdiği o adam.

Clifton, kararlaştırılan günde Uweinat'a geldi. Kayıp vahanın üzerinde uçağıyla daireler çiziyordu. O kadar alçaktan uçuyordu ki akasya ağaçlarının yaprakları dökülüyordu. Aşağıda mavi bir bayrak sallayan adamı görmüyordu sanki. İşte tam o sırada uçak havada kendi ekseni çevresinde fır dönmeye başladı ve birden hızla yere çakıldı. Masmavi duman yükseldi elli adım ötede düştüğü yerden. Yangın çıkmadı.

Delirmiş bir koca. Hepsini öldürmeye çalışmıştı. Kendini, karısını ve de adamı, çünkü bu çölden çıkmanın herhangi bir yolu yoktu.

Ama kadın ölmemişti. Kadını pilot kabininden, kocasının kollarının arasından çekip çıkardı.

Benden nasıl nefret edebildin, diye fısıldıyor Su Mağarasında. Acıdan güçlükle konuşabiliyor. Kaburga kemikleri parçalanmış, bileği kırılmış. Ne kadar korkunç davranmaya başladın bana! İşte kocam o zaman kuşkulandı senden. Hâlâ nefret ediyorum bu huyundan, alıp başını gidiyorsun, ya çöle kaçıyorsun ya barlara.

Beni Groppi Parkında *sen* terk ettin.

Çünkü beni olduğum gibi kabullenemiyordun.

Sen kocanın deliye döndüğünü söylemiştin. Sonunda delirdi işte.

Ama uzun bir süre soğukkanlılığını korudu o. Ondan önce ben aklımı kaçırdım. Öldürdün beni sen. Öp beni, ne olur. Bırak artık kendini savunmayı. Öp beni, adımı söyle, sesini duyayım.

Bedenleri parfüm, ter kokularının arasında birbirine kenetlenmiş, iç içe geçmek, tekvücut olmak istiyorlar, bütün benlikleriyle kendilerini vermişler birbirlerine.

Şimdi kadının kolunda pudra, bacaklarında gülsuyunun kokusu yok.

Sen kuralları yok sayabildiğini sanıyorsun, ama yanılıyorsun. Aynı yerde durmamaya çalışıyor, sahip olamadığın şeylerden vazgeçiyorsun o kadar. Bir şeyi başaramadığında hemen başka bir şeyin üzerine gidiyorsun. Hiçbir şey değiştiremiyor seni. Kaç kadınla birlikte oldun? Ben seni terk ettim, çünkü seni asla değiştiremeyeceğimi biliyordum. Odada bazen hareketsizce dururdun, sessiz, sanki kendi kendine yapabileceğin en büyük ihanet, kişiliğine dair ufacık bir ipucu vermekmiş gibi.

Su Mağarasında konuştuk. Yardım bulabileceğimiz Kufra'dan yalnızca iki enlem uzaktaydık.

Adam susup elini uzatıyor. Caravaggio'nun yanık avucuna yerleştirdiği morfin tabletini ağzına atıyor.

Kufra Vahasına doğru gölün kurumuş yatağını geçtim, soğuktan korunmak için yanımda bir kumaş parçasından başka bir şey yoktu. Herodot'umu onun yanında bırakmıştım. Ve işte tam üç yıl sonra, 1942 yılında, o yine eskisi gibi kucağımda, saklı uçağı bulmaya çalışıyordum.

Çölde, kurtuluş araçları yeraltındadır; mağaralar, uyuyan bir bitkinin altına birikmiş su, silahlar, uçak. Boylam 25, enlem 23. Tam o noktada saklı uçağın üzerindeki muşamba örtüye ulaşabilmek umuduyla kumu ellerimle kazımaya başladım. Sonunda Madox'un uçağı çıktı ortaya. Gece soğuk bastırmıştı, ama ben terliyordum. Uçağı bulduktan sonra gazyağı fenerini onun bir süre orada götürüp yanına oturdum. Çölde iki sevgili kalmıştık yine, ayışığında oturuyorduk. Bütün dünya savaşıyordu.

Uçak kumların arasından göründüğünde, ben açlıktan bitkin düşmüştüm. Üzerindeki örtü o kadar ağırdı ki çekemedim, kesmek zorunda kaldım.

İki saatlik uykudan sonra, sabah, onu pilot kabinine taşıdım. Motoru çalıştırdım, alet canlandı. Hareket etti, havalandık. Yola çıktık, kaç yıllık gecikmeyle.

Sonra sessizlik. Yanmış adam morfinli gözleriyle bir noktaya takılıp kalıyor.

O uçak gözlerinin önünde şimdi. Ağır ağır havalanıyor. Kadının üzerindeki örtü pilot kabinini dolduran gürültülü rüzgârla açılıyor, uçuşuyor. Günlerce süren o sessiz yürüyüşten sonra kulakları sağır edecek bir gürültüyle uçuyor alet. Tam o sırada dizlerinin üzerine akan benzini fark ediyor. Kadının bedenini saran kalın örtünün üzerine iplerle tutturulmuş olan dallar çıtırdıyor. Akasya dalları ve kemikler. Yerden ne kadar yüksekteyim, diye düşünüyor adam. Gökten ne kadar alçaktayım?

Uçağın altı bir palmiyeye sürtünüyor geçerken: Denge yittikçe benzin koltuklara sıçrıyor, kadının cesedinin üzerine sıçrıyor. Bir kısa devre kıvılcımıyla kadının dizlerindeki çalılıklar alev alıyor. Kadını yandaki koltuğa doğru itmeye çalışıyor adam. Pilot kabininin üzerindeki camı itmeye çalışıyor, ama kıpırdatamıyor. Sonunda camı yumruklamaya başlıyor. Çatlıyor, sonra kırılıyor tepesindeki cam, ama her yanı alevler sarmış bile pilot kabininde. Gökyüzünden ne kadar alçaktayım? Kadının cesedi iki büklüm, akasya dalları, yapraklar uçuşuyor havada. Dilinde morfinin tadı. Gözünün ucuyla görebildiği Caravaggio. Bir tulumba gibi bir inip bir çıkıyor uçak. Yüzü kan içinde çürümüş uçak, yavaş yavaş paramparça oluyor. Leş olduk, diye düşünüyor adam. Sürtündüğümüz palmiye çok mu geride kaldı? Ne kadar önceydi? Bacaklarını kıpırdatmaya çalışıyor, ama bedeni o kadar ağırlaşmış ki. Bir daha hiç oynatamayacağım bacaklarımı, diye düşünüyor. Yaşlandım, diyor kendi kendine. Yaşlandım. Birden. Onsuz yaşamaktan yoruldum. Ölü bedenine bekçilik edemem ki ömür boyu. Kimsem kalmadı artık. Çölden değil, yalnızlıktan bitkin düştüm. Madox da yok artık. O da gidiyor. Yapraklar uçuşuyor çevresinde, cam kırıkları yüzünü kesiyor.

Benzinden sırılsıklam olmuş paraşütle kendini rüzgâra bırakıyor. Başaşağı düşüyor önce, pilot kabininden kurtulan bacakları geliyor sonra... alevler içinde, cayır cayır yanarak düşüyor.

Hana İngiliz hastanın odasından gelen sesleri duyuyor, kapıda durup konuşmaları dinliyor.

Nasıl?
Harika!
Sıra bende.
Of... müthiş, müthiş.
Bunun üstüne yok.
Aferin sana, delikanlı.

Hana odaya girdiğinde, Kip'le İngiliz hastayı bir teneke yoğunlaştırılmış sütü paylaşırken buluyor. İngiliz, delikli tenekeyi ağzına yapıştırıp somuruyor, ağzına gelen sakızımsı şekerli maddeyi çiğniyor. Kendi sırasını beklerken sabırsızlanan Kip'e muzip muzip bakıyor. Genç asker, Hana'yı görünce yatağın ayakucuna kayıyor, parmaklarını çatırdatıyor, sonra dayanamayıp tenekeyi İngilizin kara ellerinden çekip alıyor.

"Delikanlıyla benim ortak zevklerimiz varmış meğerse. Ben Kahire'deki seferlerimde, o da Hindistan'da keşfetmiş bunu."

"Sen bunun sandviçini yedin mi hiç?" diye soruyor genç asker.

Hana bir İngilize, bir Kip'e bakıyor.

"Sana bir tane daha getireyim," diyerek odadan çıkıyor Kip.

Hana yataktaki adamı seyrediyor.

"Kip de ben de neyiz biliyor musun? Uluslararası piçler! Bir yerde doğmuşuz, ama başka bir yerde yaşamayı seçmişiz. Yaşamımız boyunca anayurdumuza dönmek ya da anayurdumuzdan kaçmak için savaşmışız. Ama Kip da-

ha farkında değil bunun. Onun için bu kadar iyi anlaşıyoruz."

Mutfakta Kip bir kasaturayla yeni bir tenekenin üzerine iki delik açıyor. Alet son günlerde yalnızca bu iş için kullanılır olmuş. Bunu düşünerek tenekeyi kaptığı gibi İngilizin yanına koşuyor.

"Sen nasıl İngilizsin? Başka yerde mi geçti çocukluğun?" diyor Kip. "İngilizler öyle emmez ki bunu."

"Çölde yıllar geçirdim. Bildiğim her şeyi orada öğrendim. Hayatımdaki en önemli şeyleri hep çölde yaşadım."

Hana'ya gülümsüyor.

"Biri beni morfinle besliyor. Öteki yoğunlaştırılmış sütle. Sonunda dengeli beslenmeye başladım!" Yine Kip'e dönüyor.

"Sen kaç yıldır askersin?"

"Beş yıldır. Çoğu Londra'da geçti. Sonra İtalya'da. Bomba imha bölümünde."

"Öğretmenin kimdi?"

"Woolwich'li bir İngiliz. Egzantrik bir adamdı."

"En iyi öğretmenler egzantrik olur. Lord Suffolk olmalı. Bayan Morden'le tanıştın mı?"

"Evet."

İkisi de Hana'nın varlığını unutmuştu. Hana ise onları dinliyor, Kip'in öğretmenini merak ediyor.

"Nasıl biriydi öğretmenin, Kip?"

"Bilimsel Araştırmalar bölümünde çalışıyordu. Deneysel bir birimin başkanlığını yürütüyordu. Sekreteri Bayan Morden ile şoförü Bay Fred Harts hiç yanından ayrılmazlardı. Bir bombanın üzerinde çalışırken söylediklerini Bayan Morden not alır, Bay Harts da araç gereçle ilgili yardım ederdi ona. Müthiş bir adamdı. Onlara Kutsal Üçlü denirdi. Üçü de bir bombaya kurban gitti. 1941'de. Erith'te."

Resimli duvara yaslanmış olan genç askeri süzüyor Hana. Bunları anlatırken ne bir hüzün belirtisi ne de herhangi bir ifade var yüzünde kızın yorumlayabileceği.

Hana, kollarında can veren askerleri düşündü. Anghiari'deyken insanların canlı canlı solucanlara yem olduğunu görmüştü. Ortona'da, dayanamamış, kolsuz bir gencin sigara içmesine yardımcı olmuştu. Yılmamıştı. Görevini hiç aksatmadan yapmaya çalışmıştı. Oysa kaç hemşire vardı savaş sırasında aklını yitiren! Kemik düğmeli sarı-kırmızı üniformalar giymiş zavallı beslemelere dönmüşlerdi.

Başını duvara yaslamış Kip'in ifadesiz yüzüne bakıyor. Ne kadar iyi biliyor o ifadesiz bakışı.

VII

Mayın Tarlası

WESTBURY, İNGİLTERE, 1940

Kirpal Singh, Westbury Tepesindeki heybetli beyaz tebeşir atın sırtında duruyor. Uzaktan seçemediği, aşağıdan onu izleyen insanlara el sallıyor. Lord Suffolk, tebeşir atın sırtında küçücük görünen askeri dürbünle gözetliyor.

Singh, atın sırtından inip atın beyaz gövdesinin içinde gezinmeye başlıyor. Uzaktan küçük, kara bir oyuncak asker gibi görünüyor, tebeşir atın beyaz fonu kara derisini, hâki üniformasını daha bir belirgin kılıyor. Lord Suffolk, dürbünün netliğini doğru dürüst ayarlamış olsa, askerinin hangi birime ait olduğunu gösteren kolundaki kumaş kırmızı işareti bile görebilecek aşağıdan. Bir haritanın üzerinde yürüyor sanki genç asker. Uzaktan böyle görünürken kendisi çevresini saran at biçimini göremiyor, üzerinde yürüdüğü, çizmeleri beyazlaştıran tebeşir tozunun farkında yalnızca.

Onun arkasında Bayan Morden görünüyor, yavaş yavaş iniyor tepeden aşağıya, omzunda sırt çantası, elinde şemsiyesiyle. Atın biraz yukarısında şemsiyesini açıp gölgesine oturuyor. Defterini açıyor.

"Beni duyabiliyor musun?" diye soruyor Kip.

"Evet, gayet iyi duyuyorum." Bayan Morden ellerine bulaşan tebeşiri etekliğine silip gözlüğünü düzeltiyor. O da uzaklara bakıp göremediği insanlara el sallıyor.

Singh bu kadını çok seviyor. İngiltere'ye geldiğinden beri konuşabildiği tek kadın Bayan Morden. Zamanının çoğu, zaten Woolwich'teki kışlalarda geçmişti. Orada geçirdiği üç ay içinde yalnızca İngiliz subaylarla ve kendisi gibi Hintlilerle tanışmıştı. NAAFI kantininde genç asker-

lerin sorularını yanıtlayan bir kadın vardı ama, onunla yapılan sohbetler de genelde üç-dört cümleyi geçmiyordu.

Ailenin ortanca oğluydu. Büyük ağabey askere gidecek, onun küçüğü doktor, onun da küçüğü ise işadamı olacaktı. Eski bir aile geleneğiydi bu. Ama savaş çıkınca, bu düzen de altüst olmuştu. Kip, bir Sih alayına katılıp gemiyle İngiltere'ye yollanmıştı. Londra'da geçirdiği ilk birkaç aydan sonra, bombaları etkisiz hale getirmek amacıyla kurulan bir teknisyenler birimine gönüllü olarak katılmıştı. 1939 yılında 'yukarıdan' gelen yazılı açıklama son derece sadeydi: "*Patlamayan mayınlar İçişlerinin sorumluluğundadır. İçişleri bu tür bombaları A.R.P. görevlileri ve polis tarafından toplatıp uygun yerlere bırakacaktır. Silahlı kuvvetler üyeleri zaman kaybetmeden bunları etkisiz hale getirmekle yükümlüdür.*"

Savaş Ofisi bu tür mayınları yok etmek sorumluluğunu ancak 1940 yılında aldı, sonra da bu görevi Kraliyet Mühendislerine devretti. 25 bomba imha ekibi kuruldu. Teknik ekipmandan yoksun, balta, keski ve yol onarım aletleriyle çalışıyorlardı. Aralarında uzman yoktu.

Bomba, şu parçalardan meydana gelir:

1. *Dış kap.*
2. *Fünye*
3. *Kapsül*
4. *Patlayıcı*
5. *Yemleme*

Britanya'ya atılan bombaların yüzde sekseni, her işte kullanılan, genel amaçlı bombalardı. Ağırlıkları yarım kiloyla kırk kilo arasında değişiyordu. Daha ağırlarına 'Hermann' ya da 'Esau' deniliyordu. Bir de en ağırları vardı: 'Şeytan' bombası diye bilinirdi.

Singh, uzun eğitim günlerinin ardından ellerinde çizelgeler ve şemalarla uyuyakalırdı. Yarı uyanık, yarı düşte,

pikrik asit, kapsüller, fünyelerle dolu bomba labirentlerinde kâbuslar yaşardı. Sonra birden uyanırdı.

Bir bomba hedefi vurduğunda, titreşim cihazı fünyeyi harekete geçiriyordu. O zaman kapsül devreye giriyor, pentritin patlamasına yol açıyordu. Bu patlama pikrik asidi harekete geçiriyor, bunun sonucunda da TNT, amatol[1] ve alüminyum tozu infilak ediyordu. İlk aşamadan son aşamaya dek geçen süre, bir saniyeden az.

En tehlikeli bombalar, alçak mesafelerden atılan ve düştükleri anda patlayanlardı. Bu patlamamış mayınlar kentlerde, tarlalarda saklanıyor, bir titreşimle harekete geçene kadar öyle duruyorlardı –bir çiftçinin sopası, bir araba tekerliği, bir tenis topu– ve bom!

Singh, öteki gönüllülerle birlikte kamyonla Woolwich'teki araştırma servisine getirilmişti. O dönemde bomba imha ekipleri rekor düzeyde şehit veriyordu. 1940 yılında Fransa düşmüş, İngiltere kuşatma halindeyken durum daha da kötüleşmişti. Ağustosa gelindiğinde yıldırım saldırıları başlamış ve bir ay içinde birden 2.500 adet patlamamış mayın işi çıkmıştı. Yollar kapatılmış, fabrikalar terk edilmişti. Eylüle gelindiğinde, imha edilmeyi bekleyen mayınların sayısı 3.700'ü bulmuştu. Yüz adet bomba imha ekibi daha kurulmuştu, ama mayınların mekanizmaları konusunda hâlâ yeterince bilgi yoktu. Bu birimlerdeki askerlerin ortalama yaşam süresi on haftaydı.

"Bomba imha birimlerinin, kendi kahramanlarını yarattığı bir çağdı. Bilgisizlik, teknik donanımsızlık ve aciliyet yüzünden askerler kendilerini büyük tehlikelere atmak zorunda kalıyorlardı. Bu işin üstesinden gelebilenler, adsız birer kahramandılar. Çalışmaları gizli tutuluyordu. Bu tür mayınlarla nasıl ve ne gibi yöntemlerle başa çıkıldığını düşmanın bilmemesi gerekiyordu."

[1] Amonyum nitrattan yapılan patlayıcı bir madde. (Çev.)

Westbury'ye giderlerken arabada, Singh Bay Harts'la önde, Bayan Morden ile Lord Suffolk da arkada oturmuşlardı. Hâki yeşiline boyadıkları Humber meşhurdu! Arabanın çamurlukları, bütün bomba imha ekip arabalarında olduğu gibi kırmızıydı, sol farın üzerine de mavi bir filtre yerleştirilmişti. İki gün önce Westbury atının yakınlarında yürüyen bir adam bir mayına kurban gitmişti. Mühendisler patlamanın olduğu yere geldiklerinde, 1778 yılında tepeye kazınan tarihi atın göbeğinde meydana gelen ikinci bir patlamayı fark etmişlerdi. Bu olaydan sonra, tepelerdeki bütün tebeşir atların –yedi tane vardı bunlardan– üzeri örtülmüştü. Amaç atları korumak değildi aslında. İngiltere üzerinde yapılan hava saldırılarında bu atların hedef teşkil etmesinin önüne geçmek gerekiyordu.

Arka koltukta oturan Lord Suffolk, Avrupa'daki savaş bölgelerinden ardıçkuşlarının göç sezonlarına, bomba imhacılığının tarihinden Devon kremasına dek daldan dala atlayarak konuştu yol boyunca. Genç Sih'e İngiliz kültürünü sanki yeni bir kültürmüşçesine anlatıyordu. Suffolk lordu olmasına karşın Devon'da yaşayan Lord Suffolk'un savaş çıkana dek tek tutkusu *Lorna Doone* ve romanın tarihsel ve coğrafi açıdan otantik olan yapısıyla ilgilenmekti. Kışları, genelde Brandon ve Porlock kasabalarında araştırmalarda bulunurdu. Savaş çıkınca, yetkilileri bomba imha eğitimi için Exmoor'un ideal bir yer olduğu konusunda ikna etmişti. On iki adam vardı yanında çalışan; başka birimlerden gelen yetenekli askerler, mühendisler, lağımcılar, Singh de bunlardan biriydi. Haftanın büyük bir bölümü Londra'daki Richmond Parkında çevrelerinde gezen ceylanların arasında yeni bomba imha tekniklerinin öğretildiği brifinglerde geçiyordu. Hafta sonlarında ise Exmoor'da sürdürürlerdi eğitimi, eğitimden sonra da Lord Suffolk onları Lorna Doone'un düğünü sırasında vurulduğu kiliseye götürürdü. "Ya şu pencereden ya da arkadaki şu kapıdan ... koridoru geçip omzundan isabet ediyor kur-

şun. Haydut kırlarda yakalanıyor, linç ediliyor." Bu öykü Singh'e bildik bir Hint efsanesi gibi gelmişti.

Lord Suffolk'un bölgedeki en yakın arkadaşı, sosyeteden uzak duran, ama Lord Suffolk'u çok seven bir kadın pilottu. Birlikte ava çıkıyorlardı. Countisbury'de, Bristol Kanalına bakan kayalıklarda küçük bir kulübede yaşıyordu kadın. Lord Suffolk, Humber'da geçtikleri her kasabanın egzotik öyküsünü anlatmaya bayılırdı. "Bir baston satın alacaksan, bu kasabadan alacaksın." Sanki Singh asker üniforması ve başındaki türbanla Tudor köşe dükkânına gidip de dükkânın sahipleriyle bastonlar konusunda gevezelik edecekti! Kip, 'Lord Suffolk, İngilizlerin en iyisiydi,' diye anlattı sonradan Hana'ya. Eğer savaş olmasaydı, Countisbury'den hiç ayrılmayacak, arka bahçesinde sinekten geçilmeyen bir çamaşırhanesi bulunan evinde, adını Çiftlik Evi koyduğu evinde huzur içinde yaşayacak elli yaşında, evli, ama doğası itibariyle bekâr yaşamını sürdürecek, havacı arkadaşıyla ava çıkmaya devam edecek, öylece yaşayıp gidecekti, diyor Hana'ya. Tamircilik oynamaya bayılırdı, eski küvetler, jeneratörler, su değirmenleriyle dönen çeşitli aletler. Bayan Swift'in, yani pilot arkadaşının, porsuklar üzerine yaptığı araştırma için bilgi toplamasına da yardımcı oluyordu.

Westbury'deki tebeşir ata yaptığı yolculuk Kip için her zaman yeni bilgiler ve anekdotlarla doluydu. Lord Suffolk, savaş zamanında bile çay içmek için durulacak en iyi yerleri bilirdi. Küçük bir kazadan dolayı bir kolu alçıda, sekreteri, şoförü ve çocukları gibi yakın davrandığı asker öğrencilerinden oluşan klanıyla birlikte dalardı Pamela'nın Çayocağına. Lord Suffolk'un UXB Komitesini deneysel bomba imha birimi kurmaya nasıl ikna ettiğinden kimse emin değildi ama, Lord Suffolk'a da bu yakışırdı diye düşünüyorlardı. Lord Suffolk, kendi kendini eğitmiş bir adamdı ve aklıyla her türlü keşfin ardındaki sırrı çözümleyebileceğine inanıyordu. Bomba imha birimleri kurulduğunda, çok cepli yelekleri akıl eden oydu sözgelimi.

Çaylarını içip çöreklerini beklerlerken bombaların sigortalarının nasıl sökülebileceğini konuşuyorlardı.

"Size güveniyorum, Bay Singh, farkındasınız değil mi?"

"Evet, efendim." Singh hayrandı bu adama. Lord Suffolk İngiltere'de tanıdığı ilk gerçek centilmendi.

"Biliyorsun, benim kadar iyi olduğunu düşünüyorum. Bayan Morden not almak için yanında olacak. Bay Harts biraz geride duracak. Bir alet ya da herhangi bir yardım gerekirse, polis düdüğünü öttür, hemen gelecek. Sana ne yapacağını söyleyemez, ama durumu idare eder. Bir şey yapmıyorsa, seninle aynı fikirde değil demektir, yerinde olsam uyarısına kulak veririm. Ama orada o anda otorite sensin. Silahımı al. Fitili çıkarırken biraz zorlanabilirsin, ama belli olmaz, belki de şans yüzüne güler."

Lord Suffolk, kendini şöhret yapan olaya göndermede bulunuyordu. Geciktirmeli fünyeleri devreden çıkarmak için bir yöntem keşfetmişti, silahını çıkarıp fünye başına ateş ediyor, böylece saatli bombanın hareketini durduruyordu. Bu yöntem, Almanlar yeni bir bomba tipi geliştirene kadar kullanılmıştı.

Kirpal Singh, bir arkadaş edinmişti ve bunu hiç unutmayacaktı. Savaşta o ana kadar geçirdiği süre, İngiltere'nin dışına adımını atmayan ve savaş bittiğinde değil İngiltere, Countisbury sınırlarından çıkmamaya kararlı bu lordun yanında geçmişti. Singh ise ta Pencap'taki ailesinden ayrılmış, tek bir Tanrının kulunu tanımadığı İngiltere'ye gelmişti. Yirmi bir yaşındaydı. Askerlerden başka kimseyle tanışmamıştı. Biraz da bu gibi nedenlerle, deneysel bomba imha ekibinde çalışmak isteyen gönüllülerin arandığı ilanını görür görmez, öteki askerlerin Lord Suffolk'tan delinin teki diye söz etmesine karşın, savaşta da olsa kendi kararlarımı kendim veririm düşüncesiyle hemen başvurmuştu. Bu kararında, daha çok seçme özgürlüğü ve daha çok yaşam olanağı bulunduğunun farkındaydı.

Başvuranların arasında tek Hintli oydu. Lord Suffolk randevuya geç geldi. On beş askerdiler, bir kütüphaneye alındılar, sekreter beklemelerini söyledi. Suffolk'u beklerken sekreter adlarını kâğıda geçirdi. Askerler sözlü sınavda çıkacak soruları tartışıyor, kendi aralarında şakalaşıyorlardı. Kip hiçbirini tanımıyordu. Odada gezinmeye başladı. Duvardaki barometreyi incelemeye koyuldu. Tam dokunacakken elini çekti. *Çok Kuru.. Orta... Fırtına,* gibi şeyler yazıyordu üzerinde. Yeni edindiği İngiliz aksanıyla sözcükleri kendi kendine söyledi. "Çok kuru. *Çok* kuru." Dönüp ötekilere baktı, odada göz gezdirdi, orta yaşlı sekreterle göz göze geldi. Kadın ciddi ciddi bakıyordu Kip'e. Hintli bir oğlan. Kip gülümseyip kitap raflarına yanaştı. Hiçbir şeye dokunmamaya dikkat ediyordu. Sir Oliver Hodge'un yazdığı, *Raymond ya da Yaşam ve Ölüm* adlı bir kitaba takıldı. Buna benzer bir başlık daha seçti gözleri: *Pierre ya da Belirsizlikler*. Başını çevirdiğinde, sekreter bayanın ona baktığını fark etti. Kitabı cebine koymuşçasına suçluluk duydu. Belki de kadın, hayatında hiç türban giymiş bir adam görmediği için bakıyor bana böyle, diye düşündü. Şu İngilizler ne tuhaf! Kalkıp onlar için savaşmanı bekliyorlar, sonra da seninle tek kelime etmiyorlar. *Singh. Ve belirsizlikler.*

Öğle yemeğinde çok keyifli olan Lord Suffolk'la tanıştılar, şarap isteyenlerin kadehlerini dolduruyor, askerlerin yaptığı her espriye gülüyordu. Öğleden sonra, ne işe yaradığı açıklanmayan mekanik bir aletin parçalarını çözüp yeniden birleştirmekle yükümlü oldukları tuhaf bir sınava girdiler. İki saat süreleri vardı, ama bitirdikleri anda sınavdan çıkmak serbestti. Singh sınavı çabucak tamamlayıp kalan zamanını aynı, parçalardan yapılabilecek başka aletleri düşünerek geçirdi. Bu sınav sonucunda, Hintli olmasa, hemen kabul edileceğini hissetti. Matematik ve mekaniğin doğal özellikler sayıldığı bir ülkeden geliyordu. Onun geldiği yerde, arabalar asla hurdaya gönderilmezdi.

Parçaları yerinden sökülüp götürülür, bir dikiş makinesi ya da su pompası yapmak için kullanılırdı. Bir Ford'un arka koltuğu kaplanıp divan olarak kullanılırdı. Onun geldiği köyde, insanlar cebinde kalem yerine tornavida taşırdı. Böylece bir arabanın hiç ilgisiz bölümleri bir guguklu saatin vazgeçilmez bir parçası ya da bir ofis koltuğunun döner mekanizması oluverirdi. Mekanik kazalara çabucak çareler bulunurdu. Su kaynatan arabanın motorunu serinletmek için yeni su hortumlarına gerek yoktu orada, eğilip yerdeki inek bokunu kondansatörün üzerine sürecektin, çözümlenecekti iş. İngiltere'nin müsriflik edip bir kenara attığı parçalar Hindistan kıtasını iki yüz yıl götürürdü.

Lord Suffolk'un seçtiği üç kişinin arasında Singh de vardı. Onunla konuşmayan ve ona gülmeyen (çünkü Singh hiç espri yapmamıştı) bu adam, odanın öteki yanından gelip kolunu Singh'in omzuna doladı. O asık suratlı sekreter, meğerse Bayan Morden'miş, o da bir tepside iki büyük sherry kadehiyle girdi, birini Lord Suffolk'a ötekini Singh'e "İçmediğini biliyorum," diyerek kendine aldı ve kadeh kaldırdılar. "Tebrikler, sınavın mükemmeldi. Gerçi ben sınava girmeden önce senin seçileceğini biliyordum."

"Bayan Morden insan sarrafıdır. Yeteneğin, karakterin kokusunu ânında alır!"

"Karaktere göre mi seçim yapıyorsunuz efendim?"

"Evet. Aslında zorunlu değil tabii, ama *birlikte* çalışacağımız için önemli. Biz burada bir aileyiz. Bayan Morden, hep birlikte yemeğe oturmadan önce seni seçmişti bile."

"Size göz kırpmamak için kendimi zor tuttum, Bay Singh."

Lord Suffolk'un kolu Singh'in omzuna dolanmıştı, genç adamı pencerenin yanına götürdü.

"Gelecek hafta başına kadar çalışmalara başlamayacağımıza göre, birimden bazılarını Çiftlik Evine götüreyim

diye düşündüm. Devon'da biraz çalışırız, biraz da birbirimizi daha yakından tanırız. Bizim Humber'la gelirsin."

Böylece savaşın büyük bir makineninkine benzeyen karmaşasından sıyrılmış, önünde başka bir dünyanın kapıları aralanmıştı. Yurtdışında geçirdiği bir yılın ardından, uzaklardan gelen bir oğul gibi bir ailenin bir üyesi olmuş, masada kendine ayrılan yere oturmuş, muhabbetlerine katılmıştı.

Somerset'ten Devon sınırlarına girdiklerinde, Bristol Kanalına bakan sahil yolu kararmıştı. Bay Harts, çalılıkların ve bu son akşam saatinde kan kırmızısı açelyalarla sarılı dar yola girdi. Eve giden bu ara sokak üç mil kadardı.

Çiftlik Evinde Suffolk, Morden ve Harts üçlüsünün yanısıra birimi oluşturan diğer altı genç mühendis vardı. Hafta sonu boyunca kırlarda gezindiler, yürüyüşlere çıktılar. Cumartesi akşamki yemekte Bayan Morden, Lord Suffolk ve eşine kadın havacı da eşlik etti. Bayan Swift, Singh'e Hindistan'a karayolu güzergâhını izleyerek uçmayı hayal ettiğini söyledi. Singh ise, o an nerede olduğunu bile doğru dürüst kestiremiyordu. Duvarda sarı bir harita vardı. Singh bir sabah yalnızken haritayı yere değene kadar indirdi. *Countisbury ve Çevresi. Haritacı R. Fones. Bay James Halliday'in arzusu üzerine çizilmiştir.*

"Arzusu üzerine çizilmiştir..." Şu İngilizleri sevmeye başlıyordu.

Singh Hana'ya Erith'teki patlamayı anlatıyor. Gece, çadırdalar. Lord Suffolk etkisiz hale getirmeye çalışırken patlayan 250 kiloluk bir bomba, Suffolk'un yanısıra Fred Harts, Bayan Morden ve 1941 yılının mayıs ayında Lord Suffolk'un çalıştırdığı dört mühendisi de öldürdü. Singh, bir yılı aşkın bir süredir Lord Suffolk'un yanında çalışıyordu. Olay günü, Londra'da Yüzbaşı Blackler ile birlikte Elephant and Castle semtindeki bir Şeytan bombası üzerinde çalışıyordu. Yaklaşık 2 tonluk bombayı etkisiz hale

getirmek için birlikte çalışmışlar ve yorgun düşmüşlerdi. Kip, bu işin tam ortasında bomba imha ekibinden birkaç askerin kendisine işaret ettiğini görmüş, bir anlam verememişti. Herhalde bir bomba daha bulmuşlardı. Gece saat onu geçmişti ve Singh korkunç derecede yorgundu. Demek bir mayın daha vardı sırada. Kendini şimdilik önündeki işe vermeye çalıştı.

Şeytan mayınını halleder etmez, bekleyen subaylardan birinin yanına koştu Singh.

"Bir mayın daha var galiba. Nerede?"

Subay hiç konuşmadan Singh'in elini sıkınca, genç asker bir terslik olduğunu anladı. Yüzbaşı Blackler da tam arkasındaydı, subay onlara olanları anlattı, Blackler ellerini Singh'in omuzlarına koydu.

Erith yolculuğu böyle başladı. Subayın kendisine sormaya çekindiği şeyin ne olduğunu tahmin etmişti. Buraya kadar salt ölümlerini haber vermek için gelmiş olamazdı. Ne de olsa savaştı bu. Bölgede, ikinci bir mayının olduğu anlamına geliyordu bu, büyük olasılıkla Lord Suffolk'u havaya uçuran mayının aynısıydı.

Singh bu işi tek başına üstlenmek istiyordu. Yüzbaşı Blackler Londra'da kalacaktı. Birimde kalan son iki kişiydiler ve ikisinin de yaşamını tehlikeye atmak aptalca olacaktı. Ne olursa olsun, yalnız üstlenmek istiyordu bunu. İki adam birlikte çalıştıklarında ortak bir mantık çerçevesinde çalışmaları gerekiyordu. Kararları paylaşmak, gerektiğinde uzlaşmak.

Gece yolculuğu sırasında duygularını bir kenara atmaya çalıştı. Zihnini açık tutabilmesi için onların ölmediğine inanmak zorundaydı. Bayan Morden'in sherry içmeden önce bir bardak sek viskiyi bir dikişte içişini anımsıyor. Böylece gecenin geri kalan bölümünde sherry'sini yavaş yavaş yudumlayarak hanımefendi gibi görünebiliyormuş! "Siz içmiyorsunuz Bay Singh, ama eğer içseydiniz, siz de benim gibi yapardınız. Sek viskiyi götürünce, insan kibar kibar devam edebiliyor." Ardından ağır, gürültülü kahka-

hası. Yanında iki gümüş içki matarası taşıyan başka kadın tanımamıştı Singh. Şu anda yine içiyor olmalı, Lord Suffolk da Kipling keklerinden yiyordur, diye inandırmaya çalıştı kendi kendini Kip.

Öteki bomba, yarım mil kadar uzağa düşmüştü. Yine SC-250 kg. Sıradan bir şeye benziyordu. Bunlardan yüzlercesini ezbere etkisiz hale getirmişlerdi. Savaş böyle ilerliyordu. Altı ayda bir düşman yeni bir şeyle çıkageliyordu. İşi çözüyor, öğreniyor, ezberliyor, öteki askerlere öğretiyordun. Ama her yeni teknikle, yeni bir dönem başlıyordu.

Yanına kimseyi almadı. Her adımını aklında tutması gerekiyordu. Singh'i Erith'e getiren çavuş, Hardy adında bir adamdı, o arabada kaldı. Singh'e bu işi ertesi sabah yapması önerilmişti ama, aslında bu gece aradan çıkarmasını istediklerini de sezmişti. 250 kilogramlık SC öylesine sıradan bir bombaydı ki. Yeni bir değişiklik varsa da hemen bilmeleri gerekiyordu. Işık istedi. Yorgun argın çalışmaya bir diyeceği yoktu ama, doğru dürüst ışık istiyordu, iki cipin farlarından gelen ışıkla çalışamayacak kadar yorgundu gözleri.

Erith'e geldiğinde, bombanın olduğu yer ışıklandırılmıştı bile. Gündüzleri, kırlık bir alan, masum bir gezi yeri olan bu arazi ne korkunç görünüyordu bu ışıklarla! Çalılıklar olmalıydı çevresinde, belki küçük bir göl. Şimdiyse bir savaş arenasıydı. Üşüdü Kip, Hardy'nin kazağını alıp kendi kazağının üstüne giydi. Işıklar birazdan terletecekti zaten. Bombaya yaklaştıkça, onların hâlâ yaşadığına daha da çok inandırmaya çalışıyordu kendisini. İşte gerçek sınav gelip çatmıştı sonunda.

Işıklar o kadar parlaktı ki mayının dış kabını, üzerindeki minicik deliklere kadar bütün ayrıntılarıyla görebiliyordu. O an her şeyi unuttu. Her şeyi sildi kafasından. Kuşku dışında her şeyi. Lord Suffolk'un anlattıklarını anımsadı birden: Satranç oyununda, on yedi, hatta on üç yaşlarında çocuklar, bir bakarsın büyük ustaları alt etmiş-

ler. Ama o yaşlarda, aynı başarıyı gösterebilen bir briç oyuncusuna rastlayamazsın. Briç, insan kişiliğiyle birlikte gelişir. İnsan kişiliğine bağlı bir oyundur. Hem senin kişiliğin, hem rakiplerinin kişiliği çok önemlidir briçte. Düşmanın kişiliğini göz önünde bulundurmak zorundasın. Bomba imha etmek de buna benzer. Tek kişilik bir briç oyunudur. Tek bir düşmana karşı oynanır. Yanında bir ortağın da yoktur. Onun için bazen sınavlarda briç oynatırım çocuklara. İnsanlar bombanın mekanik bir obje olduğunu sanıyorlar, mekanik bir düşman. Ama o mekanik objeyi senin gibi bir insanın yapmış olduğunu gözardı etmemelisin.

Mayının dış kabı, yere düşünce çatlamıştı, Singh içindeki patlayıcı maddeyi görebiliyordu. Birisinin kendisini izlediği hissine kapıldı, o gözlerin Lord Suffolk'a mı, yoksa bu mayını yapan kişiye mi ait olduğu ikilemini silip attı kafasından. Çevresini saran ışığın parlaklığıyla kendine gelmişti. Mayının çevresinde yürüyerek incelemelerine başladı. Sigortayı çıkartabilmesi için, dış kabın içine elini sokması gerekiyordu. Çantasının düğmesini açıp çıkardığı maymuncukla bomba kılıfının arkasındaki kapağı dikkatle çıkardı. İçine bakınca, sigortanın yerinden kopmuş olduğunu gördü. Bunun iyi mi, kötü mü olduğunu henüz kestiremiyordu. Mekanizma hâlâ çalışır durumda mıydı? Dizlerinin üzerine çökmüş, iyice üzerine eğilmişti bombanın. Tek başına ve tek bir kararla karşı karşıya olmaktan hoşnuttu: Ya sağa ya sola çevireceksin, ya şunu ya bunu keseceksin, bitecek. Ama çok yorgundu ve hâlâ öfkeliydi.

Ne kadar zamanı kalmıştı, bilmiyordu. Belki de zaman kaybediyordu şu anda. Ayaklarıyla silindir kılıfı tutarak elini sokup fünyeyi çıkardı. Bir titreme geldi. Çıkarmıştı işte. Bomba artık zararsız sayılırdı. Fünyeyi, karman çorman kablolarıyla birlikte çimenlere koydu, ışığın altında incelemeye koyuldu.

Mayının dış kabını elli adım ötedeki cipe götürüp bıraktı, sonra yine yerine dönüp fünyeyi incelemeyi sürdürdü. Metal kılıfın içindeki patlayıcıyı erler boşaltacaktı. Kip fünyeyi incelerken birkaç kilometre öteden bir patlama duyuldu. Ortalık gündüzmüşçesine aydınlandı.

Subaylardan biri, Kip'e bir bardak alkollü Horlicks getirip bıraktı. Fünyeyi incelerken içeceğin sıcak kokusunu, dumanını içine çekti Kip.

Artık tehlike geçmiş sayılırdı. Eğer yanılıyorsa, bomba o anda bile elinde patlayabilirdi. Ama patlama sırasında elini yüreğine götürmediği sürece ölüm tehlikesi yoktu. Şimdi ana sorun, bu yeni bombayı çözümlemekti. Sırrı fünyedeydi. Düşmanın yeni 'şakası' buymuş demek.

Kablolar labirentini önceki haline sokması gerekiyordu. Subayın yanına gidip sıcak içeceğin olduğu termosu istedi. Sonra dönüp bir kez daha sigortanın yanına oturdu. Geceyarısını çoktan geçmişti. Yarım saat kadar, gömleğinin düğmesinden sarkan büyütece benzer yuvarlak bir cam parçasıyla sigortayı inceledi. Hiçbir şey bulamadı.

Zaman içinde çalışma tarzı değişti Kip'in. Dikkatini dağıtacak şeylere gereksinim duyacaktı sözgelimi. Önündeki sorunları çözmeye çalışırken, bir radyonun beyaz sesini, yani cızırtılı sessizliğini arayacaktı. Daha da ustalaştıkça, kulağında şarkılarla çalışmaya başlayacaktı. Dünyayla ilgisini kopartmasına yardımcı olan bando müziğinin tınılarına bırakacaktı kendisini.

Ama henüz o noktada değildi. Az önce uzaktan duyulan patlama dikkatini dağıtmış, aklına dostlarını getirmişti. Harts, Morden ve Suffolk yoktu artık. Dikkatini yine sigorta kutusunda yoğunlaştırmaya çalıştı güçlükle.

Fünyeyi zihninde evirip çeviriyor, bütün mantıki olasılıkları tartıyordu. İyice eğilip kulağını kutuya yapıştırdı, dinledi. Saatli cihazı çıkarıp bir kenara koydu. Fünyenin içine iyice baktı. Ama hâlâ hiçbir şey göremiyordu. Fünyelerin ağırlığına dikkat edilmezdi genellikle. Ama bu kez düşmanın kendine ne tür bir şaka yaptığını anlayamaya ça-

lıştığından, ağırlığını da ölçtü. İşte o zaman aradığını buldu. İkinci bir şarj vardı sigorta kutusunun içinde. Bombayı etkisiz hale getirmek için girişilen tüm çabaları boşa çıkarmak için fünyenin içine gizlenmiş, ikinci bir fünye.

Fünyeyi kendine doğru çekip kapsülün vidalarını söktü. Beyaz-yeşil bir ışık yandı, kırbaç şaklaması gibi bir ses duyuldu. İkinci fünye de zararsız hale getirilmişti. Onu da çimenlerin üzerinde duran öteki parçacıkların yanına koyup cipin durduğu yere gitti.

"İkinci bir fünye daha vardı," diye mırıldandı. "O kabloları çekip çıkarırken şans eseri kurtulmuşum. Merkezi arayın da bu tür başka bomba var mıymış öğrenelim."

Askerleri cipin çevresinden uzaklaştırıp idareten bir masa kurdu, ışıkların üzerine yansıtılmasını istedi. Bütün parçaları üzerine yerleştirdi. Epeyce üşüyordu şimdi. Çevresine bakındı. Uzakta, birkaç asker hâlâ dış kaptan çıkan patlayıcı maddeyi boşaltıyorlardı. Yeni bombayla ilgili düşüncelerini kâğıda geçirip subaya verdi. Mekanizmayı tam olarak kavrayabilmiş değildi, ama şimdilik bu kadarı yeterliydi.

Yangından yanan bir odaya güneş ışığı girdiği zaman, yangın söner. Lord Suffolk'a ve ondan öğrendiği tuhaf bilgi kırıntılarına hayrandı. Ama yokluğu, artık her şeyin Singh'e bağlı olduğu ve Londra'daki bütün bu türdeki bombaların sorumluluğunu alması gerektiği anlamına geliyordu. Birden ne kadar ağır bir yükün altına girdiğini fark etti. Lord Suffolk, savaş boyunca bu sorumluluğu hep ensesinde hissetmişti demek. İşte bu bilinçle çalışmaya başladı ve bu sayede dünyayla ilgisini kopartabildi bombalar üzerinde çalışırken. Singh, güç peşinde koşmamıştı hiç. Emir vermek, planlar yapmak ona göre değildi. O yalnızca sorunların çözümüyle ilgileniyordu. İşte bu nedenle, Lord Suffolk'un ölümünden sonra Londra'da kalıp birinci adam olmak yerine kendini bir kez daha ordunun çarkları arasına attı. Kendisi gibi lağımcıları İtalya'ya götüren *Macdonald* adlı askeri gemiye binip İngiltere'deki yaşamına ve-

da etti. İtalya'da lağımcılar yalnızca bomba imhasıyla uğraşmıyorlar, köprü yapıyorlar, ray döşüyorlardı. Savaşın geri kalan bölümünü İtalya'da geçirecekti. Suffolk'un birimindeki yetenekli Sih, çok geçmeden belleklerden silindi. Zaten bir yılı geçmeden Suffolk'un ekibi dağılmıştı. Aralarında bir tek Yüzbaşı Blackler daha üst bir göreve atanmıştı.

Singh o gece Erith yolunda, Lewisham ve Blackheath'i geçerken düşünüyordu bunları. Öteki lağımcılardan çok farklı olduğunu, en az Lord Suffolk kadar işinin ustası olduğunu biliyordu. Suffolk'un ölümüyle, yerine geçmesini isteyeceklerini de tahmin edebiliyordu.

Işıkların söndürülmesi gerektiğini belirten sirenleri duyduğunda, hâlâ cipin yanındaydı. Otuz saniye içinde bütün ışıklar söndürüldü. Bir tek aydınlatma fişekleri yanıyordu. Bir bomba hücumu daha! Uçak seslerini duyunca, güvenlik için ışıkları söndürmüşlerdi. Kip hâlâ bombadan çıkardığı parçalara bakıyordu. Aydınlatma fişeklerinin sesi kulaklarında uğulduyordu.

O anda bir kral, bir kukla oynatıcısı olduğunu biliyordu, istediğini emredebilirdi çevresindeki askerlere, bir kova kum, meyveli kek, ne olursa olsun, görev başında olmadığında suratına bakmayan bu adamların şimdi çevresinde mum olduklarını biliyordu. Ne tuhaf! Sanki kocaman bir kürk giydirmişlerdi de herkes heybetinden çevresinde put kesilmişti. Ama hoşuna gitmiyordu bu. Görünmez olmayı yeğliyordu. İngiltere'de çoğu kimse onu görmezlikten gelmişti ve öylesi daha çok hoşuna gidiyordu. Hana'nın daha sonra fark ettiği o içine kapanıklığı, savaş sırasında İtalya'da bulunmuş olmasından ve yaşadığı korkunç olaylardan kaynaklanmıyordu yalnızca. Daha çok, çevresini saran insanlardan farklı oluşunun getirdiği bilinçle içine kapanmıştı Kip. O farklı bir ırktandı. Bir savunma mekanizması geliştirmişti kendince, dostça davrananlara güveniyordu yalnızca. Ama o gece Erith'te bedenini saran kabloların arasında, hepsinden daha yetenekli olması nede-

niyle her birinin ona güvenmek zorunda kaldığını görmüştü.

Erith olayından birkaç ay sonra İtalya'ya kaçtığında, sırt çantasının içinde öğretmeninin, yani Suffolk'un gölgesini de götürmüştü. Hipodrom'daki yeşil giysili çocuktan öğrenmişti bunu: Lord Suffolk ile Bayan Morden, Kip'i tiyatroya götürmeyi teklif ettiklerinde, Kip *Peter Pan*'ı seçmiş, ikisini de şaşırtmıştı. Bir tiyatro dolusu çığırtkan çocuğun arasında hep birlikte oyunu izlemişlerdi. İtalya'daki o küçük dağ kasabasındaki çadırında Hana ile birlikte otururlarken çadırının duvarında ikisinin gölgeleri ona hep Peter Pan'ı anımsatırdı.

Hana ile konuşurlarken, aralarında hep bir mesafe vardı. Kip ona geçmişinden söz etmiyordu, Hana'ya da geçmişiyle ilgili özel sorular sormaya cesaret edemiyordu. Hana'yı yitirdiği üç İngiliz arkadaşı gibi seviyordu Kip. Onunla aynı masada yemek yiyen, o yeşilli çocuğun tiyatro sahnesinde birden havalanmasını büyülenmiş gözlerle izleyen Kip'in heyecanını paylaşan İngiliz dostlarını anımsatıyordu Hana.

Erith'in aydınlatma fişekleriyle yer yer aydınlanan karanlığında uçak sesleri duyulur duyulmaz fişekler kum dolu kovalarda söndürülürdü. Kip fişeklerin yeniden yakılması için durup bekler, üzerinde çalıştığı bombanın saatli mekanizmasını duyabilmek için kulağını önündeki cihaza dayardı. Tepelerinde gezinen Alman uçaklarının gürültüsü arasında cihazdan gelebilecek belli belirsiz sesleri duymaya çalışırdı.

Sonunda beklediği şey oldu: Tam bir saat sonra, saatli mekanizma devreye girdi ve fünye patladı. Kapsülü çıkarırken ikinci fünye devreye girmişti. Saatli mekanizma, altmış dakika sonrasına ayarlanmıştı. Yani bomba imha ekibi, mayını etkisiz hale getirdiğini düşünüp bıraktıktan tam bir saat sonra patlamak üzere ayarlanmıştı. Düşmanın foyası ortaya çıkmıştı sonunda.

Bu yeni bomba, müttefiklerin bomba imha yöntemlerini kökten değiştirecekti. Bundan sonra her geciktirme aygıtlı bombada ikinci bir fünye aranacaktı. Bu da işin artık tek fünyeyi çıkarmakla çözümlenemeyeceği anlamına geliyordu. Kip, az önce bombayla uğraşırken ikinci fünyeyi farkında olmaksızın çekip almıştı. İşte yeşil sinyal o zaman yanmıştı. Şans eseri kurtulmuştu. Subayın yanına gidip "Emin olabilmek için biraz daha zamana ihtiyacım var," demişti.

O gece Erith'te geçti. Ama sabah Londra'da uyandı. Londra'ya nasıl döndüğünü anımsamıyordu. Kalkıp masaya oturdu, bombanın çizimini yapmaya başladı, sigortaları, şarjları, bütün mekanizmayı kâğıda döktü. Sonra o basit çizimin üzerini bombanın nasıl imha edileceğini anlatan ek çizimlerle, yazılarla donattı. Tertemizdi çizimi, tıpkı öğrettikleri gibi.

Bir gece önce yaşadıklarını düşündü. Gerçekten de şans eseri kurtulmuştu. Öyle bir mayını yerinde yok etmenin hiçbir yolu yoktu, çaresiz, patlayacaktı. Mayınla ilgili bütün gözlemlerini son kez temiz bir proje kâğıdına geçirdi. Altına da şöyle yazdı: *Lord Suffolk'un arzusu üzerine, öğrencisi Teğmen Kirpal Singh, 10 Mayıs, 1941.*

Suffolk'un ölümünden sonra, kendini bütünüyle işine vermişti. Bombalar sürekli değişiyordu, sürekli yeni teknikler, cihazlar çıkıyordu. Regent's Parkında Yüzbaşı Blackler ve üç diğer uzmanla birlikte çalışıyorlar, her yeni mayının projelerini çiziyorlardı.

Bilimsel Araştırmalar Müdürlüğünde on iki gün boyunca çalıştıktan sonra çözüme ulaştılar. Fünye, olduğu gibi görmezlikten gelinecekti. Yani o güne dek ilk kural olan, 'Önce fünye çıkartılacak' kuralı geçerliliğini yitirmişti. Birbirlerini kutluyorlar, el sıkışıp sarılıyorlardı. Bu bombanın yerini ne alacak, şimdilik bunu düşünen yoktu. Ama en azından bir çözüme ulaşmışlardı. Yüzbaşı Black-

ler'in, *Sorun bazen üstüne gide gide çözümlenmiyor* sözleri anahtar oldu. *Sorunu bazen de görmezlikten gelmek gerek.* Singh bunun üzerine, çözümü ortaya attı: "O zaman fünyeye hiç dokunmayacağız."

O toplantıdan sonra, bomba sorunu çözüldü, bir hafta içinde mühendislerden birisi karanlık noktaları aydınlattı. Buhar sterilizatörler kullanılacaktı artık. Bombanın metal kılıfına bir delik açılıp içine buhar pompalanacak, yani patlayıcıya emülsiyon yapılacaktı. Şimdilik ellerinde bir çözüm vardı. Kip o sırada, İtalya'ya giden gemideydi.

"Bombaların kenarında hep sarı tebeşirle yapılmış karalamalar vardır. Fark ettin mi? Lahor'daki avluda bedenlerimize de sarı tebeşirle birşeyler karalamışlardı.

"Avluda sıraya girmiş, sıramız geldikçe sağlık kontrolünden geçiyorduk. Doktorlar, dettollu maşalarıyla vücutlarımızı didik didik muayene ediyorlardı.

"Sonunda avluda yalnızca kabul edilenler kaldı. Sonuçlar, sarı tebeşirle vücutlarına yazılmıştı. Daha sonra, kısa bir görüşmeden sonra, Hintli bir subay boynumuza asılan aday listelerine yine sarı tebeşirle birşeyler karaladı. Kilomuz, yaşımız, nereden geldiğimiz, eğitimimiz, dişlerimizin durumu ve en çok hangi birim için uygun olduğumuz gibi şeyler.

"Ben kendimi bu süreç içinde aşağılanmış hissetmedim. Ama eminim ağabeyim öyle hissederdi, hemen kuyuya gider, bir kova su çeker, o sarı tebeşirli yazıları silerdi üzerinden. Ben ona hiç benzemiyorum. Ama çok severim onu. Hayrandım ona. Benim her şeye mantıklı yaklaşabilen bir kişiliğim var. Okulda ciddi, ağırbaşlı olan bendim, o ise benimle alay ederdi, taklidimi yapardı. Tabii o benden çok daha ciddi bir insandı aslında, ama ben onun gibi insanlarla tartışmaya girmez, kimseye kendi doğrumu kabul ettirmeye çalışmazdım. Tabii bu her istediğimi yapma-

mı engellemiyordu. Sessiz yaşayanların daha özgür olduğunu çok küçük yaşlarda öğrenmiştim ben. Meşela bir köprüden geçmemi yasaklayan bir polis olduğunda, biraz bekler, polis uzaklaşınca, yine geçerdim o köprüden. Gizli saklı. Anlıyor musun? Ağabeyimin sürekli ettiği kavgalardan böyle bir ders çıkarmıştım.

"Ama benim için, ailenin kahramanı hep ağabeyimdi. Ben onun gölgesinde kalıyordum. Yasaları değiştirmek için düzenlediği protesto yürüyüşlerinden nasıl yorgun dönerdi! Ailemizin geleneklerini hiç sayarak, askere gitmeyi de reddetmişti. İngilizler safında savaşmaya karşı çıkıyordu. Zaten bu nedenle hapse attılar onu. Önce Lahor Merkez Hapishanesi, sonra Jatnagar. Arkadaşları kaçmaya yeltenmesin diye kolunu kırmışlardı. Hapiste durgunlaşmış, kendini bırakmış. Onun yerine benim askere gittiğimi duyunca bile kızmamış. Babama dikkat etmemi tembihleyen bir kart göndermişti. Benimle tartışmazdı hiç. Eleştirmezdi beni. Belki de kendi başımın çaresine bakabileceğimden emin olmasından kaynaklanıyordu bu, kimbilir."

Mutfak masasının üzerine oturmuş, Hana ile konuşuyor. Caravaggio yanlarından omzundan sarkan iplerle geçiyor, o iplerle ne yaptığını kimseye söylemiyor. İpleri arkasından sürükleyerek dışarı çıkarken, "İngiliz hasta seni görmek istiyor, evlat," diyor.

"Tamam, evlat," diyerek masadan atlıyor aşağı Kip, Caravaggio'nun sahte Gal aksanını taklit ederek.

"Babamın bir kuşu vardı, küçük bir kırlangıçtı galiba, hiç yanından ayırmazdı. Gözlükleri gibi hep yanında taşırdı! Yatmaya giderken bile... İşe giderken bile kuş kafesini bisikletinin arkasına asardı."

"Baban yaşıyor mu?"

"Evet, sanırım yaşıyor. Bir süredir mektup almadım ondan. Ağabeyim de herhalde hâlâ hapistedir."

Bir şeyi hiç unutmuyor Kip. Westbury'deki beyaz tebeşir atın içinde olduğu o gün... Güneş tam tepelerinde,

hava çok sıcak. Beyaz atın içinde bir mayının üzerinde çalışıyor, basit bir iş, ama tek başına aldığı ilk sorumluluk. Bayan Morden yirmi adım ötesinde oturuyor, tepenin başında, Kip'in yaptıklarını not ediyor. Aşağıdaki vadide Lord Suffolk'un kendisini dürbünle izlediğini biliyor.

Yavaş çalışıyor. Mayının üzeri tebeşir tozuyla kaplı, ayrıntılarını görebilmek için sürekli üflemek zorunda kalıyor. Hava çok sıcak. Sürekli terleyen ellerini gömleğine siliyor. Mayından çıkarttığı çeşitli parçacıklar, gömleğinin ceplerini dolduruyor. O sırada Bayan Morden'in sesini duyuyor. "Kip?" "Efendim." "Biraz durur musun, aşağıya geliyorum." "Gelmeseniz daha iyi olur Bayan Morden." "Geliyorum, geliyorum." Gömleğinin düğmelerini iliklleyip bombanın üzerini bir bezle örtüyor, bu arada Bayan Morden beyaz atın üzerinden kaya kaya, ağır ağır aşağıya geliyor, Kip'in yanına oturup çantasını açıyor. Küçük bir şişeden döktüğü kolonyayla bir mendil ıslatıp Kip'e veriyor. "Yüzünü sil. Lord Suffolk iş sırasında ferahlamak için hep bu kolonyadan kullanır." Kip mendili alıp Bayan Morden'in dediği gibi, alnını, bileklerini siliyor. Termosu açıp ikisine çay koyuyor kadın. Sonra bir kâğıda sarılı Kipling keklerini çıkarıyor.

Yeniden yukarıdaki güvenli yere dönmek için hiç acelesi yok. Kip de ayıp olmasın diye bir şey söyleyemiyor. Bayan Morden, havanın ne kadar sıcak olduğunu söylüyor, aman, diyor, iyi ki oteldeki odalar banyolu. Sonra Lord Suffolk ile nasıl tanıştığını anlatmaya başlıyor. Yanıbaşlarındaki bombayı unutmuş gibi. Bayan Morden gelmeden önce, uyuklayarak bir kitabın sürekli aynı paragrafını okur gibi tıkanıp kalmıştı bomba karşısında Kip. Bayan Morden ile verdiği ara, aslında iyi gelmişti kendisine. Kadın sonra termosunu alıp yine Westbury atının tepesindeki piknik battaniyesine dönüyor. Kip'e güneş gözlüklerini bırakıyor, ama Kip onları takınca doğru dürüst göremediği için bir kenara bırakıyor. Sonra yeniden çalışmaya başlıyor. Kolonyanın kokusu. Bu koku onu geçmişe götürüyor. Çocukken ateşi çıktığında kolonya sürerlerdi.

VIII

Kutsal Orman

Kip, tarladan eve yürüyor. Sol bileği burkulmuş gibi kolunu önüne uzatmış.

Sardalye tenekelerinin altında sallanan çarmıhı, yani Hana'nın villanın şapelindeki çarmıhla yaptığı korkuluğu geçip villaya çıkan yokuşu tırmanıyor. Sağ eliyle öteki elinin üzerini örtmüş, sanki elinde bir mum var da sönmemesi için uğraşıyor gibi görünüyor uzaktan. Villanın terasından Kip'i gören Hana, hemen genç askerin yanına gidiyor, merakla eline bakıyor. Kip'in küçük parmağının ucundaki uğurböceği, uçup Hana'nın eline konuyor.

Hana dönüp eve giriyor. Kip gibi, o da kolunu uzatmış önüne. Mutfağı geçip merdivenleri çıkıyor.

İngiliz hastanın odasına giriyor. Adamın ayağına dokunuyor, uğurböceği Hana'nın elinden İngilizin kara tenine uçuyor. Beyaz çarşaf denizine yanaşmadan, adamın volkanik bir et parçası gibi görünen teninin üzerinde gezinen siyah benekli kırmızı bir nokta...

Hana'nın koridordan gelen neşeli çığlığıyla heyecanlanan Caravaggio, kütüphaneden çıkarken masanın üzerindeki fünye kutusuna çarpıyor. Kutu düştü düşecekken Kip ani bir refleksle atlayıp yere değmeden yakalayıveriyor kutuyu.

Caravaggio, hayretler içinde Kip'e bakıyor. Derin bir soluk alıyor genç asker.

Birden, Kip'e bir hayat borçlu olduğunu düşünüyor.

Fünye kutusunu yakalayınca derin bir oh çeken Kip, kahkahalar atmaya başlıyor. Kendisinden yaşça büyük bu adamın yanındaki çekingenliğinden kurtuluyor birden.

Caravaggio bu ânı hiç unutmayacak. Bu İtalyan dağ kasabasından çok uzaklara gidebilir, belki Kip'i bir daha hiç görmeyebilir, ama bu ânı hiç unutmayacağını biliyor. Yıllar sonra Toronto'da bir taksiden inerken aynı taksiye binmeye yeltenen bir Hintliye kapıyı açtığında, Kip'i düşünecek.

Kip ise Caravaggio'nun düşüncelerinin farkında bile değil, o kadar rahatlamış ki hâlâ gülüyor.

"Ben sarong'un[1] ne olduğunu çok iyi bilirim." Caravaggio, dinlesinler diye Kip'le Hana'ya eliyle işaret ediyor. "Toronto'nun doğu yakasında bir ev soyuyordum. Evsahipleri, meğerse Hintliymiş. Ben iş üstündeyken uyandılar! Üzerlerinde o giysilerden vardı işte. Sarong deniyormuş. Uyurken giyiyorlarmış. Koyu bir muhabbete daldık mı! Sonunda beni ikna ettiler, üzerime bir sarong sardılar.

[1] Hem kadın hem erkeklerin vücutlarına sararak giydikleri Malezya kumaşından yapılmış giysi. (Çev.)

Giysilerimi de çıkarmıştım üstelik. Sonra, sen misin bizim evi soyan diye üzerime yürümesinler mi! Yarı çıplak halde sokaklara düştüm."

"Uydurma," diyerek sırıtıyor Hana.

"Bu başımdan geçen olaylardan yalnızca bir tanesi tatlım!"

Caravaggio'yu tanıdığı kadarıyla, bu öyküye inanmaması için hiçbir neden yok aslında. Zavallı Caravaggio, soygunları sırasında insancıllığı yüzünden başına bir sürü bela sarardı. Öyle bir hırsızdı ki o sözgelimi bir eve girdiğinde ev sahipleri takvim yapraklarını o güne göre değiştirmeyi unutmuşsa, bunu kendine dert ederdi. Evlerde tek başlarına bırakılan kedi köpek varsa, karınlarını doyurmadan edemezdi. Bir daha aynı evi soyacak olsa, hayvanlar sevinçlerinden tepesine çıkarlardı.

Hana kütüphanedeki rafların yanına yaklaşıyor, gözleri kapalı, elini uzatıp herhangi bir kitabı indiriyor. Kitabın içinde iki şiir arasında kalan beyaz bir boşluk bulup oraya yazmaya başlıyor.

Lahor'un, antik bir kent olduğunu söylüyor. Londra, Lahor'la karşılaştırıldığında çok yeni bir kentmiş. Ben ona, daha da yeni bir ülkeden geldiğimi söylüyorum. Barutu çok önceden beri biliyorlarmış. On yedinci yüzyıla dek uzanıyormuş, saraylarda havai fişek gösterilerinin resimleri varmış.

Ufak tefek, boyu benden biraz uzun. İçten bir gülüşü var, öyle güldüğünde çevresindeki her şeyin kalbini çalabilir. Kendine karşı çok katı, ama farkında değil. İngiliz, onun savaşçı azizlerden biri olduğunu söylüyor. Ama ilginç bir espri anlayışı var, göründüğünden daha delişmen olduğunu düşünüyorum bazen. İngiliz hastanın işitme cihazının kablosunu kesişini anımsıyorum da, bir de bunun üzerine espri yapmasını... Şaşırtıyor be-

ni. Lahor'un on üç kapısı varmış, azizlerin, imparatorların adları verilirmiş kapılara. Bungalov *sözcüğü, Bengalceden geliyormuş.*

Öğleden sonra saat dörtte Kip'i halatlarla, beline kadar çamura battığı bir çukura indirdiler. Çukurun dibinde kocaman bir Esau mayını vardı. Mayının dış kabı, birkaç metre uzunluğundaydı, burnu çamura, Kip'in ayaklarının hemen altına saplanmıştı. NAAFI dans salonlarında, askerlerin köşeye sıkıştırdıkları kadınları bacaklarıyla sarmaları gibi sardı mayının dış kabını. Kollarını omuz hizasında inşa edilen tahta payandalarda dinlendiriyordu arasıra. İmha ekibindeki diğer askerler, Kip gelmeden önce Esau'nun çevresine bu çukuru kazmışlardı. 1941 yılında değişik fünyeli Esau bombaları kullanılmaya başlanmıştı; bu Kip'in uğraşacağı ikinci Esau'ydu.

Mayının nasıl etkisiz hale getirileceği tartışılırken tek çarenin fünyeyi dondurmak olduğunda karar kıldılar. Başını devekuşu gibi toprağa gömmüş koskoca bir mayındı. Kip çıplak ayaklarıyla çukura inmiş, girer girmez çamura yavaş yavaş batmaya başlamış, soğuk suda doğru dürüst tutunacak bir yer bulmamıştı. Ayağında çizme yoktu, olsaydı zaten çamura saplanacaktı çizmeler, daha sonra yukarı çekilirken en ufak bir ters hareketle ayak bilekleri kırılabilirdi.

Sol yanağını mayının dış kabı üzerine dayadı. Keşke biraz ısınabilsem, diye düşünüyordu bir yandan da. Ensesine vuran güneş sıcacıktı, ama çukurun içi çok soğuktu. Bacaklarının arasındaki mayın, her an patlayabilirdi. En ufak titreşim, fünyeyi harekete geçirebilir, kapsülü ateşleyebilirdi. Küçük bir kapsülün kırıldığını gösterecek, ince bir telin koptuğunu gözler önüne serecek sihirli bir gözlük yoktu ki. Bu gibi küçük, mekanik ayrıntılar, o an ya-

kınlardan geçmekte olan masum bir adamdan yalnızca bir kalp atışı uzaklığındaydı belki de.

Kip o an hangi kasabada olduğunu bile anımsamıyordu. Bir ses duydu, başını kaldırdı. Hardy aletlerin olduğu bir çantayı iple aşağı sarkıtıyordu, Kip aletleri üniformasının ceplerine doldurdu. Bir yandan da Hardy'nin yolda gelirlerken söylediği şarkıyı mırıldanıyordu:

Buckingham Sarayında nöbet değişimi
Christopher Robin Alice'le gidip seyretti.

Kip mayının fünyesini bir bezle kurutup çevresine çamurdan bir kaplama yapıyor. İçine sıvı oksijen döküyor. Beklemeye başlıyor.

Mayınla arasında o kadar az mesafe var ki ısı değişimini hemen hissediyor. Çukurun içinde olmasa, bir on dakika dolaşıp gelebilir. Ama çukurdan çıkmak bir dert. Bekliyor. Daracık, karanlık bir çukura hapsolmuş iki yaratık onlar şimdi. Mayın ve Kip. Kaptan Carlyle'ın başına gelenleri anımsıyor: O da donmuş oksijenle çalışırken içinde çalıştığı çukurdan birden alevler yükselmeye başlamış. Baygın durumdaki adamı zorlukla çekip çıkarabilmişler.

Neredeydi? Lisson Korusunda mı? Yoksa Old Kent Caddesinde mi?

Kip bir parça pamuğu çamurlu suya sokup fünyenin biraz uzağına, dış metal kaba değdirdi. Pamuk yapışmayınca, biraz daha beklemeye karar verdi. Yapışsaydı, fünyenin çevresi yeterince donmuş demekti, o zaman rahatlıkla çalışabilirdi. Fünyenin çevresindeki çamur kaplamaya biraz daha oksijen döktü.

Giderek büyüyen buz çemberi şimdi yirmi santim çapındaydı. Birkaç dakika daha beklemesi gerekiyordu. Mayının üzerine bantlanmış kâğıda baktı. O sabah bütün bomba imha ekiplerine gönderilen bu yazıyı okuyup epeyce eğlenmişlerdi.

Patlama ne zaman uygundur?

Bir adamın yaşamına X, girdiği riske Y, bombanın yol açacağı olası hasara V dersek, mantık yürüterek, V, X üzeri Y'den küçükse bomba patlatılmalıdır; ama eğer V üzeri Y, X'ten büyükse, o yerde patlamanın olması önlenmeye çalışılmalıdır.

Kim yazıyordu böyle şeyleri?

Bir saati aşkın bir süredir çukurun dibinde, mayınla yan yanaydı Kip. Sıvı oksijeni aralıklarla dökmeye devam ediyordu. Omuz hizasında, hemen sağında, oksijenden başı dönmesin diye temiz hava pompalayan bir hortum vardı. (Sarhoş gecelerin ardından askerlerin oksijenle başağrılarını dindirmeye çalıştığını anımsadı.) Pamuğu bir kez daha yapıştırmayı denedi, bu kez yapıştı. Aşağı yukarı yirmi dakikası kalmıştı. Ondan sonra bombanın içindeki pil ısısı yine yükselecekti. Ama şimdi fünye donmuştu, çıkarmaya çalışabilirdi artık.

Herhangi bir yırtılma delinme var mı diye elini bombanın metal kılıfında gezdirdi. Açık kalan bölüm güvenliydi ama, açıktaki patlayıcılarla yan yana gelirse oksijen patlamaya yol açabilirdi. Carlyle'ın başına gelen şey. X üzeri Y üstünlüğü. Delinmeler varsa sıvı nitrojen kullanmaları gerekiyordu.

"900 kiloluk bomba, efendim. Esau." Hardy'nin sesi geliyordu çukurun tepesinden.

"Elli numara, B tipi. Büyük olasılıkla iki fünyesi var. Tamam mı?"

Bunları daha önce konuşmuşlardı aralarında, ama son bir kez daha gözden geçiriyorlardı.

"Beni mikrofona bağla şimdi ve geri çekil."

"Peki, efendim."

Kip gülümsedi. Hardy'den on yaş gençti, üstelik İngiliz de değildi, ama askeri disiplinin kozası içinde Hardy kadar rahat eden başka bir adam daha yoktu herhalde.

Öteki askerler Kip'e 'efendim' derlerken her zaman bir duraksama olurdu, ama Hardy yüksek sesle ve içinden gelerek söylerdi.

Kip şimdi fünyeyi çıkarabilmek için süratle çalışıyordu.

"Beni duyuyor musun? Islık çal... Tamam, duydum. Son bir oksijen yüklemesi. Otuz saniye kadar köpürmesini bekleyeceğim. Sonra başlıyorum. Buzlansın iyice. Tamam, *yemlemeyi* çıkarıyorum... Tamam *yem* çıktı."

Hardy, Kip'in ağzından çıkan her sözcüğü dikkatle dinleyip herhangi bir terslik çıkması olasılığına karşı her şeyi yazıyordu. Küçücük bir kıvılcım çaksa, Kip bir daha o çukurdan çıkamayabilirdi. Mayının içinde joker, yani bir tuzak olabilirdi. O zaman, bir başkası, Kip'in düştüğü tuzağı çözümlemeye çalışacaktı...

"Anahtarı kullanıyorum." Göğüs cebinden çıkarmıştı anahtarı. Buz gibiydi, kullanmadan önce üstüne sürterek ısıttı. Kilidi çıkarması gerekiyordu. Kolaylıkla çıktı yerinden, Kip Hardy'ye haber verdi.

"Buckingham Sarayında nöbet değişimi," diye şarkı söyleyip ıslık çalıyordu bir yandan da. Kilidi çıkarıp ayaklarının dibindeki suya bıraktı. Bir dört dakika daha ve işlem tamamlanmış olacaktı.

"Alice nöbetçilerden birisiyle evlenecek. Askerlerin hayatı ne zor, diyor Alice!"

Acırcasına üşüyen göğsünü biraz olsun ısıtmak için iyice yüksek sesle söylüyordu. Mayının buz gibi olmuş dış kabına değmemeye çalışıyordu. Ensesine hâlâ güneş vuruyordu. Ellerini sürekli ensesine götürüp sürtüyordu. Fünyeyi tutup çekerken epeyce zorlanıyordu. Sonra birden sinirlerini bozan bir şey oldu. Fünye tamamen koptu.

"Bir yanlışlık oldu Hardy. Fünye başı koptu. Konuş benimle, tamam mı? Fünyenin ana gövdesi şurada sıkışıp kaldı, ulaşamıyorum. Şu anda tutabileceğim hiçbir şey kalmadı."

"Buzlanma nerede?" Hardy tam tepesindeydi. Birkaç saniye içinde hemen çukurun tepesine gelip aşağı eğilmişti.

"Buzun erimesine altı dakika kaldı."

"Yukarı gel. Patlatalım."

"Hayır, bana biraz daha oksijen ver. "

Sağ elini kaldırıp Hardy'nin eline tutuşturduğu soğuk tenekeyi hissetti.

"Pisliği açıkta kalan fünyenin üzerine dökeceğim –başın koptuğu yere– sonra dış kabı kesmeye başlayacağım. Tutunabileceğim birşeylere ulaşana kadar. Geri dönebilirsin artık, mikrofona konuşacağım."

Öfkesini içinde tutamayacak gibiydi. Pislik, yani oksijene taktıkları ad, giysilerine bulaşıyor, suya değdikçe yılansı sesler çıkarıyordu. Buzlanmayı bekleyip bir keskiyle dış kabın üzerini kazımaya başladı. Biraz daha oksijen döküp daha derinden kazımaya başladı. Bir şey çıkmayınca, gömleğinden bir parça kumaş yırtıp metalle keskinin arasına yerleştirdi ve bir çekiçle tehlikeli bir biçimde keskiye vurmaya başladı, küçük küçük metal parçacıkları her bir yana uçuşmaya başladı. Gömleğinden kopardığı parça, kendini bir kıvılcımdan koruyan tek şeydi. Daha da büyük sorun, parmaklarının soğuktan uyuşmasıydı. Piller gibi hareketsizleşmişlerdi, doğru dürüst oynatamıyordu. Kayıp fünyenin olduğu bölgeyi keskilemeye başladı. Metali tıraş ediyordu keskisiyle, nasılsa buzlanmıştı, bir terslik çıkacağını sanmıyordu. Dış kabı tıraş yerine doğrudan parçalamaya kalksa, kapsülün infilak etmesine neden olacak mekanizmayı harekete geçirme tehlikesiyle karşı karşıya kalabilirdi.

İşlem beş dakika sürdü. Hardy, çukurun tepesinden ayrılmamış, buzun erimesine kaç dakika kaldığını anımsatmıştı sürekli. Aslında ikisi de tam emin olamıyordu süreden. Fünye koptuğundan beri, mayının başka bir bölgesi üzerinde çalışıyorlardı sonuçta ve ayaklarının dibindeki suyun ısısı Kip'e ne kadar soğuk gelirse gelsin, dış kaptan daha ılıktı.

Derken Kip'in gözü bir şeye ilişti. Deliği biraz daha kazımayı göze alamadı. Devrenin bağlantısı, gümüş bir bıyık gibi parlıyordu. Elleri bir yetişebilse oraya. Isınmak için ellerini birbirine sürttü.

Birkaç saniye kıpırdamadan durup nefesini tutarak kerpetenle bağlantıyı kesti. Derin bir soluk aldı. Elini çekerken mayının dış kabına değdirdi, buzun soğuğu elini yaktı. Ama mayın ölüydü artık.

"Fünye çıktı. Kapsül çıktı. Öp beni Hardy!" Hardy, Kip'i yukarı çekmeye başlamıştı bile. Kip, halatlardan yapılmış salıncağın üzerinde zorlukla dengesini koruyordu yukarı çekilirken, bütün adaleleri soğuktan donmuş, vücudu kaskatı kesilmişti. Küçük ayakları sudan çıktı. Önce başı, sonra gövdesi günışığına çıktı.

Hardy Kip'i çıkarır çıkarmaz ona sarılmış, çabuk el hareketleriyle üzerindeki ipleri çözmüştü. Kip birden çevresindeki kalabalığı gördü. Ne kadar yaklaşmışlardı. Tehlike bölgesinin içinde duruyorlardı. Mayın patlasaydı, hepsi ölecekti. Hardy de çukurun başında Kip'le durunca, onları uzaklaştıracak kimse kalmamıştı. Tehlikenin farkında olmaksızın toplanmış, askerleri seyrediyorlardı.

Hardy'nin omzuna abanmış, üzerinde alet edevatla cipe doğru güçlükle yürüyen Hintliyi sessizce seyrediyorlardı, kayıt cihazı, mikrofon ve öteki aletlerse hâlâ çukurun sessizliğinde asılı duruyordu.

"Yürüyemiyorum.."

"Cipe kadar dayanın. Birkaç adım kaldı, efendim. Ben aletleri alıp döneceğim."

Dinlene dinlene cipe kadar ağır aksak yürüdüler. Çizmelerini çıkarmış, üstü başı ıslak, çamur içindeki esmer Hintliyi merakla süzen kalabalığın arasından geçtiler. Kip'in gözleri kimseyi görmüyordu. Sessiz bir kalabalıktı. İki askere yol açmak için geri çekildiler. Cipe ulaştıklarında Kip zangır zangır titremeye başlamıştı. Hardy onu ağır ağır kaldırıp yolcu koltuğuna oturttu.

Hardy aletleri almaya gittiğinde Kip pantólonunu çıkarıp battaniyeye sarıldı. Öylece oturdu. Yanında duran termostan kendine biraz sıcak çay koyamayacak kadar üşümüş, yorulmuştu. Kendi kendine düşündü: O çukurda bile korkmadım. Yalnızca sinirlendim. Hata yaptığım için. Tuzağa düşebilirdim, onun için. Hayvansal bir içgüdüyle koruyorum kendimi.

Hardy de olmasa insan olduğumu unutacağım, diye düşündü.

Hava sıcak olduğunda, San Girolamo villasındakiler saçlarını yıkıyorlar. Bitlenmemek için önce kerosenle, sonra suyla. Kip saçlarını açmış, bahçede güneşleniyor. Bu halde kendini korunaksız hissediyor. Utangaçlaşıyor. Hana onu bir masal kahramanına benzetiyor. Onun kısacık saçları kurumuş bile. Kip, bu gibi zamanlarda ailesinden söz ediyor, Hana'ya hapisteki ağabeyini anlatıyor.

Ayağa kalkıp uzun saçlarını önüne döküyor, havluyla kurutmaya çalışıyor. Bu genç adamın hareketlerini seyrederek bütün bir Asya kıtasının nasıl bir yer olduğunu hayalinde canlandırmaya çalışıyor Hana. Kip'in ağır hareketleri, sessizliği, zarafeti, uygarlığı... Hana Kip'in düşsel bir savaşçı, bir aziz olduğunu düşünüyor. Yalnızca saçlarını yıkayıp şimdi olduğu gibi güneşe serdiğinde terk ediyor resmiyetini Kip. Asyalı olmasına karşın, savaş yıllarında babaları, ağabeyleri hep İngiliz olmuş, sadık bir evlat gibi onların emirlerine uymuş.

"Ama ağabeyim İngilizlere güvenmekle enayilik ettiğimi söylüyor." Hana'ya dönüyor, gözleri güneşte ışıl ışıl. "Bir gün gözlerim açılacakmış. Asya hâlâ özgür bir kıta değil. Gidip bir de kendimizi İngilizlerin savaşlarına kurban vermemizi anlayamıyor. Onunla hiç anlaşamayız. Bir gün gözlerim açılacakmış. Sürekli böyle söylüyor."

Kip bunları anlatırken, ağabeyinin sözleriyle alay eder gibi gözlerini sıkı sıkı yummuş. "Japonya'nın da Asya'nın bir bölümü olduğunu söylüyorum. Sih'lerin Malaya'da Japonların zulmüne uğradığını anımsatıyorum ona. Ama bunları görmezlikten geliyor. İngilizler bağımsızlık için mücadele eden Sih'leri asıyor, deyip duruyor."

Hana kollarını göğsünde birleştirmiş, Kip'ten uzaklaşıyor. Sonu gelmeyen kavgaları dünyanın. Villaya girip İngiliz hastayla oturmaya gidiyor.

Geceleri Hana Kip'in saçlarını açtığında, bir kere daha başka bir dünyada buluveriyor kendini, sarılırlarken, yan yana uyurlarken o başka dünyanın sularında, yıldızlarında yolculuklara çıkıyor. Kollarının arasında Hintli bir tanrıçayı tuttuğunu hayal ediyor, buğday tanelerine, kurdelelere benziyor Kip'in uzun saçları. Saçlarını bileklerine bağlamak istiyor. Kip çadırın karanlığında hareket ettikçe, saçlarının arasında beliren elektrik ışıltılarını seyrediyor Hana.

Kip çevresindeki nesnelerle bile sürekli uyum içinde. Sürekli çevresini gözlüyor. Hana'ya baktığında, arkasındaki manzarayla birlikte kaydediyor gözleri kızı. Gökyüzünde uçuşan kuşları, bulutlarla, dağlarla, ağaçlarla birlikte görüyor. İtalya'ya geldiğinden beri, bu ülkeyi boydan boya geçerken de gözleri geçici ve insani olanın dışındaki şeyleri seçmeye çalışmıştı hep.

Kendisinin başka insanlara nasıl göründüğüne pek aldırmıyor gibi. Alacakaranlıkta gölgesine, bir cama yansıyan görüntüsüne bakmıyor hiç, başkalarına nasıl göründüğünü umursamıyor. Savaşta öğrendiği bir şey var. Kendisinden başka hiç kimseye, hiçbir şeye güvenmiyor.

İngiliz hasta ile uzun uzun sohbetler ediyor. İngiliz, Kip'e İngiltere'de gördüğü, yıllar içinde eğilmiş, ancak başka bir ağacın desteğiyle ayakta durabilen bir çam ağacını anımsatıyor. Lord Suffolk'un bahçesinde görmüştü o ağacı. Düşmüştü, ama içindeki ruhun ne kadar asil bir ruh olduğunu sezebiliyordu insan.

Kip'in dünyasında, aynalara yer yok. Türbanını kendi bahçesinde kimseye görünmeden başına sarıyor. Ayna ara-

mıyor, türbanını sararken ağaçları seyrediyor. Onun saçları uzun. Hana'nın saçları ise kısacık, kötü bir makas mısır püskülü gibi bırakmış saçlarını. Başını Hana'nın köprücük kemiklerine yaslayıp soluğunu dinlemeye bayılıyor. Hana ise, aralarındaki bu yakınlığa, Kip'in kendisine duyduğu hayranlığa karşın, sözgelimi göz rengini sorsa, yanıtlayamayacağını biliyor. Gülerek tahmin yürütecektir büyük olasılıkla. Hana gözlerini yumarak, yeşil olduğunu söylese, hemen inanır. Ama Kip böyle. İnsanın gözlerinin içine derin derin bakabilir, ama rengini görmeyebilir. Yediği yemeklerin tadı kalmaz aklında, doyup doymadığını düşünür.

Kip, insanın gözlerinden, gözlerinin renginden çok ağızlarına bakar. Gözler, günün saatine, odadaki ışığa göre değişebilir. Oysa insanın ağzı kendine olan güvenini ya da güvensizliğini, kısacası, kişiliğiyle ilgili pek çok ayrıntıyı ele verir. Kip'e göre insan yüzünün en çok açık veren organı ağızdır. İnsanın ağzına bakarak kıskançlıktan şekilden şekle girişini ya da sevecenlikle yumuşadığını görmek çok güç değildir. Ama gözler, dışarıdan gelen en ufak bir ışık yansımasıyla kısılır, küçülür, donuklaşabilir, içlerindeki anlamı gizleyebilir.

Kip çevresindeki her şeyi doğayla oluşturduğu uyum içinde algılar. Ona göre, Hana'nın sesi, davranışları ve hatta güzelliği de günün saatlerine, renklerine göre değişir, üzerinde yüzdükleri denizlerin gücünden etkilenen tekneler gibi.

Şafak vakti kalkıp akşam yemeklerini loş ışıkta yemeye alışmışlardı. Gece boyunca İngiliz hastanın yanı başında tek bir mum ya da Caravaggio bir yerlerden yürütmeyi başardıysa yarı dolu bir gaz lambası olurdu. Koridorlar ve öteki yatak odalarıysa hep karanlıktaydı. Artık epeyce alışmışlardı karanlıkta yürümeye. Kolları önlerine uzanmış, parmakuçlarıyla duvarlara dokuna dokuna yollarını buluyorlardı villanın koridorlarında.

"Işık kalmadı. Renk kalmadı." Hana bu cümleyi kendi kendine durmaksızın tekrarlıyordu. Kip'in tek eliyle tırabzanlara tutunup o karanlıkta kendini merdivenlerden aşağı bırakmasına sinirleniyordu. Bir gün yanlışlıkla Caravaggio'nun üzerine düşmesinden korkuyordu.

İngiliz hastanın odasındaki mumu o gün bir saat kadar erken söndürmüştü. Yaz sıcağından hepsi bunalıyordu. Hana giysisinin üst düğmelerini açmiş, tenis ayakkabılarını çıkarmış, tatlı bir dağınıklık içindeydi.

Villanın birinci katında, mutfak, kütüphane ve şapelin yanı sıra bir de dört bir yanı camla çevrili içerlek bir avlu vardı. Bir tür serayı andırıyordu. İçerisi o kadar sıcaktı ki, Hana burada geçmişte serpilerek büyüyen bitkileri hayal ederdi hep. Şimdi ise kurumuş bitkilerle doluydu ve Hana ne zaman o avluya girse, aklına kitap sayfaları arasında kurutulmuş çiçekler gelirdi.

Saat sabahın ikisiydi.

Kip ile Hana, villaya farklı kapılardan girmişlerdi. Hana, otuz altı basamaklı şapelin girişinden, Kip ise villanın kuzey tarafında kalan avludan. Kip, avluya girer girmez saatini çıkarıp küçük bir duvar girintisinin üstünde

duran heykelin yanına koydu. Bir azizin büstüydü bu. Saati bıraktı, böylece Hana fosforlu ışığını seçemeyecekti. Ses çıkarmasın diye ayakkabılarını da bir kenara bıraktı. Üzerinde yalnızca pantolon vardı. Koluna tutturduğu feneri de söndürdü. Bir süre öylece durdu karanlıkta, ince, ufak tefek, türbanlı bir oğlan. Avlunun kapısında çakı gibi dikilmişti.

Sonra avludan çıkıp mutfağa girdi. Zifiri karanlık. Köpeğin soluğunu hissetti bacağında, hayvanı masanın ayağına bağladı. Mutfaktaki rafta duran yoğunlaştırılmış süt tenekelerinden bir tane alıp camlı avluya geri döndü. Kapısının arkasındaki sopaları, Hana fark etmesin diye yine eski yerlerine dizmeye çalıştı içeri girmeden. Kapının altından parmaklarını sokup iyice düzeltti sopaları. Sonra avlunun ortasındaki kuyuya girdi. Kuyunun bir iki metre derinliğinde, çaprazlama tahta kalaslar vardı. Kapağı yerine yerleştirdikten sonra onların üzerine çömelip şekerli süt tenekesini somurmaya başladı. Bir yandan da Hana'nın kendisini aradığını hayal ediyordu.

Hana, kuşkulanmıştı zaten. Koluna taktığı feneri yaktı, Kip'i aramak için önce kütüphaneye girdi. Fenerin ışığını tavana kadar uzanan kitap raflarının arasında gezdirdi. Kütüphanenin kapısı kapalıydı, Hana'nın kolundaki ışığı kimsenin görmesi mümkün değildi. Rafların arasında gezinirken, bir yandan da İngiliz hasta için İngilizce kitaplar seçiyordu. Kütüphanede İngilizce kitap zor bulunuyordu. Hana, İtalyan kapakları içindeki bu kitaplara zaman içinde epeyce bağlanmıştı, kapaktaki resimlerine, iç sayfalardaki illüstrasyonlara, hatta kitapları birden açtığında sanki küçücük kemikleri kırılmış gibi çatırdayan bütün bu ciltlere. Bir kitaba daldı. *Parma Manastırı.*

"Sıkıntılarımdan arınırsam bir gün," dedi Clelia'ya, "Parma'daki güzel resimleri görmeye gideceğim,

sen de lütfedip şu adı anımsayacaksın sonunda: Fabrizio del Dongo."

Hana, Caravaggio'nun kütüphanede olduğunu fark etmemişti. Halının üzerine uzanmıştı adam. Yattığı yerden, Hana'nın kolundaki fenerin aydınlattığı kitapları görüyordu. Hana'nın kolu fenerin fosforlu ışığıyla parlıyor, ışığın rengi saçlarına, elbisesine kızıl kızıl yansıyordu.

Kip kuyudan çıktı.

Hana'nın kolundan yansıyan ışık kızın çevresinde küçük bir hale oluşturmuştu. Ötesi karanlıktı. Caravaggio, aralarında derin, karanlık bir vadi varmış gibi hissetti. Hana, kahverengi kapaklı bir kitabı kolunun altına sıkıştırmıştı. Ama hareket ettikçe, raflarda başka kitaplar aydınlanıyordu, ötekiler yine karanlığa gömülüyordu.

Ne kadar büyümüş, diye düşündü Caravaggio. Artık onu daha çok seviyordu, ailesinin yanında tanıdığından, 'ailesinin ürünü' bir çocuk olduğu zamanlardan daha çok. Çünkü Hana, artık kendi benliğini bulmuştu. Farklı koşullarda, bu haliyle onu sokakta görse, Hana ona tanıdık gelecekti belki, ama tanıyamayacaktı onu. Villaya geldiği ilk gece, kızı gördüğünde şaşkınlığını gizlemişti. Başta donuk gibi görünen münzevi yüzünde bir sertlik seziliyordu. Hana'nın şimdiki haline kendini daha yakın hissediyordu. Hana'nın bu yönde değişimine bu kadar sevinmesi, şaşırtıyordu aslında Caravaggio'yu. Yıllar önce, büyüyünce nasıl bir genç kız olacağını tahmin etmeye çalışırdı Hana'nın. Çevresindekilerinin etkisiyle yoğrulup biçimlenen bir portreyle karşı karşıya kalmıştı o zaman. İtalya'da yeniden karşılaştığı bu harika yabancı insana hiç benzemiyordu o portre. Benim bile bir emeğim yok bu halinde, diye düşündü. Belki bu nedenle daha da derinden seviyordu kızı.

Hana bu arada divana uzanmış, kolundaki feneri vücuduna doğru kıvırmış, kitabın sayfaları arasına dalıp git-

mişti bile. Bir ara başını kaldırıp çevresine kulak verdi, sonra hemen ışığı söndürdü.

Acaba burada olduğumu mu fark etti, diye düşündü Caravaggio. Adam düzenli bir biçimde soluk alıp vermekte güçlük çekiyordu, zaten hırıltılıydı soluğu. Fener bir ara yeniden yanıp söndü.

Çok geçmeden Caravaggio çevresinde bir kıpırdanma hissetti. Sonra odada yoğun bir hareket başladı. Kip içeri girmişti. Caravaggio divana yaklaşıp Hana'ya elini uzattı, ama kız divandan kalkmıştı. Tam o sırada arkadan bir kol boynuna dolandı. Yüzüne fener ışıkları yansıdı, arkasındakiyle birlikte yere yuvarlandılar. O kol hâlâ boynunu sarıyordu. O sırada çıplak bir ayak gördü, kızın ayağı, üzerinden atlayıp Kip'in boynuna bastırdı. Öteki fener de yandı.

"Yakaladım seni. *Yakaladım*!"

Yerde yatan iki adam, ışığın ötesinde Hana'nın karaltısına baktılar. Şarkı söylüyordu. "*Yakaladım seni, yakaladım seni*. Beni Caravaggio sandın değil mi! Caravaggio'nun burada olduğunu biliyordum, senin üzerine onu saldım. Onu fark etmediğimi sanıyordu. Ama öyle gürültülü bir soluk alıp verişi var ki. Onun sayesinde yakaladım seni."

Ayağı oğlanın boynuna iyice bastırdı. "*Hadi itiraf et*!"

Caravaggio'nun kendini Kip'in kolundan bir an önce kurtarması gerekiyordu, başından terler boşalmaya başlamıştı. İki fenerin ışığı gözlerini kamaştırıyordu. Bu korkunç sıkıntıdan bir an önce kurtulmam gerek, diye düşünüyordu kendi kendine, oğlanın kolundan kurtulmaya çalışıyordu. Hana ise kahkahalar atıyor, bağırıp çağırıyordu: *İtiraf et artık*! Caravaggio sakinleşmeye çalıştı. Bırakın beni, diyecek gücü kalmamıştı. Zaten Hana'yla Kip birbirleriyle şakalaşıyorlar, Caravaggio'yu unutmuş görünüyorlardı. Caravaggio sonunda Kip'in kollarından kurtulup tek bir söz söylemeden odayı terk etti.

Hana ile Kip fenerlerini söndürmüşler, yine zindan gibi olmuş kütüphane. "Neredesin?" diye soruyor kız. Sonra

aniden hareket ediyor. Kip öyle bir yere yerleşiyor ki Hana göğsünün üzerine düşüyor, Hana'yı kollarının arasına alıyor. Hana elini boynuna doluyor, sonra dudaklarını dudaklarına yapıştırıyor. "Süt ha? Saklanıp süt içiyordun ha! Süt!" Boynuna sokulup kokusunu içine çekiyor Kip'in. "Yüzünü görmek istiyorum." Kip fenerini yakıyor ve Hana'yı görüyor, yüzü kan ter içinde, kısacık saçları havaya dikilmiş. Kip'e gülümsüyor.

Kip ince ellerini Hana'nın elbisenin gevşek kollarından sokup omuzlarını kavrıyor. Şu an kıpırdarsa, Kip'in elleri de onunla gidecek. Hana eğilmeye başlıyor, bütün ağırlığını geriye vererek, düşecek gibi Kip'in kendisini tutacağına güveniyor, düşüşünü engelleyeceğini biliyor. Sonra Kip kıvrılıyor, ayakları havada, yalnızca elleri kolları ve ağzı Hana'nın üzerinde. Fener hâlâ sol koluna bağlı. Terlemiş.

Sonra birden odanın öteki köşesine zıplıyor, kolundaki asker fenerinin ışığı her yere, duvarların, kitapların, ortada duran piyanonun, koltuğun üzerine yansıyor. Kip villaya ilk geldiğinde, önce bu kütüphanedeki mayınları temizlemişti. Böylece kütüphane artık savaş alanı olmaktan çıkmıştı. Hana, çevresinde kahkahalar atarak, şarkılar söyleyerek koşuyor. "Yakaladım seni, yakaladım," diyor. "Ben Danforth Sokağı'nın Mohikanıyım."

Sonra Hana Kip'in sırtına çıkıyor, kütüphanede dönüyorlar birlikte. Kollarındaki fenerden yansıyan ışık raflardaki kitapların üzerinde geziniyor bir bir. Yağmur kokuları sinmiş eski, nemli halının üzerine düşüyorlar birlikte. Kip, Hana'nın üzerine eğiliyor, Hana kolundaki feneri söndürüp "Kazandım, değil mi?" diye soruyor. Odaya girdiğinden beri, ağzından tek kelime çıkmadı Kip'in. Başını sallıyor. Hana'nın hoşuna gidiyor sık sık yaptığı bu hare-

ket: Hem bir kabullenmişlik, hem de olası bir anlaşmazlık anlamına gelebilecek bir baş sallayışı var Kip'in. Kolundaki feneri söndürüyor. Karanlıktalar yine.

Hana ile Kip, o İtalyan dağ kasabasında birlikte yaşadıkları zaman sürecinin bir bölümünü, bir ay kadarını, resmi bir anlaşma yapmışlar gibi, yan yana uyuyarak, sevişmeden geçiriyorlar. Sevişmenin, önlerinde açılan yepyeni bir uygarlık olacağını biliyorlar. Birbirlerini arzulayarak, düşleyerek yan yana uyuyorlar. Düzülmek istemiyorum. Seni düzmek istemiyorum. O genç yaşlarında bu tavrı neden takındıkları bir muamma. Belki Caravaggio'nun, o uzun geceler boyunca Hana'ya anlattıklarından kaynaklanıyor. İnsanın, ölümlü olduğunu fark ettiği anda sevdiğine, en ufak hücresine kadar bağlanması. Sıcaklık, şefkat arayarak. Ne de olsa ölümlü bir çağda yaşıyorlar değil mi? Böyle söylüyordu Caravaggio. Kip'in arzuları, derin uykularının arasında, Hana'nın kollarında yatarken kıpırdanıyor, orgazma ulaşıyordu.

O gecelerde, başını Hana'nın göğsüne yaslayıp uyuyakalırdı Kip. Hana ona, çocukluğunu anımsatmıştı. Kızın parmak uçları sırtında daireler çizerken, geçmişin, ta çocukluğunun hazları uyanmıştı yine. Yıllar önce, dadısı da sırtını böyle kaşırdı. Çocukluğunda, yanında huzur bulduğu tek insan, ne çok sevdiği annesi, ne ağabeyi ne de bıkıp usanmadan oğluyla oyunlar oynayan babasıydı Kip'in. Varsa yoksa dadısı. Geceleri korktuğunda ya da uyuyamadığında Kip'in sıkıntısını fark eden ilk insan dadısı olurdu hep sırtını kaşıya kaşıya uyuturdu küçük oğlanı. Hindistan'ın güneyinden gelmiş, yaşamı boyunca onlarla yaşamış, ev işlerini, yemeklerini yapmış, kendi çocuklarını da aynı evin kozası içinde büyütürken Kip'in, Kip'ten önce Kip'in ağabeyinin bakımını üstlenmiş, bu çocukları muhtemelen öz ana babalarından daha iyi tanıyan, içten, sevgili dolu bir yabancıydı dadı.

Aralarındaki sevgi karşılıklıydı. Kip'e hayatta en çok kimi sevdiğini sorsalar, dadısını sevdiğini söylerdi hemen. Onun huzur veren o sevgisi, aile sevgisinin de cinsel sevginin de çok ötesindeydi. Kip yıllar sonra, böyle bir sevgiyi hep yabancılarda aradığını fark edecekti. Yabancılara platonik yakınlıklar duyacaktı. Bunu fark edene kadar uzun yıllar geçmişti ama. En çok kimi sevdiği sorusunu kendi kendine sorana dek, yıllar, yıllar geçmişti.

Yaşlı dadı, Kip'in kendisi ne kadar çok sevdiğini biliyordu ama, Kip yalnızca bir olayda dadısına sevgisini gösterebildiğini hissetti. Dadının annesi öldüğünde, onun birden yaşlanıveren bedenine sıkı sıkı sarılmıştı Kip. Evde hizmetçilere ayrılan o küçük odada, titreye titreye gözyaşları döken dadının yanına uzanmıştı. Dadı, gözyaşlarını bir bardağa akıtıyordu. O gözyaşı bardağını, annesinin cenazesine götürecekmiş. Kip, kadının sarisinden elini sokup sırtını kaşımaya başlamıştı; tıpkı şimdi, Hana'nın sırtını kaşıdığı gibi, 1945 yılında, iki kıtanın buluştuğu bir dağ kasabasında kurulmuş çadırında.

IX

Su Mağarası

Nasıl âşık olduğumu anlatacağıma söz vermiştim sana.

Geoffrey Clifton adında genç bir adam, Oxford'da ona bizden söz eden bir arkadaşla tanışmıştı. Beni aradı buldu, ertesi gün evlendi, iki hafta sonra da karısıyla birlikte Kahire'ye uçtu. Balayının son günleriydi. Her şey böyle başladı.

Katharine'i tanıdığımda evliydi anlayacağın. Clifton'ın arkasından uçaktan inince şaşırdık, karısını getireceğini hesaba katmamıştık. Hâki bir şort giymişti, dizleri kemikli kemikliydi. Bir heves bir heves çöle! Kadının bu biraz abartılı bulduğum heyecanlı hali hoşuma gitmemişti doğrusu, genç kocasını daha çok sevmiştim. Pilotumuz, ayaklı gazetemiz, kısacası elimiz ayağımız olacaktı genç adam. Yeni Dünyayı ayaklarımıza getirmişti. Uçağından rengârenk iplikler sarkıtır, sürekli planlar yapardı, çok heyecanlı bir insandı. Kadına olan düşkünlüğünü de sürekli açığa vuruyordu. Dört adam, bir kadın, bir de balayının tadını çıkaran kocası! Ne topluluk ama! Kahire'ye dönüp bir ay sonra geri geldiler, durum yine pek değişmemişti. Bu kez kadın daha sessizdi, ama adam her zamanki delikanlı haliyle ortalıkta geziniyordu. Clifton karısını sonu gelmeyen iltifatlar yağmuruna tutarken, kadın benzin varillerinin üzerine oturup çevresini süzerdi. Clifton'ın artık biraz durulması gerektiğini şakayla karışık ima ediyorduk ama, bir yandan da ondan herhangi bir konuda alçakgönüllülük beklemenin doğasına aykırı olduğunu biliyorduk ve aslında hiçbirimiz değişmesini istemiyorduk.

Kahire'de geçirdikleri o bir aydan sonra kadın sanki dilini yutmuştu, sürekli okuyordu, içine kapanmıştı, sanki bir şey olmuştu ya da insanlığa dair harika bir şeyin, insanın değişebileceğinin farkına varmış gibiydi. Bir macera-perestle evlenmiş sosyete kızı olmak zorunda değildi, galiba bunu keşfetmişti. Benliğini bulmaya çalışıyordu. Epey acıklıydı kadının değişimini adım adım izlemek, çünkü Clifton hiçbir şeyin farkında değildi. Kadın çölle ilgili bulabildiği her şeyi okuyordu. Uweinat'tan, kayıp vahadan söz edebiliyordu, hatta kıyıda köşede kalmış marjinal makaleleri bile bulup çıkarmış, okumuştu.

Benim ondan on beş yaş büyük olduğumu unutma. Kendimi artık kitaplardaki alçak, dünyayla alay eden adamlarla özdeşleştirmeye başladığım devresine girmiştim yaşamımın. Sürekliliğe, asırlar süren ilişkilere inanmıyordum. On beş yaş büyüktüm ondan. Ama o daha zekiydi. Sandığımdan da açtı değişime.

Kahire'ye gittiklerinde ne olmuştu ki kadına? Neden birden bu değişim sürecine girmişti? Çözemiyordum. Cheshire'daki düğünlerinin hemen ardından çöle geldiklerinde, birkaç gün kalıp Kahire'ye uçmuşlardı yeniden. Yani birkaç gün görmüştük onları. Clifton, aslında bize söz verdiği için gelmişti. Karısını evlenir evlenmez yalnız bırakmayı göze alamadığı için, onu da getirmişti. Sözünde durmasaydı, Madox ile ikimiz mahvederdik onu! İşte kadın öyle gelmişti çöle. Bize yük olacağını düşünmüştük onu görünce. Yani başta durum buydu.

Clifton bıkıp usanmadan iltifatlarda bulunuyordu: Karısının kolları ne kadar inceymiş. Bilekleri ne kadar zarifmiş. Kaldıkları otelde banyo şöyleymiş, böyleşmiş, bide bile varmış. Kahvaltıda Katharine ne kadar iştahlıymış.

Bütün bunlara sesimi çıkarmadım. Clifton böyle eveliyip gevelerken bazen başımı kaldırır, sessiz öfkemi mütevazı bir tebessümle izleyen kadının bakışlarını yakalardım. Oldukça ironik bir durumdu yaşadığımız. Nereden bak-

san, ben yaşımı başımı almış adamdım. Onlar daha çocukken Dakhla vahasından Gilf Kebir'e yürümüş, Farafra haritasını çıkarmış, Kum Denizinde en az iki kez kaybolmuştum. Katharine'le tanıştığımızda, bir sürü etiketim vardı yani. Madox da benden geri kalmıyordu. Tabii Coğrafyacılar Derneği çevresinin dışına çıktığımızda, birer hiç sayılırdık, kimse bizi tanımıyordu ki dış dünyada. Katharine işte evliliği nedeniyle kendini bu tuhaf insanların arasında bulmuştu birden.

Kocasının sonu gelmeyen övgü sözcüklerinin hiçbir anlamı yoktu bana kalırsa. Kaldı ki benim yaşamımda sözcüklerin önemi çok büyük olmuştur her zaman. Efsaneler, hikâyeler, haritalar. İşte benim hayatımın özeti. Sözcüklerin zarafetine, sözcüklerin ağırlığına inanan bir insan olmuşumdur hep. Çölde efsaneler dinlemek, toprağa biraz su serpmek gibidir biliyor musun? İnsanı uzun zaman götürür, çölün yalnızlığında, sessizliğinde.

Seferimize Uweinat'ın kırk mil ötesinden başlayacaktık, Madox'la ikimiz hazırlıkları yapmak için önden gittik. Clifton ile ötekiler arkadan geleceklerdi. Kadın elindeki bütün kitapları bitirmişti, benden kitap istedi. Yanımda haritalardan başka bir şey yoktu. "Akşamları okuduğunuz o kitabı bitirdiniz mi?" "Herodot'u mu? Onu mu istiyorsun?" "Bilemiyorum. Eğer bitirdiyseniz..." "İçinde notlarım var. Yanımda götürmem gerekiyor." "Kabalık ettim, bağışlayın." "Döndüğümde gösterirm sana. Onsuz yola çıkamam."

Bütün bunlar müthiş bir kibarlık ve zarafet içinde söylendi. Kitabın sıradan bir şey olduğunu söyledim, anlayış gösterdi. Böylece kabalık ettiğimi düşünmeden ayrılabildim. Kibarlığını dokunaklı bulmuştum. Clifton yanımızda değildi, yalnızdık. Yanıma geldiğinde çadırımda çantamı hazırlıyordum. Ben insanlara sırtımı çevirmiş bir adamım ama, zaman zaman böylesi kibarlıkları takdir ederim.

Madox'la birlikte bir hafta sonra döndük. Gezi epeyce verimli geçmişti. Neşemiz yerindeydi. Dönüşümüz nedeniyle kampta ufak bir kutlama yapılacaktı. Clifton insanları mutlu etmeye bayılırdı. Hoş bir şeydi bu.

Kadın elinde bir bardak suyla yanıma geldi. "Tebrikler, Geoffrey'den duydum." "Evet!" "Buyrun, bunu içmez misiniz?" Elimi uzattım, bardağı avucuma koydu. Kervanlarda içtiğimiz sudan sonra buz gibi geldi. "Geoffrey sizin için parti düzenledi. Bir şarkı yazıyor, benim de bir şiir okumamı istiyor, ama benim size başka bir sürprizim var." "Şu kitabı al, bir bak." Herodot'u çantamdan çıkarıp uzattım.

Yemek ve baharatlı çaylardan sonra Clifton çadırında sakladığı kanyağı çıkardı. Şişenin tümü, Madox'un yolculuğumuzu anlatması ve Clifton'ın komik şarkısı sırasında bitirilecekti. Sonra kadın, *Herodot Tarihi*'ninden okumaya başladı, Kandaules ile Kraliçesinin öyküsünü. Ben o öyküyü hep geçerim. Kitabın başındadır ve benim ilgilendiğim dönemlerle, yerlerle pek ilgisi yoktur. Ama tabii ünlü bir öyküdür. Ayrıca muhabbeti de bu konu üzerine açacaktı.

Kandaules, karısına tutkundu; o kadar ki, onun dünyadaki bütün kadınlardan daha güzel olduğuna inanmıştı. En sevdiği askeri, Daskylus'un oğlu olan Gyges'e, karısının olağanüstü güzelliğini anlatmadan edemezdi.

"Dinliyor musun, Geoffrey?"
"Evet, sevgilim."

Sonunda bir gün şöyle dedi Gyges'e: "Gyges, sana karımın ne kadar güzel olduğunu anlattığımda inanmaz görünüyorsun bana. Ne de olsa insan, duyduğuna değil, gördüğüne inanır. Onu bir de kendi gözlerinle çıplak görebilmenin bir yolunu bul öyleyse."

Bunları okurken, insanın aklına birkaç şey gelebilir değil mi? Sonunda onun âşığı olacağımı ikimiz de biliyoruz, sonradan kraliçenin âşığı, Kandaules'in de katili olan Gyges gibi. Ben Herodot'u coğrafyaya dair ipuçları bulmak için açardım sürekli. Ama Katharine, yaşamına bir pencere açmak için kullanmıştı Herodot'u. Gözlerini kitabın sayfalarından ayırmıyor, ihtiyatlı ihtiyatlı okuyordu.

"Karınızın bütün kadınlardan daha güzel olduğuna inanıyorum efendim, ama size yalvarırım, benden böyle uygunsuz bir şey yapmamı istemeyin." Ama Kandaules şöyle yanıtladı Gyges'i: "Yüreğini ferah tut, Gyges, korkma, bu sözleri seni denemek için söylemiyorum, karımdan da bir kötülük görmeyeceksin. Çünkü öyle bir yolunu bulacağız ki, karım senin onu gördüğünü bilmeyecek."

Herodot'tan bana bu öyküyü okuyan kadına nasıl âşık olduğumun öyküsüdür bu. Çalı ateşinin çevresinde hep birlikte oturmuştuk. Kocasıyla dalga geçiyordu, apaçıktı bu, ama o, o kadar ciddiydi ki. Başını kitaptan hiç kaldırmıyordu. Belki hiçbirimizi düşünmüyor, bu satırları yalnızca kocasına okuyordu kimbilir? Ama o öykünün satır aralarında yalnızca ikimizi ilgilendiren bir şey vardı sanki. Belki de yanılıyorum, belki yalnızca kendi durumuna benzediği için seçmişti o öyküyü. Ama o geceden sonra ikimizin önünde bir patika yol belirdi... Bu macerayı hiçbir biçimde tasarlamamıştı, buna eminim.

"Seni yattığımız odaya sokacağım, kapının arkasına saklanırsın; karım benden sonra girer odaya, giysilerini teker teker çıkarıp kapının hemen yanındaki koltuğa bırakır, sen de böylece onu kolaylıkla görebilirsin."

Ama kraliçe, odayı terk ederken Gyges'i görüyor. Kocasının nasıl bir oyun oynadığının farkına varıyor; utanıyor, ama sesini çıkarmıyor... huzursuzluk çıkarmıyor.

Tuhaf bir öykü, değil mi Caravaggio? Adam kendini o kadar beğenmiş ki herkes onu kıskansın istiyor. Ya da belki kimsenin kendine inanmadığını sanıyor, herkesi inandırmaya çalışıyor. Clifton böyle bir adam değildi kesinlikle, ama o da ister istemez öykümüzün bir parçası olacaktı. Kocanın davranışları çok şaşırtıcı, ama aynı zamanda çok insani bir yönü de var. Öyküyü inandırıcı kılan da bu zaten.

Kandaules'in karısı, ertesi gün Gyges'i çağırtıp ona iki seçenek sunuyor.

"Önünde açılan iki yol var Gyges, ikisinden birini seçmek zorundasın. Ya Kandaules'i öldürüp hem bana hem Lydia krallığına sahip olursun ya da bir daha Kandaules'in suyuna gitmek için, görmemen gereken şeyleri görmek zorunda kalmamak için, kendini öldürürsün. Ya seni bu suça yönelten Kandaules ya da beni çıplak gördüğün için, sen... ikinizden biri ölecek."

Böylece Kandaules öldürülüyor. Yeni bir çağ başlıyor. Gyges'e özel vezinlerle şiirler yazılıyor. Delphi'ye armağanlar gönderen ilk barbar da Gyges'dir. Yirmi sekiz yıl Lydia Krallığı yapmış, ama biz onu hâlâ sıradışı bir aşk öyküsünde, Kandaules'in sağ kolu olarak anımsıyoruz.

Katharine öykünün sonuna gelince sustu, başını kaldırdı. Yaşamı, yavaş yavaş değişime uğruyordu. Galiba kendini daha güçlü hissediyordu artık. Bu arada ben, bu anekdotu anlatan kadına sırılsıklam âşık olmuştum.

Sözcükler, Caravaggio. Sözcüklerin gücü var.

Clifton'lar, bizimle olmadıkları zamanlar, Kahire'de bulunuyorlardı. Clifton İngilizler için çalışıyordu, kimbilir ne iş yapıyordu, bir devlet dairesinde amcası mı varmış neymiş. Bütün bunlar savaştan önceydi. O dönemde kentte dünyanın her bir yanından çeşit çeşit insana rastlayabili-

yordun, Groppie'de suare konserleri için buluşulur, geceleri de dans edilirdi. Popüler bir genç çiftti Clifton'lar, bense Kahire sosyetesinin kıyılarında geziniyordum. İyi yaşıyorlardı. Benim de arada sırada katıldığım törensel bir yaşam. Yemekler, davetler. Aslında pek ilgimi çekmeyen, ama Katharine orada olacak diye katıldığım bir sürü etkinlik vardı. Ben aradığımı bulana kadar aç kalmayı yeğleyen bir adamımdır.

Nasıl anlatabilirim onu sana? Ellerimle mi göstersem? Resmini mi çizmeye çalışsam? Sefer boyunca, yaklaşık bir yıl kadar bizimle birlikteydi. Görüşüyor, sohbet ediyorduk. Sürekli aynı mekânlarda bulunuyorduk. Sonradan, birbirimize duyduğumuz ilgiyi açığa vurduğumuzda geçmiş anların hesaplaşmasını yaptık kendi kendimize. Demek o bakışıyla şunu anlatmak istemişti, demek omzuma onun için dokunmuştu gibi.

O dönemde Kahire'ye pek sık gidemiyordum, üç ayda belki bir kez. Mısır Araştırmaları Merkezinde, *Libya Çölündeki Son Seferler* adlı kitabımı yazıyordum, günler geçtikçe çöl sanki o sayfaların arasındaymış gibi yaklaştıkça yaklaşıyordu, yazdıkça kalemin mürekkebini soluyordum. Bir yandan da gözlerimin önünden gitmeyen kadının yakındaki varlığıyla boğuşuyor, yetmiş sayfalık kısa kitabı yazarken Katharine'in beyaz tenini hayal ediyordum. Sayfaların üzerinde hep onu görüyordum. Kitabı ona adamayı isterdim, sesine, uzun bir kurdele gibi yataktan çıkan gülbeyazı bedenine, ama yapamadım, sonunda tarihte yaşamış bir krala adadım. Tutkunluğumla alay edeceğini biliyordum, o nazik, çekingen gülümseyişiyle beni utandıracaktı yine.

Onun yanında her zaman olduğundan daha resmi olmaya başladım. Kişiliğimin bir özelliği. Çırılçıplak kalmışım gibi, bir tuhaf hissediyordum kendimi. Avrupalılar böyledir işte. Çölle ilgili kitabımda satır aralarına onu gizliyor, karşısına zırhlar kuşanıp çıkıyordum.

Çılgın şiirler
Sevdiğin kadının adını fısıldar
Sahte rapsodilerin ardına sığınırsın

Hüseyin Beyin bahçesinde –1923 seferinin o büyük adamı– hükümet görevlilerinden Roundell ile birlikte yanıma gelip elimi sıktı, Roundell'den bir içki istedi, sonra bana dönüp "Kendimden geçmek istiyorum. Bana yardımcı olur musun?" dedi. O sırada Roundell içkilerle geri döndü. Ellerime bir bıçak vermiş gibi olmuştum. Bir ay geçmemişti, sevişmeye başladık. Kahire'deki pazarın üzerindeki o odada, satılık papağanlarla dolu o sokağın tepesindeki evimde.

Dizlerimin üzerine çöküp yüzümü etekliğinin içine sokardım. Parmaklarım, ağzının içinde. Tuhaf bir heykel gibi görünüyor olmalıydık. O kadar arzuluyorduk ki birbirimizi, ne yapacağımızı şaşırmış, kalakalmıştık. Parmakları, seyrelmiş saçlarımın arasında. Çevremizde Kahire ve çölleri.

Gençliğine, çocuksuluğuna duyulan bir özlem miydi? Sana bahçelerden söz etmiştim ya, işte o bahçeler onun bana anlattığı bahçelerdi.

Boynunda ufak bir girinti vardı, bir çukur gibi. Ben orasına Boğaz derdim, omuzlarını öper, sonra Boğaz'a dalardım. Önünde dizlerimin üzerine çöktüğümde, yukarıdan bana şaşkın şaşkın bakardı. Kahire otobüslerinde ansızın enseme dokunan soğuk elleri. Bazen bir taksi tutup Khedive İsmail Köprüsüyle Tipperary Kulübü arasına kısacık sevişmeler sığdırırdık. Müzede, yüzümü elleriyle kapattığında, parmaklarının arasından sızan güneş ışınları.

İkimiz de bir tek Clifton'dan korkuyorduk, bütün Kahire bizi görmüş, umrumuzda değildi.

Oysa Geoffrey Clifton, İngiliz çarkları arasında yetişmiş bir adamdı. Ta Canute'a uzanan bir soyağacı vardı. O çarklar Clifton'a on sekiz aylık karısının sadakatsizliğini fısıldayacak değildi belki ama, bir terslik olduğunu sezdir-

meye yeterdi. Aylar önce, Semiramis Oteline onu bıraktığım o ilk günden beri izleniyormuşuz meğerse.

Katharine'in kocasının yakınlarıyla ilgili sözlerini kulak arkası etmiştim. Zaten Geoffrey Clifton da tepemizi saran İngiliz ağından en az bizim kadar bihaberdi. Ama bir yığın koruma vardı kocasının güvenliği için çevresinde fır dönen. Bir tek, asker akrabalarla dolu aristokrat bir aileden gelme Madox bu gibi gizli ağlardan haberdardı. Zaten beni bu konuda uyaran da Madox olmuştu.

Ben Herodot'umu hiç yanımdan ayırmam. Madox ise aynı tutkuyla, kocaların en sadığı olmasına karşın *Anna Karenina*'ya bağlıydı. Bu aşk ve ihanet romanını dönüp dönüp bir daha okurdu. Harekete geçirdiğimiz çarkları durdurmak için artık çok geçti ama, bir gün bana Clifton'ın dünyasını Anna Karenina'nın ağabeyininkinden örnekler vererek anlattı. Kitabımı uzatır mısın. Dinle.

> *Moskova da Petersburg da Oblonsky'nin akrabalarından, dostlarından geçilmiyordu. İki kentin de en seçkin simalarının elinde büyümüştü o. Önemli görevlerde bulunan birçok kişi, babasının arkadaşlarıydı, Oblonsky'nin çocukluğunu biliyordu hepsi. Birbirlerini tutarlar, desteklerlerdi. Kendi aralarından birine sırt çevirdikleri görülmemişti... Buna karşı çıkmanın, bu konuda kıskançlık etmenin bir anlamı yoktu. Zaten kibarlığı böyle bir şeye elvermezdi."*

Şıringanın üzerinde parmağının sesini duymayı çok sever oldum, Caravaggio. Hana bana senin yanında ilk kez morfin verdiğinde sen pencerenin kenarında duruyordun, bu sesi duyunca irkilmiştin. Ben yoldaşlarımı tanırım. Âşıklar da birbirinin halinden anlar ya öyle.

Âşık kadının istekleri tükenmez. Çok yorulduğum zamanlar oldu. Kocasından korkuyordu, namusunu kirlettiğini düşünüyordu, bu arada ben de hâlâ eski huylarımdan vazgeçmemiş, alıp başımı gidiyordum arasıra, kuşkula-

nıyordu benden, ben zaten onun beni sevdiğine bir türlü inanamıyordum. Gizli aşklar böyledir. Hem paranoya, hem klastrofobi başlar.

"İnsanlıktan çıktın sen," dedi bana bir keresinde.

"Ben tek başıma ihanet etmiyorum senin kocana."

"Aramızda yaşananlar vızgeliyor sana değil mi? Mülkiyet, sahip olmak, sahip olunmak, adlandırılmak korkusu ve nefretiyle her şeyi bir kenara itiyorsun. Bunun bir erdem olduğunu sanıyorsun. İnsan değilsin sen. Seni bırakırsam kime gideceksin? Başka bir sevgili mi bulacaksın?"

Hiçbir şey söylemedim.

"İnkâr edebilir misin söylediklerimi!"

Hep sözcüklerin peşindeydi, âşıktı sözcüklere, sözcüklerle büyümüştü. Sözcükler önünü daha iyi görmesini sağlıyor, mantığını şekillendiriyordu. Bense bu sözcüklerin bizi sürüklediklerı çıkmazın farkındaydım.

Sonunda kocasına döndü.

Bu noktadan itibaren, diye fısıldadı kulağıma, ya bulacağız ya yitireceğiz ruhlarımızı.

Denizler yok oluyor, neden sevgililer ayrılmasın? Efes'in limanları, Heraclitus'un nehirleri yok olup yerini kumsallara bırakmıyor mu? Kandaules'in karısı, bir bakıyorsun Gyges'in karısı oluvermiş. Kütüphaneler yanıp kül oluyor.

Nasıl tarif etmeliyim ilişkimizi? Çevremizdeki her şeye ihanet etme güdüsünden mi kaynaklanıyordu, yoksa farklı yaşamlar peşinde mi koşuyorduk?

O kocasının yanına döndü evine, ben de barlara.

Mehtabı seyrederken,
Hep senin yüzün belirecek gözlerimin önünde.

O eski Herodot klasiği. O şarkıyı tekrar tekrar söylüyordum, sonunda kendi yaşamımın bir parçası oluverdi. İnsanlar, böyle gizlice kaybettikleri şeylerin üstesinden

gelmenin çeşitli yollarını bulmuşlardır değil mi? Her neyse, bir gün onun arkadaşlarından biri beni bir baharatçının önünde otururken görmüş. Ben ona içi safran dolu bir yüksük hediye etmiştim. Küçük bir ayrıntı.

Bagnold, aynı akşam, yemekte beni baharatçının önünde gördüğünü söylemiş olabilirdi. Bu beni rahatlatıyordu biliyor musun? Belki o zaman, ona o küçük armağanı veren adamı aklına getirecekti bu küçük ayrıntı. Kocası kent dışına çıktığında, o yüksüğü bir zincire geçirip hep boynunda taşırdı. Göğüslerinin üzerinde sallanan altın bir leke.

Benimle ilgili haberler gidiyordu kulağına. İçki içtiğim, kavgalar çıkardığım, sokak köpekleri gibi avare avare dolaştığım Kahire'nin sokaklarında. Zavallı kocası, bir de benim için kaygılanırdı. Madox zaten dayanamıyordu düştüğüm hallere.

İkimiz de kendi yaşamlarımızı yaşıyorduk artık, öyle anlaşmıştık ya.

"Ne yapıyorsun?" diye sordu bana bir gün, sokakta rastlaştığımızda. "Hepimizi *çılgına* çevirdiğinin farkında değil misin?"

Madox'a, dul bir kadınla birlikte olduğumu söylemiştim. Ama henüz dul kalmamıştı ki. Madox İngiltere'ye döndüğünde ilişkimiz sona ermişti. "Kahireli dul sevgiline saygılarımı ilet," diye mırıldandı Madox. "Onu tanımak isterdim." Biliyor muydu? Onun yanında her zaman daha bir hain gibi hissediyordum kendimi, on yılı aşkın bir süredir omuz omuza çalıştığım, bütün arkadaşlarımdan çok sevdiğim bu adamla bile derdimi paylaşamamıştım. Yıl 1939'du ve hepimiz ülkeyi terk ediyorduk, savaşa gidiyorduk.

Madox Somerset'teki Marston Magna kasabasına, doğduğu yere döndü, bir ay kadar sonra kilisede sıralarda otururken savaşı destekleyen vaizi duyunca, çöl tabancasını çıkarıp kendini öldürdü.

Bu, Halikarnas'lı Herodot'un kamuya sunduğu çalışmadır. İnsanoğlunun yaptıkları zamanla unutulmasın, gerek Yunanlıların, gerekse Barbarların yarattığı harikalar gün gelip adsız kalmasın, bir de aralarındaki düşmanlıklar neden kaynaklanıyordu, merakta kalınmasın diye yazılmıştır.

İnsanoğlu çölde hep şiirler okumuştur. Madox da Coğrafyacılar Derneğinde bizim seferlerimizi çok güzel anlatmıştı. Bermann desen, o da öyle. Bense aralarında mekanik olanıydım. Ötekiler, yalnızlıklarından, sevgilerinden söz ettiler, çöl üzerine meditasyonlar yapıp yazdılar. Benim özel konularda ne düşündüğümü hiçbiri bilmezdi. "Ayışığını sever misin?" Madox, on yıllık dostluğumuzdan sonra bana böyle sormuştu. Üstelik çok özel bir konuya değiniyormuş gibi, biraz çekinerek. Çöl düşkünü olamayacak kadar kurnazdım ben, onlara göre. Odysseus'a benzetiyorlardı beni. Durgundum. Halbuki çöl adamıydım ben, çöle girdiğimde insanın doğup büyüdüğü kente döndüğünde hissettiklerini hissediyordum.

Son kez ayrıldığımızda, Madox her zamanki gibi vedalaştı. "Tanrı seni korusun." Ben de ondan ayrılırken söylendim, "Tanrı yok ki." Birbirinden bu kadar farklı iki insan olamazdı.

Madox, Odysseus'un eserlerinde hiç içtenlik olmadığını söylerdi. Belki sanatın yapay rapsodisine ayak uyduramıyordu. Benim özel monografim de itiraf etmeliyim ki bundan farksızdı. Kuru yazılardan oluşuyordu. Yazarken satır aralarına onun varlığını sızdıracağım korkusuyla bütün duygularımı, bütün sevgi sözcüklerini yok etmiştim. Yine de çölü Katharine'den söz eder gibi anlatmıştım, saflığı, masumiyetiyle. Madox, savaş başlamadan önce, birlikte geçirdiğimiz son günlerde sormuştu bana o ayışığıyla ilgili soruyu. Sonra ayrıldık. O İngiltere'ye gitti, savaşın her şeyi, çöldeki araştırmalarımızı, seferlerimizi yarıda kesece-

ğini biliyordu çünkü. Elveda, Odysseus demişti, sırıtarak, Odysseus'u pek sevmediğimi bilerek.. Aeneas'ı daha da az severdim, ama zaten Aeneas, Bagnold'du, hep öyle derdi. Elveda, dedim.

Anımsıyorum şimdi, geri dönüp bakmıştı, gülerek. Parmağını gırtlak çıkıntısına götürüp, "Bunun adı vaskülar sizoddur," dedi. Katharine'in boğazındaki çukura resmi bir ad vermişti sonunda! Pusulalarını, haritalarını geride bıraktı, yanına yalnızca Tolstoy'un kitabını alıp Marston Magna kasabasındaki karısının yanına döndü. Madox'la ikimiz, birbirimize olan sevgimizden hiç söz etmemiştik.

Konuşmalarımız sırasında sık sık anlattığı Somerset'in Marston Magna kasabasının yemyeşil otlakları, yerini askeri hava sahalarına bırakmıştı. Uçakların egzozunu Arthurian kalelerinin üzerine üflüyordu. Onu bunu yapmaya iten neydi bilmiyorum. Belki Libya ve Kahire'de arada bir geçen uçağın vızıltısını da saymazsak sessiz yaşadığımız o günlerden sonra tepesinde savaş uçaklarının durmadan uçmasına dayanamamıştı. Kendini hiçbir anlamda bir parçası sayamadığı o savaş, dostlarını yavaş yavaş yok ediyordu. Ben Odysseus'a benzediğim için, bunları takmıyordum, savaşın geçici olduğunu biliyordum. Ama o çok farklı bir insandı. Hayatta yalnızca bir-iki dostu olmuştu. Onlar da savaş yüzünden düşmanı kesildiler. Dayanamadı herhalde.

Somerset'te karısıyla birlikte yaşıyordu. Biz karısıyla hiç tanışmamıştık. Madox, ufak jestlerin adamıydı. Kendini tek kurşunla öldürmüş.

1939 yılının temmuz ayında. Kasabadan otobüse binip Yeovil'e gitmişler. Bindikleri otobüs çok yavaşmış, bu yüzden kilisedeki törene geç kalmışlar. Kalabalık kilisenin arka sıralarında yer bulabilmek için ayrı ayrı oturmaya karar vermişler. Yarım saat kadar sonra vaaz başlamış, aşırı milliyetçi ve savaş yanlısı konuşmalarmış! Rahip savaşla ilgili alengirli sözler edip hükümeti ve savaşa katılmak üzere olan askerleri kutsamış. Vaiz daha da ateşli bir hal aldıkça Madox dinlemiş. Sonra ansızın çölde kullandığı tabancayı

çıkarmış cebinden, eğilip kalbine tuttuğu tabancanın tetiğini çekmiş. Ânında ölmüş. Kilisede büyük bir sessizlik olmuş. Çöl sessizliği. Gövdesi önündeki sıranın üzerine yığılmış. Tek bir kıpırtı olmamış kilisede. Rahip ağzı açık kalmış. Karısı koridordan aşağı yürüyüp Madox'un sırasına gelmiş, orada oturanlara bir şey mırıldanmış, geçmesine izin vermişler. Eğilip sarılmış kocasına.

Odysseus nasıl ölmüştü? İntihar etmişti değil mi? Anımsıyorum. Şimdi. Belki çöl Madox'u bozmuştu. Çölde bizim dünyayla ilgimiz kesilirdi. Yanında taşıdığı Rusça kitap geliyor aklıma ikide bir. Rusya her zaman onun ülkesinden çok benim ülkeme yakın olmuştur. Evet, Madox uluslar yüzünden öldü.

Her zaman soğukkanlılığını koruyabilen bir insandı, en çok o huyuna hayrandım. Ben, sözgelimi bir haritadaki herhangi bir yer yüzünden öfkeyle kavga ederdim, onun raporlarında ise bu 'münazara'dan hep olumlu cümlelerle söz edilirdi. Seferlerimizi neşeyle kaleme alırdı, anlatılacak bir sürü hoş anekdot bulup çıkarırdı, sanki çölde değil de bir balo salonunda Anna ile Vronsky'ymişiz gibi. Yine de Kahire'deki o dans salonlarına asla gelmemişti benimle. Dans ederken âşık olan adam bendim.

Hareketleri ağırdı. Dans ettiğini hiç görmemiştim. Yazan bir adamdı, dünyayı yorumlayan bir adam. Bilgelik, küçücük bir duygu kırıntısından doğabiliyordu. Bir bakış, bir kuramın paragraflarına dönüşebiliyordu. Bir çöl kervanında nadir bir palmiyeye rastlasa, haftalarca etkisini üzerine taşırdı. Seferler sırasında çamurlu duvarlarda gördüğü Arapça yazıları ya da bir cipin kaportasına tebeşirle yazılmış İngilizce yazıları mutlaka okur, yazıların daha derin anlamını kavramak istercesine parmaklarını üzerlerinde gezdirirdi harflerin.

Biraz daha morfin için morarmış kolunu uzatıyor. Morfin damarlarına karışırken Caravaggio'nun şıringayı böbrek şekilli emaye kutunun içine attığını duyuyor. Caravaggio'nun kırlaşmış başını arkadan görüyor, sonra geri dönüyor, o da yakalanmış, o da morfin ülkesinin vatandaşı.

Yavan yazılarımla geçmiş saatlerden sonra eve geldiğim günler var, beni tek kurtaran şey Django Reinhardt ve Stephane Grappelli'nin Hot Club of France ile birlikte çaldıkları 'Honeysuckle Rose.' 1935. 1936. 1937. Cazın görkemli yılları. Cazın Champs-Elysees'deki Claridge Otelinden süzülüp Londra'nın barlarına, Güney Fransa'ya, Fas'a, sonra adsız bir Kahireli dans topluluğunun kulaktan dolma bu melodileri aracılığıyla Mısır'a sızdığı yıllar. Çöle geri döndüğümde, yanımda barlarda 'Souvenirs'le dans edilen akşamları, köpekler gibi tepinen kadınları da götürüyorum. 'My Sweet' çalarken hep üzerime abanırlar, kulaklarıma birşeyler mırıldanırlardı. Fransız Ultrafon Derneği plak şirketi meşhurdu. 1938. 1939. Bar köşelerinde aşk fısıldaşmaları. Köşeyi döndüğünde ise savaş vardı.

Kahire'de o son gecelerde, ilişkinin bitmesinden aylarca sonra, bir veda partisi için Madox'u bir bara gitmeye sonunda ikna etmiştik. Kocasıyla birlikte o da oradaydı. Son bir gece. Son bir dans. Almásy sarhoştu ve kendi keşfettiği, adına da Boğaz sarılması dediği eski bir dansın figürlerini yapmaya çalışıyordu, Katharine Clifton'ı ince kollarıyla kaldırıyor dans pistinde döndürüyor, sonunda Nil zambaklarının üzerine düşüyorlardı.

Şimdi kim konuşuyor? diye düşünüyor Caravaggio.

Almásy sarhoştu, dans ederken ötekiler onun ne kadar kaba davrandığını düşünüyorlardı. O günlerde Katharine Clifton ile arası pek iyi değildi. Oyuncak bir bebekmiş gibi kadını çevirdi çevirdi durdu, Madox'un ayrılma-

sından duyduğu üzüntüyü içerek hafifletmeye çalıştı. Almásy böyle dağıttığında biz genelde ayrılırdık, ama o gece Madox'un Kahire'deki son gecesi olduğu için kaldık. Stephane Grappelli'yi taklit eden Mısırlı kötü bir kemancı birşeyler çalarken, Almásy yörüngesinden çıkmış bir gezegen gibiydi. "Bizlere, farklı gezegenden gelenlere!" diye kadeh kaldırdı. Herkesle dans etmek istiyordu, hem kadınlarla hem erkeklerle. Ellerini birbirine çarpıp seslendi, "Ve şimdi de Boğaz sarılması. Sen, Bernhardt? Hetherton?" Çoğu geri çekildi. Clifton'ın genç karısına döndü, kadın onu kibar bir öfkeyle seyretmekteydi, onu çağırınca kadın öne doğru bir adım attı, Almásy kadına sarıldı, boynu sol omzunda, boynunda. Birisi adımlarını şaşırıncaya kadar çılgın bir tango yaptılar. Kadın öfkesinden geri çekilmiyor, masasına geri dönüp oturmayı reddediyordu. Başını geri çektiğinde yalnızca kötü kötü bakıyordu, acımasız olmayan, ama saldırgan bir bakışla. Almásy ise kadına birşeyler mırıldanıyordu durmadan, 'Honeysuckle Rose'un sözlerini küfrederek söylüyordu belki de.

Seferler arasında Kahire'de Almásy'yi pek gören olmazdı. İnsanlara ya mesafeli davranırdı ya da tam dağıtırdı. Gündüzleri müzede çalışır, geceleri ise sık sık Güney Kahire pazarındaki barlara giderdi. Başka bir Mısır'da kaybolurdu. Buraya gelmelerinin nedeni Madox'tu. Ama şimdi Almásy Katharine Clifton ile dans ediyordu. Dans pistinin çevresindeki bitkiler kadının zayıf bedenine sürtünüyordu. Bu arada adam Katharine'i kaldırıp döndürürken birden tökezleyip düştü. Clifton bir köşede oturmuş onları seyrediyordu. Almásy kadının üzerine yığılmış, ayağa kalkmaya çabalıyordu. Bir yandan da darmadağın olmuş saçlarını düzeltiyordu. Salondaki çoğu insan, bu hallere düşecek adam mıydı bu, diye düşünüyordu eminim.

Geceyarısını geçmişti. Bu çöl Avrupalısının çıkardığı olaylara alışkın olan her zamanki bar müdavimlerinin dışında, Almásy ile pek ilgilenen yoktu. Omuzlarında koca-

man vatkalar, kulaklarından gümüş, sallantılı küpelerin sarktığı kadınlar vardı, Almásy'nin suratına suratına savuruyorlardı küpelerini dans ederken. O gece Almásy onlara pek yüz vermemişti. Başka zaman olsa, onlarla mutlaka dans ederdi. Tabii onlar da eğleniyordu Almásy ile. Gömleğinin düğmelerinin açıldığının bile farkında değildi, fazla kilolarını sevimsiz buluyor, göbeğiyle alay ediyorlardı mutlaka. Dans ederken yüzükoyun yere serilen bir sarhoş işte!

Bu gibi gecelerde, olayın havasına girmek gerekiyordu. Bütün düşüncelerini bir kenara fırlatıyordu Almásy. Önceki gece yaşananlar, sonradan gelirdi aklına, Dakhla'da, Kufra'da çölde. İşte o zaman o çılgın saatleri hatırlardı, dans ederken köpek ulumasına benzer bir ses duyduğunu, dans pistinde bir ara bir köpek arayıp bulamadığını. Ayaklarının altındakinin bir kadın olup olmadığından kuşkulanırdı.

Çölde soğuktu geceler. Geceleri yıldızlara dalardı. Kentle plato arasındaki o bölgede, seferin ilk günlerinde kendini hep arada kalmış gibi hissederdi. Birkaç gün daha geçirince çölde, ne Kahire, ne müziği, ne kadınları aklına gelirdi artık. Durulurdu. Yine Herodot, vazgeçilmez dostu oluverirdi, Herodot'la birlikte geçmişe dönerdi. Herodot'ta okuduğu yerleri ziyaret ettikçe, o yerlerle ilgili kendi gözlemlerini yazıp kitabın içine yapıştırırdı. Kitabın sayfalarına resimler çizerdi. Çölde ilk seferlere çıkanlar, bu bölgelerde sığır olmadığını söylemişlerdi. Herodot'ta ise tam tersi yazıyordu. O insanlar, şişman tanrıçalara tapınıyorlardı. Mağaralar hamile kadın resimleriyle doluydu.

Çölde geçirdiği günlerde kent aklına bile gelmezdi Almásy'nin. Kendini kocaman bir haritanın içinde, ufak bir karınca gibi hissediyordu, artık doğada, efsanelerle yaşıyordu. Sandford, bu duruma geomorfoloji diyordu. Kendilerini bulmak, geçmişlerinden kopmak için gelmemişler miydi çöle? Pusulası, ölçüm aletleri ve Herodot'u da olma-

sa çırılçıplak, yapayalnızdı. Serap gördüğü yanılsamasına kapılmıyor, kendini çöldeki seraplardan biri gibi hissediyordu.

Uyandığında Hana'nın kendisini yıkadığını fark ediyor. Bel hizasında bir masa var. Hana eğilip elleriyle porselen çanaktan aldığı suyu göğsüne döküyor. Bitirdiğinde ıslak parmaklarını saçlarının arasında gezdiriyor. Başını kaldırıp adamın kendisini seyrettiğini görünce gülümsüyor.

Gözlerini bir daha açtığında, Madox orada, yorgun, bitkin görünüyor, elinde bir morfin şırıngasını var, başparmakları olmadığı için iki elini kullanmak zorunda kalıyor. Kendine enjekte ederken güçlük çekiyor olmalı, diye düşünüyor. Ağzından çıkan her sözcüğü dikkatle dinleyen yanı başındaki bu adama kendini yakın hissediyor.

Caravaggio da gözlerini ayırmıyor adamdan. Ağzından çıkan her sözcüğe kulak veriyor. Yanmış suratına bakıyor, ağzına, dudaklarına. Diş etleri, belki de Uweinat'ta keşfettikleri kaya resimlerinin açık pembe rengiyle aynı renkte. Ama daha keşfedecek çok şey var: Yatakta yatan bu yanmış vücuttan, susmayan ağızdan çekip çıkarılacak çok şey. Başına gelenlerden sonra böylesi mantıklı konuşabilmesine hâlâ şaşıyor. Almásy olduğunu hâlâ reddeden, öyküsünü 'ben' diye anlatırken birden kendisinden başkası gibi söz eden bu yanmış hastanın söylediklerinde yine de bir tutarlılık var.

"Biraz önce kim konuşuyordu?"

"'*Ölüm, kendisinden, başkasıymış gibi söz eder.*'"

Gün boyunca morfini paylaştılar. Caravaggio, öykünün anahatlarını kaçırmamak ve düğümü çözebilmek için adamdan gelen sinyallere dikkat ediyor. Adam susacak gibi olduğunda ya da bazen Caravaggio'nun uyuklamaya başlayıp kaçırdığı bölümler olduğunda –sözgelimi Kathari-

ne'le olan ilişkisi, Madox'un ölümü– hemen biraz daha morfin enjekte ediyor adamın kanına. Artık Hana'dan da çekinmiyor. Caravaggio, gömleğinin kolunu yırtmış. Almásy'nin üzerinde zaten bir çarşaf var.

Morfini kanına gönderdikçe, Almásy geçmişin kapılarını iyice aralıyor. Bazen mağara resimlerine geri dönüyor, bazen o saklı uçağa, bazen Kahire'deki odasına, kadınla sevişmelerine.

Caravaggio Herodot'u eline alıyor. Artık kum tepeciklerinden sıyrılıp Gilf Kebir, Uweinat, Gebel Kissu arasında gerçekten yaşanmış bu öykünün ayrıntılarını bir araya getirmek, bir sıraya koymak istiyor. Almásy'nin saplantıları, bir pusulanın iğnesi gibi titreşiyor öykünün içinde, billurlaşmasını engelliyor. Kum fırtınaları gibi zihni Almásy'nin.

Su Mağarasında, kocası uçağı düşürdükten sonra, kadının üzerindeki paraşütü çıkarıp yere sermişti Almásy. Kadın aldığı yaraların acısından kendinden geçmiş bir durumda, üzerine uzanmıştı. Adam parmaklarını nazikçe saçlarında gezdirdi, başında başka yara var mı baktı, sonra omuzlarına ve ayaklarına dokundu.

Kadının güzelliğini yitirmesine dayanamıyordu, o tatlı tebessümünü, zarafetini... Kadının ruhu zaten avucunun içindeydi sımsıkı.

Makyaj yaptığında, Katharine'in yüzü çok değişirdi. Yemeklerde, partilerde, hatta yatağa girerken bile kan kırmızısı ruj sürerdi. Gözlerine de far.

Mağaradaki resimlere daldı Almásy. Sonra resimlerin renklerini çalmaya başladı. Şuradan bir yeşil, şuradan bir mavi. Katharine'in yüzüne sürdü bu renkleri hayalinde. Elleri kan içindeydi. Mağaranın içinde gezinmeye başladı. Sonra yine Katharine'in yanına oturup saçlarını okşamaya başladı. Katharine'i ilk gördüğünde, hâki şortunun altında sıska sıska görünen dizlerini safran sarısına boyadı, mağara resimlerindeki renklerle. Cinsel organını. Rengârenk ol-

muştu Katharine. Herodot'ta okumuştu, geçmişte savaşçılar, sevdiklerini ölümsüz kılabilmek için resimlerini yapıyorlar, onları rengârenk boyuyorlar ya da ardından şarkılar yazıyorlardı.

Mağara çoktan soğumuştu. Isınsın diye paraşütü gövdesine sardı kadının. Küçük bir ateş yakıp mağaraya taşıdığı akasya çalılarını ateşe verdi, dumanını kollarıyla mağaranın her köşesine dağıtmaya çalıştı. Kadınla konuşmaya çalıştı. Sesi mağaranın duvarlarında yankılanıyordu. *Şimdi yardım bulmaya gidiyorum, Katharine. Anlıyor musun? Yakında bir uçak daha var, ama benzin yok. Belki bir kervan ya da bir cip çıkar yoluma, o zaman çabucak dönerim. Bilmiyorum.* Herodot'u çantasından çıkarıp yanına koydu kadının. 1939 yılının eylül ayıydı. Dumana boğulmuş mağaradan çıktı, yarımayın altındaki çöle.

Kayalıkların arasından platoya indi, bir süre durup düşündü.

Ne bir cip. Ne bir uçak. Ne bir pusula. Yalnızca ay ve gölgesi. El Taj istikametine işaret eden eski taşı buldu. Yüz kilometre kadar ötesindeydi demek El Taj... Çantasındaki matarada kuyudan doldurduğu su vardı, yürüdükçe ses çıkarıyordu.

Öğle vaktinde, güneş tam tepesinde olduğunda, bir de akşam üzeri, yıldızlar çıkmadan önceki alacakaranlıkta durup dinleniyordu. Zaten günün o iki saati dışında çölde her saat aynıydı. Öğle vaktinde bir adım dahi atsa yanlış yöne gitme olasılığı yüksekti. Geceleri de yıldızların çıkmasını bekliyor, onları harita gibi kullanarak ilerliyordu. Yıldızlar, geçmişin çöl rehberleriydiler: Uzun bir direğin tepesine konan fenerler gibi, çöl seferlerine çıkanlar bu ışıklara göre yönlerini bulurlardı.

Çölde insan develerle aynı hızda yürüyebilir. Saatte iki buçuk mil. Şansın varsa, devekuşu yumurtalarına rastlarsın yolda. Şansın yoksa, bir kum fırtınasında yok olabilirsin. Almásy, üç gün üç gece ağzına tek lokma koymadan yürüdü, yürüdü, yürüdü. El Taj'a bir varabilse, Goran ka-

bilesinin o meşhur *abra*sından yiyecekti: Acıelmadan yaptıkları bir tür yiyecek. Tadını biraz yumuşatmak için çekirdeklerini haşlarlar, sonra çekirge ve hurmaları ezip hepsini karıştırırlar. Bir ulaşabilse. Tanrı seni korusun, demişti Madox. El sallamıştı. Tanrı varsa, çöllerde yaşıyor. Bunun farkına varmıştım o günlerde. Çöllerin dışında ticaret, çıkar ilişkileri, güç dengeleri, para ve savaş var. Tanrı yok. Parasal ya da askeri gücü ellerinde bulunduran despotlar yönetiyor dünyayı.

Artık kumdan, taşlık alana çıkmıştı. Katharine'i düşünmemeye çalışıyordu. Çevresini dağlar sarmıştı birden, ortaçağ kaleleri gibi. Bir dağın gölgesine sığındı. Mimozalar. Acıelmalar. Kadının adını aykırdı. *Çünkü yankı, boşlukta heyecanlanan ruhudur sesin.*

Ve El Taj. El Taj'ın aynalar sokağını nasıl hayal etmişti yolculuğu boyunca. Ama El Taj'a daha giremeden çevresini İngiliz askeri cipleri sardı, alıp götürdüler Almásy'yi. Uweinat'ta, yalnızca yüz yirmi kilometre ötede ölümle mücadele eden bir kadın olduğuna inanmadılar, dinlemediler.

"İngilizler sana inanmadı mı? Kimse seni dinlemedi mi?"

"Hiç kimse dinlemedi."

"Neden?"

"Onlara gereken adı vermedim."

"Kendi adını mı?"

"Kendi adımı verdim."

"Sonra ne..."

"Sonra *onunkini*. Onun adını. Kocasının adını."

"Ne dedin?"

Bir yanıt vermiyor.

"Uyan! Ne dedin?"

"*Karım* olduğunu söyledim. *Katharine* dedim. Kocası ölmüştü. Gilf Kebir'de bir mağarada çok kötü bir biçimde yaralı olduğunu söyledim, Uweinat'ta, Ain Dua kuyusu-

nun kuzeyinde. Suya gereksinimi vardı. Yiyecek gerekiyordu. Onlara rehberlik edeceğimi, birlikte gidebileceğimizi söyledim. Bir tek cip gerekiyor dedim. Kahrolası ciplerinden bir tanesi... Belki o yolculuktan sonra deli çöl peygamberlerinden birine benziyordum, ama ne önemi vardı bunun. Savaş yeni başlıyordu. Çölden casus topluyorlardı. Bu ufak vaha kasabalarında yaşayan bütün yabancılardan kuşkulanıyorlardı. Yüz yirmi kilometre ötedeydi Katharine, ama dinlemediler. El Taj'da İngiliz askerleri! O zaman aklımı yitirmedim galiba, kendimi kaybettim. Kuş kafesi kadar hapishaneleri vardı. Onlardan birine kondum, kamyonla götürüldüm. Katharine diye haykırıyordum sürekli. Oysa Clifton diyecektim, Clifton! Davetiye gibi verecektim ellerine o adı.

"Öyle götürüldüm işte. Olsa olsa ikinci sınıf bir casus yakaladıklarını sanıyorlardı. Uluslararası bir piç daha düşmüştü ağlarına."

Caravaggio kalkıp bu villadan, bu ülkeden, savaşın kalıntılarından uzaklaşmak istiyor. Basit bir hırsızım ben, ne işim var bu olayların arasında diye düşünüyor. O an tek istediği, kollarını Kip'le Hana'nın omuzlarına yaslamak, ya da yok, daha iyisi kendi yaşıtlarıyla dolu bir barda müzik dinlemek, dans etmek, biraz neşelenmek, unutmak. Bir kadınla konuşabilmek, başını onun omzuna yaslayabilmek. Çöllerden, bu morfin düzlüklerinden kaçıp kurtulmak istiyor. Bu adam düpedüz Almásy işte. Hem morfine, hem kendi dünyasına çekip kullanıyor onu. Artık savaşta hangi tarafta olduğunun da bir önemi yok. Hiçbir şeyin önemi yok.

Ama bırakamıyor, Almásy'nin üzerine eğilip konuşmaya başlıyor yine.

"Bir şey daha bilmem gerekiyor."

"Ne?"

"Katharine Clifton'ı sen mi öldürdün? Yani, kocasını öldürürken, onu da mı aradan çıkardın?"

"Hayır. Böyle bir şeyi hayal bile edemezdim."

"Bak bunu neden öğrenmek istiyorum biliyor musun? Geoffrey Clifton, İngiliz Gizli Servisinin adamıydı. Yani sıradan, masum bir İngiliz değildi ne yazık ki. Senin o dost canlısı delikanlı arkadaşın! İngilizler onu, sizlere göz kulak olmak üzere görevlendirmişti. Çölün gün gelecek savaşa sahne olacağını biliyorlardı elbette. Clifton hava fotoğrafçısıydı. Ölümü onları altüst etti, hâlâ da atlatamadılar. Soruşturma hâlâ sürüyor. Gizli Servis, karısıyla olan ilişkini biliyordu, ta başından beri. Clifton bilmiyordu. Ölümünün cinayet olduğunu düşünüyorlardı. Seni Kahire'de bekliyorlardı, ama sen tabii çöle geri döndün. Sonra ben İtalya'ya gönderildim, öykünün sonunu kaçırdım. Senin başına gelenleri merak ettim hep."

"Ve sonunda beni buldun."

"Ben kız için geldim buraya. Babasını tanıyordum. Bu bombalanmış manastırda bulmayı umduğum son kişi, Kont Ladislaus de Almásy'ydi. Açıkça söylemek gerekirse, birlikte çalıştığım çoğu kişiden daha çok sevdim seni."

Odaya sızan ışık, İngiliz hastanın göğsüne, yüzüne yansıyor. Bir resim gibi görünüyor adam. Bu ışıkta saçlarının rengi koyulaşmış, gözlerinin altındaki torbacıklar yok olmuş. Akşamüzeri güneşinde.

Caravaggio, sandalyesini ters çevirmiş, arkalığına yaslanmış, Almásy'ye bakıyordu. Sessiz bir adamdı Caravaggio. Konuşmakta hep güçlük çekerdi. Ağzından çıkan sözcükleri dikkatle seçmeye çalışırdı, uzun uzun düşünürdü. Şimdi Almásy'nin yatağının kenarında iki büklüm oturmuş, yine düşünüyordu. Bir öykünün iki yaşlı kahramanıyız, diye geçiriyordu aklından.

"Seninle konuşabiliyorum Caravaggio, çünkü ikimizin de ölümlü olduğunu hissedebiliyorum. Kip ile Hana henüz farkında değiller bu duygunun, ölümü enselerinde hissetmiyorlar. İkisinin de başından geçenlere karşın. Hana'yı ilk tanıdığımda çok sarsılmış bir durumdaydı."

"Babası Fransa'da öldürülmüş."

"Anlıyorum. Bu konuda hiç konuşmadı. Herkesten uzak duruyordu. Bana kitap okumasını istedim. Ancak öyle ısındık birbirimize. İkimizin de çocuğu yok farkında mısın?"

Sonra bir an durdu, bir olasılığın üzerinde duruyormuş gibi.

"Evli misin?" diye sordu Almásy.

Caravaggio odaya sızan pembe ışıkta oturmuş, iyice düşünebilmek için yüzünü elleriyle kapatmıştı. Sanki artık düşünmekte güçlük çekiyordu.

"Benimle konuşmalısın Caravaggio. Yoksa benim bir kitaptan farkım yok mu senin için? Okunacak, morfin yükledikçe anlatacak, seni çöllerde gezdirecek tuhaf bir yaratık mıyım yalnızca?"

"Ben hırsızım. Benim gibilerden savaşta epeyce yararlandılar. Yasal hırsızlar olduk! Ne istedilerse çaldık, verdik onlara. Casusluk yaptık. Ben bir süre Ortadoğu bölgesinde çalıştım, senin adını da öyle duydum zaten. Bir muammaydın sen onlar için. Bir türlü çözemediler senin sırrını. Ama Almanlar hesabına çalıştın, çölle ilgili bütün bildiklerini Almanların yararına kullandın."

"1939 yılında El Taj'da çok şey oldu beni casus diye alıp götürdüklerinde."

"Almanlara o zaman döndün yani."

Sessizlik.

"Ve hâlâ Uweinat'a, Su Mağarasına dönemiyordun öyle mi?"

"Eppler'i alıp çölü geçirmeye gönüllü olana kadar dönemedim Uweinat'a, evet."

"Bilmen gereken bir şey daha var. 1942 yılında, o casusu Kahire'ye götürdüğünde..."

"Salaam Operasyonu..."

"Evet. Rommel adına çalışıyordun değil mi?"

"Büyük adamdı... Sen ne söyleyecektin bana?"

"Eppler ile birlikte müttefik askerlerini atlatıp çöle girebilmen tam bir kahramanlık örneğiydi! Gialo Vahasından da Kahire'ye. Herhalde senden başka kimse Rommel'in adamını *Rebecca* kitabıyla birlikte Kahire'ye sokamazdı."

"Bunu nereden biliyorsun?"

"Bak, Kahire'de yalnızca Eppler'i yakalamadılar. Yolculuktan haberleri vardı. Almanların foyası çoktan meydana çıkmıştı, ama bunu belli edemezdik, yoksa bizim haber kaynaklarımızı yok ederlerdi. Eppler'i yakalayabilmek için Kahire'ye gelmesini beklememiz gerekiyordu yani.

"Sizi yol boyu izledik. Çöl boyunca. Senin adın Gizli Servisin kayıtlarında olduğu için, iyice heyecanlanmışlardı. Seni de yakalamak istiyorlardı. Öldüreceklerdi seni. Bana inanmıyorsan, bak anlatayım: Gialo'yu terk ettikten sonra yirmi gün sürdü yolculuğun. Hiç bilinmeyen bir güzergâhtan gittin. Müttefik birlikleri yüzünden Uweinat'a yaklaşamazdın, onun için Abu Ballas'tan da uzak durdun. Hatta Eppler'in çölde hastalandığını ve günlerce ona baktığını da biliyorum. Üstelik pek sevmezdin Eppler'i değil mi?

"Uçaklar güya seni 'kaybetmişti', ama son derece dikkatle izleniyordun. Asıl casuslar siz değildiniz, bizdik. Gizli Servis, kadın yüzünden Geoffrey Clifton'ı senin öldürdüğünü sanıyordu. Mezarını 1939 yılında bulmuşlardı, ama karısı ortalıkta yoktu. Sen, Almanya'nın tarafına geçtiğinde değil, Katharine Clifton'la ilişkiye girdiğinde onların düşmanı oldun."

"Anlıyorum."

"1942 yılında Kahire'yi terk ettiğinde kaybettik seni. Çölde bulsalardı, öldüreceklerdi. Ama kaybettiler. Aradan iki gün geçti. Neredeydin kimbilir? O sıralar mantığın yerinde olsa ve normal güzergâhı kullanıyor olsaydın bulurduk seni. Saklı cipe bomba koymuştuk. Sonra cipin havaya uçtuğunu öğrendik, ama sen yine yoktun ortalıkta. Sen Eppler'le Kahire'ye giderken değil, tek başına Kahire'den

dönerken hayatının en korkunç seferine çıkmıştın dostum."

"Beni aradıklarında sen de Kahire'de miydin?"

"Hayır, ben dosyaları gördüm. İtalya'ya gidiyordum, senin orada olabileceğini tahmin etmişlerdi."

"Burada."

"Evet."

Odaya sızan ışık, odanın bir kenarına yansıyordu şimdi. Caravaggio gölgede kalmıştı. Arkasına yaslandı. Odanın resimli duvarına.

"Pek önemi kalmadı artık sanırım," diye mırıldandı Almásy.

"Morfin istiyor musun?"

"Hayır. Olayları yerli yerine koymaya çalışıyorum. Ben çok içine kapanık bir insandım, kimseye bir şey söylemezdim. Oysa ne kadar da ortalıktaymışım, herkes beni tanıyormuş. Biraz şaşırdım, o kadar."

"Kocası Gizli Serviste çalışan bir adamın karısıyla ilişkin vardı, ne bekliyorsun. Gizli Serviste bizzat çalışan dostların da vardı üstelik."

"Bagnold değil mi?"

"Evet."

"Öz be öz İngilizdi o adam."

"Evet."

Caravaggio bir an duraksadıktan sonra,

"Son bir şey soracağım," dedi.

"Biliyorum."

"Katharine Clifton'a ne oldu? Savaştan hemen önce ne oldu da hepiniz tekrar Gilf Kebir'e döndünüz? Madox İngiltere'ye döndükten sonra."

Gilf Kebir'e son bir yolculuk yapacaktım, Uweinat'taki kampı toparlamak için. Oradaki hayatımız sona ermişti artık. Artık aramızda herhangi bir şey olacağını sanmıyordum. Bir yılı aşkın bir süredir görmüyordum

onu zaten âşığı olarak. O da ben de kendi yaşantılarımızın duvarlarına sığınmıştık, masum bir ilişkimiz vardı. Zaten birbirimizi pek görmüyorduk.

1939 yılının yaz aylarında Gough ile birlikte Gilf Kebir'e gidip kampı toparlayacaktık, Gough sonra kamyonla ayrılacaktı. Clifton uçağıyla gelip beni alacaktı. Sonra dağılacaktık, aramızda kurulan üçgen dağılacaktı.

Uçağı önce duyup sonra gördüğümde platonun kayalıklarından inmeye başlamıştım bile. Clifton her yere zamanında yetişirdi.

Küçük kargo uçakları, ufuk çizgisinden kayarak geçiyormuş gibi iniş yapar. Ses kesilir, uçak yavaş yavaş alçalmaya başlar. Aslında ben uçaklardan hiçbir zaman pek anlamamışımdır, bakma sen. Tepemden ne zaman bir uçak geçse, irkilirdim çölde.

Clifton'ın uçağı platoyu sanki sıyırarak geliyordu üstüme. Ben mavi bir bayrak sallıyordum. Clifton alçalıp üzerimden geçti, ama o kadar alçalmıştı ki akasya ağaçlarının yaprakları döküldü. Sonra uçak sola doğru eğilip geri döndü ve sanki hedef almış gibi, tam üzerime üzerime gelmeye başladı. Eli metre ötemde birden yana yatıp düştü. Ben uçağın düştüğü yere koştum.

Yalnız olduğunu sanıyordum. Yalnız gelecekti. Ama Clifton'ı çıkarmak için pilot kabininin kapısını açtığımda, bir de baktım Katharine de yanında. Clifton ölmüştü bile. Katharine'in gözleri açıktı, bacaklarını kıpırdatmaya çalışıyordu. Rüzgârdan içerisi kum dolmuştu. Katharine sanki hiç yaralanmamış gibiydi, üzerinde hiç yara bere izi yoktu. Sol elini önüne uzatmıştı düşüş sırasında. Clifton'ın *Rupert*'ından çıkardım onu, kayalıklardaki mağaraya taşıdım. Haritada tam olarak nerede olduğumuzu bilmek istiyorsun, 23 30 boylamı, 25 15 enlemi üzerinde. Geoffrey Clifton'ı o gece gömdüm.

Bir lanet miydim ben onların üzerine çöken? Hem Katharine'in, hem Madox'un? Çöller bile benim lanetimi

taşıyordu sanki! Sonradan savaş alanına dönen çölün üzerine düşen lanetli bir mayındım belki kimbilir? Savaşta herkes barbardır. O ordular çölden çıktıklarında hayal görmüş gibi olurlar biliyor musun? *Libya'nın çölleri.* Politikayı unutacaksın dostum, hayatta öğrendiğim en güzel şey bu. *Libya.* Erotik, nakış gibi işlenmiş bir sözcük. *B* ile *y* harflerinin uyumlu birlikteliği. Madox, dilin adeta köşe döndüğünü duyabildiğin sayılı sözcüklerden biri olduğunu söylerdi Libya'nın. Libya çöllerindeki Dido'yu anımsar mısın? *İnsan çöllerde nehirler gibi akacaktır...*

Oysa ben lanetlenmiş topraklarda olduğuma hiç inanmamıştım. Çölde karşıma çıkan her yer, her insan bir armağandı bana, ben öyle hissediyordum. Su Mağarasındaki resimlere bakabilmek. Seferler sırasında Madox'la şarkılar söyleyebilmek. Katharine'in çöle gelişi. Kahire'de nasıl dizlerimin üzerine çöküp onun kokusunu içime çekmiştim! Beni kurtaran Bedeviler. Nasıl üzerime titremişlerdi. Ve sizler. Yani dördümüz. Sen, Hana, genç asker.

Sevdiğim, değer verdiğim her şey elimden alındı.

Onunla kaldım. Üç kaburga kemiği kırılmıştı. Gözünü kırpıştırmasını, kırılmış bileğini bükmesini, sessiz duran dudaklarının konuşmasını bekledim.

Benden nasıl nefret ettin? diye fısıldadı. Beni yok ettin. Duygularımı öldürdün.

Katharine.... sen...

Sarıl bana. Bırak artık kendini savunmayı. Hiçbir şey değiştirmiyor seni.

Gözlerini üzerimden ayırmıyordu. Gördüğü son insan ben olacaktım. Mağaradaki çakal onu koruyacak, ona asla ihanet etmeyecekti.

Efsanelerde bir sürü hayvan tanrı var, onları anlatıyorum ona. Çakallar; Anubis, Duamutef, Wepwawet. İnsanı hayatın ötesine taşıyan rehberler onlar. Benim hayaletim sana nasıl yol gösterdi bak. Ben hep seni izliyordum. Londra ve Oxford'daki bütün o partiler. Hep yanında-

dım, hep izliyordum seni. Derslerini yaparken yanıbaşındaydım. Oxford Union Kütüphanesinde Geoffrey Clifton'la saat sabahın ikisinde tanıştığınızda da oradaydım. Herkesin paltoları yerlere serilmişti, sen aralarında dolaşıyordun. Clifton seni izliyor, ama ben de izliyorum, ben de oradayım, ama sen benim varlığımı fark etmiyorsun. Tabii, Oxford'da bir çakalla flört edecek değilsin ya! Oysa ben, ben ne istediğimi bulana kadar aç kalmayı yeğleyen bir adamım. Arkandaki duvar boydan boya kitaplarla dolu. Boynundan sarkan uzun inci kolyeyle oynuyorsun. Ayakların çıplak. Yere serilmiş paltoların arasında bir şey arıyorsun. O günlerde biraz daha kilolusun, ama yine çok güzelsin.

Oxford Union Kütüphanesinde üçümüz varız, ama sen Geoffrey Clifton'ı görüyorsun. Ayaklarınızı yerden kesecek bir aşk yaşayacaksınız. Onun, Kuzey Afrika'da bazı arkeologlarla bir işi var. "İhtiyar gezginlerle buluşacağım orada," diyor sana. Annen bile çok heyecanlı. Kızı büyük bir macera yaşayacak!

İnsanın önünde 'yolları açan' çakalın ruhu, adı Wepwawet ya da Almásy fark etmez, sizinle birlikte. Duvara yaslanmış, ikinizin sarhoş konuşmalarını dinliyorum. Hoşuma gidiyor, çünkü sarhoş olmanıza karşın birbirinizi tanıyor, birbirinizdeki cevheri fark ediyorsunuz. Oraya belki başka insanlarla gelmiştiniz. Ama yazgınız belirlenmişti artık.

Saat üçte ayrılacaksınız, ama sen ayakkabının tekini bulamıyorsun. Bir elinde ayakkabının teki var, pembe ayakkabılar. Belli ki çok seviyorsun o ayakkabıları, parmaklarının izi var üzerlerinde. Ayakkabının tekini uzatıyorum sana, teşekkür ediyorsun yüzüme bile bakmadan.

Bu anlattıklarıma inanıyorum. Birine âşık olduğumuzda, bir yanımız hemen tarihçi kesiliyor. Ötekinin hayatından mutlaka önceden geçmiş olduğumuzu sanıyoruz. Sözgelimi Clifton, Katharine ile tanıştığında onu önceden de gördüğünü sanmıştı mutlaka, belki bir arabadan indi-

ğinde kapısını açmıştı bu güzel kıza. Ama o kişiyi arzulamamız için her şeyin tam olması gerekiyor. Bütün hücrelerimizle isteyeceğiz o insanı, yalnızca düşüncelerimizle değil.

Ben yıllarca çölde yaşadım ve böyle şeylere inanır oldum. Ne çok sırlar saklar çöl bilir misin? Yanılsamalarla yaşarsın orada. Tek gözlü çakal geri dönüp bakar, senin hangi yolu seçeceğini merak eder. Dişlerinin arasında, sana getirdiği geçmiş vardır ve yaşadıkça o ânı zaten daha önce de yaşamış olduğunu hissedersin.

Gözleri yorgun yorgun seyrediyordu beni. Korkunç bir bitkinlik içindeydi. Onu uçaktan çıkarmaya çalışırken, gözleri çevresini tarıyordu oysa. Şimdiyse nöbet tutuyor gibiydi gözleri, tek bir noktaya çakılmış, donuklaşmıştı. Yanında çömeldim. Parmaklarımı gözlerinin üzerinde gezdirip dilime değdirdim, tuzluydu tadı. Sonra parmaklarımı onun ağzına değdirdim. Gözbebeklerinin üzerindeki mavi boyaları yaladım. Parmaklarımı dudaklarının arasına koydum. Dişlerini ayırdım. Dilini parmaklarımla tutup çektim. Böyle dokunduk birbirimize. Kıpırdamıyordu. Bir daha eğildim üzerine, onu öptüm.

Sonra korkunç, şiddetli bir hırlamayla üzerime geldi. Bedeni elektrik verilmişçesine titredi. İçine bir yaratık girmiş gibiydi! Üzerime yığıldı. Mağara karanlığa gömüldü.

Sen şeytana inanır mısın? Çocukken bana öyküler anlatırlardı. Bu öykülerin arasında, bir de genç bir erkeğin odasına giren çok güzel, fettan bir kadının öyküsü vardı. Genç erkek akıllı davranıp kadına arkasına dönmesini söylerse kurtulurmuş. Çünkü şeytanların arkası, sırtı yoktur, biliyor musun? Yalnızca sana sunmak istedikleri şeylerle gelirler, yalnızca yüzlerini gösterirler. Ne yapmıştım ben? Şeytanı ben mi sokmuştum bu kadının ruhuna? Yoksa ben miydim, arkasını dönemeyen şeytan? Madox'a da mı şey-

tanca davranmıştım? Bu ülkenin içinde şeytanca dolaşıp savaşları ben mi başlatmıştım yoksa?

Kutsal yerlerde ölmek önemlidir. Çölde insanın öğrendiği sırlardan biri de buydu. Madox onun için Somerset'te kiliseye gitmiş, kutsallığını yitirdiğini düşündüğü bir yerde, kutsal olduğuna inandığı bir eylemi gerçekleştirmişti.

Katharine'i ters çevirdiğimde bütün bedeni parlak renklerle kaplıydı. Baharatlar, taşlar, ışık ve akasyanın külleri bedenini sonsuzluğa kavuşturmuştu. Yalnızca gözlerindeki mavi yoktu artık. Gözleri, bomboş bir harita gibiydi. Borkou-Ennedi-Tibesti dağlarını gösteren koyu kahveler, Afrika'nın kenarında İskenderiye'nin açık avucuna akan Nil'in yeşilleri silinmişti haritadan.

Çölün yeknesak düzeni içinde göçen bütün kabilelerin adları da silinmişti. Sonsuzluğa kavuşmuşlardı. İşte öyle bir sonsuzluğa kavuşmuştu Katharine artık. Ölürken ne çok şey götürürüz yanımızda değil mi? Aşklar, kabileler, tatlar, içinde kendimizi kaybettiğimiz gövdeler, kişilikler, mağaralar gibi içimizde sakladığımız korkular. Öldüğümde bedenimin tüm bunların izini taşımasını dilerdim. Doğanın bir parçası olduğumuza inanıyorum. Haritalara ad olmak önemli değil ki. Ortak bir tarihi var insanların, ortak bir kitabı. Kimseye ait değiliz ve sonsuz deneyimlerin ürünüyüz. Benim tek arzum, işte böyle haritası, sınırları olmayan bir dünyada varolabilmekti.

Katharine Clifton'ı çöle taşıdım, ayışığının altına bıraktım. Kuyular fısıldaşıyordu çevremizde. Rüzgârların sarayındaydık.

Almásy'nın başı sol yanına düştü, gözleri boş boş bakıyordu.

"Morfin istiyor musun şimdi?"

"Hayır!"

"Bir şey ister misin?"

"Hiçbir şey."

X

Ağustos

Caravaggio koridorun karanlığından çıkıp mutfağa giriyor. Masada birkaç kereviz, sapı hâlâ çamurlu birkaç da turp var. Hana'nın yaktığı ateşle aydınlanmış mutfak. Hana'nın arkası mutfak kapısına dönük, Caravaggio'nun içeri girdiğini duymuyor. Villada geçirdiği günlerin etkisiyle olacak, Caravaggio'nun hareketleri eskisine göre daha rahat. Eskisine göre daha iriyarı görünüyor. Ancak hâlâ eskisi kadar sessiz hareketleri. Üzerindeki uyuşukluğu ise atamıyor bir türlü.

Hana'nın dikkatini çekmek için masanın yanındaki sandalyelerden birini kendine çekiyor.

"Merhaba, David."

Kolunu kaldırıyor. Saatlerdir çöllerdeyim, diye düşünüyor kendi kendine.

"Nasıl?"

"Uyuyor. Konuşa konuşa daldı."

"Düşündüğün gibi miymiş?"

"Adam iyi birisi. Kendi haline bırakalım."

"Ben de öyle düşünüyordum. Kip de ben de İngiliz olduğuna eminiz. Kip en iyi insanların hep onun gibi egzantrik olduğunu söylüyor."

"Bence bu evde egzantrik birisi varsa o da Kip. Nerede ki o?"

"Terasta benden gizli gizli birşeyler hazırlıyor. Doğum günüm için sürpriz yapacakmış." Hana ocak ızgarasının önünde oturduğu yerden kalkıp ellerini birbirine sürtüyor.

"Doğum günün için sana ufak bir öykü anlatacağım," diyor David.

Hana adamı süzüyor.

"Patrick'le ilgili olmasın olur mu?"

"Biraz Patrick'le, ama daha çok seninle ilgili."

"O öyküleri dinleyemiyorum, David."

"Babalar ölür. Elinden geldiğince sevmeyi, kendince yaşatmayı öğrenirsin onları zamanla. Ama kalbine gömüp ölmemiş gibi davranamazsın."

"Morfinin etkisi geçince konuşalım."

Hana Caravaggio'nun yanına gidip sarılıyor, yanaklarını öpüyor. Caravaggio da sıkı sıkı sarılıyor kıza, sakalı, kızın yumuşak tenine batıyor. Hoşuna gitti Hana'nın, eskiden olsa hep sinekkaydı tıraşlı olmaya özen gösterirdi. Saçındaki yiv, geceyarısında Yonge Sokağını andırıyor, diye dalga geçmişti Patrick. Eskiden Caravaggio'ya tapınıyordu Hana. Şimdi ise, yıpranmış yüzü, şişman göbeği ve ak düşmüş saçlarıyla samimi bir dost gibiydi.

O gece yemeği genç asker hazırlıyordu. Caravaggio'nun umutları suya düştü. Kip'in yemek yaptığı günleri kayıp sayıyordu. Genç asker bahçeden bulduğu sebzeleri ya doğru dürüst pişirmeden masaya getiriyor ya da kaynata kaynata çorbamsı birşeyler yapıyordu. Yine o sağlıklı yemeklerden biri. Oysa Caravaggio bütün gün yukarıdaki adamı dinledikten sonra şöyle adam gibi bir yemek yemek istiyordu, acıkmıştı. Musluğun altındaki dolabı açtı. Nemli bir beze sarılı bir parça kurumuş et vardı, alıp cebine koydu.

"Seni morfin bağımlılığından kurtarabilirim, biliyor musun? Ben iyi bir hemşireyim."

"Zaten ev delilerle dolu..."

"Evet, galiba hepimiz biraz kafayı üşütmüşüz."

Kip ikisini çağırdığında, mutfaktan, çevresini saran alçak merdiven tırabzanları ışıkla donatılmış terasa çıktılar.

Bu ışıklar, tozlu kiliselerde kullanılan elektrikli mumlara benziyordu, Caravaggio, genç askerin Hana için bile olsa bunları yürütmesinin biraz fazla olduğunu düşündü. Hana elleriyle gözlerini kapatarak masaya doğru yavaş ya-

vaş yürüyordu. Rüzgâr yoktu. İncecik elbisesi, kalçalarıyla bacaklarının üzerinden akıyordu sanki. Tenis ayakkabıları taşın üzerinde hiç ses çıkarmıyordu.

"Nereyi kazsam, ölmüş mayınlar buluyorum," dedi genç asker.

Hâlâ anlamamışlardı. Caravaggio eğilip ışıklara yakından baktı. İçleri gazyağı ile dolu sümüklüböcek kabuklarıymış meğerse! Sıra sıra dizili kabuklara baktı, kırk tane olmalıydı en az.

"Kırk beş," dedi Kip, "bu yüzyıl içinde yaşadığımız yıllar. Biz, kendi doğum günümüzün yanısıra içinde yaşadığımız yüzyılı da kutlarız."

Hana, elleri elbisesinin ceplerinde, aralarında yürüyordu. Kip onun bu haline bayılıyordu. Öylesine rahattı ki, sanki kollarını yanında getirmemiş, bu gecelik dinlenmeye bırakmış gibi!

Caravaggio, masada duran üç şişe kırmızı şarabın yol açtığı şaşkınlığını üzerinden atamamıştı hâlâ. Masaya yaklaşıp etiketlerine baktı, daha da şaşırarak başını sallamaya başladı. Genç askerin şarapla uzaktan yakından ilgisi yok ki. Kütüphanede şarapla ilgili birkaç kitap karıştırmış olmalıydı. Tam o sırada masadaki mısır, et ve patatesi gördü. Hana Kip'in koluna girdi.

Yiyip içtiler, şarabın ağır tadı dillerinde. Çok geçmeden çakırkeyif olmuşlardı, genç askerle İngiliz hastayı saçmasapan adlarla çağırarak kadeh kaldırıyorlardı. Birbirlerine de kadeh kaldırdılar, Kip su bardağıyla onlara katıldı. Böyle zamanlarda kendinden söz etmeye başlardı. Caravaggio da onu konuşturmaya çalışıyordu. Kip anlattıkça bazen kendini veriyor, bazen yarım yamalak dinliyor, masadan kalkıp o gece kurdukları mutluluk üçgenine dışarıdan bakıyor, seviniyordu. Bu ikisinin evlenmesini çok istiyordu, bu konuda birşeyler söyleyebilmeyi, ama onların kendi tuhaf kuralları vardı. Burnumu sokmamalıyım, diye düşünüp yerine oturdu. Arasıra sönen ışıkları fark ediyordu. Sümüklüböcek kabukları içindeki gazyağı tükendikçe,

yavaş yavaş sönüyordu ışıklar. Kip arasıra kalkıp pembe gazyağıyla dolduruyordu kabukları. "Geceyarısına kadar sönmemeleri gerek."

Sonra, artık çok uzaklarda kalan savaştan söz etmeye başladılar. "Japonya'da savaş sona erdiğinde, herkes evine dönecek," dedi Kip. "Ya sen, sen nereye gideceksin?" diye sordu Caravaggio. Genç asker başını salladı, gülümsedi.

Köpek korka korka masaya yanaşıp başını Caravaggio'nun kucağına dayadı. Kip'in, kafasında bir harikalar diyarı gibi canlandırdığı Toronto'yla ilgili sorularının sonu gelmiyordu. Kışın hiç eksik olmayan kardan, insanların yazın feribotlar içinde konserler dinlediği limanı dondururdu. Hana'nın geçmişiyle ilgili ipuçlarının peşindeydi aslında. Caravaggio Hana'ya dair şeyler anlatmaya başlattığında, Hana sohbeti hemen başka bir konuya çekiyor, kaçamak yanıtlar veriyordu. Kip'in kendisini şu an tanıdığı gibi tanımasını istiyordu. Değişmişti, Toronto'daki o genç kız değildi ki artık. Daha sert, daha tutkulu bir genç kadın olmuştu. Yaşamında annesi Alice, babası Patrick, üveyannesi Clara ve Caravaggio'dan başka kimse yoktu. Bu adları, çeyiziymiş gibi, Kip'e söylemişti bile. O kadar, ötesini tartışmaya gerek yoktu ki! Yumurta nasıl haşlanır, kuzu etine sarmısak nasıl konur gibi konularda ahkâm kesen kitaplar gibi görüyordu yaşamındaki bu birkaç otoriteyi: Sorgulamayı asla kabul etmiyordu.

Ve işte o gece –epeyce sarhoş olduğundan– Caravaggio Hana'nın 'Marseillaise'yi nasıl söylediğini anlattı, bu öyküyü daha önce Hana'ya anlatmıştı zaten. "Evet, o şarkıyı duydum," dedi Kip ve söylemeye çalıştı. "Hayır, biraz daha içten söylemen gerek," dedi Hana, "ayağa kalkmalısın!"

Hana ayağa kalktı, tenis ayakkabılarını bir köşeye fırlatıp masaya çıktı. Çıplak ayaklarının hemen yanında titrek titrek yanan dört sümüklüböceği kabuğu vardı, dördü de sönmek üzereydi.

"Senin için söylüyorum. Bak böyle söylemelisin Kip. *Senin için* söylüyorum."

Servi ağaçlarının gölgesinde, gazyağıyla dolu kabukları ve İngiliz hastanın odasından süzen ışığın azıcık aydınlattığı bahçe Hana'nın sesiyle yankılandı. Ellerini ceplerinden çıkarmıştı.

Kip kamplarda bazı askerlerin bu şarkıyı söylediğini duymuştu, özellikle futbol maçlarından önce. Caravaggio ise son yıllarda savaş sırasında sık sık kulağına çalınan bu melodiyi aslında hiç sevmemişti. Hana'nın yıllarca önce söyleyişini anımsıyordu, onun söyleyişini sevmişti o kadar. Şimdi bir kez daha zevkle dinliyordu, çünkü yine Hana söylüyordu. Ama çok geçmeden yine keyfi kaçtı. Hana'nın on altı yaşındaki tutkusu neredeydi? Şarkının içerdiği umutların sonsuzluğa gömüldüğünü anlatıyordu sanki sesi. Yirminci yüzyılın kırk beşinci yılında, yirmi birinci yaşına girerken, beş yıl öncesine göre her şeyin nasıl değiştiği duyulabiliyordu sesinde. Ne kadar yorgun, bitkin söylüyordu. Eskisine göre bambaşka bir yorum. Marşı söyleyen kişi, koca dağlara karşı yapayalnızdı sanki. Sümüklüböcek kabuklarından süzülen ışığın aydınlattığı bir şarkı. Caravaggio, Hana'nın sesinde, genç askerin yüreğini yakaladı.

Çadırda kimi zaman gece boyunca konuşuyorlar, kimi zaman hiç konuşmadan oturuyorlar. Hiç belli olmuyor. O gün kimin geçmişinden söz edilecek? Yoksa birbirlerine dokunmadan karanlıkta sessizce bakışacaklar mı? Her gece şişirmekte ısrar ettiği havalı yatağın üzerine uzandıkları yerde, Hana'nın bedeninin ya da sözlerinin yakınlığını duyuyor Kip. Bu arada şu Batı icadı havalı yatağa bayılıyor. Her sabah havasını boşaltıp üçe katlıyor yatağı.

Çadırın içinde, Kip başını Hana'nın boynuna yaslıyor. Sırtını kaşıyan tırnakları teninde hissettikçe kendinden geçiyor. Ya da öpüştüklerinde.

Hana şarkı söylüyor ya da mırıldanıyor. Çadırın loşluğunda, Kip'in yarı insan, yarı kuş olduğunu hayal ediyor; tüy gibi hafif Kip. Karanlıkta uykulu uykulu seriliyor Hana'nın yanına. Oysa gündüzleri, öylesine çevik, öylesine hareketli ki.

Geceleri tembellik etmeyi seviyor. Ama disiplin aşkı, gözlerinden okunabiliyor. Hana onun sır küpü olduğunu düşünüyor. Görünmez duvarlara çarpıyor sürekli. Sanki organları, yüreği, kaburgaları derisinin altından görülebilirmiş gibi. Genç adam, Hana'nın üzüntülerini kavrıyor, biliyor. Hana da Kip'in asi büyük ağabeyine duyduğu sevgiyi biliyor, anlıyor. "Göçerlik bizim kanımızda var. İşte hapis bu nedenle çok zor geliyor ona, özgürlüğüne kavuşmak için intihar bile edebilir."

Sohbetle geçen gecelerde, Kip'in beş nehirli ülkesin geziyorlar. Sutlej, Jhelum, Ravi, Chenab, Beas. Kip, Hana'yı en büyük tapınaklarına götürüyor, ayakkabılarını çıkartıp ayaklarını yıkıyor. 1601 yılında inşa edilen, 1757'd

yıkılan, ama hemen sonra yeniden inşa edilen bir tapınak burası. 1830 yılında, altın ve mermer süslemeler de eklenmiş. "Seni sabah erkenden götürürsem, suyun üzerindeki sisi görebilirsin. Sis dağıldıkça, tapınağın heybeti ortaya çıkar. Ramananda, Nanak ve Kabir gibi azizlerin şarkıları duyulur uzaktan. Duaların temelinde şarkılar vardır. Kulağına şarkılar gelir, burnuna tapınağın bahçesindeki nar, portakal gibi meyvelerin kokusu. Her insanın her zaman başvurabileceği bir sığınaktır orası. Cehalet okyanusunu aşabilmiş bir gemidir."

Gece boyunca o kutsal tapınakta gezerler. Gümüş kapının arasından, desenli kumaşların altında Kutsal Kitabın saklı durduğu türbeye girerler. Kutsal Kitaptaki dizeler, müzik eşliğinde seslendirilir. Sabah saat dörtten gece on bire kadar söylenir şarkılar. Büyük Sahip açılır, rastgele bir alıntı seçilir ve gölün üzerindeki sis kalkıp kutsal tapınak günışığında parıldayana dek üç saat boyunca o dizeler tekrar tekrar okunur.

Kip, Hana'yı bir havuzun kenarından yürüterek tapınağın ilk rahibi Baba Gujhaji'nin ağaçların arasındaki mezarına götürüyor. Dört yüz elli yıllık bir dilek ağacı var. "Annem bu ağacın dalına bir iplik bağlayıp bir oğul dilemiş. Ağabeyim doğduğunda, gelip bir iplik daha bağlamış. Pencap'ın suyu, ağaçları kutsaldır."

Hana ses çıkarmadan dinliyor. Hem inancı, hem de çocuğunu yitirmiş bu kızın derin karamsarlığını seziyor Kip. Üzüntüsü hafifletmek için elinden geleni yapıyor. Çocuğunu kaybetmiş. Babasını kaybetmiş.

"Ben de babam gibi sevdiğim birini yitirdim," diyor Hana'ya. Ama Hana yanında uzanmış bu adamın yaralarını sarmakta güçlük çekmediğini, kaybettiklerini kolayca unutabilen bir yabancı olduğunu biliyor. Kimi insana vızgelir haksızlıklar, kimisi ise yıkılır kalır. Hana Kip'e soracak olsa, yaşamından hoşnut olduğunu söyleyecektir büyük olasılıkla; ağabeyinin hapiste, yoldaşlarının çoğunun ölmüş olmasına ve yaşamını her gün riske atmasına karşın.

Ne büyük haksızlık! Kip, kendini her an öldürebilecek bir mayını etkisiz hale getirmek için uğraştığı bir günün ardından ya da bir asker arkadaşını gömüp eve geldiğinde belki biraz durgun oluyordu ama, ne olursa olsun, hep bir çözüm, hep bir ışık olduğuna inanıyordu yaşamda. Hana ise umutsuzdu. Kip'e göre belli inançlar vardı, Amritsar'ın tapınağında her inançtan, her sınıftan insan bir araya gelebilirdi. Hatta Hana bile onların arasına katılabilir, yere serdikleri örtünün üzerine biraz para ya da bir çiçek bırakıp onlarla birlikte şarkı söyleyebilirdi.

Keşke, diye düşündü Hana. İçekapanıklığı, o hüzünlü doğasından geliyordu. Kip ona kişiliğine çıkan on üç yolun kapısını açmıştı ama, Hana biliyordu ki bir tehdit altında olsa, asla Hana'ya gelmeyecekti. Yalnızlığı seçip düşünecekti. O da böyleydi işte. Sih'lerin teknolojik konularda çok yetenekli olduğunu söylüyordu. "Bizim makinelere mistik bir yakınlık... neydi o sözcük?" "Meyil." "Evet, makinelere çok yatkınız."

Radyonun kulaklarını başına takarak saatlerce dışarıdaki dünyaya kapılarını kapatırdı. Hana ona, sevgilisi olarak tümüyle açılamayacağını, tümüyle güvenemeyeceğini biliyordu. Öyle hareketli bir iç dünyası vardı ki, kaybettiği her şeyin yerine bir yenisi koyabiliyordu. Doğasıydı bu, Hana da bunları düşünürken onu yargılamaya kalkışmıyordu. Ne hakkı vardı ki? Her sabah sırtında çantasıyla çadırından çıkar, villadan kasabaya inen yolda yürürdü. Hana da her sabah onu izlerdi: Belki geri dönmeyeceği bir günün ilk saatlerinde, yine de ne kadar canlı! Arasıra başını kaldırıp bombalardan nasibini almış servi ağaçlarına baktığı olurdu. Pliny o yoldan aşağı yürümüş olmalı, diye düşündü Hana, ya da Stendhal, çünkü *Parma Manastırı* buralardan da söz ediyordu.

O Ortaçağ patikasında Kip tepesindeki ağaçlara baka baka yürüyerek inerdi kasabaya. Genç adam, yüzyılın en tuhaf icatlarından biri olan bir mesleğin adamıydı: Bomba imha uzmanlığı. Mayınların yerini bulup etkisiz hale geti-

ren askeri bir mühendis! Her sabah çadırından çıkar, bahçede yıkandıktan sonra giyinir, villadan ve çevresindeki dünyadan kopup –eve girmezdi bile sabahları, Hana'yı gördüğünde bazen el sallardı– giderdi, sanki insani herhangi bir temas, bir-iki laf mayınlarla arasına girecekmiş gibi. Hana onu uzaktan izlerdi.

İşte o anlarda, Kip gerçekten de her şeyden soyutlardı kendini. Özel yeteneğinin kendine verdiği güvenle dünyaya kapılarını kapatırdı. Siena'da, Hana'nın da gördüğü bir duvar resmi vardı. Bir kent freski. Kentin resmedildiği duvarların, boyaları çatlamış, dökülmüştü. Kip galiba her gün oraya gidiyordu. Her sabah o resimden karanlık bir kaosun içine dalıyordu. Bir şövalye gibi. Savaşçı bir aziz gibi. Hana, servi ağaçlarının arasından hâki üniformasını görürdü. İngiliz, ona *fato profugus* diyordu, kader kaçağı. Servi ağaçlarına başını kaldırıp bakabildiği her yeni gün, Kip için vazgeçilmez bir mutluluktu.

Genç bomba imha uzmanlarını 1943 yılının ekim ayında Napoli'ye göndermişlerdi, önceden Güney İtalya'da bulunmuş olan en iyilerini seçerek. Kip, mayınlardan geçilmeyen kente getirilen otuz askerin arasındaydı.

Almanlar, tarihte görülmemiş ölçüde görkemli ve korkunç bir kaçış planı düzenlemişlerdi. Müttefikler, normal şartlar altında bir ay içinde geçebilecekleri bölgeleri, ancak bir yılda geçebildiler. Önden bomba imha uzmanları gidiyor, bölgeleri mayınlardan temizliyor, arkalarından askerler geliyordu. İnanılmaz derecede yavaş ilerliyorlardı. Bu arada kuzeydeki dağlarda, kızıl mendiller takan Garibaldi'nin komünist grupları da Alman tanklarını havaya uçurmak için yolları mayınlarla döşemişlerdi.

İtalya ve Kuzey Afrika'da döşenen mayınların sayısı, inanılmazdı. Kismaayo-Afmadu yol kavşağında 260 mayın bulunmuştu. Omo Nehri Köprüsü ve çevresinde 300 tane. 1941 yılı, 30 haziranda Güney Afrikalı lağımcılar Mersa Matruh'ta tek bir günde 2,700 Mark 11 mayını döşemişlerdi. Dört ay sonra İngilizler Mersa Matruh bölgesinden 7,806 mayın temizleyip bunları başka bölgelere döşediler.

Her türlü araç gereçten yapılabiliyordu mayınlar. Kırk santimlik silindirlerin içleri patlayıcılarla doldurulup yol kenarlarına bırakılıyordu. Evlere mayınlı sandıklar saklıyorlardı. Pompa mayınların içine dinamit, metal artıkları ve çiviler konuyordu. Güney Afrikalı bomba imha uzmanları dört galonluk benzin varillerine demir ve patlayıcı dolduruyorlardı, bunlar patladığında zırhlı arabaların parçası bile kalmıyordu.

Kentler korkunç durumdaydı. Henüz eğitimlerini tamamlamış bomba imha uzmanları bile Kahire ve İskende-

riye'den gemilerle getiriliyordu. On sekizinci bölük nam saldı. 1941 yılının ekim ayında, yalnızca üç hafta içinde 1,403 adet yüksek patlayıcılı mayın imha etmişlerdi.

İtalya, Afrika'dan da beterdi, fünyeler son derece değişikti, mekanizmaları bomba imha ekiplerinin alışkın oldukları Alman mayınlarından farklıydı. Bomba imha uzmanları kentlere girdiklerinde, ağaçlardan, balkonlardan sarkan cesetlerle karşılaşıyorlardı. Almanlar, ölen tek adamları yerine on İtalyan öldürerek öç alıyorlardı. Ağaçlardan sarkan kimi cesetler mayınlı olduğu için, havada patlatılmaları gerekiyordu.

Almanlar, 1 Ekim 1943 yılında Napoli'yi boşalttılar. Geçen eylül ayında müttefiklerin istilası sırasında pek çok vatandaş kentleri terk etmiş, kent dışındaki mağaralarda yaşamaya başlamıştı. Almanlar kaçarken, mağara ağızlarına da mayınlar döşemişlerdi. Bir sürü insan yeraltına mahkûm oldu. Tifo salgını çıktı. Limanda bazı gemilere bile sualtından mayınlarla döşeniyordu.

Otuz uzman, bubi tuzaklarıyla dolu kente girdiler. Kamu binalarının duvarlarının içine gizlenmiş mayınlar vardı. Neredeyse bütün taşıtlar donanımlıydı. Uzmanlar, çevrelerindeki bütün nesnelerden kuşkulanmaya başlamışlardı. Bir masada gördükleri her şey, herhangi bir şey, eğer 'saat dört' açısında değilse, bir bit yeniği var demekti. Savaştan yıllar sonra da bir lağımcı masaya bir kalem koyduğunda, kalın ucunu o açıya uygun koyacaktı farkında olmaksızın.

Napoli altı hafta süreyle savaş alanına döndü, Kip de bütün bu süre içinde bomba imha ekibiyle birlikteydi. İki hafta geçtikten sonra mağaralardaki vatandaşları buldular. Boktan, tifodan tenleri kapkara olmuştu. Onları kente geri götürürlerken, hayaletleri andırıyorlardı.

Dört gün sonra merkezi postane havaya uçuruldu, yetmiş iki kişi öldü, yaralandı. Avrupa'daki en zengin Ortaçağ kayıtları kent arşiviyle birlikte yanmıştı.

Ekimin yirmisinde, elektriğin yeniden bağlanmasına üç gün kala, bir Alman kendi kendini ele verdi. Yetkililere, liman bölgesine binlerce mayın döşendiğini, bunların çoğunun kentin o sıralar kullanılmaz durumda olan elektrik ağına bağlı olduğunu söyledi. Elektrik bağlandığında mayınlar patlayacak, kent alev alev yanacaktı. En az yedi kez, her türlü yöntemle sorguya çekilen bu askerin itiraf ettiklerinden yetkililer yine de emin olamadılar. Kent olduğu gibi boşaltıldı. Çocuklar yaşlılar, ölümle boğuşanlar, hamileler, mağaralardan çıkarılıp getirilenler, hayvanlar, değerli cipler, hastanelerden çıkarılan yaralı askerler, ruh hastaları, rahipler, rahibeler. O 22 Ekim 1943 yılında akşam olduğunda, kentte yalnızca on iki uzman kalmıştı.

Elektrik ertesi gün saat üçte açılacaktı. Uzmanların hiçbiri böyle bomboş bir kentte bulunmamışlardı daha önce ve o saatler yaşamlarının en tuhaf ve en zor geçen anları olacaktı.

Toskana, akşamları gökgürültüleriyle inliyor. Manzaradan yükselen herhangi bir metal parçasına şimşekler düşüyor. Kip, her akşam saat yedi sularında servi ağaçlarının arasındaki toprak yoldan döner eve, yani o gün fırtına çıkacaksa, fırtınanın çıktığı saatlerde. Bir Ortaçağ deneyimi.

Böylesi alışkanlıkları seviyor gibi. Hana ya da Caravaggio gelirken onu seyrederler. Kip yolda yavaş yavaş yürüyerek gelir, arasıra peşindeki yağmurun ne zaman villaya ulaşacağını görebilmek için arkasına bakar. Hana ile Caravaggio bu saatlerde eve girerler. Kip, yokuş yukarı yavaş yavaş sağa, sonra sola kıvrılan yolda yürüyordur hâlâ. Sonra taşlığın üzerinde ayaklarının sesi duyulur. Rüzgâr başlamıştır, gömleğinin kollarını şişirir, servi ağaçlarına çarpar.

On dakika daha yürür, yağmurla yarışıyor gibidir. Yağmuru üzerinde hissetmeden önce sesini duyar, çimenlerin, zeytin yapraklarının üzerinde. Ama o hâlâ rüzgârın esintisi altındadır.

Villaya ulaşmadan önce yağmura yakalanacak olursa, yağmurluğunun kapşonunu kaldırıp yine ağır adımlarla yürümeyi sürdürür.

Çadırında gökgürültüsünü dinler. Dağların arasında kaybolan keskin sesi. Arasıra şimşek çaktığında çadırının içi aydınlanır, bu ışık Kip'e hep güneş ışığından daha parlakmış gibi gelir, bir fosfor parıltısı, makinemsi bir aydınlık, eğitim çalışmalarında ve radyosunda duyduğu o yepyeni sözcük gelir aklına: 'Nükleer'. Çadırın içinde ıslak türbanını açıp saçlarını kurutur, sonra bir yenisini sarar başının üzerine.

Fırtına Piedmont'tan güneye, doğuya gidiyor. İncil'den sahneler betimleyen duvar resimleriyle süslü küçük dağ şapellerinin çan kulelerine şimşekler düşüyor. Varese ve Varallo gibi küçük kasabalarda, 1600'lü yıllarda duvarlara kazınmış kocaman kırmızı figürler bir görünüp bir kayboluyor. İsa'nın iki yana gerilmiş kolları, inen kırbaçlar, uluyan köpek, bir başka şapelde çarmıhı göğe doğru kaldıran üç askerin resmi.

San Girolamo villası da zaman zaman şimşeklerle aydınlanıyor, karanlık koridorlar. İngiliz hastanın yattığı oda, Hana'nın ateş yaktığı mutfak, bombalanmış şapel; hepsi birden parlak bir ışıkla aydınlanıyor. Kip böyle zamanlarda ağaçların altında hiç korunmasız yürüyor, her gün ölümle burun buruna geçen yaşamında bu gibi tehlikeler önemsiz kalıyor. Bu yarı karanlık gökyüzünün altında şimşekle gökgürültüsü arasındaki saniyeleri sayarken, dağ türbelerinde gördüğü Katolik resimler geliyor aklına.

Bu villa da gördüğü o resimlere benziyor, savaş nedeniyle bir çatı altında toplanmış dört insanın yaşamı, an an aydınlanan.

Napoli'de kalan on iki uzman, kente dağılıyor. Gece boyunca tünellere, lağım çukurlarına girip çıkarak genel elektriğe bağlı olabilecek fünye hatlarını bulmaya çalışıyorlar. Elektriğin bağlanmasından bir saat önce, saat ikide, onlar da terk edecekler kenti.

On iki nüfuslu bir kent. Her biri kentin bir başka semtinde. Çukurlara girip çıkıyorlar, kanalizasyon ve elektrik şebekelerini gözden geçiriyorlar; yetkililer, kentin sular altında kalacağından emin gibiler. Bir kent nasıl mayınlanır. Sinir bozucu olan, kentin sessizliği. Zaman zaman havlayan bir köpek ve kuş sesleri dışında yaşama dair herhangi bir belirti yok kentte. Bu sessizlik içinde insani bir temas arıyor Kip. Pompeii ve Herculaneum kalıntılarının sergilendiği Ulusal Arkeoloji Müzesini geçiyor. Beyaz küller içinde donakalmış antika köpeği görüyor.

Kızıl asker feneri ışığı koluna tutturulmuş, yanıyor, Carbonara Caddesinde yanan tek ışık. Gece araması sırasında çok yoruluyor, şimdi ise bol bol boş vakti var. Yanlarındaki radyo telsizlerini ancak acil durumlarda kullanmaları gerekiyor. Bomboş avlular ve kurumuş havuzların sessizliği en çok yoran.

Saat birde harap olmuş San Giovanni a Carbonara Kilisesinin içindeki şapele giriyor. Birkaç akşam önce şapelin çevresinde yürürken şimşek çaktığında duvarlarındaki resimler dikkatini çekmişti. Bir yatak odasında bir kadınla bir melek. Şapelin sıralarında oturup resmi bir daha görebilmek için yeniden şimşek çakmasını beklemişti, ama o gece bir daha şimşek çakmamıştı.

Kilisenin o köşesine giriyor şimdi, toprak figürler insanlar gibi beyaza boyanmış. Bir melekle konuşan bir kadın resmi var. Kadının kahverengi kıvırcık saçları mavi bonesinin altından görünüyor, sol elinin parmakları göğsünde. Odaya girdiğinde, figürlerin insan boyutlarından çok daha büyük olduğunu fark ediyor. Başı kadının omuzlarına geliyor. Meleğin yukarı kaldırdığı kolu on metre yukarıda duruyor. Olsun, Kip yine de onların yanında kendini daha az yalnız hissediyor. Hayaletli bir oda burası ve Kip insanlık ve cennetle ilgili öyküler anlatan duvarlara bakarak yürüyor şapelde.

Sırt çantasını yere koyup yatağa yanaşıyor. İçine uzanmak istiyor, ama meleğin varlığından tedirgin oluyor. Figürlerin çevresinde yürüyor, kanatlarına tutturulmuş tozlu küçük ampulleri görüyor ve bütün arzusuna rağmen böyle bir varlığın yanında rahat rahat uyuyamayacağını biliyor. Yatağın altında üç terlik duruyor. Bu arada saat, ikiye çeyrek var.

Pelerinini taşlara serip çantasını yastık gibi kullanarak yere uzanıyor. Lahor'da geçen çocukluğu boyunca evin bir köşesinde hep yer yatağında uyumuştu Kip. Aslında Batılıların yataklarına hiç alışamamıştı. Çadırında bir havalı yataktan başka bir şey kullanmıyor, ama İngiltere'de Lord Suffolk'un yanında kaldığında şiltelerin arasına gömüldükçe klostrofobiye kapılıyor, kendini hapsedilmiş gibi hissetmeye daha fazla dayanamayınca da kalkıp halının üzerinde yatıyordu.

Yatağın yanına uzanıyor. Figürlerin ayaklarının büyüklüğü dikkatini çekiyor. Başının üzerinde kadının kolu. Ayaklarının ucunda melek. Çok geçmeden kentteki askerlerden birisi elektriği açacak, Kip havaya uçacaksa bu ikisinin yanında olacak öldüğünde. Ya ölecekler ya yaşayacaklar. Yapabileceği başka bir şey kalmadı ki. Bütün gece kentin sokaklarında mayın aradı durdu. Çevresinde kentin duvarları çatırdayacak, kent parlak ışıklar altında kalacak. En

azından bu iki sevecen figürü buldu. Onların sessiz sohbetlerini dinleyerek huzura erebilir.

Elleri başının altında, meleğin yüzünü incelerken daha önce fark etmediği bir sertlik fark ediyor. Elinde tuttuğu beyaz çiçek Kip'i yanıltmış olmalı. Bu melek de bir savaşçı. Bunları düşünürken yorgunluktan gözleri kapanıyor ve Kip derin bir uykuya dalıyor.

Yüzünde bir gülümseme beliriyor, sonunda uykuya dalabilmiş olmaktan duyduğu mutluluğu açığa vuran bir gülümseme. Sol avucu taşlarda. Türbanın rengi, Meryem'in yakasındaki dantelle aynı renkte.

Meryem'in ayaklarının ucunda ufak tefek Hintli bir asker. Burada zaman yokmuş gibi. Her biri zamanı unutmak için en rahat pozisyonu seçmiş. İşte bizi böyle anımsayacaklar. Çevremize güven duyduğumuzda yüzümüzde beliren o huzurlu gülümseyişle. O iki figürün ayakları ucunda uzanan Kip'le birlikte, şapeldeki bu yeni tablo genç askerin kaderini tayin edecek. Meleğin yukarı kalkan toprak kolu bir bağışlama ifadesi gibi, yanıbaşlarında uyuyan bu çocuksu gencin çok parlak bir geleceği olacağını söylüyor sanki. Her üçü bir anlaşmaya varmışlar sanki.

Kalın toz tabakasının altında meleğin yüzünde güçlü bir neşe okunuyor. Sırtına tutturulmuş altı ampul var, ikisi kırılmış. Ama bu iki ampule rağmen, birden kanatlarının altı aydınlanıyor, kan kırmızısı, mavi ve altın renkleri öğleden sonra güneşinde parlıyor.

Hana yıllar sonra, Kip'in yaşamından nasıl çıkıp gittiğinin bilincine varacak. Aklı sürekli buna takılıyor. Suratına kapanan bir kapı. Aralarında sessiz bir heykel gibi dolaşmaya başladığı o günler. O ağustos gününü dakikası dakikasına anımsıyor; gökyüzünün rengi, birden bastıran fırtınayla önündeki masadaki nesnelerin kararması.

Hana Kip'i tarlada görüyor uzaktan, elleri başının üzerinde kenetlenmiş, bunu başağrısından falan değil, radyodan gelen haberleri iyice duyabilmek için yaptığını sonradan fark ediyor. Sonra çığlığını duyuyor, bugüne dek Kip'ten hiç duymadığı bir ses bu. Dizlerinin üzerine çöküyor. Bir süre öylece kalakalıyor, sonra ayağa kalkıp sendeleyerek çadırına giriyor, tentesini indiriyor. Gökgürültüsü duyuluyor. Hava kararıyor.

Kip tüfeğiyle çadırdan çıkıyor. Villaya girip Hana'ya çarparak yanından geçiyor, üçer üçer tırmandığı merdivenlerden derin soluğu duyuluyor. Hana mutfakta masanın önünde oturmaya devam ediyor, önündeki kitabı, kurşunkalemi donmuş gibi, yukarıdan Kip'in ayak sesleri duyuluyor.

Yatak odasına giriyor. İngiliz hastanın yattığı yatağın ucuna gelip duruyor.

Merhaba, asker.

Tüfeğini eliyle göğsüne bastırmış.

Dışarıda neler oluyor?

Kip'in yüzünde suçlu bir ifade var, esmer yüzü yaşlar içinde, kendinde değil. Dönüp duvara ateş ediyor, İngiliz hastanın üzerine parçalar fırlıyor. Sonra yine dönüp tüfe-

ğinin namlusunu İngilize uzatıyor. Titremelerine zorlukla engel olmaya çalışıyor.

Tüfeği bırak, Kip.

Sırtını duvara çarparak, titremesini durdurmaya çalışıyor. Çevrelerinde az önceki patlamadan kaynaklanan alçı tozları uçuşuyor.

Bu yatağın ucuna oturup *senin* öykülerini dinledim amca. Şu son aylarda. Çocukken de böyle yapardım. Büyükleri dinleyerek kendimi yetiştirebileceğimi sanırdım. Öğrendiklerimi içime sindirebileceğimi, sonra başkalarına aktarabileceğimi düşünürdüm.

Kendi ülkemin gelenekleriyle büyüdüm, sonradan bu geleneklere *senin* ülkenin gelenekleri de eklendi. Sizin o nazik, beyaz adanız, âdetleri, örfleri, kitapları, kendine özgü mantığıyla nasıl olduysa bütün dünyayı değiştirdi. Belli kurallarınız vardı hep. Çay fincanını yanlış parmağımla tutarsam, hemen aranızdan dışlanacağımı biliyordum. Bir düğümü yanlış bir biçimde atarsam bitmiştim. Donanmanız mı size bu gücü veriyordu? Yoksa, ağabeyimin söylediği gibi, tarihi, basını elinde bulundurmanız mı?

Önce siz, sonra Amerikalılar, değiştirdiniz bizi. Misyoner kurallarınızla. Hint askerleri de *pukkah*[1] olabilmek için yaşamlarını harcadılar. Kriket oynar gibi savaş yaptınız. Nasıl kandırdınız bizi? Al... dinle bak, seninkiler ne yapmış.

Tüfeği yatağın üzerine fırlatıp İngilize yanaşıyor. Radyosunun kulaklığı, belinden sarkıyor. Kemerine tutturduğu yerden çıkarıp İngilizin başının üzerine yerleştirirken, İngiliz acısından inliyor. Ama asker, kaldırmıyor kulaklıkları. Sonra yataktan tüfeğini alıyor. O sırada kapıda Hana'yı görüyor.

Bir bomba. Sonra bir tane daha. Hiroşima. Nagazaki.

Tüfeğini pencereden dışarı yöneltiyor. Vadide uçuşan şahinler sanki bile bile namlusunun ucundaki merceğe giri-

[1] Sahici. (Çev.)

yor gibi. Gözlerini kapattığında, sokakları cayır cayır yanan Asya'yı görüyor. Yırtık pırtık bir harita gibi kentlerin üzerinde geziniyor alevler, insanların bedenleri ısıdan eriyor, gölgeleşiyorlar. Batılıların aklı ürpertiyor Kip'i.

Kulaklıklardan yayılan haberleri dikkatle dinleyen İngiliz hastayı seyrediyor. Tüfeğinin namlusunu adamın boynuna yöneltiyor. Soluğunu tutuyor. Enfield tüfeği hiç sarsılmadan hedefe bakıyor.

Sonra İngilizin gözleri Kip'e dönüyor.

Asker.

Caravaggio odaya girdiğinde, İngilizi korumak için üzerine atlayacakken, Kip tüfeğinin sapını kaburgalarına saplıyor. Caravaggio ezik bir ses çıkarıyor. Sonra aniden pozisyon alıp yine tüfeğiyle hedef onları alıyor Kip. İngiliz hastanın yanmış boynu tüfeğinin namlusunun ucunda.

Konuş benimle, Kip.

Yüzü bıçak gibi keskin. Yaşadığı şokun etkisiyle çevresindekileri yepyeni gözlerle görüyor. Onlara artık düşman gözlerle bakıyor.

Ağabeyim söylemişti bana. Avrupalılara asla sırtını dönme. Hilebazlar! Anlaşmalar yaparlar arkandan, sözleşmeler imzalarlar, haritalar çizerler. Avrupalılara asla güvenme, demişti. Asla onlarla el sıkışma. Ama biz ne yaptık? Hemen etkilendik; konuşmalarınızdan, madalyalarınızdan, törenlerinizden. Ne yapıyorum ben şu son birkaç yıldır? Kötülük tohumlarını yok etmeye uğraşıyorum. Ne için? *Bunun* için mi?

Ne oldu? Tanrı aşkına söylesene bize!

Tarih dersinizi öğrenebilmeniz için radyoyu size bırakıyorum. Sakın kıpırdama, Caravaggio. Krallardan, kraliçelerden, başkanlarınızdan bütün o uygarlık demeçleri... soyut gerçekler fısıldayan ağızlar. Koklayın hadi. Radyoyu dinleyin de nasıl kutluyorlar zaferlerini görün. Benim ülkemde adalete karşı gelen oldu mu öldürülür.

Bu adamın kim olduğunu bilmiyorsun.

Tüfeğin namlusu hiç kıpırdamadan duruyor İngilizin boynunda. Sonra genç asker namluyu adamın gözlerine yöneltiyor.

Hadi vur, diyor Almásy.

Askerle hastanın gözleri, bütün dünyanın doluştuğu bu loş odada birbiri süzüyor şimdi.

Askere başını sallıyor.

Hadi vur, diyor alçak sesle.

Kip tüfeğin kartuşunu çıkartıyor, yere düşecekken eliyle yakalıyor. Tüfeği, zehiri akıtılmış bir yılan gibi, yatağın üzerine fırlatıyor. Kenarda duran Hana'yı görüyor.

Yanmış adam başındaki kulaklıkları çıkartıp yatağın üzerine koyuyor yavaşça. Sonra sol eliyle işitme cihazını da çıkarıp yere düşürüyor.

Hadi Kip, yap şunu. Daha fazla duymak istemiyorum.

Gözlerini kapatıyor. Karanlığa gömülüyor, bu odadan çok çok uzaklarda.

Genç asker duvara yaslanmış, kollarını önünde birleştirmiş, başı yerde. Caravaggio derin derin soluk alışını duyuyor.

O İngiliz değil ki.

Amerikalı, Fransız fark etmez. Dünyanın kara ırklarını bombalamaya başladığında, İngilizsin demektir. Eskiden Belçika Kralı Leopold'unuz vardı, şimdi de kahrolası Amerikalı Harry Truman'ınız var. Hepsini İngilizlerden öğrendiniz.

Hayır. O değil. Bu bir hata. Herkesin arasında, belki de senin tarafını en çok tutan kişi o.

Bunun önemli olmadığını söyleyecektir, diyor Hana.

Caravaggio sandalyeye çöküyor. Sanki hep bu sandalyede oturuyorum, diye düşünüyor. Odada radyonun kulaklıklarından gelen cızırtılar duyuluyor. Başını çevirip Kip'e ya da Hana'ya bakamıyor. Genç askerin haklı oldu-

ğunu biliyor. Böyle bir bombayı beyazların yaşadığı bir yere asla atmazlardı.

Genç asker Hana ile Caravaggio'yu yatağın kenarında bırakıp odayı terk ediyor. Üçünü kendi dünyalarına bırakıyor, artık o dünyanın bir parçası değil. Gelecekte yanmış adam ölürse, onu Caravaggio ile kız gömecek. Ölüler ölülerini gömsün. İncil'de yazan bu katı sözcüklerin o güne dek ne anlama geldiğini tam olarak kavrayamamıştı Kip.

Kitaptan başka her şeyi gömecekler. Adamın bedeni, çarşafları, giysileri, tüfek. Yakında Caravaggio Hana ile başbaşa kalacak. Bütün bunların nedeni, radyodan yankılanan haberler. Kısa dalgadan dünyalarına giren korkunç olaylar. Yeni bir savaş. Bir uygarlığın ölümü.

Durgun bir gece. Gece şahinlerinin hafif çığlıklarını, kanat çırpmalarını duyabiliyor. Bu rüzgârsız gecede, çadırının çevresindeki servi ağaçları kıpırtısız. Sırt üstü uzanıp çadırının karanlık köşelerine bakıyor. Gözlerini kapattığında alevler beliriyor, bir-iki saniye içinde her şeyi yok eden o alevler, ısıdan, dumandan kaçmak için nehirlere, sarnıçlara atlayan insanları görüyor. O muhteşem bomba bir uçakla denizaşırı yolculuğuna çıkıyor, ayın doğusuna geçiyor, yeşil takımadalara doğru. Ve aşağı bırakıliveriyor.

Ne yemek yiyebiliyor, ne su içebiliyor saatlerdir, boğazından hiçbir şey geçmiyor. Karanlık olmadan önce çadırındaki bütün bomba imha malzemelerini dışarı taşıyıp üniformasının üzerindeki bütün armaları yok ediyor. Çadırın içinde uzanmadan önce türbanını çözüp saçlarını tarayıp bir topuz yapıyor. Çadırın içi yavaş yavaş kararırken, rüzgârın dinip yerini sessizliğe bırakmasını, bu sessizlikte yankılanan kanat çırpınışlarını dinliyor. Havada duyabildiği bütün ince sesleri.

Dünyanın bütün rüzgârlarının Asya'da estiği hissine kapılıyor. Kendi kariyerinin bütün küçük bombalarını bir kenara itip kocaman, belli ki bir kent büyüklüğünde olan

o bombayı düşünüyor, yaşayanları, çevrelerinde ölen insanlığa seyirci bırakan o bombayı. Bombayla ilgili bir şey bilmiyor. Korkunç bir patlama mı oldu, yoksa çevreyi duman mı sardı? Tek bildiği, artık kimsenin kendisine yaklaşmasına izin veremediği, ağzına bir lokma yemek koyamadığı, bir yudum su içemediği. Uzanıp çantasından bir kibrit çıkarıp lambayı bile yakamıyor, sanki fener yandığı anda bütün dünya patlayacakmış gibi hissediyor. Çadırda, karanlık olmadan önce, ailesinin fotoğrafını çıkarıp bakmıştı. Adı Kirpal Singh ve burada ne aradığını bilmiyor.

Şimdi ağustos sıcağında ağaçlarının altında durmuş, başında türbanı yok, yalnızca bir *kurta* takmış. Ellerinde hiçbir şey yok, çıplak ayaklarıyla çalılıkların, taş terasın üzerinde geziniyor. Avrupa'nın görkemli vadilerinden birinde, dipdiri duruyor.

Sabahın erken saatlerinde, Hana Kip'i çadırının önünde görüyor. Gece, ağaçların arasında bir ışık görebilmek umuduyla bir süre gözlemişti bahçeyi. O gece herkes yemeğini kendi başına yemişti. İngiliz, bir şey yememişti. Çadırın kanvas duvarları rüzgâr alamayan bir yelkenli gibi düşüyor toprağa. Kip eve doğru geliyor, basamakları çıkıp gözden kayboluyor.

Şapele girip yanmış sıraların arasından, bir muşambanın altında sakladığı motorsikletini almaya gidiyor. Aletin üzerindeki örtüyü çekiştiriyor. Sonra eğilip zincir dişlilerinin, çarkların içini yağlıyor.

Hana çatısı yok olmuş şapele girdiğinde, sırtüstü yatmış, motorun tekerleklerini inceliyor.

Kip.

Hiçbir şey söylemiyor, sanki görmüyor Hana'yı.

Kip, *benim*. Bizim suçumuz ne?

Taş gibi sessiz.

Genç adamın yanına eğilip başını göğsüne yaslıyor.

Yürek çarpıntıları.

Kip istifini bozmayınca, ayağa kalkıyor.

İngiliz bana bir kitaptan bir şey okumuştu:

"Aşk öyle küçük bir şeydir ki bir toplu iğne başıyla bile yırtılabilir!"

Kip sırtını kıza dönüyor, başı bir yağmur birikintisinin hemen yanında.

Bir kız ve bir erkek.

Kip motorsikletinin hazırlıklarını yaparken, Caravaggio bahçedeki alçak duvara kollarını yaslamış bakıyor. Sonra bu evdeki ruh halini daha fazla kaldıramayacağı hissine kapılarak alıp başını gidiyor. Genç asker, onu uzaktan seyreden Hana'nın gözleri önünde motorsikleti çalıştırdığında, orada değil Caravaggio.

Kip, Hana'nın koluna dokunuyor, sonra motorsikleti yavaş yavaş çalıştırmaya başlıyor, yokuş aşağı inerken motor gürültüyle canlanıyor.

Dışarıya açılan kapıya inen yolun ortasında, Caravaggio elinde bir silahla Kip'i bekliyor. Caravaggio yoluna çıkınca genç asker yavaşlıyor. Kip'e yaklaşıp kolunu omzuna koyuyor. Sonra sıkı sıkı sarılıyor genç adama. Kip, Caravaggio'nun sakalını ilk kez teninde hissediyor. Kendini Caravaggio'nun içine çekilmiş gibi hissediyor. "Seni özlemeyi öğrenmem gerekecek," diyor Caravaggio. Sonra Kip motorunu yine çalıştırıyor, Caravaggio da eve doğru yürümeye başlıyor.

Makinenin sesi ortalığı gürültüye boğuyor. Triumph, ağaçların arasından gözden kayboluyor, ortalık toza dumana bürünüyor. Yolun sonundaki kapının önündeki sığır ızgaralarının üzerinden geçip çevresinde koku saçan bahçelerin gölgesinde, kasabaya doğru gidiyor Kip.

Vücudu, motorsikletin üzerinde alıştığı pozisyonunda, göğsü motorun petrol deposuna paralel, daha doğrusu, dokundu dokunacak, kolları önüne uzanmış. Floransa'dan geçmeden güneye inmeyi amaçlıyor. Greve'den, savaşın görmezlikten geldiği Montevarchi ve Ambra gibi küçük kasabaların, sonra dağların arasından kıvrıla kıvrıla Cortona'ya uzanacak yolculuğu.

Savaşın geçtiği yerlerin tam tersi yönünde gidiyor, askerlerden arınmış bölgeleri geçiyor. Yalnızca bildiği yollardan ilerleyerek, uzaktan seçebildiği kale kasabalarına giriyor. Triumph'ının üzerinde bir heykel gibi ilerliyordu, kasabadan kasabaya. Yanına pek bir şey almamış, silahlarını geride bırakmış. Kasabaların hepsini hızla geçiyor, savaşın anılarını anımsamak istemiyor artık. "*Dünya bir sarhoş gibi bir o yana bir bu yana yalpalanacak ve bir kulübe gibi yeryüzünden silinecek.*"

Hana Kip'in sırt çantasını açtı. İnce bir muşambaya sarılmış bir tabanca vardı içinde. Açtığında yağ kokusu duyuldu. Dış fırçası ve macunu, karakalem çalışmalarıyla dolu bir defter –Hana'nın terasta otururken bir resmi de vardı aralarında– İngilizin penceresinden bakarken yapmış olmalıydı. İki türban, bir şişe nişasta. Acil durumlarda kolu-

na taktığı bir asker feneri. Hana düğmesine basınca, sırt çantasının içi kırmızı ışıkla doldu.

Sırt çantasının ceplerinde, bomba imha ekipmanları buluyor, dokunmak istemiyor bunlara. Yine küçük bir kumaş parçasına sarılı olarak Hana'nın ona verdiği metal boruyu buluyor, Hana bu boruyu, kendi ülkesinde bir ağaçtan özsu çekmek için kullanmıştı.

Yere çökmüş çadırın içinde, bir fotoğraf buluyor, ailesi olmalı. Fotoğrafı avucunun içinde tutuyor. Bir Sih ailesi.

Fotoğrafta on bir yaşlarında olan büyük ağabeyi görünüyor. Yanında Kip, sekiz yaşlarında. "*Savaş çıktığında, ağabeyim İngiliz karşıtı hangi ülke varsa onların tarafını tuttu.*"

Bomba haritalarıyla dolu küçük bir elkitabı da vardı çantada. Bir de bir azizin önünde poz vermiş bir müzisyenin resmi.

Fotoğraf dışında her şeyi sırt çantasına geri koyuyor. Bahçeden geçerek çantayı eve taşıyor.

Kip saat başı durup dinleniyor, gözlüklerini temizleyip terini siliyor. Haritaya bakıyor. Adriyatik'e, oradan güneye gitmeye karar veriyor. Asker bölüklerinin çoğu, kuzey sınırlarında bulunuyordu.

Cortona'ya varıyor. Triumph'la kilisenin dışındaki merdivenleri çıkıp aleti kapısına bırakıyor. Kilisenin içinde muşambalara sarılmış bir heykel var. Duvardaki yüzleri yakından görmek istiyor, ama tüfeği yanında değildi, dürbününü kullanamayacaktı, konstrüksiyon borularını tırmanacak hali de kalmamıştı. Kubbenin altında, birinin evinde gizlice dolaşıyormuş gibi yürüdü. Sonra dışarı çıkıp motorsikleti kilise basamaklarından indirdi, harap olmuş üzüm bağlarının arasında Arezzo'ya doğru yola çıktı.

Sansepolcro'da dağlara çıkan engebeli bir yola saptı, sisliydi yol, iyice yavaşladı. Bocca Trabaria. Üşümüştü,

ama bunu düşünmemeye çalıştı. Sonunda yol sislerin ötesine uzandı, sis geride kaldı. Almanların, düşmanlarının tarlalarda bütün atlarını yaktığı Urbino kenti vardı. Buralarda bir ay kadar savaşmışlardı, şimdi birkaç dakikada içinde geçiyordu bu bölgeyi, yalnızca Kara Madonna türbeleri dikkatini çekiyordu. Savaş sonucunda, bütün kentler, bütün kasabalar birbirine benzemişti.

Sonunda sahile ulaşıyor. Meryem Ananın denizden çıkıp geldiği yere, Gabicce Mare'ye. Dağda, o gece heykelin götürüldüğü yerde, denizi, kayaları seyrederek uyuyor. İlk günü böyle sona eriyor.

Sevgili Clara – Sevgili Maman,

Maman, *Fransızca bir sözcüktür, Clara, yuvarlak bir sözcük, insanın aklına sarılmalar, kucaklaşmalar gelir, insan herkesin önünde haykırabilir bu sözcüğü. Bir salapurya gibi sonsuz, rahat. Ama biliyorum, senin ruhunda kanolar var yine de. Nasıl salınır kanolar nehirde, nasıl ustalıkla kullanırsın sen kanoları. Hâlâ bağımsızsın. Hâlâ kendi yaşamın var. Çevresindeki herkesin sorumluluğunu üstlenen bir salapurya değilsin. Yıllardır yazdığım ilk mektup bu, Clara, biraz zorlanıyorum. Son aylarımı üç kişiyle birlikte geçirdim, konuşmalarımız çok kısık sesli, çok rastgeleydi. Artık yalnızca o şekilde konuşabiliyorum.*

Yıl 194- . Kaç? Bir an için unuttum. Ama hangi ayda, hangi günde olduğumuzu biliyorum. Japonya'ya atılan bombadan bir gün sonra, yani dünyanın sonu gelmiş gibi. Bundan böyle, bireylerin toplumla sürekli savaşacağına inanıyorum ben. Buna bir kılıf uydurabiliyorsak her şeye bir kılıf uydurabiliriz demektir.

Patrick Fransa'da bir güvercinlikte ölmüş. Fransa'da on yedinci ve on sekizinci yüzyıllarda güvercinlikleri kocaman, evlerden bile büyük inşa ediyorlarmış. Şunun gibi.

Üst bölümündeki yatay çizgiye, fare çıkıntısı deniyor; fareler tuğlalardan tırmanamasın, güvercinler güvenlikte olsun diye. Bir güvercinlik kadar güvenli. Kutsal bir mekân. Kiliseye benziyor bir bakıma. Huzurlu bir yer. Patrick, güzel bir yerde öldü.

Şabah beşte Triumph'u çalıştırıp taşlık yolda ilerlemeye başlıyor. Hava hâlâ karanlık, kayalıkların arasından denizi seçemiyor. Bu noktadan güneye doğru yaptığı yolculuğunda artık haritası yok, ama savaşın geçtiği yerleri tanıyor nasılsa, sahilden ilerliyor. Gün doğduğunda, hızını iki katına çıkarıyor. Aşacağı nehirler var daha.

Öğleden sonra saat iki sularında Ortona'ya ulaşıyor, askerlerin destek köprülerini kurarken az kalsın boğuldukları yer burası. Yağmurda motorun çevresinde dolaşıyor. Şimdi yoldayken kulaklarındaki ses değişmişti. İnlemenin ve ulumanın yerini *şışşhh, şışşhh,* diye bir ses almıştı, ön tekerleklerden çizmelerine suç sıçrıyordu. Gözlük camlarının ardındaki dünya iyice grileşmişti şimdi. Hana'yı düşünmemeye kararlı. Motorunun gürültüsünün ardındaki kendi sessizliğinde, onu hiç düşünmüyor. Yüzü gözlerinin önünde belirdiğinde, silip atmaya çabalıyor zihninden, birden yalpalayan motoruna hâkim olabilmek için bütün dikkatini yola vermeye çalışıyor. Aklına onun sözcükleri geldiğinde, İtalya haritasını gözlerinin önüne getiriyor, haritanın üzerindeki kentlerin adlarını sayıyor kendi kendine.

Bu kaçak yolculukta, İngilizin bedenini tüm ağırlığıyla omuzlarında taşıyormuş hissine kapılıyor. Petrol tankı-

nın üzerine eğildikçe İngilizin vücuduna sarılıyormuş gibi hissediyor, birlikte kaçıyorlar sanki, o İtalyan dağ kasabasındaki yabancıların asla eskisi gibi olamayacak dünyasını geride bırakıyorlar birlikte. "*Sana verdiğim sözler sende kalacak. Çocukların da saklayacak sırrımı. Çocuklarının çocukları da.*"

İngiliz hastanın sesi, Isaiah'ın sözlerini taşıyor Kip'e; tıpkı o öğleden sonra, Kip ona, Roma'daki o şapelde gördüğü o yüzleri anlattığında. "Tabii biliyorsunuz yüz kadar Isaiah vardır. Bir gün onun yaşlılığını da görmek isteyeceksin; Fransa'nın güneyinde, onu yaşlı ve sakallı bir adam olarak betimlerler, ama bakışları yine öyle güçlüdür." İngiliz hasta, sonra o resimli odasında yüksek sesle konuşmaya başlamıştı. "*Göreceksiniz, Tanrı sizi kanatları altına alacak, koruyacak sizi. Sizi bir top gibi sarıp sarmalayacak, büyük bir ülkeye yerleştirecek.*"

Yağmur iyice bastırmaya başlamıştı. O duvardaki resimlere âşık olduğu için, bu sözlere de âşık olmuştu. İngilizin sözlerine, içinde yetiştiği uygarlığa inanmıştı. Yanmış adamın başucu kitabının içinde Isaiah, Jeremiah ve Solomon da vardı, sevdiği her şeyi eklemişti o kutsal kitabına. O kitabı genç askere göstermişti, Kip de ona "Bizim de bir Kutsal Kitabımız var," demişti.

Kip'in motorsiklet gözlüklerinin kenarları çatlamıştı, rüzgâr alıyordu. Sonunda çıkarıyor gözlükleri. Motorsikletin sesi kulaklarında uğulduyordu. Soğuktan bedeni kaskatı kesilmişti, dağ kasabalarını kayan bir yıldız gibi geçiyordu, bir dilek dilenecek kadar sürede. "*Çünkü yeryüzü cennetleri toz duman olacak, eski bir kumaş gibi çürüyüp sararacak. Ve buna hizmet edenler de aynen öyle ölecekler. Güvelerin saldırısına uğrayacak o kumaş, lime lime olacak.*" Uweinat'tan Hiroşima'ya uzanan çöllerin sırları.

Ofanto Nehrine geldiğinde gözlüklerini çıkarıyor. Sol eli gözlüklerin üzerinde, kaymaya başlıyor. Gözlükleri bırakıp yavaşlamaya çalışıyor, ama köprünün üzerindeki demir çıkıntılara çarptıkça motorsiklet yalpalıyor. Birden

yağmur sularının içinde kayıyor, metalin metale sürtmesinden mavi ışıklar yayılıyor çevreye.

Ağır metal fırladı ve omzuna değerek yanından geçti. Motorsikletiyle birlikte sola fırladı, köprünün kenarı yoktu, suyun üzerine doğru uçtular. Kip'in kolları havaya, başının üzerine doğru açılmıştı. Yağmurluğu üzerinden sıyrıldı.

Motorsiklet ve asker havada asılı kaldılar, sonra aşağıya, suya yöneldiler. Metal gövde bacaklarının arasında suya çarptı. Kip arkasında beyaz bir iz bırakarak gözden kayboldu, yağmurda ırmakla birleşiyordu. "*Onu bir top gibi büyük bir ülkeye fırlatacak.*"

Patrick nasıl oldu da bir güvercinlikte yaşama veda etti, Clara? Yaralıymış, yanıklar içindeymiş, birliği onu bırakıp gitmiş. O kadar yanıklar içindeymiş ki, gömleğinin düğmeleri o canım göğsünün, yanmış teninin üzerine yapışmış. Benim de senin de öptüğümüz o göğsüne... Peki nasıl yanmış babam? Yılan balığı gibiydi oysa, senin kanoların gibi, süzülüp geçerdi tehlikelerin arasından, kutsanmış gibi. O tatlı, karmaşık masumiyetiyle. Ne kadar sessizdi, kadınların ona neden düşkün olduğunu hep merak etmişimdir. Bizler konuşkan adımları seviyoruz daha çok. Bizler mantıklıyız, o ise hep kaybolmuş gibiydi, kararsız, sessiz.

O yanmış bir adamdı, ben bir hemşireydim ve onun bakımını üstlenebilirdim. Coğrafya ne hüzünlü bir şey işte, anlıyor musun? Onu kurtarabilirdim ya da en azından sonuna dek yanında olabilirdim. Yanıklar konusunda uzmanım. Güvercinlerle, farelerle ne kadar kaldı acaba? Tepesinde uçuşan güvercinlerle. Üzerine pislemiş olmalılar, kanatlarının çırpıntılarını dinlemiş olmalı. Karanlıkta uyumamamıştır. Karanlıktan nefret ederdi. Ve yalnızdı, yanında ne bir sevdiği, ne bir yakını vardı.

Avrupa'dan bıktım, Clara. Eve gelmek istiyorum. Georgian Sahilindeki senin o küçük kulübene, o pembe kayaya dönmek istiyorum. Parry Sound'a otobüsle gelirim. Oradan kısa dalga radyoyla eve mesaj yollarım. Ve seni beklerim, gelip beni alırsın, seni bırakıp içine daldığımız bu yerden kurtarırsın beni. Sen ne kadar akıllı bir kadınmışsın! Nasıl o kadar kararlı davranabildin? Bizim gibi nasıl oyuna gelmedin? Mutluluk arayan bir kadınsın sen. Aramızda en saf olanısın, en kara tohum, en yeşil yaprak.

Hana

Kip'in çıplak başı sudan çıkıyor, nehrin üzerindeki bütün havayı içine çekmeye çalışıyor.

Caravaggio, kenevir ipiyle komşu villanın çatısına uzanan bir köprü yapmış. İp Demetrius heykelinin beline sarılıp oradan da kuyuya bağlanmış. Önüne çıkan iki zeytin ağacının yüksekliğinden çok değil ipin boyu. Düşecek olursa, zeytin ağaçlarının tozlu dallarının arasına düşecek.

Kurduğu köprünün üzerine çıkıyor, ayaklarında çoraplarla ipin üzerinde dengesini korumaya çalışıyor. 'Şu Demetrius heykeli ne kadar değerli acaba?' diye sormuştu Hana'ya bir gün, Hana da İngiliz hastadan duyduğu kadarıyla, Demetrius'ün hiçbir heykelinin beş para etmediğini söylemişti.

Hana mektubunu katlayıp ayağa kalkıyor, pencereden dışarıyı seyrediyor bir süre. O sırada fırtına çıkıyor, şimşekler çakmaya başlıyor vadide. Villanın çevresinde derin bir yara izi gibi duran pislik yığınının üzerinde havada ip cambazı gibi yürüyen Caravaggio'yu görüyor. Bir rüyada gibi hissediyor kendini, pencerenin kenarına oturup çevresini seyretmeyi sürdürüyor.

Ne zaman şimşek çaksa beliren yağmur damlacıklarının görüntüsü donuyor gözlerinin önünde. Gökyüzünde daireler çizen şahinlere bakıyor, ağaç dallarının arasından Caravaggio'yu görmeye çalışıyor.

Yağmurun kokusunu aldığında, ipin tam ortasında. Sağanak indiğinde ıslanıyor, giysileri iyice ağırlaşıyor.

Hana avuçlarını birleştirip pencereden dışarı uzatıyor, yağmur suyunu saçlarına sürüyor.

Villa karanlığa gömülüyor. İngiliz hastanın odasının yakınında, koridorda son bir mum yanıyor. İngiliz, kesik kesik uykusunun arasında gözlerini açtığında mumun titrek sarı ışığını görüyor.

Artık onun dünyası sessiz, ışığa da pek gereksinim duymuyor. Yarın kıza, artık geceleri uyurken mum ışığı istemediğini söyleyecek.

Sabah üç sıralarında odada birisinin varlığını hissediyor. Bir an için yatağının kenarında bir karaltı görür gibi oluyor, duvardaki resimlerin arasında, mum ışığının loşluğunda seçilmiyor. Birşeyler mırıldanıyor, birşeyler söylemek istiyor, ama odadaki o ince, esmer beden kıpırdamıyor, belki bir gölge yalnızca. Bir kavak ağacı. Kuştüyü hafifliğinde bir adam. Yüzen bir figür. Bir daha o genç askerle hiç konuşamayacağım, diye düşünüyor.

Yine de gözlerini kapatmıyor, o karaltının kendisine yaklaşmasını bekliyor. Başucunda duran ağrı kesici tabletlerden almayacak bu gece, bekleyecek, mumun sarı ışığı sönüp dumanının kokusu odasına, koridordan yavaş yavaş Hana'nın odasına yayılana dek bekleyecek. Bu karaltı arkasını dönecek olursa, üzüntüden resimli duvara çarptığı sırtında boya lekeleri olacak. Mum ışığı sönünce görebilecek.

İngilizin eli yavaş yavaş başucundaki kitaba uzanıp dokunuyor, sonra tekrar kapkara göğsünün üzerinde birleşiyor elleri. Odada hiçbir kıpırtı kalmıyor.

Şimdi nerede, oturmuş düşünüyor Hana'yı? Yıllarca sonra. Suyun üzerinde, kocaman bir tarihi içinde saklayan bir taş hoplaya zıplaya ilerliyor, suyun derinliklerine gömülene kadar Kip ile Hana yaşlanmış bile.

Hemen içeri girip bir mektup yazabileceğini ya da postaneye gidip bir form doldurup onu başka bir ülkede bulmaya çalışabileceğini düşünürken bahçesinin hangi köşesinde oturuyor? Bu bahçede, Floransa'nın kuzeyindeki San Girolamo villasında Hana, Caravaggio ve İngiliz hastayla geçirdiği günler geliyor aklına. Doktor olmuş, iki çocuğu, neşeli bir karısı var. Kentte yaşıyor ve işi hep başından aşkın. Her gün saat altıda beyaz doktor gömleğini çıkarıyor. Altına koyu renk pantolonlar, kısa kollu gömlekler giyiyor. Vantilatörün her yana saçmaması için üzerlerine taşlar, mürekkep şişeleri, oğlunun artık oynamadığı eski bir oyuncak kamyon gibi ağırlıklar koyduğu kâğıtlarla dolu muayenehanesini kapatıyor. Bisikletine binip pazarın içinden eve olan dört millik yolculuğuna çıkıyor. Olabildiğince gölgeden gitmeye çalışıyor. Öyle bir yaşa gelmiş ki Hindistan'ın güneşi artık yoruyor onu.

Kanalın çevresindeki söğütlerin arasından, ufak bir mahalleye geliyor, pantolon paçalarındaki klipsleri çıkarıp bisikleti karısının bakımını üstlendiği bahçeye taşıyor.

Bu akşam suyun derinliklerine gömülen o taş yerinden çıkıp uzaklara, İtalya'daki o dağ kasabasına düşüyor. Belki o gün muayene ettiği kızın kolundaki kimyasal yanık geri getirmişti anıları. Belki de aralarından kahverengi otların fırladığı taş basamaklar. Bisikletini basamaklarda taşırken, birden aklına gelmişti. İşe giderken. Hastaneye varana kadar düşünmüş, hastanedeki günlük koşuşturma-

cası başladığında ise unutulmuştu. Belki de o kızın kolundaki yanık.

Bahçede oturuyor. Hana'yı düşünüyor, kendi ülkesinde olmalı, saçları uzamıştır. Ne yapıyor acaba? Hana hep beliriyor gözlerinin önünde, yüzü, bedeni, ama kızın ne iş yaptığından, ne durumda olduğundan habersiz. Ama kızın çevresindeki insanlarla ilişki kuruşunu, küçük çocuklara eğilişini, arkasındaki beyaz buzdolabını, uzaktan geçen tramvayların sessiz titreşimlerini hissedebiliyor. Nasıl oluyorsa bir armağan gibi verilmiş ona bu, Hana'yı izleyebiliyor, ama yalnızca Hana'yı. Nasıl insanların arasında olduğunu, ne gibi kararlar aldığını bilemiyor, hayal edemiyor; yalnızca kişiliğini ve yüzüne, gözlerinin önüne dökülen uzun saçlarını.

Kızın yüzündeki o ciddi ifade hep kalacak, diye düşünüyor. Genç bir kadın olmaktan çıkmış, yüzü, bir kraliçe gibi sivrilmişti, yüzünü kendi isteğiyle, kendi arzusuyla o hale getirmiş bir insan. Bu hâlâ çok hoşuna gidiyor adamın. Zekâsı, o miras almadığı, kendi çabasıyla edindiği güzelliği ve o anki durumunu yansıtan yüzü. Her iki ayda bir adam görüyor kadını böyle, sanki bunlar, kadının kendine bir yıl süreyle gönderdiği, yanıt alamayınca göndermekten vazgeçtiği mektupların bir devamıymış gibi. Bu da benim kişiliğim, diye düşündü adam.

Bazen bir yemek sırasında onunla sohbet etmek, o çadırda birbirlerine açtıkları sırları yeniden duyabilmek arzusuyla doluyor ya da İngiliz hastanın odasında aralarında bir nehir gibi akan boşluğu. O günleri anımsadığında, kızı düşündüğü kadar, kendi gençliğini, saflığını da düşünüyor; âşık olduğu kıza kollarını uzatan çocuksu bir genç. Islak çizmeleri İtalyan kapısının yanında, bağcıkları birbirine bağlı, kolu kızın omzuna uzanıyor, yatakta o yanmış adam yatıyor.

Akşam yemeği sırasında kızının çatal bıçaklarla nasıl uğraştığını seyrediyor, kocaman silahları küçücük ellerinde doğru dürüst tutmaya çalışıyor. Bu masada hepsinin el-

!eri kara. Belli âdetlerle yaşıyorlar. Karısı çok neşeli bir kadın, çılgın espri anlayışı oğluna da geçmiş. Oğlunun esprilerine, neşesine bayılıyor, eve neşe getiriyor sürekli; sokaklarda köpeklerle oynayışı, onları taklit edişi. Oğlunun, köpeklerin suratındaki ifadelerden ne istediklerini anlayabilmesine bayılıyor.

Hana ise, bir ihtimal, kendi seçmediği insanların arasında yaşıyor. Otuz dört yaşına gelmiş, ama hâlâ istediği, özlediği dostlukları kuramamış. Onurlu, akıllı bir kadın, yabani bir âşık hâlâ, sürekli risklere atıyor kendini ve yüzünde, yalnızca kendisinin tanıyabildiği bir ifade var. O parlak siyah saçlarının arasında idealist bir surat! İnsanlar ona âşık oluyor. İngilizin yanından hiç ayırmadığı o kitaptan okuduğu şiirler aklında hâlâ. Onu kanatlarımın altına alacak kadar, yaşamımın sonuna kadar ona sığınacak kadar tanımıyorum, bilmiyorum, eğer yazarların kanatları varsa tabii.

İşte Hana böyle yaşıyor, saçları gözlerinin önüne dökülürken yüzünde bir pişmanlık ifadesi. Omzunu camlı bir dolabın kenarına çarpınca cam yerinden çıkıp düşüyor. Kip'in sol eli ani bir hareketle kızının elinden düşürdüğü çatalı yakalıyor, gözlüklerinin ardında gözlerinin altındaki kırışıklıklar görünüyor.

Michael Ondaatje

İNGİLİZ CASUS

Sri Lanka asıllı Kanadalı yazar *Michael Ondaatje*'ye İngiltere'de Booker Ödülü kazandıran *İngiliz Casus*, İkinci Dünya Savaşının sonlarında Toskana'da rastlantı sonucu yaşamları iç içe geçen dört insanın ilginç öykülerini anlatıyor. Her biri, savaşın vahşetinden kendi payına düşeni almış, acılarla yoğrulmuş dört insan: Geçirdiği uçak kazasında yanarak tanınmaz hale gelmiş, belleğini yitirmiş İngiliz Casus, kendini, kimliği belirsiz bu adamın bakımına adamış genç bir Kanadalı hemşire, savaş sırasında casusluk yaparken yakalanınca başparmaklarından olan eski bir İtalyan hırsız ve her an ölümle burun buruna yaşarken korkunun anlamını unutmuş bomba imhacısı bir Sih asker. Ve aralarında bir hayalet gibi gezinen, savaş yorgunu bu insanları uzak bir geçmişe taşıyan ve okuru da İngiliz Casusun gerçek kimliğine götüren bir kadın... Romandaki her kahraman, sımsıkı tutunduğu geçmişini sayıklarken, okur da Toskana'nın büyülü atmosferinden, kızgın çöl güneşi altında yolculuklara, İngiltere'nin serin yeşilliğine, Kanada'nın soğuk dinginliğine, Hindistan'ın renkli keşmekeşine uzanıyor. Yönetmenliğini Anthony Minghella'nın üstlendiği filmle beyazperdeye de aktarılan *İngiliz Casus*, iki dalda Altın Küre Ödülü aldı, on iki dalda Oscar'a aday gösterildi.

Kapaktaki resim: Filmden bir sahne

KDV İÇİNDEDİR